МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛЕБЕДЄВА НАТАЛЯ ВАСИЛІВНА

УДК 351.741

ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

081Право

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ **Н. В. Лебедєва**

Науковий керівник **Варивода Василь Іванович**, кандидат юридичних наук, доцент

Київ – 2021

АНОТАЦІЯ

Лебедєва Н. В. Адміністративно-правове регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. –Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2020.

У дисертації досліджено комплекс теоретичних та практичних проблем адміністративно-правового регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства. У роботі обґрунтовано низку нових у концептуальному плані положень і висновків, важливих для юридичної науки, а також діяльності громадських організацій та поліції в Україні.

Проведено аналіз історичного розвитку партнерських відносин поліції з населенням, що тісно пов'язаний з історичним розвитком самої поліції, а також поліцейської діяльності. Укладено періодизацію розвитку партнерських відносин поліції з населенням в Україні, у межах якої запропоновано виокремититакі періоди: 1) взаємодія населення з правоохоронними органами на землях України з IX по XVII століття; 2) взаємодія населення з правоохоронними органами на землях України, що входили до складу Російської імперії з XVIII до початку XX століття; 3) взаємодія населення з правоохоронними органами СРСР, особливо міліцією, з 20-х по 90-ті роки XX століття; 4) взаємодія населення з міліцією України на перших етапах становлення державності з 1991 року по 2016 рік; 5) взаємодія населення з поліцією України з 2016 року й дотепер.

Схарактеризовано стан дослідження понять«правоохоронна діяльність» і «поліцейська діяльність» та запропоновано власний підхід до їхтлумачення. Сформульовано визначення поняття «взаємодія поліції та населення», що являє собою комплекс спільних дій чи узгоджену діяльність, які спрямовані на забезпечення публічної безпеки та правопорядку, а також реалізуються в рамках адміністративно-правових інститутів, регламентуються нормами

адміністративного права та розглядаються як об’єкт адміністративно-правового регулювання, а також визначення поняття«партнерство поліції з населенням», під яким слід розуміти юридично визначене об’єднання поліції, публічної адміністрації, місцевого самоврядування та населення з метою забезпечення публічної безпеки та правопорядку; захисту прав, свобод та інтересів людини і держави; протидії злочинності, що засноване на принципах рівності, добровільності, взаємодопомоги тощо.

Встановлено, що взаємодія поліції з населенням потребує формування системи спеціальних принципів, які мають бути імплементовані до механізму співпраці поліції та населення. До них уналежнено такі: принцип взаєморозуміння; принцип залученості громадських об’єднань та місцевих адміністрацій; принцип самостійності; принцип довіри.

Обґрунтовано, що для підвищення ефективності діяльності поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини у взаємодії з населенням необхідно внести зміни до законодавства. Зокрема, викласти абзац другий ч. 4 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію» так: «У разі виявлення таких дій або надходження відповідної інформації від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій чи окремих осіб кожен поліцейський зобов’язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов’язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими, а також фактів надходження інформації про такі події керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов’язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності».

Аргументовано доцільність внесення змін до тексту ст. 11 Закону України «Про національну поліцію», які сприятимуть підвищенню ефективності нормативного забезпечення взаємодії та партнерства поліції і населення. Тобто пропонується юридично визначити засади взаємодії та партнерства поліції інаселення.

Запропоновано запровадження механізмів залучення волонтерів до окремих напрямів діяльності поліції для розширення можливостей концепції взаємодії поліції та громади на засадах партнерства («Communitypolicing»). Відповідні положення доцільно передбачити в Законі України «Про Національну поліцію», якими слід закріпити можливості використання волонтерської допомоги при реалізації основних завдань Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та правопорядку.

Окреслено основні напрями залучення громадськості до процесу створення безпечного середовища, що необхідно закріпити у ч. 1 ст. 89 Закону України «Про Національну поліцію», та до яких варто уналежнити: створення партнерських відносин між поліцією та громадськістю; залучення громадськості до профілактичних заходів протидії правопорушенням та злочинності, що спрямовані на усунення причин та умов їх виникнення; розширення співпраці поліції з громадськістю у сферах освіти, охорони здоров'я, благодійності та інших соціально значущих сферах; проведення роботи з персоналом у поліції щодо формування мотивації з налагодження взаємодії з громадськістю.

Зазначено, що довіра населення до поліції залежить від оцінок різних соціальних груп людей, які залежать від впливу різноманітних факторів. Крім загального уявлення пересічних громадян про ефективність діяльності поліції, важливими критеріями оцінювання мають виступати результати особистого досвіду взаємодії осіб із поліцією щодо вирішення питань, які були причиноюконтакту поліції та конкретної особи. Це може бути оцінка з боку заявників, потерпілих, свідків, правопорушників та навіть злочинців щодо оцінки діяльності поліції при спілкуванні, наданні допомоги, проведенні процесуальних чи інших дій.

Визначено сукупність вимог, яким мають відповідати форми взаємодії поліції з населенням: партнерські зв'язки поліції з населенням повинні характеризуватися єдиною метою всіх суб'єктів взаємодії та колегіальністю прийняття спільних рішень; при встановленні партнерських зав'язків поліції з населенням кожен із суб'єктів взаємодії має діяти з урахуванням власної

компетенції, керуватися відповідними нормами законодавства та не створювати передумов порушення законності та дисципліни; партнерські зв'язки поліції з населенням повинні супроводжуватись активним обміном інформацією між суб'єктами взаємодії, а мета, час, методи та заходи, які реалізуються, мають бути узгоджені між ними та бути обґрунтованими йзумовленими реальними потребами поліції та населення.

Досліджено питання формування інституту консультативних груп громадян, що має сприяти поінформованості населення про реалізацію завдань поліції, підвищить рівень правової культури серед різних соціальних груп та дасть змогуполіції отримати зворотній зв'язок. Визначено такі механізми взаємодії консультативних груп громадян та поліції: обмін інформацією; спільний аналіз, розробка й проведення окремих заходів щодо здійснення попередження правопорушень та злочинів, а також забезпечення публічної безпеки та правопорядку; формування пропозицій щодо вдосконалення діяльності поліції за окремими напрямками. Визнано доцільність утворення консультативних груп громадян та подальшої розробки проєктів щодо їхньої взаємодії з підрозділами поліції, а також з іншими правоохоронними органами, державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю.

Визначено, що готовність поліцейських до взаємодії з населенням має ґрунтуватися на їхньому професіоналізмі, який своєю чергою включає професійні знання – опанування поліцейським явищ професійної дійсності, що відображається в професійній свідомості поліцейського. Готовність поліцейських до взаємодії з населенням має випливати з моральних засад їхньої діяльності, що включають низку елементів, які розглянуто в дослідженні.

Ключові слова: правове регулювання взаємодії поліції з населенням, взаємодія поліції та населення на засадах партнерства, партнерство в діяльності поліції, принципи взаємодії населення та поліції, оцінка діяльності поліції населенням.

SUMMARY

Lebedeva NV Administrative and legal regulation of police interaction with population on a partnership basis. - Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 Law. National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2020.

In the dissertation the complex of theoretical and practical problems of administrative and legal regulation of interaction of police with the population on the basis of partnership is investigated. The paper substantiates a number of new conceptually important provisions and conclusions important for legal science, as well as the activities of public organizations and the police in Ukraine.

An analysis of the historical development of the police's partnership with the population, which is closely related to the historical development of the police itself, as well as policing. The periodization of the development of partnership relations between the police and the population in Ukraine is carried out, and it is proposed to allocate the relevant periods as follows: 1) interaction of the population with law enforcement agencies in Ukraine from the IX to the XVII century; 2) interaction of the population with law enforcement agencies in the lands of Ukraine, which were part of the Russian Empire from the XVIII to the beginning of the XX century; 3) interaction of the population with law enforcement agencies of the USSR, especially the police, from the 20s to the 90s of the twentieth century; 4) interaction of the population with the police of Ukraine at the first stages of statehood formation from 19991 to 2016; 5) interaction of the population with the police of Ukraine from 2016 to the present.

The state of research of such concepts as "law enforcement activity" and "police activity" is considered and the own approach to its definition is offered. At the same time, the definition of such a concept as "police-population interaction" is formulated, which is a set of joint actions or concerted activities aimed at ensuring public safety

and law and order, as well as implemented within administrative law institutions, regulated by administrative law and considered as object of administrative and legal regulation, as well as such a concept as "partnership of the police with the population", which should be understood as a legally defined association of the police, public administration, local government and the population in order to: ensure public safety and law and order; protection of human rights, freedoms and interests and the state; combating crime, which is based on the principles of equality, voluntariness, mutual assistance, etc.

It is established that the interaction of the police with the population requires the formation of a system of special principles that should be implemented in the mechanism of cooperation between the police and the population and which include the following: the principle of mutual understanding; the principle of involvement of public associations and local administrations; the principle of independence; principle of trust.

It is substantiated that in order to increase the efficiency of police activities to ensure the protection of human rights and freedoms in cooperation with the population, it is necessary to amend the current legislation. In particular, set out the second paragraph of Part 4 of Art. 7 of the Law of Ukraine "On the National Police" to read as follows: "In case of detection of such actions or receipt of relevant information from public authorities, local governments, NGOs or individuals, each police officer must immediately take all possible measures to stop them and be sure to report to direct management the facts of torture and their intentions. If the facts of torture or other ill-treatment by the police are concealed, as well as the facts of receiving information about such events, the head of the body is obliged to initiate an official investigation and bring the perpetrators to justice within 24 hours of receivin information about such facts. "

The expediency of making changes to the text of Art. 11 of the Law of Ukraine "On the National Police", which will help increase the effectiveness of regulatory interaction and partnership between the police and the population. That is, it is

proposed to legally define the principles of interaction and partnership between the police and the population.

Proposed with introduction of mechanisms for involving volunteers in certain areas of police activity to expand the possibilities of the concept of interaction between the police and the community on the basis of partnership ("Community policing"). Relevant provisions should be provided in the Law of Ukraine "On the National Police", which should enshrine the possibility of using volunteer assistance in the implementation of the main tasks of the National Police to ensure public safety and law and order.

The main directions of public involvement in the process of creating a safe environment are highlighted, which should be enshrined in Part 1 of Art. 89 of the Law of Ukraine "On the National Police" and which should include: the establishment of partnerships between the police and the public; involvement of the public in preventive measures against crime and crime, aimed at eliminating the causes and conditions of their occurrence; expanding police cooperation with the public in the fields of education, health, charity and other socially significant areas; conducting work with the staff in the police on the formation of motivation to establish interaction with the public.

It is noted that public confidence in the police depends on the assessments of different social groups of people, which depend on the influence of various factors. In addition to the general perception of ordinary citizens about the effectiveness of the police, important evaluation criteria should be the results of personal experience of interaction with the police to address issues that cause contact between the police and a particular person. This can be an assessment by applicants, victims, witnesses, offenders, and even criminals to evaluate the police's communication, assistance, procedural, or other actions.

The set of requirements to be met by the forms of interaction between the police and the population is highlighted: police-public partnerships should be characterized by a common goal of all subjects of interaction and collegiality of joint decisions; when

establishing partnerships between the police and the population, each of the subjects of interaction must act in accordance with its own competence, be guided by the relevant legislation and not create the preconditions for violation of law and discipline; Police partnerships with the public should be accompanied by an active exchange of information between the actors involved, and the purpose, time, methods and measures implemented should be agreed between them and be justified and conditioned by the real needs of the police and the public.

The issue of forming an institute of advisory groups of citizens, which should promote public awareness of the implementation of police tasks, increase the level of legal culture among various social groups and allow the police to receive feedback from the public. The following mechanisms of interaction of advisory groups of citizens and police are defined: exchange of information; joint analysis, development and implementation of separate measures for the prevention of offenses and crimes, as well as ensuring public safety and law and order; formation of proposals for improving the activities of the police in certain areas. The expediency of forming advisory groups of citizens and further development of projects on their interaction with police units, as well as with other law enforcement agencies, government agencies, local governments and the public was recognized.

It is determined that the readiness of police officers to interact with the population should be based on their professionalism, which in turn includes professional knowledge - mastering by police officers the phenomena of professional reality, which is reflected in the professional consciousness of the police officer. The readiness of police officers to interact with the population should follow from the moral principles of their activities, which include a number of elements that are considered in the study.

Key words: legal regulation of police interaction with the population, interaction of the police and the population on the basis of partnership, partnership in police activity, principles of interaction between the population and the police, evaluation of the police activity by the population.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

1. Лебедєва Н. В. Зміцнення взаємодії Національної поліції України та громадськості на засадах партнерства. *Науково-юридичний журнал «Правові новели»*. 2018. Вип. № 4. С. 189–195.

2. Лебедєва Н. В. Проекти взаємодії поліції з населенням як засіб реалізації інституту партнерства в Європі.*Науковий журнал «Право і суспільство»*. 2018. Вип.4-2. С.115–120.

3. Лебедєва Н. В. Ткачов А. С. Практична взаємодія поліції та громади-запорука безпеки громадян в Україні.*Науковий журнал «Юридичний часопис» Національної академії внутрішніх справ*. 2018.№2 (16). С.353–363.

4. Лебедева Н. В. Варивода В. И. Особенностиреализациииконцепции «communitypolicing» в Украине и дальнейшиепутиразвития.*Международныйнаучно-практический журнал «Право и закон»*. 2018. № 3. С.65–70 (КиргизькаРеспубліка).

5. Лебедєва Н. В.«Полициядиалога» и ее роль в проведениимирныхсобраний.*Международныйнаучно-практический журнал LEGEA ŞI VIAŢA*. 2019.№ 3/2.С. 66–69 (Республіка Молдова).

6. Лебедєва Н. В. Забезпечення поліцією безпеки журналістів під час масових заходів. *Visegradjournalonhumanrights*. 2019. № 6 (volume 2). С. 79–862019 (Словацька Республіка).

7. Лебедєва Н. В.Варивода В. І. Взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства: метод.реком. / Н. В. Лебедєва, В. І. Варивода. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. – 30 с.

8. Лебедєва Н. В. Реформування підрозділу дільничних офіцерів поліції за проектом «поліцейський офіцер громади» в Україні. *Науково-практичний господарсько-правовий журнал «Підприємництво, господарство і право»*. 2020. №9. С. 137–140.

9. Лебедєва Н. В. Соціальна природа поліції та її правоохоронної діяльності в Україні. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса,Україна,19-20 січня 2018 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права, 2018. С. 70–72.

10. Лебедєва Н. В Програма «Безпечне місто» як автоматизована система в сфері забезпечення публічного порядку в Україні. *Наука та освіта: ключові питання сучасності*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 р.). Чернігів : ГО «Європейська наукова платформа, 2018.С. 51–54.

11. Лебедєва Н. В. Реформування сфери паркування транспортних засобів в Україні. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Новини науки та прикладні наукові розробки»* (28 жовтня 2018 р.).Львів : ГО «Європейська наукова платформа». Том1. 2018. С. 84–87.

12. Лебедєва Н. В. Участь громадськості у протидії корупції в Україні. *ІІІ Міжнароднанауково-практична конференція «Реалізаціядержавноїантикорупційноїполітики в міжнародномувимірі»* (7 грудня 2018 р.). Київ : НАВС. С. 178–181.

13. Лебедєва Н.В.«Поліція діалогу»та її роль у проведенні масових заходів: *Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику*:Міжнародна науково-практична конференція (1–2 лютого 2019 р.). Харків: ХНУВС. С. 73–78.

14.Лебедєва Н.В. Спільні проекти поліції з громадськістю. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя*.Матеріали Міжнародно науково-практичної конференції (3-4 травня 2019 р.). Дніпро.С. 86–88.

ЗМІСТ

ВСТУП……...14

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ І НАСЕЛЕННЯ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА…….23

1.1. Історико-правові засади розвитку партнерських відносин поліції з населенням……..23

1.2. Теоретико-методологічний аналіз взаємодії поліції з населенням…...53

1.3. Зміст діяльності поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини у взаємодії з населенням……..67

1.4. Нормативне забезпечення взаємодії та партнерства поліції і населення……..87

Висновки до розділу 1…….111

РОЗДІЛ 2. ПРАВОВІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА……...114

2.1. Концепція взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства («Communitypolicing») та реформа поліції в Україні……114

2.2. Залучення населення до процесу створення безпечного середовища……...142

2.3. Формування думки населеннята оцінка ефективності діяльності поліції…….153

Висновки до розділу 2…….189

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ……191

3.1. Організаційно-правові заходи щодо зміцнення партнерських зв’язків поліції з населенням……..191

3.2. Формування інституту консультативних груп громадян
та їх вплив на ефективність діяльності поліції……198
3.3. Шляхи та засоби підвищення готовності поліцейських
до взаємодії з населенням ……..208
Висновки до розділу 3…….213

ВИСНОВКИ……215
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……...221
ДОДАТКИ……...247

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження.Докорінні зміни в українському суспільстві, його економічній, політичній, ідеологічній сферах закономірно впливають на процес формування нових взаємовідносин між державою, її інституціями та громадянським суспільством. Не є винятком і діяльність поліції як органу правопорядку. У ст. 5 Закону «Про Національну поліцію» зазначається, що поліція в процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів. Серед принципів функціонування Національної поліції слід назвати також принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства. Поліція інформує органи влади й управління, населення, засоби масової інформації про свою діяльність, стан публічного порядку та заходи щодо його зміцнення, що набуває особливого значення в контексті європейської інтеграції України. Однією зі складових зазначеного процесу реформування є вдосконалення правоохоронної функції держави, яка,зокрема, реалізується органами Національної поліції України (далі – НП України).

Існування проблеми у сфері взаємодії правоохоронних органів із населенням підтверджують результати соціологічного опитування. Так, результати дослідження Лабораторії законодавчих ініціатив та компанії TNS в Україні свідчать про негативні тенденції в налагодженні партнерських відносин «громадянин – правоохоронний орган». Простежується падіння рівня довіри до судів (7,3% до 14,3%), прокуратури (5,7% до 17%), поліції (7,6% до 17,4%), Служби безпеки України (6,7% до 18,3%), місцевих державних адміністрацій (7% до 25,6%), місцевих рад (5% до 30,4%) та Збройних Сил України (3,4% до 40,1%) [3].

Сьогодні українським суспільством широко використовуються кращі зарубіжні здобутки у сфері охорони публічного порядку. Європейськими країнами накопичений цінний досвід щодо здійснення взаємодії правоохоронних

органів із населенням. Країни Європейського Союзу мають вищий відсоток підтримки правоохоронців із боку населення, ніж українські поліцейські. Українським поліцейським слід активніше залучати досвід іноземних партнерів.

Саме закон України «Про Національну поліцію» визначає засади, критерії та напрями однієї з найбільш масштабних і важливих реформ у царині правоохоронної діяльності у вітчизняній правовій системі з часів набуття Україною незалежності. Уміння працівників поліції будувати взаємовідносини з представниками громадських правоохоронних формувань вважається важливим критерієм оцінки їхнього професійного рівня та правової культури. Саме тут відкриваються найширші можливості для виховання людей досвідом практичної участі вперетвореннях, що відбуваються у сфері правопорядку. Для виконання завдань, які постають, на рівні сучасних вимог необхідно по-новому осмислити набутий досвід, збагатити всі напрями діяльності новим змістом, докорінно оновити арсенал форм, методів та засобів охорони публічного порядку, боротьби з правопорушеннями. Тільки так можна надати правоохоронній діяльності в Україні загальнонародного характеру, вивести її на якісно новий рівень.

З огляду на зазначене проблематика взаємодії поліції з інститутами громадянського суспільства має як теоретичне, так і практичне значення для розвитку відкритої держави в Україні. Окремі аспекти взаємодії Національної поліції з громадськістю в процесі забезпечення публічного порядку, охорони публічного порядку, дотримання прав і свобод людини та громадянина в Україні відображені в працях таких вітчизняних учених, як О. Ф. Андрійко, І. В. Арістова, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, В. В. Білоус, С. Г. Братель, В. І. Варивода, В. О. Заросило, Р. А. Калюжний, О. Ф. Кобзар, В. К. Колпаков, Я. Ю. Кондратьєва,А. Т. Комзюк, С. Ф. Константінова, В. А. Куліков, М. В. Лошицький, Н. П. Матюхіна, О. М. Музичук,Н. Р. Нижник, В. Ф. Опришко, О. М. Остапенко,В. П. Пєткова, О. С. Проневич, О. П. Рябченко, О. Ф. Скакун, В. К. Шкарупа, О. Н. Ярмишта інших.

Світоглядні ідеї побудови публічної адміністрації та діяльності поліції були об’єктом дослідження таких учених, якА. А. Благодир, С. К. Бостан,

М. М. Бурбика, В. А. Глуховеря, В. Г. Гриценко, Т. А. Денисова, Н. І. Дідик, О. Ю. Дрозд, Г. Я. Дутка, В. Ю. Жандров, А. Й. Капська, В. В. Кікінчук, О. Д. Коломоєць, С. А. Комісаров, О. В. Копан, Ю. Ф. Кравченко, В. П. Кукоба, Д. М. Ластович, С. Ю. Любімова, Л. І. Миськів, І. В. Міщук, К. Ю. Мураненко, В. О. Негодченко, Д. Г. Оверченко, Ю. П. Олексін, В. І. Олефір, В. М. Орлик, Г. Р. Парханов, О. М. Петровський, К. О. Пісоцька, В. М. Плішкін, В. О. Поярков, Ю. С. Рябов, В. В. Сахнюк, М. В. Стащак, Т. І. Тарахонич, І. Я. Терлюк, В. І. Цимбалюк, В. В. Шендрик,Д. О. Штанько та інших.

Високо оцінюючи внесок науковців у розвиток аналізованих проблем, необхідно наголосити, що з огляду на об'єктивні та суб'єктивні причини в українських реаліях відсутні чіткі наукові висновки щодо взаємодії поліції з інститутами громадянського суспільства на засадах партнерства за сучасних умов.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації узгоджується з Пріоритетними напрямами розвитку правової науки на2016–2020 рр., затвердженими Національною академією правових наук України 03 березня 2016 р., а також Планом заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи, затвердженим Указом Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011; Національною стратегією сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 рр., затвердженою Указом Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68/2016; Стратегією розвитку органів системи Міністерства внутрішніх справ на період до 2020 р., затвердженою Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2017 р. № 1023-р; Тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 рр., затвердженою Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11червня2020 р. № 454. Тема роботи відповідає Основним напрямам наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 роки, схваленим рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2017 р. (протокол № 28/1) та включена до переліку тем дисертаційних досліджень НАПрН України (реєстр.

п. 622, 2017 р.)

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційної роботи – комплексно висвітлити інститут адміністративно-правового регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства.

Для досягнення цієї мети поставлено такі *завдання*:

- розкрити історико-правові засади розвитку партнерських відносин поліції з населенням;

- провести теоретико-методологічний аналіз взаємодії поліції з населенням;

- визначити зміст діяльності поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини у взаємодії з населенням;

- проаналізувати нормативне забезпечення взаємодії та партнерства поліції і населення;

- розглянути концепцію взаємодії поліції та населення на засадах партнерства («Communitypolicing»);

- охарактеризувати залучення населення до процесу створення безпечного середовища;

- розкрити формування думки населеннята оцінки ефективності діяльності поліції;

- узагальнити організаційно-правові заходи щодо зміцнення партнерських зв'язків поліції з населенням;

- дослідити формування інституту консультативних груп громадян та їх вплив на ефективність діяльності поліції;

- запропонувати шляхи та засоби підвищення готовності поліцейських до взаємодії з населенням.

Об'єкт дослідження–суспільні відносини у сфері взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства.

Методи дослідження зумовлені предметом дослідження. Методологічною основою дисертаційного дослідження є сукупність методів і прийомів наукового

пізнання. За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат, виокремлено складові правового статусу підрозділів громадських зв'язків та масово-роз'яснювальної роботи поліції (розділ 1). Для аналізу нормативно-правового регулювання взаємодії органів та підрозділів поліції з населенням, дослідження особливостей формування сприятливого іміджу поліції та її працівників використовувався метод єдності логічного та історичного, методи аналізу та синтезу (підрозділи 1.2 та 1.4). Такі методи, як системно-структурний, логіко-семантичний та структурно-функціональний застосовувалися для дослідження цілей, завдань, функцій, прав, обов'язків та відповідальності поліцейських, визначення перспективних форм взаємодії поліції з громадськістю (розділи 1 та 2). Порівняльно-правовий метод використано для вивчення зарубіжного досвіду взаємодії правоохоронних органів зарубіжних країн з населенням (підрозділи 1.3, 2.2, 3.1). Структурно-логічний та порівняльно-правовий метод використано для аналізу правового регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства (підрозділи 1.4, 2.2, 3.3). Методи класифікації, групування, а також структурно-логічний метод застосовувалися для виділення окремих напрям та форм взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства (підрозділи 2.1, 2.2, 3.2). За допомогою статистичного методу й документального аналізу визначено чинники, що призводять до погіршення іміджу поліції серед населення (підрозділ 2.3). З-поміж філософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів використано такі: діалектичний – для висвітлення поступального розвитку інституту взаємодії поліції та населення на засадах партнерства (підрозділи 1.1, 2.1); герменевтичний – для тлумачення й інтерпретації нормативно-правових актів та встановлення їх відповідності з правовою сутністю взаємодії поліції та населення на засадах партнерства (підрозділи 1.4 та 3.1); системний – під час розгляду структурних елементів соціальної взаємодії поліції з населенням (підрозділи 3.1 та 3.3); порівняльно-правовий – для виявлення досвіду впровадження новітніх форм взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства (підрозділи 1.2, 1.4, 3.2).

Емпіричною базою дослідження є узагальнення української та закордонної законотворчості та правозастосовної практики, дані статистики, діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування, громадських організацій, установ та поліцейської діяльності в Україні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що робота є першим у вітчизняній науці адміністративного права монографічним дослідженням, присвяченим комплексному аналізу взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства.

Наукова новизна одержаних результатів:

уперше:

- системно проаналізовано взаємодію поліції з населенням на засадах партнерства та сформульовано визначення понять «взаємодія поліції та населення» та «партнерство поліції з населенням»;

- розробленосистему спеціальних принципів, які мають бути імплементовані до механізму взаємодії поліції з населенням, розкрито їхній зміст;

- визначеноосновні напрямки залучення населення до процесу створення безпечного середовища при взаємодії з поліцією та запропоновано їх визначення в законодавстві;

- за результатами аналізу організаційно-правових заходів щодо зміцнення партнерських зв'язків між поліцією та населенням виділено сукупність вимог, яким мають відповідати форми взаємодії між ними;

- досліджено питання формування інституту консультативних груп громадян та визначено механізми їх взаємодії з поліцією;

- розглянуто проблемні питання готовності поліцейських до взаємодії з населенням та запропоновано заходи щодо її підвищення;

удосконалено:

- теоретичне розуміння понять «правоохоронна діяльність» та «поліцейська діяльність» та запропоновано власний підхід до їх визначення;

- обґрунтування того, що існує необхідність нормативного закріплення

додаткових гарантій щодо забезпечення охорони прав і свобод людини у взаємодії поліції з населенням;

- розуміння того, що існує потреба юридичного визначення засад взаємодії та партнерства поліції з населенням на засадах партнерства;

- підхід щодо врегулювання участі волонтерів у реалізації окремих напрямків діяльності поліції, що розширить можливості взаємодії поліції та населення на засадах партнерства;

- положення стосовно того, що при проведенні оцінювання результатів діяльності поліції існує необхідність врахування позиції окремо визначених груп населення;

- твердження, згідно з яким готовність поліцейських до взаємодії з населенням суттєво пов'язана з професіоналізмом та моральними якостями, які мають поліцейські;

набули подальшого розвитку:

- характеристика історичного розвитку партнерських відносин поліції з населенням та відповідної періодизації цього явища;

- твердження про необхідність внесення змін до нормативно-правових актів, які регулюють діяльність поліції та визначають основні засади її взаємодії з населенням на засадах партнерства;

- положення щодо специфіки визначення рівня довіри населення до поліції та критеріїв оцінювання населенням ефективності діяльності поліції;

- обґрунтування доцільності застосування досвіду зарубіжних країн щодо питань, які стосуються адміністративно-правового регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в дисертації висновки й пропозиції сприятимуть удосконаленню законодавства, юридичної практики та освітньої сфери щодо покращення ситуації у взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства. Обґрунтовані в роботі узагальнення, висновки та пропозиції можуть бути використані у:

правозастосуванні та правореалізації– для вдосконалення організаційно-

правових засад діяльності поліції та підвищення правової активності населення (Акт впровадження Департаменту патрульної поліції Національної поліції України від 20.02.2020 року);

науково-дослідній роботі – для поглиблення знань про форми взаємодії населення та поліції на засадах партнерства (Акт впровадження НАВС від 10.06.2019 р);

навчальному процесі – під час викладання та підготовки навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Адміністративне право», «Адміністративна діяльність», «Поліцейська діяльність» тощо (Акт впровадження НАВС від 11.06.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. В опублікованих працях власні теоретичні розробки дисертанта становлять наукову новизну одержаних результатів дослідження. Наукові ідеї та розробки, що належать співавторам опублікованих робіт, у дисертації не використовуються. У методичних рекомендаціях особистий внесок дисертанта становить 35 %, у статтях – 50 %.

Апробація результатів дослідження. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремих її аспектів, одержані узагальнення й висновки було оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети» (м. Одеса, 19–20 січня 2018 р.); «Наука та освіта: ключові питання сучасності» (18 травня 2018 р.);«Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (м. Київ, 7 грудня 2018 р.); «Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику» (м. Харків, 1–2 лютого 2019 р.); «Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя» (м. Дніпро, 3–4 травня 2019 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено загалом у чотирнадцятьох наукових публікаціях, зокрема в семи наукових статтях, опублікованих у фахових наукових виданнях, три з яких надруковано в іноземномихнауковихвиданнях, шести тезах доповідей та повідомлень,

опублікованих у збірниках наукових конференцій і семінарів та в одних методичних рекомендаціях.

Структура дисертації обумовлена метою та задачами дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, об’єднаних у десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (245 найменувань на 26 сторінках) та 4 додатків на 29 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 275 сторінок, із них основний текст дисертації – 220 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ ТА НАСЕЛЕННЯ

1.1. Історико-правові засади розвитку партнерських відносин поліції з населенням

Жодна країна світу не може стабільно функціонувати без чітко налагодженої системи правоохоронних органів. Тому розбудова правоохоронних органів, зокрема міліції (поліції, жандармерії), вироблення правових засад їх організації та діяльності є одним із пріоритетних завдань, які вирішують органи влади в будь-якій державі [48, с. 50].

Варто зауважити, що на сьогодні системне дослідження становлення поняття «поліція» не провадилося, натомість мало здебільшого фрагментарний характеру частині вивчення науковцями ґенези поліцейського права загалом. Так, одними з перших розпочали вивчення еволюції цього поняття в дореволюційний період Російської імперії в контексті організаційної специфіки адміністративно-правового регулювання забезпечення охорони громадського порядку та безпеки такі вчені-поліцеїсти, як К. С. Бєльський, А. В. Губанов, Ю. П. Соловей та інші [22, с. 10].

Чимало змін відбулосяпісля розпаду Радянського Союзу й набуття Україною незалежності. Потрібно багато часу, щоб змінити поведінку, спосіб мислення та звички, успадковані з минулого. Держава й правоохоронні органи, як і колись, постають в уяві людей втіленням абсолютної і нікому не підконтрольної влади, якій не можна довіряти, але яка водночас є своєрідною главою однієї великої родини.

За довгий час свого функціонування слово «поліція» неодноразово змінювало свій зміст. Вважається, що воно походить від грецького «політеіа» (Politeia). У Аристотеля воно означає то державу, то державний лад, то знову

державну конституцію, зрештою – мистецтво правління. Сьогодні поліція – це ядро скомплектованої державної машини. По поліції пізнають державу, бо вона, можна сказати, є «оком» держави [1, с. 30]. Наприклад, Карл Великий у своїх Королівських законах вживає слово «поліція» у сенсі дбання про добрий порядок, розуміючи під тим теж сприяння побутові [2].

На зламіXIV та XV століть слово «поліція» набуло абсолютно іншого значення. Першочергово така зміна відбулась у Франціїв результаті впливу на нього слова «politesse» (від «polar» – чистити, добре владнати). Відтоді слово «поліція» (також «добра поліція») означалодіяльність, спрямовану на встановлення добробуту, порядку й безпеки. Застосоване спочатку для міст, воно згодом поширилосятакож на державну діяльність, метою якої було виконання цих завдань [3].

Із сучасніших теоретиків адміністративного права доречно згадати, наприклад, Геррнрітта, який під поліцією розуміє примусову чинність для охорони перед небезпеками, які виникають на різних ділянкахвнутрішньої адміністрації [4].

Якневіддільна частина механізму будь-якої держави з давніх часів і дотепер, поліція, як зазначав Фрідріх Енгельс, «така жстара, як і держава». Але цей вислів неможна сприймати буквально, позаяк протягом багатьох віків термін «поліція» відображав не конкретний орган держави, а державну діяльність, яка охоплює все внутрішнє управління й отримала назву «поліцейська» [7, с.12].

Поступово звуження середньовічного державного поняття поліції призвело за абсолютизму до того, що поліцію почали трактувати як особливу галузь державної чинності. З інших ділянок виділилися в XVII ст. прикордонні справи, військо, юстиція та фінанси. Після того поліцію було віднесено до внутрішньої адміністрації, причому тоді не розрізнялися ще адміністративної та законодавчої чинності [1, с. 31].

Велика кількість поліційних завдань, які собі ставила поліційна держава, вимагала наявності відповідного персоналу для їх виконання та нагляду за різними приписами. Офіційний урядовий апарат не міг забезпечити виконання

цього завдання повною мірою, тож «допоміжний обов'язок» для підтримки поліції було покладено на населення. У такий спосіб усе населення було залучено до співпраці в такому могутньому апараті. Поліційні завдання покладалися на представників різнихпрофесій, зокрема священників, лікарів, корчмарів, мореплавців тощо [1, с. 32].

Поліція охоплювала не тільки те все, що сьогодні називається адміністрацією, а й включала яксудівництво, так і законодавство. Якщо слово «поліція» довгий час еволюціонувало, то діяльність держави, яка відносилася до поняття поліції, існувала в усі часи [1, с. 50].

Поліція у світі є одним із найдавніших державних інститутів, значення якого завжди було й залишається величезним як для суспільства загалом, так і для всіх без винятку. Це зумовлено соціально-політичною значущістю численних функцій щодо забезпечення встановленого правопорядку, які виконуються нею за допомогою примусових заходів [49, с. 65].

У демократичному суспільстві поліція зобов'язана підтримувати демократичні цінності й сама орієнтуватися на них. Загалом громадськість погоджується з необхідністю поліцейської діяльності та шанує її реалізацію в тих межах, які визначені етичними правилами. Своєю чергою, дотримуючись цього, поліція може сподіватися на лояльність громадськості, довіру до її діяльності, а також на підтримку [50,с. 82].

Отже, держава поступово долучила докола своїх завдань ціле культурне життя народу. Ці нові, збагачені завдання держави називаної тоді встановленням «доброї поліції», але від'єднало від них судівництво, військову і скарбову адміністрацію. Слід зауважити, що ці нові державні завдання спиралися теж на раціоналізм. Раціоналістичне розуміння держави створило основу для широко поширеної поліційної діяльності [1,с. 52].

Український науковець Д. Компанієць, спираючись на праці вчених В. М. Геленсена та К. С. Родіонова,зауважує, що ні у Греції, ні у Римі, ні у інших державах спеціалізованого поліцейського апарату не було, а термін «поліція» мав інше значення, ніж у наші дні. Тоді під поліцією фактично розумілась

сукупність як внутрішніх, так і зовнішніх функцій держави: управління фінансовими справами, правосуддя, безпосередня підтримка громадського порядку, а також здійснення зовнішніх зносин. Історія зародження поліції в різних регіонах і окремих країнах засвідчує: постійні органи почали формуватися порівняно нещодавно (переважно у XIX ст.) [1,с. 25].

Поліція є однією з найсильніших і найбільш просякаючих суспільне життя форм державної адміністрації. У кожній державі поліційні функції мали велику вагу протягом цілої історії [1, с. 28].

Вдаючись до історичної ретроспективи, більшість учених-поліцеїстівконстатує, що органи внутрішніх справ пережили своєрідну «золоту епоху» ще за часів існування так званих «поліцейських держав» XVII–XVIII ст., коли у структурі державного управління слово «police» (поліція) збігалося за своїм значенням з державною діяльністю («policing»). Розвинута в рамках політичної економії XVIII ст. «наука поліції» включала в термін «поліція» всю діяльність щодо управління державою і громадським порядком за допомогою економічної, соціальної ікультурної політики. Лише згодом юридичні наукові школи континентальної Європи дійшли висновку, що поліція покликана служити не добробуту держави загалом (на це спрямована діяльність інших державних служб), а мати за мету лише охорону громадського порядку та запобігання кримінальним небезпекам [52].

Слушною є думка російського вченого К. С. Бельського, який вбачає складовими поліцейської діяльності такі: наглядова діяльність, застосування заходів прямого адміністративного примусу з метою запобігання протиправному діянню і покладання йому краю [1, с. 39].

УченийПетерс вважає, що ціллю поліційної діяльності є насамперед відвернення небезпек. Під небезпекою він розуміє правдоподібність виникнення шкідливої події, а не тільки самих прикростей. Безпекою в нього є непорушність здоров'я, честі, свободи й майна, а також правового порядку [1, с. 87].

Ідея про необхідність виокремлення в державному механізмі самостійної групи органів, які здійснюють правоохоронну діяльність, до числа яких,

зрозуміло, зараховуються також органи внутрішніх справ, унауковійлітературі останніх років знайшла досить чітке оформлення. При цьому під правоохоронною зазвичай розуміється така державна діяльність, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу [47, с. 16].

Визначення поняття правоохоронної діяльності, її ознак, місця і ролі, як державної діяльності щодо охорони права, так і правової діяльності взагалі, різноманітні, що залежить від неоднакового бачення вченими та практиками функціонального призначення правоохоронної діяльності, її суб'єктного складу, предметної спрямованості, форм здійснення тощо [47, с. 17].

Правоохоронна діяльність тлумачиться як вид державної діяльності, що здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими державними органами шляхом застосування юридичних заходів впливу у точній відповідності із законом і за неухильного дотримання встановленого порядку. Це найзагальніше визначення поняття правоохоронної діяльності, що широко використовується в правовій літературі [5, с. 47]. У різних правових актах поняття правоохоронної діяльності тлумачиться по-різному, а різні визначення навіть суперечать одне одному.

Правоохоронна діяльність здійснюється в межах правоохоронної функції держави, що є об'єктивною потребою розвитку держави й суспільства, та спрямована на забезпечення правопорядку в межах законності [6, с. 71]. Термін «правоохоронна діяльність» є порівняно новим, адже увійшов до правового словниканаприкінці 50-х – на початку 60-х років. Цим можна пояснити той факт, що досліджуване поняття ще не усталилосяні в науці, нів законодавстві,тож лишається невизначеним.

Аналізуючи поняття «правоохоронна діяльність», важливо брати до уваги те, що в нього нерідко вкладають різний зміст. Так, для одних учених така діяльність – це діяльність компетентних органів щодо боротьби з правопорушеннями. Для інших – це забезпечення громадського порядку в громадських місцях [47, с. 17].

Необхідно погодитися з О. Д. Тихомировим та Ю. А. Ведерніковим, що незважаючи на різноманіття поглядів учених щодо сутності й місця правоохоронної діяльності, вони єдині у визнанні як державно-владної діяльності, котра здійснюється в правовій формі й безпосередньо пов'язана з попередженням та профілактикою правопорушень. Такий підхід обов'язково повинен базуватися на таких теоретичних положеннях: правоохоронна діяльність є одним із видів правової форми державної діяльності (правозастосування), тобто тягне відповідні юридичні наслідки, що відрізняє її від фактичної (організаційної) форми, яка не має такої властивості; особливість правоохоронної діяльності зумовлена спрямованістю її на запобігання, припинення, розслідування, профілактику правопорушень [47,с. 18].

Під поліцейською діяльністю в загальному значенні цього слова варто розуміти особливий вид державно-управлінської діяльності, спрямованої на охорону громадського порядку, забезпечення громадської (і будь-якої іншої) безпеки, пов'язаної із застосуванням державного примусу. Поліцейській діяльності властиві певні ознаки. Насамперед, це діяльність щодо управління спеціальними структурами виконавчої влади (ОВС, митні органи тощо), з організації їхньої діяльності, спрямованої на охорону громадського порядку, забезпечення громадської, державної, економічної і будь-якої іншої безпеки. При цьому основний акцент у характеристиці поліцейської діяльності зміщується в бік організації поведінки громадян у громадський місцях (вулиці, проспекти, сквери, парки, вокзали, стадіони, інші місця скупчення людей тощо), де ця поведінка має бути організованою [54, с. 42].

Поняття «правоохоронна діяльність» охоплює поняття «поліцейська діяльність». Вони досить схожі, але не тотожні. Не всі правоохоронні органи можна назвати поліцейськими. В основі виокремлення поліцейських органів з правоохоронних лежать два критерії, які відрізняють їх від суду, прокуратури, нотаріату тощо. По-перше, поліція є частиною виконавчої влади. Якщо суд, охороняючи публічний порядок, особисту безпеку, власність, здійснює правосуддя шляхом призначення покарання за скоєний злочин, то поліція при

виконанні цих самих завдань здійснює адміністративну, виконавчу діяльність, але шляхом використання специфічних методів. По-друге, суд, прокуратура, нотаріат не застосовують безпосередньо адміністративний примус, а тільки приймають державно-владні рішення. Поліція, навпаки,може не лише застосовувати безпосередньо примус, а йзброю в певних передбачених законом ситуаціях. Поліція не ухвалює рішень, що випереджають застосування сили, вона просто цей примус безпосередньо здійснює. Ознака примусовості, як сутнісна ознака поліцейських органів, доповнюється ознакою «озброєності». Надане поліції як підсистемі виконавчої влади право застосовувати силу для досягнення законних цілей – її провідна відмінна риса, що дає змогуцій структурі посісти особливе місце в системі правоохоронних органів [26, с. 42].

У зв'язку з цим можна окреслити кілька напрямків нормативного регулювання поліцейської діяльності в нашій державі:

1.Поліція засновує свою діяльність насамперед на законах. Прикладами можуть послугувати два закони: Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. і Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) 1984 р. Закон приймається депутатами, тобто представниками народу, які виражають його інтереси. Що стосується інструкцій та наказів, то вони приймаються міністерствами й відомствами, до того жподекудиу своїх вузькогалузевих інтересах.

2. Поліція застосовує державний примус тільки на законній основі, не порушуючи прав і свобод громадян. При цьому застосування примусу повинно відповідати тяжкості вчиненого правопорушення і враховувати ситуацію, що склалася. Так, застосування поліцією фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї не тільки має чітку основу в Законі України «Про Національну поліцію», але також відповідає міжнародно-правовим стандартам, зокрема нормам, що містяться в Кодексі поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (прийнятий у 1979 р. резолюцією Генеральної Асамблеї ООН). Норми про застосування поліцією фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї закріплені в окремих статтях Закону (ст. 42–46) передусім

унаслідок виняткової їх важливості та значущості не лише для поліції, а й для населення, оскільки вони безпосередньо зачіпають його права та свободи.

Поліція і поліцейська діяльність виникають урамках колективної спільноти індивідів держав, коли найбільш важливі аспекти його життєдіяльності забезпечені однією або декількома організаціями, уповноваженими населенням в особі державної влади, і законом, прийнятим цією владою, виконувати завдання соціального регулювання. Вони діють від імені держави і в разі крайньої необхідності правомочні застосовувати заходи примусу [8].

Отже, сутність поліцейської діяльності та визначення її змісту неможливе без вивчення держави, частиною якого і є поліція. При визначенні держави в контексті реалізації державної влади та їїнезмінної функції забезпечення внутрішнього регулювання суспільства й поваги певноїнизки норм, які регулюють діяльність держави, а також можливого використання примусових заходів, взаємозв'язок поліції з державою очевидний, оскільки право держави застосовувати примус співвідноситься з визначенням «держави як правової форми публічної влади, яка встановлює певний законодавчо закріплений порядок», урамках якої івиявляється, зокрема, здійснення функції поліції [9, с. 30]. Отже, будь-яке суспільство має поліційний апарат та функція поліції є невіддільною від держави. За висловом Д. Бейлі, «поліція і політична система суспільства не можуть бути розділені, як лезо ножа і його вістря»[10, с. 134].

Головні напрями підвищення ефективності поліцейської діяльності пов'язані з її соціалізацією, зміцненням контактів з населенням і перетворенням поліції в «орган з надання масових послуг» [11, с. 7].

Цікавою є також позиція М. Ф. Криштановича, який стверджував, що діяльність поліції України слід розглядати не тільки статистично, скільки саме з урахуванням міжнародного досвіду здійснення державної поліцейської політики [53, с.148].

Поліцейську діяльність не можна розглядати в статиці. Вона завжди характеризується розвитком процесу правовідносин. Ця властивість

поліцейської діяльності з усією очевидністю проглядається при визначенні контурів системи підтримки влади в конкретній державі, тобто того, що в класичній термінології називають ступенем легітимності [12,с. 65].

Однак поліцейська діяльність спрямована не лише на захист встановленого режиму й створення перешкод для його розпаду, вона також повинна сприяти його зміцненню і розвитку [13, с. 63].

Поліцейську діяльність здійснюють органи, які утворюють систему, що складається із трьох підсистем: 1) загальної поліції (органи внутрішніх справ); 2) спеціалізованої поліції (митні органи, виконавча служба, санепіднагляд); 3) спеціальних служб (СБУ, зовнішня розвідка) [54, с. 59].

Як правильно зазначив А. В. Губанов, специфічність правового становища поліцейських органів і їхньої діяльності, спрямованої на захист державного ладу, зумовлюється «не лише видами політичного режиму, а й ставленням нації до держави як такої». Якщо вона сприймається як гідна довіри організація, з якоюза необхідності можна досягти компромісу, то населення ... (через вибраних їм законодавців) ... схильне надати поліції вельми широкі, часто дискреційні повноваження без побоювань, що вони будуть використані на шкоду його інтересам. І навпаки, при негативному ставленні вимагають ... (через будь-які наявні в суспільстві важелі тиску) ... їх обмеження і детальну регламентацію, вбачаючи в тому гарантію від державного свавілля [14, с. 37].

Італійські дослідники поліцейської діяльності С. Романо і Г. Дзановінізазначають, що діяльність поліції в державному механізмі спрямована на «втілення поліції в життя обмежень, які закон встановлює для свободи окремих громадян заради збереження порядку, загальної безпеки, соціального світу» [16, с. 10].

Ґенеза інституту поліції об’єктивно зумовлена монополізацією державного права на застосування легітимного примусу та необхідністю реалізації класичної правоохоронної (поліцейської) функції. Хоча інституалізація поліції відбулася лише в XIX ст., людство впродовж останніх п’яти століть уперто прагне осмислити цей правовий і соціальний феномен [17, с. 7].

До словників слово «поліція» увійшло в першій третині XVIII ст. Одним із найвідоміших, у якому згадується термін «поліція», є словник Вейсмана 1731 р. У сучасних лексикографічних працях слово «поліція» визначено, як адміністративний орган охорони державної безпеки, а також як особи, які несуть службу в цьому органі [19,с. 478].

У колишньому СРСР і деяких інших країнах державний озброєний орган виконавчої влади, що захищав життя, здоров'я, права і свободи громадян, природне середовище, інтереси суспільства й держави від протиправних посягань, називався міліцією. В Україні та деяких інших пострадянських країнах ця назва лишиласяй донині. Аналізуючицю назву, варто зауважити, що слово міліція (від лат. militia – військо, військова служба) використовувалося ще в Давньому Римі, де означало назву загонів самооборони в часи, коли виникала необхідність підтримання порядку, захисту від мародерів, організації оборони [20, с. 23]. Якщо вдаватися до історії виникнення правоохоронних органів на території нашої держави, то потрібно зазначити, що в перших державних утвореннях східних слов'ян, а потім і в Давньоруській (Київській) державі поліцейські функції здійснювалися за допомогою князівських дружин. Поступово з розвитком феодального суспільства поліцейські функції починають виконувати й деякі посадові особи князівської адміністрації. Так, «Руська правда» згадує про мечників і вірників, які здійснювали виконання судових вироків шляхом стягнення із засуджених штрафів-вір та судових стягнень. Побудова демократичної, соціальної держави в Україні неможлива без створення державних інститутів, зокрема органів внутрішніх справ [20, с.24].

Суспільство змінилося і продовжує змінюватися, і поліція теж повинна стежити за змінами. Зараз особливої актуальності набуло питання про різні групи суспільства, щоб поліція могла контролювати ситуацію з безпекою на своїй території, до кожної групи потрібен відповідний підхід [239, с. 191].

Якщо звернутися до історії, то відомий науковець та дослідник діяльності київської поліції О. О. Самойленко роз'яснює, що спеціальний орган – дирекцію поліції було утворено в 1785 р. також у Львові – центрі коронного краю, а в Києві

в 1785 р. почала функціонувати управа благочиння, що складалася з двох виборних засідателів (ратманів) і двох приставів (1 з цивільних справ і 1 з кримінальних справ) під головуванням городничого або поліцмейстера. Відповідно кожне місто поділялося на поліцейські дільниці та квартали [58, с. 636].

Першим нормативним актом, що встановлював створення поліцейських органів у Росії, були «Пункты, данные Санкт-Петербургскому Генерал-Полицмейстеру» від 25 травня 1718 р. Петро I на західний зразок надав поліції досить широкі повноваження. Цей документ на Україну впливу не мав, оскільки в цей час українські землі ще зберігали, хоч і обмежену, але юридичну автономність. Хоча підвалини, закладені ним в організацію поліції, були використані в Статуті благочиння 1782 р., який вносив ряд змін в поліцейські структури в межах, де створювались устави благочиння. У губернських містах вони очолювалися поліцмейстерами, в інших – городовими. Передбачалася ціла ієрархія поліцейських чинів: рядові поліцейські-будочники, квартальні-наглядачі, пристави, ратмани. Ця система існувала аж до реформи 60-х рр.XIX ст. та була поширена й на Україну [20, с. 26–27].

Поліція, що діяла на території України була невіддільною частиною поліцейського апарату царської Росії. З-поміж підрозділів, які могли виконувати поліцейські функції на території України, була також внутрішня варта – вид військ, що існував у Росії з 1811 по 1864 рр. Внутрішня варта залучаласяздебільшого для несення караульної та конвойської служби. До реформи 60-х рр. XIX ст. в губерніях на території України функції поліції в повітах виконувалися земськими судами, а в містах – міськими управами. Дворянство обирало земського (повітового) ісправника, який, звичайно, не був професіоналом, до того ж часто суто фізично не міг виконувати обов’язки керівника поліції. Повітова поліція і міська управа діяли на основі «Положення про земську поліцію»1837 р. і «Наказу чинам і службовцям земської поліції». Тимчасовими правилами про устрій поліції в містах і повітах губерній (1862 р.), а вони діяли майже півстоліття, окремо від повітової збереглася міська поліція в

усіх губерніях і окремих містах. У таких містах діяли поліцейські управління на чолі з поліцмейстерами [20, с. 28].

На початку ХХ ст. склалася система професійної підготовки поліцейських кадрів. У Києві та Харкові були створені школи урядників поліцейської варти. У 1910 р. школи діяли в 14 губерніях, видавався журнал «Вісник поліції», розроблялися програми навчання поліцейських та різні посібники для практичної роботи. Але в ситуації загальної малограмотності й плинності кадрів поліції ці заходи швидкого результату дати не могли. У другій половині XIX ст. відбулися значні зміни в соціально-політичному житті західноукраїнських земель, що входили до складу Австро-Угорщини. Там була створена політична поліція-жандармерія, яка практично могла прийняти до свого провадження будь-яку кримінальну справу. У місцевих органах влади одночасно з поліцією поліцейські функції виконували повітові старости, які призначалися міністром внутрішніх справ з представників польських заможних землевласників та промисловців. Повітові старости були наділені широкими повноваженнями у вирішенні різноманітних питань, оскільки їм підпорядковувалася жандармерія. Наступним етапом розвитку правоохоронних органів на теренах сучасної України став післяреволюційний період. Після лютневої демократичної революції у квітні 1917 р. почали створюватися українські добровільні міліцейсько-військові формування – Вільне козацтво. Воно з'явилися спонтанно в 1917–1918 рр. для «оборони вольностей українського народу» та «охорони громадського порядку від «банд з більшовицьких дезертирів». Необхідно зазначити, що в підрозділах Вільного козацтва, Державної жандармерії, Народної «стражі» і Державної варти, які виконували, по суті, поліцейські функції, була слабка дисципліна, значна плинність кадрів, низький професійний рівень, відсутність належного управління, недостатнє матеріально-технічне забезпечення. На їхній діяльності позначилися умови громадянської війни, тому вони не могли свої завдання виконувати повною мірою [20, с. 28–29]. Товариства «Вільного козацтва» організовувалися яку селах, так і в містах. Мета їх створеннявідповідно до

статуту полягала у фізичному й духовному розвиткові своїх членів, суспільному вихованні та підтриманні спокою в Україні. Під час війни «Вільне козацтво» мало вести боротьбу з дезертирством, у разі демобілізації вживати заходи щодо забезпечення порядку й спокою населення, захисту громадян та їхнього майна від знищення та розкрадання. Для забезпечення громадського спокою та добробуту товариства запроваджували кінні та піші загони козаків і козацької молоді, дружини, інші організації. «Вільне козацтво», що стояло на сторожі громадського спокою, діяло на громадських засадах [46, с. 29].

Однак процес побудови незалежної демократичної держави і її правоохоронних інститутів був припинений більшовицьким режимом, який прийшов до влади в Україні й створив радянську міліцію. Перший Всеукраїнський з'їзд Рад проголосив 12 грудня 1917 р.у Харкові Радянську владу й створив Українську Радянську Республіку. У зв'язку з цим, більшовики постали перед проблемою формування нових органів охорони правопорядку. З цією метою до складу Радянського Уряду України – Народного Секретаріату – увійшов Секретаріат судових справ, на який було покладено організацію та керівництво міліцією, охорону громадської безпеки. В Україні робітничо-селянську міліцію було створено декретом РНК УРСР від 9 лютого 1919 р. У декреті роз'яснювалося, що основним її завданням є «охорона революційного порядку та особистої безпеки громадян», а також боротьба з «кримінальними злочинними елементами, які є наслідком капіталістичного ладу» [20, с. 30].

Наступним етапом була діяльність органів внутрішніх справ України в роки Великої Вітчизняної війни, відображена в спеціальній літературі досить широко, хоч і однобоко. Указ Президії Верховної Ради СРСР від 22 червня 1941 р. «Про воєнний стан» вимагав від місцевих органів державної влади надавати допомогу йповною мірою сприяти військовому командуванню у використанні сил і засобів для оборони держави, підтримання безпеки й громадського порядку. Слід зауважити, що за роки війни структура органів НКВС СРСР суттєво не змінилася. Післявоєнний період (1946–1954 рр.) став важливим етапом у формуванні й розвитку правоохоронних органів України,

особливо щодо органів міліції. Політичні причини та тяжкі соціальні умови, що склалися в післявоєнний час, змусили уряд провести чергову реорганізацію органів міліції [20, с. 31].

Функціональні обов'язки й права працівника міліції закріплювалися в Дисциплінарному статуті, який був уведений в дію 7 липня 1948 р. і скасовував Дисциплінарний статут від 23 липня 1931 р. Для проведення політико-виховної роботи в органах внутрішніх справ у квітні 1949 р. за рішенням ЦК ВКП(б) була введена посада заступника начальника політчастини. У 70-ті рр. приділяється значна увага підготовці кадрів органів внутрішніх справ. В Україні в цей час діє ціла низка середніх спеціальних шкіл міліції (Дніпропетровська, Львівська, Івано-Франківська, Одеська) та Київська Вища школа МВС СРСР. У 1985–1990 рр. органи внутрішніх справ УРСР, як і в попередні роки, перебували в підпорядкуванні МВС СРСР і, хоч права МВС УРСР і УВС областей у ці роки дещо розширилися, проте вони буличастиною загальносоюзної системи, а загальне керівництво, кадрове забезпечення, матеріально-технічне постачання та інші сфери діяльності органів внутрішніх справ УРСР вирішувалися в центральних союзних установах [20, с. 31–32].

Отже, історичний розвиток партнерських відносин поліції з населенням тісно пов'язаний з історичним розвитком самої поліції, а також поліцейської діяльності, що формувалася та набувала певних організаційних форм одночасно з розвитком людства.

Загальносвітовий історичний досвід можливо відстежити, починаючи з виникнення перших організаційних структур правоохоронного призначення в державах Стародавнього світу та закінчуючи сучасним етапом розвитку людської цивілізації. Якщо ж проводити аналіз історичної періодизації розвитку партнерських відносин поліції з населенням в Україні, то умовно відповідні періоди можливо розподілити в такий спосіб:

1) взаємодія населення з правоохоронними органами на землях України з IX по XVII століття;

2) взаємодія населення з правоохоронними органами на землях України, що входили до складу Російської Імперії з XVIII до початку XX століття;

3) взаємодія населення з правоохоронними органами СРСР, особливо міліцією, з 20-х по 90-ті роки XX століття;

4) взаємодія населення з міліцією України на перших етапах становлення державності з 19991 року по 2016 рік;

5) взаємодія населення з поліцією України з 2016 року й дотепер.

Варто зазначити, що на сучасному етапі розвитку категоріально-понятійного апарату термінів «поліція» та «поліцейська діяльність» існує значне розмаїття підходів до з'ясування та визначеності їх сутності. У науковому середовищі не спостерігається єдності в розумінні цього соціально-правового феномену. Така еклектика зумовлена специфікою конкретного етапу еволюції держави та форми політичного режиму. Як наслідок, дослідники могли ототожнювати поліцію тільки з «державним управлінням, завідуванням громадським порядком» або ж тлумачити її як «частину державної адміністрації, що опікується публічним порядком і безпекою», «галузь державного управління, нагляд за публічною безпекою і порядком, попередження й припинення злочинів і видання деяких загальних постанов, що мають за мету народний добробут», «сукупність усіх чинів в державі, уповноважених на забезпечення безпеки та добробуту громадян», «особливі адміністративні органи, що мають озброєні загони, завданням яких є підтримання порядку, боротьба зі злочинами і правопорушеннями, захист існуючого суспільного та державного ладу», «державну організацію з охорони публічного порядку», «систему особливих органів нагляду і примусу», «систему державних служб і органів з охорони публічного порядку», «систему особливих органів з охорони публічного порядку та боротьби зі злочинністю» [18, с. 71].

Варто звернути увагу на те, що нормами ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. Національну поліцію України визначено як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству

шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку [21].

На нашу думку, тенденція щодо зміни в нашій країні назви «міліція» на «поліція» на зразок розвинених країн, а також для усунення протиріч між значенням форми та змісту є цілком обґрунтованою. Тим більше, що ми маємо історичний приклад існування до 1917 р. назви поліція. Слід погодитися, що системи правоохоронних органів провідних країн світу пройшли досить довгий шлях становлення поліції, протягом якого відшліфовувалися характерні риси поліцейських органів кожної країни. Результатом такого процесу стало формування сучасних національних поліцейських систем [20, с. 32].

Аналізуючи правоохоронну діяльність, насамперед слід зазначити, що потреба її визначенні виникла внаслідок того, що в ст. 1 Конституції України проголошено: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава», серед органів якої виникають функції та завдання з контролю, захисту й охорони прав людини, інтересів громадянського суспільства та самої держави. Держава взяла на себе обов'язок охороняти людину й суспільство від негативних виявів, соціальних відхилень. Людину, життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку визначили найвищою соціальною цінністю. Власне через таку ключову роль людини в побудові правопорядку держави й визначається основна ідея досліджень правоохоронної діяльності в аспекті її місця і ролі в забезпеченні основних прав та свобод людини і громадянина та встановлення правопорядку. При цьому, людина виступає як об'єктом правоохоронної діяльності, так і її суб'єктом [22, с. 25–26].

Своєю чергою, як буде обґрунтовано нижче, поліцейська діяльність об'єднує в собі діяльність спеціальних служб. Тобто погляд на ці види діяльності переконує, що їхнє співвідношення побудоване за таким типом: правоохоронна діяльність найширша, містить у собі поліцейську діяльність, а остання охоплює діяльність спецслужб. Доречно запитати, яке співвідношення між цими видами діяльності з наукового погляду?

Ця діяльність називається правоохоронною тому, що здійснюється охорона зазначених у законі об’єктів на основі права. Правоохоронна діяльність реалізується в установленому процесуально-правовому порядку з дотриманням певних процедур. Ухвалюючи рішення про застосування або незастосування будь-яких правоохоронних засобів, компетентний орган (посадова особа) зобов’язаний дотримуватися певних правил, передбачених законом. Це правила адміністративного провадження, кримінального та цивільного процесу [23, с. 56–57].

Так, Ю. А. Ведєрніков, В. К. Шкарупа, В. П. Карпунчев вважають, що під правоохоронною діяльністю «слід розуміти правозастосовну діяльність з охорони права спеціально уповноважених на те органів за встановленою в законі процедурою, що полягає у розгляді юридично значущих справ, виявленні правопорушень та обвинуваченні осіб, винних у їх вчиненні, у застосуванні до правопорушників примусових заходів, встановлених державою та регламентованих законом, а також у представництві й захисті прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб» [22, с. 37].

На думку В. Г. Фатхутдінова, правоохоронну діяльність слід трактувати як здійснювану на основі Конституції та в межах наданих повноважень нормативно та процесуально регламентовану діяльність спеціальних органів держави та посадових осіб, спрямовану на забезпечення виконання нормативно-правових актів, зміцнення законності та правопорядку, гарантування і забезпечення конституційних прав та інтересів громадян. Своєю чергою С. Ф. Денисюк вважає, що під правоохоронною діяльністю в широкому її розумінні розглядаються не тільки цілеспрямовані дії компетентних державних органів щодо захисту порушених прав, профілактики правопорушень, а й діяльність недержавних організацій, а також самих громадян з метою протидії протиправним посяганням і відновлення порушеного права. На думку науковця, таке тлумачення правоохоронної діяльності більшою мірою відображає нинішній порядок реалізації охоронної функції права й правоохоронної функції держави [22, с. 38].

Так, згідно з чинним законодавством України, зокрема Законом України від 23 грудня 1993 р. «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» [23] до органів, які здійснюють правоохоронну діяльність, належать: органи прокуратури, Національної поліції, служби безпеки, Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, Національне антикорупційне бюро України, органи охорони державного кордону, органи доходів і зборів, органи й установи виконання покарань, слідчі ізолятори, органи державного фінансового контролю, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції. До цього законодавчо визначеного переліку правоохоронних органів, як слушно відмічає О. Л. Соколенко, слід також зарахувати суди. Це пов'язано з тим, що серед напрямів правоохоронної діяльності слід окремо виділяти правосуддя, що має безпосереднє відношення до захисту прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, держави, територіальних громад й суспільства загалом від протиправних посягань. Здійснення правосуддя може виступати як послідовним продовженням передуючих стадій досудового розслідування злочинців, так і цілком самостійним юридичним правоохоронним процесом [22, с. 44].

Наприклад, В. М. Семенов підкреслює, що «правоохоронні органи – це такі державні органи і громадські організації, які всією своєю діяльністю на основі закону й у відповідних формах на демократичних принципах покликані забезпечувати законність і правопорядок, захист прав та інтересів громадян, трудових колективів, суспільства і держави, попереджати, призупиняти та застосовувати державний примус до осіб, які порушили законність і правопорядок» [24, с. 58].

Поняття «правоохоронна діяльність» охоплює також поняття «поліцейська діяльність». Вони досить схожі, але не тотожні. Не всі правоохоронні органи можна назвати поліцейськими. В основі виокремлення поліцейських органів із правоохоронних є дві ознаки, які відрізняють їх від суду, прокуратури, нотаріату тощо.

По-перше, поліція (органи МВС, СБУ, митна, прикордонна служби) є частиною виконавчої влади. Якщо суд, охороняючи громадський порядок, особисту безпеку, власність, здійснює правосуддя шляхом призначення покарання за вчинене правопорушення (проступок, злочин), то поліція при виконанні цих самих завдань здійснює адміністративну, виконавчу діяльність, але шляхом використання специфічних методів.

По-друге, суд, прокуратура, нотаріат не застосовують безпосередньо адміністративний примус, а тільки приймають державно-владні рішення. Поліція, навпаки, може застосовувати не лишепримус, а йзброю в певних, передбачених законом ситуаціях. Поліція не ухвалює рішень, що дозволяють застосування сили, вона просто цей примус безпосередньо здійснює. Ознака примусовості, як сутнісна ознака поліцейських органів, доповнюється ознакою «озброєння». Надане поліції як підсистемі виконавчої влади право застосовувати силу для досягнення законних цілей – її провідна відмінна риса, що дає змогуцій структурі посісти особливе місце в системі правоохоронних органів.

По-третє, ще однією не менш важливою відмінною рисою поліції, на думку М. І. Єропкіна, значно вагомішою, ніж прямий примус, є адміністративно-наглядова діяльність поліції, як гласна, так і не гласна, що попереджає правопорушення [24, с. 58–59].

На наш погляд, слушною є думка В. М. Білика, який зауважує, що в результаті здійснення поліцейської діяльності виникають поліцейські правовідносини, які, у свою чергу, прийнято вважати такими, що виникають з приводу охорони публічного порядку. Одним із суб'єктів таких правовідносин виступає наглядовий (поліцейський) орган виконавчої влади. Іншим суб'єктом можуть виступати органи виконавчої влади, громадяни, підприємства, установи та організації будь-якої форми власності, громадські об'єднання. Тобто поліцейська діяльність здійснюється різними суб'єктами: органами поліцейської влади, громадськими організаціями, приватними підприємствами, окремими громадянами. У сукупності вони утворюють систему суб'єктів поліцейської

діяльності, головне місце в якій займають поліцейські органи як особливі органи виконавчої влади. Сутність виконавчої гілки державної влади простежується в існуванні самостійних органів, які виконують її функції. Поліцейську функцію виконавчої влади здійснюють поліцейські органи. Запобігання адміністративним правопорушенням і злочинам, їх профілактика, можливість використовувати заходи адміністративного примусу й оперативно-розшукові заходи можливі за наявності у держави системи органів виконавчої влади, що здійснюють поліцейську діяльність [22, с. 46].

Американський поліцейський Д. Бейлі найбільш вдало описав зміст поліцейської діяльності в сучасному демократичному суспільстві, проаналізувавши низку нормативних приписів, і виокремив такі вимоги суспільства:

1. Пріоритетним напрямом роботи поліції має бути служіння потребам окремих громадян і суспільним групам (ефективне реагування поліції на заяви окремих громадян, підтримання з ними постійного зв'язку та інформування про перебіг розгляду їхніх справ; здійснення постійного моніторингу ситуації щодо потреб вразливих груп населення, які потребують підвищеної уваги та додаткового захисту своїх прав з боку поліції, розроблення відповідних програм або планів заходів щодо надання їм додаткової допомоги, відслідковування їхньої ефективності).

2. Поліція повинна відповідати перед законом, а не перед урядом (усі рішення поліції мають бути вмотивовані законом та підтримані судом, а не диктуватися урядом та побажаннями політичних партій; підтримка або протест, політичні заяви тощо можуть бути взяті до уваги керівниками поліції під час ухвалення управлінських рішень, проте лише як додаткові аргументи (контраргументи) до вимог закону, на підставі яких діє поліція).

3. Поліція повинна захищати права людини, особливо ті, які є необхідними для вільної політичної діяльності в демократичному суспільстві (упровадження процедур та нормативних актів, які унеможливлюють здійснення свавільних арештів та затримань, забезпечують захист затриманих осіб від тортур;

запровадження спеціального навчання персоналу з метою забезпечення прав людини в діяльності поліції).

4. Поліція має бути прозорою у своїх діях (відкритість поліції для форм зовнішнього контролю, враховуючи також громадський контроль, зокрема стосовно питань планування роботи поліції загалом, реалізації запланованих заходів та результатів роботи) [25, с. 193–194].

Фактично правоохоронна та поліцейська діяльності є спорідненими категоріями та дуже схожими за своєю функціональною складовою, проте їх необхідно розуміти як ціле та частину. Адже поліцейська діяльність виступає складовою частиною правоохоронної діяльності, оскільки остання являє собою сукупність заходів та видів діяльності держави, що спрямовані на захист прав і свобод людини та громадянина, охорону публічної безпеки та правопорядку, забезпечення законності, які реалізуються за допомогою органів державної влади, органів самоврядування, громадськості. Своєю чергою поліцейська діяльність – це діяльність спеціально утворених органів виконавчої влади, спрямована на охорону публічної безпеки та правопорядку й реалізується за допомогою методів, які використовуються для протидії правопорушенням та мають переважно примусовий характер.

Реформування правоохоронної діяльності має стати наразі надійним плацдармом, своєрідним тилом для відновлення країни. Тому з метою практичної реалізації в нашій державі низки складових стратегій зменшення можливостей учинення злочинів, що мають місце наразів багатьох західних країнах світу (США, Велика Британія, країни-члени ЄС, Канада, Австрія), конче потрібно створити відповідну правову основу, яка пов’язується з прийняттям конкретних нормативно-правових актів [57, с. 161]. Головним із них вважається закон, у якому мають бути передбачені засади запобігання злочинності в нашій державі, включаючи нові підходи профілактики злочинів з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. Цей закон може мати одну з таких назв: «Про запобігання і протидію злочинності», «Про засади запобігання злочинності», «Про профілактику правопорушень». Заслуговує на увагу практика зарубіжних

країн, де нерідко нормативно-правові акти (закони, програми) у цій сфері мають назву «Про запобігання і скорочення злочинності». Наголошення на слові «скорочення» має не просто смислове, а методологічне значення для всієї правоохоронної діяльності [57, с. 161].

Головна мета правоохоронної діяльності – служіння закону, що не є самоціллю, а сприймається громадянами як втілення справедливості й моральності та сприяє забезпеченню правопорядку в державі. Для досягнення високого рівня суспільної користі правоохоронних органів кожний працівник повинен усвідомити соціальну значущість своїй діяльності та результатів [25, с. 196].

У кожного народу, який створив національну державність, неминуче виникає потреба в особливому апараті, покликаному відповідними заходами здійснювати боротьбу з правопорушеннями та злочинністю. Такі апарати здавна існували в багатьох країнах і були прообразом поліції в теперішньому її розумінні [18, с. 69].

Цілком слушно висловився аргентинський учений-адміністративіст Г. Маринь, який підкреслив роль поліції в сучасній правовій державі: «Вона воістину стала одним із наріжних каменів держави. Глобальну силу кожної країни можна виміряти за можливостями її поліції. Державу майбутнього можна уявити в мріях без армії, але з поліцією ще більш могутньою, ніж нинішня. Дійсно, ні правова держава, ні громадянське суспільство ні сьогодні, ні завтра, ні в найбільш далекому майбутньому не зможуть існувати без поліції» [26, с. 129].

Підсумовуючи, слід зазначити, що терміни «поліція» та «поліцейська діяльність» пройшли тривалу історичну, юридичну та семантичну апробацію. Як складний полісемантичний феномен поняття «поліція» та «поліцейська діяльність», сутність яких протягом останніх п’яти століть перманентно змінювалася залежно від панівної правової доктрини та пріоритетів державного будівництва, фактично зберегли своє «загальноуправлінське значення» аж до XIX ст. За своєю історичною семантикою терміни «поліція» та «поліцейська

діяльність» пов'язані зі збереженням державного ладу, режимом правління, суспільною безпекою держави, а за англосаксонською традицією звучання – із позитивним сприйняттям застосування сили або влади з певною позитивною метою [18, с. 71–72].

Для того, щоб визначити сутність поліції, її роль та місце в механізмі взаємодії з населення, ми повинні, по-перше, з'ясувати, як вони співвідносяться між собою, а також з іншими державними органами. По-друге, встановити, які завдання, функції та мету ставить перед собою партнерство. І нарешті, з'ясувати правову основу та регламентацію діяльності поліції, правове закріплення місця і ролі поліції в механізмі взаємодії з населенням на засадах партнерства.

Основними нормативними актами такої співпраці є Закони України «Про Національну поліцію», «Про участь громадян у охороні громадського порядку та державного кордону», котрими визначено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства й спрямована на задоволення їхніх потреб.

При цьому не можна не зауважити, що незважаючи на сформоване ставлення громадян до діяльності поліції (від позитивного до найбільш негативного), правоохоронні органи (Національна поліція України) дуже потребують взаємодії з населенням, оскільки взаємодія, заснована на довірі йпідтримці, дає змогу ефективно вирішувати поставлені перед поліцією метута завдання.

Тлумачний словник фіксує, щовзаємодія – це взаємний зв'язок між предметами в дії, а також погоджена дія між ким-небудь [28, с. 704]. У науці управління під взаємодією розуміють систематичне, стійке виконання дій, які спрямовані на те, щоб викликати відповідну реакцію партнера, яка своєю чергою породжує реакцію того, хто впливає на партнера [29, с. 5].

На думку О. В. Джафарової, взаємодія органів внутрішніх справ із населенням виявляється в процесі взаємовпливу й використання можливостей один одного для досягнення власних цілей. У результаті маємо, що: по-перше,

взаємодія між предметами (явищами) виникає там і тоді, де й коли їх взаємозв'язок об'єднаний спільною ціллю. По-друге, взаємодія виявляється не тільки в безперервному впливі один на одного, а також у використанні взаємодіючими сторонами можливостей один одного для досягнення власних цілей [30, с. 17].

У роботах А. Аксьонова, О. Бандурки, К. Єрмакова, В. Сущенка, В. Шванковата інших досліджуються окремі аспекти взаємодії, однак єдності поглядів щодо її сутності так і не досягнуто. Загалом із висловлювань і суджень деяких авторів стає очевидним, що взаємодія (міліції) з населенням узагальнює будь-які контакти населення з міліцією [31], натомість інші переконані, що вона зводиться лише до сумісної діяльності конкретних (рівноправних) служб і підрозділів ОВС, спрямованої на вирішення загальних завдань [32, с. 12].

Тим часом в адміністративно-правовій літературі існує поширене тлумачення поняття взаємодії. Соціологи тлумачать взаємодію як систематичні достатньо регулярні соціальні дії суб'єктів, спрямовані один на одного, які мають на меті викликати певну відповідну реакцію, а вона породжує нову реакцію суб'єкта, що здійснював вплив. Отже, взаємодія координує всі соціальні процеси [33, с. 244].

Теорія кримінального процесу трактує взаємодію як форму зв'язку елементів системи, за допомогою якої вони, взаємодоповнюючи один одного, створюють умови для успішного функціонування загалом [34, с. 500].

Наразі правова наука не виробила єдиного підходу до понять «взаємодія», «координація», «форми взаємодії» тощо. Етимологічнийаналіз терміну «взаємодія» ускладнюється тим, що в лексикографічній літературі воно (а також «координація») визначаються через слово «погодженість» [35, с. 85].

Питання координації особливо актуалізуються в контексті діяльності органів внутрішніх справ і Національної поліції України зокрема, оскільки на цей орган безпосередньо покладаються повноваження стосовно забезпечення правопорядку тазаконності в Україні [56, с. 139].

Враховуючи складність, важливість і виняткову соціальну значущість завдань, що вирішуються органами Національної поліції України, вона зобов'язана у своїй діяльності використовувати можливості взаємодії та координації з державними та недержавними організаціями для досягнення найбільш ефективного результату [56, с. 130].

В. Ю. Шепітько наводить своє тлумачення взаємодії. На його переконання, це процес безпосереднього або опосередкованого впливу об'єктів (суб'єктів) один на одного, що породжує їх взаємозумовленість і зв'язок [36, с. 278].

О. М. Бандурка визначає взаємодією як комплекс спільних або узгоджених за часом і місцем дій кількох оперативних підрозділів з вирішення певних завдань у боротьбі зі злочинністю спільними зусиллями [37, с. 139–140]. Однак, проаналізувавши всі наведенідефініції взаємодії, можна сказати, що вони суттєво навантажені. Це пояснюється складністю та багатоаспектністю самого терміна«взаємодія». Спільним є те, що взаємодію тлумачать як спільну, узгоджену діяльність, спрямовану на досягнення поставленої мети, виконання завдань або досягнення позитивного результату. У цьому випадку виникають різні погляди на тлумачення та співвідношення понять «взаємодія» і «координація» [22, с. 141]. Враховуючи те, що в системі поліцейських органів існують два типи управлінських відносин, а саме: 1) відносини підпорядкування; 2) відносини незалежних один від одного органів, то відносини першого типу можна назвати координаційними, другого – відносинами взаємодії [38]. На жаль, єдиного нормативного документа з питань взаємодії між суб'єктами в системі правоохоронних органів України ще не існує. Слід погодитися з думкою В. В. Ковальської щодо необхідності прийняття Закону України «Про правоохоронну діяльність» і закріплення ним статусу правоохоронної системи, складу, завдань, структури, механізму взаємодії [39, с. 136].

Підсумовуючи викладене, вважаємо за необхідне зазначити, що взаємодія поліції та населення – це комплекс спільних дій чи узгоджена діяльність, які спрямовані на забезпечення публічної безпеки та правопорядку, а також реалізуються в рамках адміністративно-правових інститутів, регламентуються

нормами адміністративного права та розглядаються як об'єкт адміністративно-правового регулювання.

В аспекті нашого дослідження доцільно розглянути також поняття «партнерство». Партнерство це – спільна діяльність, основана на рівних правах та обов'язках, яка спрямована на досягнення спільної мети [40, с. 234]. Суттєвою ознакою партнерства є взаємодія двох або декількох суб'єктів з метою вирішення спільної проблеми.

Партнерство – це юридичне та організаційне об'єднання сил поліції, міських органів влади й населення в процесі профілактики та зниження злочинності, а також спільна відповідальність між ними у вирішенні поставленої проблеми [41, с. 54].Партнерство як один із видів взаємодіїбазується на очікуванні, що партнер по взаємодії буде поводитисязгідно з очікуваннями співробітництва [42, с.8].

Партнерство – це процес впливу поліції та населення один на одного, їх взаємна зумовленість, зміна стану їхніх відносин, які передбачають реалізацію очікувань,заснованих на співпраці. Істотними ознаками партнерства є наявність зв'язків, обміну інформацією, видами діяльності, заснованих на принципах добровільності, солідарності, взаємодопомоги, гуманізму та співробітництва [55, с. 551].

Наведене дає можливість зробити висновок, що «партнерство поліції з населенням» – це юридично визначене об'єднання поліції, публічної адміністрації, місцевого самоврядування та населення з метою: забезпечення публічної безпеки та правопорядку; захисту прав, свобод та інтересів людини і держави; протидії злочинності, що засноване на принципах рівності, добровільності, взаємодопомоги тощо.

Отже, визначення шляхів налагодження ефективної взаємодії між поліцією та населенням є на сьогодні одним із пріоритетних завдань у процесі реформування. Однак встановлення партнерських відносин не може бути справою сьогодення, адже суб'єкти взаємодії повинні пройти правову соціалізацію, яка передбачає засвоєння правових норм суспільства та

усвідомлене ставлення до свого громадського й службового обов'язку щодо підтримки законності та правопорядку [30].Звернемося до історії.

За часів Радянського Союзу добровільні народні дружини мали велику вагув забезпеченні правопорядку. Створені з ініціативи трудящих народні дружини брали активну участь у роботі зі зміцнення громадського порядку, вели боротьбу з порушеннями правил соціалістичного співжиття та іншими антигромадськими проявами. Своєю діяльністю вони здобули авторитет і визнання в широких мас населення [43, с. 3].

У період іноземної військової інтервенції і громадянської війни у великих містах створювалися і діяли групи з надання допомоги міліції, що складалися з фабрично-заводських робітників і мали в 1918–1923 рр. такі назви: дружини сприяння, комісії суспільної допомоги [30].

17 жовтня 1918 р. гетьман Скоропадський затвердив постанову про організацію добровільних дружин, які створювалися для підтримки законності та порядку. Ці дружини формувалися в містах представниками державної влади на місцях (міськими отаманами, губернськими та повітовими старостами) спільно з місцевими громадськими організаціями. До обов'язків постійного складу дружини входили вибір добровольців, а також загальне керівництво й командування частинами дружини. Добровольцями в дружину приймалися особи, які бажали підтримувати законність і порядок у державі [44, с. 334].

Проведений історичний аналіз свідчить про те, що майже в усі періоди існування органів міліції вони були заполітизовані, а питанню професійності працівників приділялася незначна увага. Окрім того, серед факторів, які негативно впливали на всю діяльність органів міліції, на нашу думку, варто назвати постійну зміну їх відомчої підпорядкованості [45, с. 22–23].

Виконання міністерством внутрішніх справ надто широкого кола завдань не давало змоги його керівництву зосередити увагу на вдосконаленні діяльності поліції, чого вимагали потреби часу. 25 липня 1911 р. було оголошено про створення Міністерства поліції. Нормативною базою організації і діяльності нового міністерства стало «Учреждение и наказ министруполиции». Як складову

частину цей акт включав правила особистої відповідальності міністра поліції, які дозволяли міністру в надзвичайних обставинах вимагати у своє розпорядження розквартировані в губерніях війська, не узгоджуючи це питання з військовим міністром. Міністерство поліції складалося з трьох департаментів:Департаменту поліції господарської, Департаменту поліції виконавчої, Департаменту медичного. До складу міністерства ще входили загальна йособлива канцелярія міністра. Найбільшим підрозділом міністерства був Департамент поліції виконавчої, створений на основі експедиції державного благоустрою Міністерства внутрішніх справ [46, с. 11].

Створення Міністерства поліції було негативно сприйняте значною частиною впливових державних і громадських діячів. Вони вважали, що Міністерство поліції ускладнило діяльність губернських органів, не сприяло поліпшенню діяльності місцевої адміністрації, викликало зростання скарг і обвинувачень у хабарництві. До того ж зі створенням Міністерства поліції ступінь централізації поліцейського апарату практично зменшився. Наприкінці 1819 р. відбувається приєднання Міністерства поліції до Міністерства внутрішніх справ. Департамент поліції виконавчої посів провідне місце у структурі МВС. Деякі зміни у структурі департаменту (розширення канцелярії його директора, створення рахункового столу), підвищення посадових окладів службовцям сприяли поліпшенню діяльності цього підрозділу МВС. У подальшому, до кінця правління Олександра І, істотних змін у структурі, функціях, компетенції як департаменту, так і загалом МВС не відбувалося [46, с. 11–12].

У 1909 р. за ініціативою міністра внутрішніх справ П. А. Столипіна у МВС було створено комісію для підготовки реформи поліції, але після смерті в 1911 р. її було ліквідовано [46, с. 13]. У селах органи внутрішніх справ були представлені народною міліцією, яка об’єднала їх у так звані «станції міліції». Територія обслуговування однією «станцією» міліції становила 3–4 населених пункти. «Станцію» очолював начальник міліції, а в деяких випадках – старший урядовець (старший міліціонер) [46, с. 40].

Історія взаємовідносин поліції у всьому світі свідчить, що між населенням і стражами порядку постійно виникають конфлікти, які є наслідком наявниху суспільстві суперечностей, що, як вважав Гегель, є джерелом всякого розвитку. Філософ підкреслював, що не всі члени громадянського суспільства є законослухняними і що в суспільстві постійно виникають протиріччя і конфлікти. Тому охороняти власність і спокій громадян повинна спеціальна організація-поліція. «Поліція може діяти надзвичайно педантично і утискати щоденне життя індивідів» [51, с. 161].

Усе наведене вище дає підстави підтримати позицію щодо соціальної природи поліції та правоохоронної діяльності, яка полягає в тому, що:

- поліцейські (правоохоронні) функції були властиві державі в період її становлення, але відмінною ознакою в цьому випадку є їх взаємозв'язок із адміністративними та військовими функціями, що свідчить про те, що на той час не було відомо про розподіл правоохоронних функцій за критеріями об'єкту державного регулювання, суб'єктним складом та низкою інших атрибутів, притаманних поліції, тобто в період Київської Русі ще не можна говорити про існування поліції як окремого правоохоронного органу;

- у період існування поліції в царські часи (дореволюційний період) це була ще незріла структура, яка не мала всіх ознак державного правоохоронного органу, що, зокрема, проявлялося у відсутності чіткої організації та нормативної бази, нерегламентованості повноважень та спеціалізації працівників, а також зловживаннях місцевих керівників, які фактично управляли тогочасними поліцейськими установами;

- період радянської України, тобто часи керування державою Комуністичною партією характеризується тотальним нехтуванням всіма правами громадян і як наслідок – терором з боку міліції, якою керували не закони, а вказівки та розпорядження можновладців. Отже, процес формування та розвиток міліції в радянський період відбувався в напрямку виявлення та знищення внутрішніх та зовнішніх ворогів держави, а вже потім у напрямку

розкриття злочинів та захисту громадян, що реально знизило рівень довіри та поваги до міліції серед населення;

- дослідивши шлях становлення української поліції від часів царської Росії ідо сьогодення стає зрозумілим, що кожний державний режим намагався пристосувати вказану правоохоронну структуру під себе та під власні державні потреби, особливо не замислюючись про реальну безпеку громадян, а лише захищаючи свій режим та свою владу від повстань та інакомислення. Національна поліція України, яка існує в сучасному вигляді, – це продукт демократичної форми державного режиму і є реальною лише при владі, яка сповідує міжнародні стандарти прав людини та європейські цінності [56, с. 55–56].

Водночас за результатами дослідження в цьому підрозділі пропонується історичний розвиток партнерських відносин поліції з населенням пов'язувати з історичним розвитком самої поліції. Тому в межах даного розділу пропонується виділення п'яти ключових етапів історичної періодизації розвитку партнерських відносин поліції з населенням в Україні.

Крім того, за результатами аналізу таких категорій як правоохоронна та поліцейська діяльності визначено їх співвідношення та запропоновано авторське визначення таких понять, як «взаємодія поліції та населення» та «партнерство поліції з населенням».

1.2. Теоретико-методологічний аналіз взаємодії поліції з населенням

У системі державного управління органи правопорядку посідають особливе місце. Це зумовлено насамперед тими функціями, які вони виконують у суспільному житті, їх значущістю, а також тим, що їхня діяльність здійснюється в реальному соціальному просторі в безпосередній взаємодії (контакті) з громадянами. Щодня працівник поліції вирішує складні професійні завдання, розв'язує непрості ситуації та конфлікти й не має права помилятися.

Вивчення практики взаємодії органів правопорядку України та населення свідчить, що сьогодні процес взаємодії поліції та громадських об'єднань позитивно впливає на діяльність органів внутрішніх справ, з одного боку, й формування позитивного іміджу в очах населення – з іншого [4, с. 6]. Слід констатувати, що до цього часу розвиток співробітництва між поліцією та громадянами відбувався спонтанно, без належної організації і системного підходу. Заходи щодо залучення громадськості до правоохоронного процесу проводилися зазвичай внаслідок гучних і резонансних подій із масштабними негативними наслідками для суспільного життя. Тому взаємодія поліції з громадськими формуваннями повинна плануватися й формуватися на ефективній науково обґрунтованій управлінській основі.

Світова практика функціонування правоохоронних органів свідчить, що питання забезпечення належного публічного порядку розглядається під кутом зору ефективності взаємодії поліцейських органів з населенням, специфічності правового статусу правоохоронного органу. Своєю чергою до факторів, що впливають на таку ефективність, належить ставлення громадян до правоохоронних органів, оскільки довіра населення, налагоджене спілкування та співробітництво між поліцією та громадою є запорукою ефективної поліцейської діяльності у сфері забезпечення публічного порядку.

Під час аналізу налагодження конструктивного діалогу поліції з населенням та публічною адміністрацією в зарубіжних країнах з метою забезпечення публічного порядку необхідно звернути увагу на діяльність поліції у Великобританії. Слід зауважити, що в Сполученому Королівстві Великобританії та Північної Ірландії склалася особлива, відмінна від інших країн Європи система права, що зумовило особливий шлях побудови органів та діяльність осіб, які здійснюють охорону публічного порядку. До таких органів або осіб на прикладі правової системи Англії та Уельсу можна зарахувати низку органів: по-перше, територіальні поліцейські органи, діяльність яких у сфері охорони публічного порядку зумовлена відсутністю єдиної системи поліцейських органів; вони організовані за територіальним принципом – окремо

для кожної із правових систем, що існують у Сполученому Королівстві Великобританії та Північної Ірландії (Англії та Уельсу, Шотландії, Північної Ірландії); слід зазначити, що територія Англії та Уельсу розбита на поліцейські зони, за якими будується управління місцевими поліцейськими загонами;отже,співробітники територіальних поліцейських сил мають повний обсяг повноважень лише в межах свого регіону, у межах інших – повноваження обмежені (за деякими винятками); по-друге, спеціальні поліцейські органи, що мають спеціальну юрисдикцію, не обмежену певним регіоном (Британська транспортна поліція) [5]; по-третє, органи, для яких функція охорони публічного порядку є другорядною; такі органи не є поліцейськими у власному значенні цього слова та складаються із цивільних службовців (наприклад, агентство з охорони навколишнього середовища); по-четверте, громадяни, що мають законодавчо встановлені повноваження у сфері охорони публічного порядку, зокрема їм надано право припиняти злочини, а також доставляти правопорушників до органів поліції чи суду [6].

На сьогодні у Великобританії в результаті активного співробітництва поліції та населення з питань забезпечення належного правопорядку розроблено та впроваджено велику кількість специфічних операційних стратегій, а саме: консультативні групи, піше патрулювання, контактне патрулювання, публічні констеблі, поліцейські крамниці, поліцейські приймальні, сусідське спостереження, маркування власності, цільове патрулювання тощо [7, с. 82].

Вважаємо за необхідне звернути особливу увагу на такий приклад взаємодії поліції та населення Великобританії щодо забезпечення публічного порядку та підвищення рівня безпеки громадян у районах їх проживання, як програма «сусідське спостереження» (Neighbourhoodwatch), основним призначенням якої є спостереження за підозрілими людьми або потенційно небезпечними подіями, що відбуваються в районі проживання. Ця програма, фінансування якої здійснюється за рахунок місцевих органів влади, у Великобританії має такі елементи: рекомендації поліції громадянам щодо забезпечення власної безпеки, безпеки сусідів, підвищення безпеки житла,

зокрема щодо використання замків та інших технічних засобів, маркування майна, захисту від пожежі; підготовка анкет та проведення опитування мешканців щодо виявлення слабких ланок у системі заходів майнової безпеки (листи, опитуваннямістять пункти про правила поведінки та дотримання безпеки житла); участь громадськості в роботі комісій щодо попередження злочинності; пропаганда заходів програми.

Більшість поліцейських працюють у базових одиницях (командах районів (neighbourhoodteams) і є відповідальними працівниками поліції (neighbourhoodpoliceofficer), що виконують завдання поліції із забезпечення публічного порядку та безпеки на відповідній території. В обов'язки таких одиниць входить робота із дзвінками та візитами громадян; реагування на екстрені виклики стосовно дорожньо-транспортних пригод, убивств; щоденне патрулювання в районах тощо. Своєю чергою напрямами діяльності є піше патрулювання, патрулювання на автомобілях, мотоциклах, велосипедах та конях, надання невідкладної допомоги, реєстрація повідомлень про злочини, підтримка контактів із громадськістю, посередництво в суперечках та надання інших форм допомоги, попередження злочинності [8, с. 18].

Проведення профілактичної роботи з населенням шляхом упровадження концепції «Communitypolicing» є таким самим ключовим моментом у роботі місцевої поліції Фінляндії. Її основоположним принципом є усвідомлення того, що здійснення контролю й запобігання злочинам та іншим правопорушенням може бути успішним лише завдяки виявленню місцевих факторів, що зумовлюють такі порушення, та відповідно розв'язаннюмісцевих проблем у рамках співробітництва між різними органами влади, організаціями та місцевими жителями [9].

Завданням поліції Фінляндії є забезпечення правопорядку та суспільного устрою, підтримання публічного порядку та безпеки, запобігання та розкриття злочинів, а також передавання справ до прокуратури для вирішення питання про пред'явлення обвинувачення. Поліція займаєтьсятакож багатьма питаннями ліцензійно-дозвільного характеру, пов'язаними з безпекою. Організаційно

поліція Фінляндії являє собою трирівневу ієрархічну структуру.

Іншим прикладом ефективного впровадження стратегії «Communitypolicing» є робота поліції Швеції. Слід зазначити, що до структури поліції Швеції належить ряд спеціальних органів: Національна поліцейська рада – головний адміністративний та наглядовий поліцейський орган, до складу якого входять головний офіс та служби операційної підтримки [10].

Враховуючи національну специфіку, зумовлену процесами економічної і політичної трансформації, стратегія «Communitypolicing» знайшла своє відображення також діяльності поліції Польщі. У Польщі ця стратегія розглядається як елемент поліцейської філософії відкритості та співпраці, засіб активізації локальних ініціатив у сфері запобігання правопорушенням та як важливий чинник підвищення якості життя територіальних громад [11, с. 140].

У Польщі до завдань поліції, зокрема, належить: захист життя та здоров'я громадян, а також власності від протиправних посягань; охорона публічної безпеки та порядку, забезпечення спокою в публічних місцях та в засобах публічного транспорту й публічної комунікації, у дорожньому русі та на водних шляхах, призначених для повсякденного користування; ініціювання та організація попередження злочинів, незначних правопорушень та заходів протиправного характеру, а також взаємодія з органами державної влади, місцевого самоврядування та публічними організаціями із зазначеного питання; виявлення злочинів, незначних правопорушень, затримання правопорушників (Закон Польщі «Про поліцію» 1990 р.) [12].

Щодо цього слід звернути увагу на проведену в 1999 р. реформу поліцейських органів у Польщі, що істотно вплинула на управління у сфері забезпечення публічного порядку на місцевому рівні. У результаті цього поліція – у рамках законодавства – є підлеглою адміністратору регіону (воєводі) на рівні воєводства та голові повіту або гміни– на окружному рівні. Повноваження державної адміністрації та органу самоврядування воєводства відповідно поширюються на поліцію при вирішенні кадрових та фінансових питань [14].

Зазначимо, що стратегія «Communitypolicing» у Польщі ґрунтується

насамперед широкому розумінні поняття «кримінальна превенція», що передбачає тісну співпрацю державних і публічних інституцій та населення з метою запобігання вчиненню правопорушень, викорінення в суспільстві страху перед злочинним світом і підвищення якості життя [15, с. 16]. Водночас вона стимулює підвищення активності та ангажування локальних спільнот до співпраці з поліцією в підтриманні публічного порядку й боротьбі зі злочинністю. Налагодження партнерства між мешканцями та поліцією, урядовими та публічними інституціями сприяє спеціальному визначенню проблем громади, їх аналізу та пошуку ефективних засобів вирішення [16, с. 62].

Проведене дослідження дало можливість зробити висновок, що забезпечення публічного порядку визнається пріоритетним за значеннями та комплексним за характером напрямом роботи поліції Європейських держав. На сьогодні цю концепцію неможливо апробувати в роботу поліції України через наявність багатьох обставин, що потребують усунення, зокрема недосконаліть організаційної структури правоохоронного органу, відсутність обґрунтованого планування процесу впровадження тощо.

Взаємодія – це процес безпосереднього або опосередкованого впливу об’єктів (суб’єктів) один на одного, що породжує їх взаємнізумовленість ізв’язок. Взаємодія є чинником інтеграції, що спричиняє утворення соціально-психологічних структур, спільнот, організацій.

Залежно від того, як здійснюється контакт між взаємодіючими людьми або групами, розрізняють чотири основні види соціальної взаємодії: фізична; вербальна або словесна; невербальна (міміка, жести); уявна. Три перших належать до зовнішніх дій, четверта – до внутрішніх. Їм усім притаманні такі властивості: осмисленість, вмотивованість, орієнтованість на іншу людину [2].

Соціальна взаємодія можлива в будь-якій сфері життя суспільства. Виокремлюють такі типи соціальної взаємодії за сферами: економічна (індивіди виступають як власники та наймані працівники); політична (індивіди протидіють або співпрацюють як представники політичних партій, громадських рухів, а також як суб’єкти державної влади); професійна; демографічна (стать, вік,

національність і раса); сімейно-родинна; територіально-поселенська (відбуваються зіткнення, співробітництво, конкуренція між місцевими й сторонніми, які постійно чи тимчасово проживають на певній території); релігійна (контакти між представниками різних релігій, а також вірянамита атеїстами) [4, с. 8]. У професійній взаємодії кожна із зазначених може бути представлена повністю.

Крім того, законодавцем було встановлено правові основи організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції.

На деяких проблемах становлення Національної поліції в Україні необхідно наголосити. Так, ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства й спрямована на задоволення їхніх потреб. Проте в тексті закону та інших нормативно-правових актів законодавцем не роз'яснено, учому полягає ів яких діях повинно виявлятися згадуване «партнерство».

Також багато «робочих моментів» лишаються незрозумілими. Наприклад, Законом визначені основні повноваження та завдання поліції. Як свідчить п. 9 ч. 1 ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» поліція відповідно до покладених на неї завдань доставляє у випадках і порядку, визначених законом, затриманих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, та осіб, які вчинили адміністративне правопорушення. Однак статтею не визначено, куди саме поліцейський має доставити затриманих чи підозрюваних осіб: у суд, до поліції, до слідчого судді [242, с. 5]? Адже КПК України також містить цілунизку норм, якими передбачений порядок затримання і доставка таких осіб. Таких прогалин у чинному законодавстві досить багато, через що в роботі поліції може виникати чимало недоліків і суттєвих проблем.

Закон визначає Національну поліцію як орган виконавчої влади, який буде служити суспільству й призначений для охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання громадського порядку та громадської безпеки.

Встановлює правові основи організації та діяльності Національної поліції України, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в Національній поліції [242, с. 6].

Позитивним вважаємо той факт, що в законі чітко прописані всі поліцейські заходи, які безпосередньо можуть стосуватися кожного з нас. І не на рівні інструкцій, як було раніше, а на рівні закону. Чітко зазначено, коли можна здійснювати перевірку документів, коли та в якому порядку можна здійснювати перевірку й огляд речей громадянина, коли можна зупиняти транспортний засіб, коли можна проникати в житло. Також у законі чітко описано порядок застосування всіх примусових заходів стосовно громадян. Це і гумові кийки, і фізична сила, і сльозогінні гранати. Це є беззаперечним досягненням, бо закон чітко регламентує підстави та порядок застосування всіх цих заходів щодо громадянина [242, с. 7].

Національна поліція зможе позитивно змінити ситуацію за двох умов: якщо дійсно проводити переатестацію нинішнього персоналу міліції, скорочення командного складу, і за умови належного матеріального забезпечення та громадського контролю. На жаль, у прийнятому законі цього немає. Спонукає до роздумів те, що конкурсні засади набору поліцейських встановлюються тільки для нижчого складу, тожпідвищення на службі відбуватиметься так само, як і зараз − за бажанням конкретного керівника [242, с. 8].

Саме орієнтація органів Національної поліції України на всі ці міжнародні тенденції,на європейські стандарти, відроджене бажання вітчизняних посадових осіб органів державної влади стати прикладом для іноземних колег та поліпшувати систему законодавства є важливими для того, щоб наша країна була на високому рівні [240, с. 119].

Важливим завданням реформування ОВС у контексті Національної безпеки є перетворення поліції на ефективний державний інститут, який має надійно захищати права і свободи людини та громадянина, мати довіру та повагу громадян. Для цього потрібно вивчати позитивний досвід поліцейських сил у різних країнах, методи їхньої діяльності, виявляти схожі риси, зокрема щодо

цілей Національних поліцейських сил і тих проблем, з якими їм доводиться зіштовхуватися під час виконання своїх службових обов'язків [242, с. 9].

Отже, потреба «активного реформування» ОВС України полягає в необхідності перетворити силове, мілітаризоване, авторитарне відомство, у діяльності якого переважали примус та каральний чинник, на справді правоохоронний орган європейського зразка, який має забезпечувати реалізацію наданих йому повноважень, здійснювати захист прав і свобод людини [242, с. 10].

За рахунок введення нового терміну «надання послуг» було зроблено значний крок для пришвидшення процесу ліквідації залежності кожного підрозділу поліції від статистики як провідного показника результатів роботи, запропоновано новий підхід до оцінки роботи поліції, в основі якого має бути довіра громадян до поліції. Це сприятиме поліпшенню реагування на всі звернення громадян, покращенню виконання публічно-сервісної функції поліції шляхом надання якісних послуг населенню.

Наприклад, деякі науковці стверджують, що послуги – це нематеріальні активи, що виробляються з метою збуту. Нематеріальні активи (або невідчутна цінність) – це цінність, яка не є фізичним об'єктом, але має вартість – грошову оцінку. У зв'язку із цим можна зробити висновок, що поліцейські надаватимуть свої послуги за винагороду безпосередньо від контрагента, яким виступає особа, що споживає послуги, а в нашому випадку такими особами є громадяни [242, с. 9].

На етапі становлення України як демократичної та правової держави нові державотворчі процеси потребують перебудови й значного підвищення рівня ефективності та якості діяльності правоохоронних органів. Насамперед ці вимоги стосуються новоствореної поліції – найчисленнішого загону правоохоронців, оскільки виконання нею завдань пов'язане передусім з реалізацією низки принципів, що ґрунтуються на визнанні загальнолюдських цінностей: гідного ставлення до особи, посилення охорони прав та свобод громадян, різних форм власності та інших пріоритетів правового,

демократичного суспільства, визначених Конституцією України. Украй необхідним було розроблення та прийняття Закону України «Про Національну поліцію України», головним завданням якого є створення нового центрального органу виконавчої влади – Національної поліції України, який повністю зосередиться на виконанні професійних функцій, зокрема охороні громадського порядку, громадської безпеки та боротьбі із правопорушеннями [242, с. 5].

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про Національну поліцію» у своїй діяльності поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами. Тобто будь-яка діяльність поліцейських здійснюється відповідно до чинних нормативно-правових актів держави та загальних принципів організації та діяльності поліції.

Новелою прийнятого 02 липня 2015 р. Закону України «Про Національну поліцію» є визначення на державному рівні необхідності встановлення винятково партнерських засад взаємодії поліції і населення. Важливість інституту партнерства зумовлена насамперед тими функціями, які поліція виконує в суспільному житті, їх значущістю, а також тим, що поліцейська діяльність здійснюється в реальному соціальному просторі в безпосередньому контакті з громадянами. Щодня поліцейський вирішує складні професійні завдання, розв'язує непрості ситуації та конфлікти й не має права помилятися. Адже Закон визначає Національну поліцію як «орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку». За таких умов, обґрунтовуючи соціальне призначення поліції як сервісної служби, персонал поліції першочергово має орієнтуватися на реалізацію стратегії «CommunityPolicing» – «партнерство заради спокою» (стратегії, апробованої в

країнах англосаксонської правової системи), а також виявлення інноваційних форм діяльності поліції щодо формування безпечного суспільного простору [242, с. 7]. Узагальнено основоположну ідею партнерства поліції з населенням можна визначити так: «усвідомлення поліцією необхідності урахування думки і побажань громадськості при визначенні та оцінці своєї роботи, співпраця з населенням з метою виявлення і вирішення місцевих проблем, яка має бути зорієнтована на превенцію правопорушень». Інакше кажучи, населення має сприйматися як партнер поліції і повноправний учасник діяльності з покращення роботи поліції [242, с. 11]. Отже, стратегія «партнерство заради спокою» розрахована на усвідомлення поліцейськими необхідності налагодження взаємодії з населенням, підґрунтям якоїєдва основні пріоритети: консультації – вивчення думки населення з метою подальшої оцінки ефективності поліцейської діяльності, обов'язкове врахування потреб територіальних громад; співробітництво – співпраця заради досягнення спільних цілей звстановлення правопорядку в країні. У першому напрямку, зокрема, розділ «Громадський контроль Національної поліції» передбачає: звіт про поліцейську діяльність; прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції; взаємодію між керівниками територіальних органів поліції і представниками органів місцевого самоврядування. Для реалізації другого пріоритету поліції треба: перейти від декларацій щодо налагодження партнерських відносин із населенням до реальних кроків у цьому напрямі, утілювати в повсякденній діяльності принцип «Людина – понад усе»; постійно підвищувати свій професійний і культурний рівень, поширювати світогляд, формувати повагу до поліцейського всіма засобами (рівень спілкування з громадянами, чесність, професійні навички, охайний зовнішній вигляд тощо); зміцнювати взаємодію з органами місцевого самоврядування; своїми діями активно здобувати підтримку широких верств населення, повернути загальну повагу до поліції; широко інформувати громадськість і засоби масової інформації про роботу поліції, активно залучати громадян та громадські об'єднання до профілактики правопорушень, всебічно сприяти журналістам у виконанні їх місії об'єктивного висвітлення подій [242,

с. 15].Також можна додати, що до компетенції органів місцевого самоврядування віднесено досить широкий спектр повноважень щодо створення інфраструктури, яка має відповідати потребам громади, забезпечення безпеки, а також підтримання правоохоронної діяльності[244, с. 25].

Роберт Піль, британський державний діяч та засновник лондонської поліції, кардинально повернув вектор правоохоронної діяльності поліції, визначивши її новим головним принципом співпрацю з громадськістю. Якщо донедавна стратегія роботи поліції була здебільшого реактивною, тобто спрямована на реагування на вже скоєний злочин, а також на отримання комерційного прибутку, то тепер були розроблені нові стандарти для правоохоронців, і саме Столична поліція Лондона стала першої поліцією сучасного типу [1,с. 71].

Запровадження «Дев'яти принципів Піля», які були викладені в Акті про столичну поліцію, започаткувало принципові зміни та реформування правоохоронної системи загалом. Один із найбільш вагомих принципів, який закликав поліцію співпрацювати з громадськістю, був сформульований так: «Завжди підтримувати відносини з населенням, втілюючи в життя історичні традиції, згідно з якими поліція – це суспільство, а суспільство – поліція; поліція складається з представників населення, які отримують платню за те, щоб повністю присвячувати свою увагу обов'язкам, покладеним на кожного громадянина, в інтересах добробуту і виживання суспільства» [1,с. 72–74].

Згодом ці принципи почали наслідувати й інші країни в реформуванні національних правоохоронних систем.

Дослідниця Т. Гаврилюк вважає, що саме британська модель організації поліцейської діяльності набула особливого значення в процесі докорінних змін правоохоронних органів в інших країнах [2, с. 58]. Загалом особливості подальшого становлення та розвитку відносин між поліцією та населенням докладно описали американські дослідники Дж. Келінг і М. Мор, визначивши три етапи цього процесу: політики, реформ та співробітництва з громадськістю [3, с. 8].

Прихильником партнерської співпраці громадськості та поліції, так званої передачі влади «від населення – для населення» є А. П. Астапенко. Дослідник зазначає, що принципи та характер взаємодії органів міліції/поліції (ідеться про органи МВС як до реформування, так і після) з громадянами та громадськими інститутами у сфері забезпечення громадської безпеки та порядку порівняно з іншими європейськими країнами тільки частково відповідають рівню і змісту демократичного розвитку країни. Також автор убачає необхідність впровадження якісно нових принципів у сфері організації і діяльності органів поліції, спрямованих на поетапну інтеграцію останніх у систему демократичної держави й громадянського суспільства [5,с. 118].

Цілком обґрунтовано можна зробити висновок, що а) населення є клієнтами поліції; б) поліція і населення є партнерами; в) профілактика правопорушень повинна бути покладена в основу роботи поліції; г) ефективність діяльності поліції оцінюється населенням.

І. Ч. Шушкевичвиокремлює чотири сутнісні характеристики партнерського розуміння процесу взаємодії:1) поліція повинна виступати ініціатором у встановленні взаємодії з громадськістю; 2) поліцейські департаменти повинні знати, які верстви суспільства й у яких напрямах готові працювати з поліцією, а також чи готові до цього самі; 3) населення платить податки, які, зокрема,ідутьна оплату діяльності поліції; тому багато громадян вважають, що вони вже заплатили тамають право вимагати від поліції безкоштовних послуг; 4) поліцейському дедалі частіше доводиться ігнорувати особисті почуття, пристрасті й емоції [7, с. 14].

Із цими положеннями погоджується М. Ф. Криштанович, додаючи ще одну важливу думку про те, що для поліції повинні впроваджуватися стандарти демілітаризації, які означають лише те, що правоохоронні органи, виконуючи в суспільстві сервісну функцію та сприймаючи громадян як клієнтів та партнерів, повинні мати іншу організаційну структуру, аніж військові підрозділи. Європейські поліцеїсти сьогодні виступають за встановлення в поліції духу та культури цивільної служби [8, с. 30]. Дослідниця Н. Матюхінавважає, що

поліція повинна існувати не проти громадян, а для громадян, розвиваючи систему послуг для населення, виходячи із її соціального призначення [9, с. 8]. Опорана населення розглядається авторкою як «людський фактор», без якого не можна ефективно боротися зі злочинністю. Саме ці вимоги сучасного суспільства слугують підґрунтям для ідеї багатостороннього партнерства поліції і громадськості, яке є важливою складовою частиною проактивного підходу до організації діяльності поліції. Згідно з нею поліція зосереджує свої зусилля на комплексному вирішенні проблем суспільства, а не лише здійснює правоохоронну діяльність.

Сьогодні майже повсюдно, включно з Україною, отримала розвиток нова стратегія поліцейського обслуговування «Communitypolicing» – поліцейська діяльність в інтересах громади та за безпосередньою допомогою громади.

Сучасна концепція демократичної правової держави спирається на положення про державу-гаранта, особливість якого полягає в тому, що вона не тільки декларує загальнолюдські цінності, права та свободи особистості, а й проводить широкі заходи щодо їх реального втілення в життя, як вважає науковець І. Горшнева [10, с. 85–86].

Завдяки громадським організаціям у 2014 р.в МВС з’явилася «Стратегія розвитку органів внутрішніх справ». У ній зазначено, що пріоритетним напрямом роботи поліції має бути служіння як потребам окремих громадян, так і суспільним групам. Мається на увазі готовність поліції ефективно реагувати на заяви окремих громадян, підтримувати з ними постійний зв’язок та інформувати про хід розгляду їхніх справ. Убачається, що жодна із заяв та скарг громадян не залишиться незареєстрованою та своєчасно нерозглянутою незалежно від того, має заявник будь-які привілеї або ж, навпаки, є обмеженим у частині реалізації певних прав. Одночасно від поліції очікується високий рівень толерантності до вразливих груп населення, які потребують підвищеної уваги та додаткового захисту своїх прав із боку поліції. До таких груп зазвичай уналежнюють представників етнічних меншин, мігрантів та шукачів притулку, людей із фізичними або психічними вадами, осіб різної сексуальної орієнтації, людей

похилого віку та дітей. Поліція повинна здійснювати постійний моніторинг ситуації щодо потреб цих категорій населення, розробляти відповідні програми або плани заходів щодо надання їм додаткової допомоги, відстежувати їх ефективність та бути одним із ініціаторів загальнодержавного процесу соціальної адаптації окремих категорій населення [12].

Навесні цього року в Національній поліції України представили новий проєкт «Communitypolicing» (поліцейська діяльність, орієнтована на громаду). Він повинен поліпшити процес комунікації між поліцейськими й загальноосвітніми закладами. Методи поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду, здобувають усе більшу популярність у всьому світі. У світлі реформ, які відбуваються в Україні, «Communitypolicing»є надзвичайно актуальною та важливою темою, розвиток і реалізація якої позитивно позначиться на всіх сферах життя суспільства.

Теоретико-методологічний аналіз такої категорії, як «взаємодія поліції з населенням» дає змогу дійти висновку, що ця взаємодія потребує формування системи спеціальних принципів, які мають бути імплементовані до механізму співпраці поліції та населення. До відповідних принципів мають належати такі:

- принцип взаєморозуміння – означає, що поліція як суб'єкт взаємодії повинна аналізувати та враховувати нагальні потреби населення, що проживає в межах визначеної території або в межах усієї держави, а населення при взаємодії з поліцією має отримувати інформацію та усвідомлювати наявні проблеми в діяльності поліції, що негативно впливають на її ефективність;

- принцип залученості громадських об'єднань та місцевих адміністрацій – полягає у встановленні контактів між поліцією та уповноваженими представниками громадських об'єднань, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, а також окремими громадянами, які займають активну позицію;

- принцип самостійності – відповідно до якого учасники взаємодії не мають права безпосередньо втручатися в діяльність один одного та впливати на прийняття управлінських рішень чи внутрішню політику суб'єктів взаємодії,

оскільки ключові пріоритети мають встановлюватися ними самостійно;

- принцип довіри – налагодження регулярної комунікації та спільне опрацювання проблемних аспектів взаємодії та двостороннє вирішення конфліктних ситуацій.

1.3. Зміст діяльності поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини у взаємодії з населенням

В Україні проводиться правова реформа, яку має бути цілком спрямовано на розвиток прав людини та механізму їх реалізації і захисту, причому її успіх значною мірою залежатиме від готовності та здатності державних органів, насамперед судових і правоохоронних, сприймати своє призначення як служіння кожній людині, охороняти й захищати її права та свободи, гарантувати її безпеку [59, с. 131].

Найважливішим етапом реформування органів внутрішніх справ у Національних поліцію України стало прийняття Закону України «Про Національну поліцію». При цьому в процесі реформи була поставлена мета: не проведення «ребрендингу» у назві найбільш потужного правоохоронного органу, а принципове його реформування. Основною ідеєю, що знайшла своє вираження в цьому нормативному правовому акті, було формування довіри, тобто юридичне закріплення партнерської моделі взаємовідносин суспільства й поліції на засадах партнерства. Саме така модель була фактично відображена в найважливішому принципі діяльності поліції, який полягає у взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства (ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію»). Реалізація цього принципу діяльності поліції стає найважливішим завданням сучасної правоохоронної системи й безпосередньо впливає на розвиток усього адміністративного законодавства, що регулює діяльність Національної поліції України.

Правозахисники йучені часто стверджують, що «хороша робота поліції» має на увазі дотримання міжнародних норм у галузі прав людини в процесі її діяльності. І хоча справедливість цих тверджень не викликає сумнівів, необхідно пам'ятати, що міжнародні стандарти в галузі прав людини пропонують лише рамкові принципи повсякденної роботи поліції. Насправді її діяльність неможливо повністю регламентувати правилами та нормами, якими б численними й докладними вони не були. Водночас певна свобода дій, необхідна поліції для здійснення своїх функцій, може являти собою проблему для правозахисників, які виступають за прийняття чітких норм, за якими можна оцінювати її дії. Багато поліцейських вважають таку аргументацію правозахисників у кращому разі наївною і, м'яко кажучи, умоглядною, оскільки вона свідчить про відсутність розуміння реальних умов роботи поліції і покладає на неї непосильний тягар. З іншого боку, правозахисники заявляють, що така думка поліції – просто відмовка, зумовлена бажанням ухилитися від критики. Поліція і права людини – дві сфери, що відображають різні погляди на питання прав і безпеки. Незважаючи на те, що між ними може простежуватися очевидний зв'язок, фундаментальні розбіжності у сферах їх компетенції можуть призвести до взаємного нерозуміння [60, с. 41].

На нашу думку, діяльність поліції, орієнтована на дотримання і захист прав людини, починається з правильного добору майбутніх співробітників і відсіювання тих, хто не дотримується відповідних цінностей і принципів у цій галузі. При цьому майбутнім поліцейським повинні бути притаманні деякі якості, особливо високі моральні підвалини, тоді як іншому, зокрема практичним навичкам і вмінням, можна (досить легко) навчити. Процес набору, відбору та підготовки кадрів надзвичайно важливий для формування поліції, яка поважає і захищає права людини.

Правові засади будь-якої діяльності, зокрема органів Національної поліції з населенням, мають тісний зв'язок із такою категорією, як «правове регулювання». Фактично здійснення правового регулювання обумовлено встановленням правових засад. В юридичній літературі правове регулювання

визначають як форму регулювання суспільних відносин, яка забезпечує відповідність поведінки їх учасників вимогам і дозволам, що містяться в нормах права. Тобто основою правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин будуть виступати норми права. Враховуючи особливості правовідносин, які виникають під час діяльності органів поліції, зокрема під час взаємодії з населенням, їх правове регулювання буде здійснюватися за допомогою норм адміністративного права. Зазначимо, що правове регулювання, яке здійснюється на основі переважно норм адміністративного права, слід вважати адміністративно-правовим [45, с. 60–61].

Основоположним нормативно-правовим актом і таким, що має найвищу юридичну силу, у положеннях якого встановлені правові засади діяльності всіх без винятку суб'єктів правового регулювання, є Конституція України [61].

Статті Конституції України, що забезпечують правове регулювання діяльності поліції, умовно можна поділити на такі групи:

- статті, що закріплюють безпосередньо права людини (наприклад, статті 21-54 розділу ІІ Конституції тощо);

- статті, що закріплюють основні гарантії цих прав (статті 13,15,55-64,102 тощо);

- статті, що встановлюють основні принципи діяльності органів держави при забезпеченні реалізації цих прав (статті3,5,8 тощо). Однак статті Конституції мають загальний характер і тому виникає необхідність продублювати, а також докладніше розглянути їх положенняв інших нормативно-правових актах [62, с.161].

Наразі є чимало законів України, які складають нормативну базу діяльності Національної поліції України у сфері забезпечення реалізації прав людини.

Охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави передбачені п. 2 ч. 1 ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію». У ст. 7 цього закону відповідно передбачено «Дотримання прав і свобод людини», а саме: під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також

міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Варто зазначити, що розбудова України як правової, демократичної держави на засадах забезпечення і зміцнення законності й правопорядку, дотримання прав і свобод громадян, передбачених Конституцією та чинним законодавством, значною мірою залежить від діяльності поліції як державного озброєного органу виконавчої влади, який захищає життя, здоров'я, права та свободи громадян, інтереси суспільства і держави від протиправних посягань. Роль Національної поліції України в суспільному житті держави реалізується насамперед через адміністративну діяльність. Від її ефективності суттєво залежить стан правопорядку загалом, охорона громадського порядку, боротьба зі злочинністю, захист прав і законних інтересів громадян. Томувважаємо за необхідне підкреслити, що реформування державного механізму влади неможливе без посилення правоохоронної діяльності взагалі й органів поліції зокрема [63, с. 74]. Цим нормативним актом закріплюються також основні принципи діяльності поліції у сфері захисту прав людини.

Упровадження як стратегії зменшення можливостей учинення злочинів, так і стратегії «Communitypolicing» передбачає широке залучення громадськості до сфери запобігання злочинності. У зв'язку із цим виникає необхідність доповнення чинного законодавства, що регулює діяльність громадян з профілактики злочинів. Для цього вченийМ. Г. Колодяжним пропонує прийняти Закон України з умовною назвою «Про участь громадян у запобіганні і протидії злочинності». Чинний Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» 2000 р. є застарілим. У ньому передбачено хіба що залучення членів громадських формувань правоохоронної спрямованості до спільного із поліцейськими чи прикордонниками патрулювання (ст. 11). Це означає, що аналізований нормативно-правовий акт не охоплює багатьох прогресивних форм громадського впливу на злочинність:

- повідомлення поліції про факти вчинення злочинів або підозрілу поведінку певних осіб (програма «Зупини злочинця»);

- участь у програмах сусідського спостереження (сусідської варти);

- діяльність добровільних помічників поліції;

- волонтерську діяльність з виправлення та ресоціалізації засуджених й осіб, які звільнилися з місць позбавлення волі;

- надання допомоги жертвам злочинів;

- роботу громадських патрулів з охорони правопорядку за відміннимистандартами, що існують наразі в Україні тощо [57, с. 163–164].

Серед інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність Національної поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, можна виділити: Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 р.(зі змінами від 12.07.2018) [64], Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 р. (зі змінами від07.09.2016) [65], Закон України «Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р.(зі змінами від21.12.2016) [66], Кримінальний кодекс України від 01 вересня 2001 р. (зі змінами від 28.08.2018) [67], Кримінально-процесуальний кодекс України від 20 листопада 2012 р. (зі змінами від18.10.2018) [68], Кодекс України про адміністративні правопорушення (КУпАП) від 07 грудня 1984 р. (зі змінами від 18.10.2018) [69].

Крім того, у більшості законів України закріплені обов'язки працівників поліції щодо забезпечення реалізації прав людини. До них можна унaлежнити: Закон України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 р. (зі змінами від 02.10.2018) [70], Закон України «Про дорожній рух» від 30 червня 1993 р. (зі змінами від 02.10.2018) [71], Закон України «Про звернення громадян» від 2 жовтня 1996 р. (зі змінами від 22.05.2018) [72], Закон України «Про органи і служби в справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 07 лютого2007 р. (зі змінами від 19.01.2017) [73], Закон України «Про громадянство» від 18 січня 2001 р. (зі змінами від 28.01.2001) [74] тощо.

Права людини в XXI столітті стали загальновизнаною нормою людського життя в усьому світовому співтоваристві. Побудова в Україні правової,

демократичної держави передбачає забезпечення прав людини та їх визнання найвищою соціальною цінністю [5, с. 6].

Багато вчених не без підстав вважають, що зародження поняття прав людини відбулосяв славнозвісній Руській Правді (1019–1054 рр.), першому писаному кодексі руського феодального права, авторство якої пов'язують з іменем Ярослава Мудрого. З цього приводу сучасна вітчизняна дослідниця М. Антонович слушно зауважує, що українська термінологія з прав людини бере витоки з Руської Правди, міжнародних договорів та інших юридичних актів Київської Русі [75, с. 893].

Найважливішим етапом закріплення універсальних прав і обов'язків людини в Україні стало прийняття Конституції України 28 червня 1996 р., яка включає розділ 2 «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», що має певний рівень узгодження з міжнародно-правовими актами з прав людини. 42 статті цього розділу безпосередньо визначають права та свободи людини і громадянина, і, як зазначено в ст. 22, вони не є вичерпними. Серед прав людини, які не використовувалисьу законодавстві України до цього, зазначимо такі, як «право на вільний розвиток особистості» (ст. 23); «право на життя» (ст. 27); «право на підприємницьку діяльність» (ст. 42); «право знати свої права і обов'язки» (ст. 57) тощо.

Оскільки Україна наближається до світових та європейських стандартів забезпечення прав людини, то на вимогу Ради Європи було скасовано смертну кару [76].

Наразі українцям треба усвідомити, що права людини є універсальними й вони мають захищати однаковою мірою права цивільного населення, а також права службовців поліції. Інколи складається враження, що дотримання прав людини заважає ефективній роботі поліції [1, с. 41].

М. О. Єльниковау статті «Удосконалення механізму реалізації та захисту прав людини в Україні», опублікованій у 2015 р., зробила такий висновок: Україна ще не може похвалитися особливими досягненнями в галузі прав людини. Однак і те, що зроблено за часи незалежності, не може не викликати

захоплення. Це насамперед новосформовані інститути захисту прав людини: Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Конституційний суд України та адміністративні суди тощо. Водночас реалізація прав особистості – складне й багатогранне явище, що включає не тільки діяльність правозастосовних органів, а й активну діяльність самої особистості [75, с. 890–891].

Загальноприйнятою є думка про законослухняність більшості членів суспільства, правопорушники, натомість, складають меншість; своєю поведінкою вони заперечують встановлені правила, тобто «бунтують» проти держави. Варто зауважити, що яким би чином ці особи не бунтували (вчиняючи правопорушення чи злочини), вони залишаються членами цього суспільства, громадянами держави і, незважаючи на свою «бунтарську» сутність, заслуговують на людське ставлення, що зумовлюється принципом гуманізму. Модель відносин держави та суспільства, прийнята в конкретній державі, значною мірою залежить від умов, що історично склалися в країні, і відображається в організації судово-правової системи (розшукова або обвинувальна модель судочинства). Очевидно, що прийняття громадянами ролі держави багато в чому впливає на те, якою вони уявляють роль поліції. У рамках першої моделі поліція передусім розглядається як сильна рука держави, тоді як в країнах другої моделі поліція сприймається як орган, що надає послуги населенню. Слід зазначити, що обидві моделі легітимні й принаймні теоретично однаковою мірою схильні як до дотримання принципів прав людини, так і до їх порушення. Водночас сфера прав людини перебуває під значним впливом англосаксонської позиції, яка віддає перевагу децентралізованій поліції, орієнтованій на обслуговування населення, чутливій до його потреб [20, с. 139].

Прогалини у сфері законодавчого регулювання, що зумовлюють порушення прав та свобод людини (відповідно до частини другої ст. 19 Конституції України органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами. Частиною

першою ст. 29 Конституції України передбачено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом. Відповідно до частини другої ст. 7 Закону обмеження прав і свобод людини допускається на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України. Повноваження поліції докладно визначені у ст. 23 Закону. Однак серед установленого законом переліку відсутні такі повноваження, як утримання та конвоювання осіб, затриманих за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, осіб, щодо яких як запобіжний захід обрано тримання під вартою, а також осіб, підданих адміністративному арешту (статті 24, 32 КУпАП). Крім того, до цього часу на законодавчому рівні не врегульований порядок тримання осіб, затриманих за підозрою у вчиненні кримінальних правопорушень, та визначення їх правового статусу, а також законами України не встановлені правила відбування адміністративного арешту, що передбачено частиною третьою ст. 327 КУпАП. Отже, можна стверджувати, що здійснення означених вище функцій поліцією не врегульовано законом та не відповідає положенням Конституції України і ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (Право на свободу та особисту недоторканість) [50, с. 37–38].

Голова правління Гельсінського Фонду з прав людини, один із найвідоміших у світі правозахисників, поляк М. Новицький (1943–2003) писав: «…Схильність обмежувати право особистості – іманентна риса влади як такої. Сьогодні ми вже знаємо, що чим міцніша демократія, тим сильніше організації (і їх більше), які захищають від посягань влади на індивідуальний та неповторний характер кожної людини». Поліція саме має стати справжнім державним захисником прав і свобод населення кожної демократичної держави, реалізуючи у своїх діях засадничу концепцію свободи через державу [1, с. 41].

На думку О. В. Січкара, реформування МВС України повинно призвести до впровадження проактивної моделі, яка найбільш відповідає світовим стандартам забезпечення прав і свобод людини. Прийняття такої моделі

передбачає формування принципово нового стилю діяльності, що базується на запровадженні аналітичної та прогностичної складової в системі МВС. При цьому, потребує чіткої регламентації та подальшого поглиблення участь органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування, громадських організацій, навчальних закладів і наукових установ, засобів масової інформації в реалізації напрямів реформування МВС [20, с. 136–137].

Натомість стандарти, визначені в положеннях і рекомендаціях міжнародних документів, які стосуються форм і методів реалізації права громадян на свободу асоціацій, права участі громадськості в державних справах, а також форм і методів діяльності інститутів громадянського суспільства, імплементуються в конституційній правотворчості. До прикладу, Закон України «Про громадські об'єднання» визначив принципи утворення та діяльності громадських об'єднань (добровільність, самоврядність, вільний вибір території діяльності; рівність перед законом; відсутність майнових інтересів у членів організації; прозорість, відкритість і публічність), співзвучні з міжнародними стандартами. Міжнародні стандарти у сфері розвитку й функціонування громадянського суспільства на сьогодні комплексно імплементуються в конституційну доктрину, правотворчу та правозастосовну діяльність більшості країн світу, включаючи Україну [78, с. 250].

Важливі конституційно-правові ідеї та цінності, а також доктрини, включаючи суму знань про конституційні основи розвитку та функціонування громадянського суспільства, інстальовані в соціально-політичні процеси, отримують своє втілення в конституції і актах конституційного законодавства. Зокрема, академік Ю. Шемшученкощодо цього пише: «Будь-які зміни, що відбуваються в суспільстві, об'єктивно зумовлюють потребу відповідного соціального реагування на них. Розвиток законодавства в Україні є, образно кажучи, тим індикатором, який наочно відбиває стан взаємодії держави і суспільства, характер соціально-економічних і політичних процесів, що відбуваються в країні впродовж її самостійного існування ...» [79, с. 5]. Тобто громадянське суспільство є не лише об'єктом конституційних досліджень і

правового регулювання, а й важливим чинником розвитку теорії та практики конституціоналізму, модернізації Конституції та законів України [78, с. 253].

В основі будь-якого суспільного явища лежать певні засади, положення, які визначають його сутність і соціальне призначення. Ідеться про принципи. У правовій науці окреслені сутнісні характеристики принципів права, які, на наш погляд, повною мірою можуть бути екстрапольовані на питання організації та діяльності Національної поліції України. Як слушно зазначає С. П. Погребняк, при характеристиці принципу зазвичай звертається увага на те, що він, по-перше, є ідею, положенням, вимогою і, по-друге, є не простим положенням (ідеєю, вимогою), а основним, основоположним, засадничим, фундаментальним, вихідним, загальним керівним, відправним, чільним [56, с. 73]. Робота Національної поліції будується на основі таких принципів: верховенство права, дотримання прав і свобод людини; законність, відкритість та прозорість; політична нейтральність; взаємодія з населенням на засадах партнерства; безперервність.

Аналіз принципів діяльності Національної поліції із забезпечення основних прав і свобод людини й громадянина доречно почати із з'ясування цього поняття. Так, принципи діяльності правоохоронних органів, а саме Національної поліції з охорони основних прав і свобод громадян, можна визначити як закріплені в правових нормах найбільш загальні вихідні положення, панівні в державі політичні та правові ідеї, основні засади, керівні настанови, що визначають найважливіші правила, за якими вона організовується й здійснюється.

Отже, охарактеризуємо основні із зазначених вище принципів, які стосуються захисту прав і свобод людини й громадянина державою. На нормативному рівні питанню принципів діяльності поліції приділяється посилена увага. Так, Розділ ІІ Закону України «Про Національну поліцію» [21] повністю присвячено питанням принципів діяльності поліції. Зокремав наведеному Законі визначено такі принципи:

Принцип верховенства права (ст. 6 Закону). Верховенство права – це панування права в суспільстві, яке вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема в закони, які за своїм змістом мають бути перейняті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Принцип верховенства права означає також, що не держава утворює право, а право є основою життєдіяльності та існування держави в особі її органів, інших організацій та посадових осіб. У діяльності поліції особливого значення набуває такий аспект принципу верховенства права, як пріоритетність прав людини, оскільки саме в цій сфері правових відносин вони можуть бути суттєво обмежені. У зв'язку з тим, що діяльність поліції здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [80, с. 27].

Принцип дотримання прав і свобод людини (ст. 7 Закону). Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації. Обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України… необхідності подальшого їх застосування [21].

Принцип законності (ст. 8 Закону). Законність – всеосяжне поняття, яке поширює свою дію на всіх без винятку суб'єктів права, жодного з яких не може бути виключено зі сфери дії законності. Принцип законності передбачає суворе й неухильне дотримання та виконання закону всіма без винятку працівниками поліції. Законність означає, що під час здійснення поліцейськими своїх функцій немає місця суб'єктивізму і свавіллю. Згідно з принципом законності всі превентивні заходи й заходи реагування на правопорушення мають відповідати вимогам закону. Законність безпосередньо пов'язана з правопорядком. Ці поняття дуже близькі, і їх часто ототожнюють [80, с. 35].

Принцип відкритості та прозорості (ст. 9 Закону). Поліція здійснює свою діяльність на засадах відкритості та прозорості в межах, визначених Конституцією та законами України. Поліція забезпечує постійне інформування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також громадськості про свою діяльність у сфері охорони та захисту прав і свобод людини, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку. Поліція забезпечує доступ до публічної інформації, володільцем якої вона є, у порядку та відповідно до вимог, визначених законом. Нормативно-правові акти, що регламентують діяльність поліції, обов'язково оприлюднюються на вебпорталі центрального органу управління поліції. Нормативно-правові акти з обмеженим доступом оприлюднюються у випадках та в порядку, визначених законом. Проєкти нормативно-правових актів, що стосуються прав та свобод людини, обов'язково проходять громадське обговорення в порядку, визначеному Міністром внутрішніх справ України [21].

Принцип політичної нейтральності (ст. 10 Закону). Ст. 36 Конституції України визнає за громадянами право на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Поліція стоїть на захисті прав та свобод будь-якої людини незалежно від її політичних переконань та партійної належності, водночас поліція має підстави для притягнення до відповідальності будь-якої особи, яка вчинила правопорушення чи злочин. Поліція забезпечує захист прав та свобод людини незалежно від політичних переконань та партійної належності. Поліція у своїй діяльності є незалежною від рішень, заяв чи позицій політичних партій та громадських об'єднань [21].

Принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства (ст. 11 Закону). Дотримання принципу тісної співпраці та взаємодії поліції з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями є одним із напрямів удосконалення діяльності органів внутрішніх справ. Стратегія розвитку органів внутрішніх справ України (п. 7 розділу ІІІ) підкреслює, що основний пріоритет у

роботі МВС – це встановлення виключно партнерських засад взаємодії з громадами в межах загальновизнаного у світі підходу «Communitypolicing» (діяльність поліції в інтересах громади). Відповідно до ст. 1 закону України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування» територіальна громада – це жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища чи міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. Законом України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI «Про громадські об'єднання» визначено, що громадське об'єднання – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів. Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства й спрямована на задоволення їхніх потреб. З метою визначення причин та/або умов учинення правопорушень планування службової діяльності органів і підрозділів поліції здійснюється з урахуванням специфіки регіону та проблем територіальних громад. Рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [80, с. 43–44].

Отже, активна позиція громадськості та усвідомлення необхідності якісної реалізації правоохоронної функції держави, налагодження дієвої взаємодії з органами поліції дасть змогу підвищити рівень безпеки на дільниці, сприятиме покращенню ситуації щодо протидії злочинності на регіональному та державному рівні, посилюватимездатність населення протистояти негативному впливу проблем, несвоєчасне вирішення яких може послугувати передумовою виникнення злочинних проявів. Лише за умови сприяння громадськості органам поліції у виконанні покладених на них обов'язків буде можливо забезпечити

належний стан правопорядку та створити необхідні умови для якісної реалізації правоохоронної функції держави [81, с. 365–366].

Останнім є принцип безперервності (ст. 12 Закону). Принцип безперервності виражається в забезпеченні невпинного здійснення поліцейських дій з охорони громадського порядку, прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави та протидії злочинності. Дотримуючись принципу безперервності, поліція перебуває в постійній готовності для реагування на злочинні прояви, надзвичайні ситуації та інші події. В органах поліції заяви та повідомлення реєструються в будь-який час доби в чергових частинах службовими особами одразу після їх надходження та вносяться до журналу єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події. Здійснюючи функцію допомоги населенню, органи поліції діють не тільки як органи державного примусу, а і як органи, що надають суспільні послуги та здійснюють публічні повноваження в цій галузі. Згідно з Інструкцією про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події прийняття заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події незалежно від місця і часу їх учинення, повноти отриманих даних та особи заявника здійснюється цілодобово й невідкладно тим органом поліції, до якого надійшли заява чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення та іншу подію, слідчим або іншою посадовою особою органу поліції, якою самостійно виявлено з будь-якого джерела обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення [80, с. 45–46].

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» (ст. 2) [21] основними завданнями поліції є:1) забезпечення публічної безпеки і порядку; 2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; 3) протидія злочинності; 4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Сьогодні діяльність поліції в сучасних державах повинна визначатися насамперед ефективним забезпеченням та захистом права і свобод особистості. Гарантування є універсальним критерієм оцінки позитивної ролі поліції в усіх сферах суспільних відносин [13, с. 38].

Правоохоронні органи в роботі підвищують ефективність їхньої діяльності. У підрозділах, у яких забезпечується систематичне дотримання прав людини, співробітники поліції навчаються професійновирішуватий запобігати проблемам, пов'язаним із злочинністю, та вести діяльність з підтримки публічного порядку. У цьому сенсі повага поліції до прав людини є не тільки моральним, правовим і етичним імперативом, а й практичною вимогою правоохоронної діяльності. Коли поліцейські демонструють увагу, популяризацію та захист прав людини:

-посилюється довіра з боку населення та активізується співдія громадян;

- по відкритим кримінальним справам судді приймають справедливі рішення;

- поліцейські розглядаються як складова частина суспільства, що виконує важливу соціальну функцію;

- передбачено справедливе відправлення правосуддя, а послідовно – довіра до системи;

- подається приклад для дотримання закону іншими членами суспільства;

- поліція має можливість бути ближчою до суспільства і в такий спосіб здатна запобігати й розкривати злочини завдяки активній правоохоронній діяльності.

Діяльність поліції ефективна в тому разі, якщо поліція перебуває на передньому краї захисту людини [82, с. 25].

Велике значення в діяльності правоохоронних органів у сфері забезпечення прав людини й громадянина має застосування профілактичних заходів до осіб, які схильні до неправомірної поведінки. У такий спосіб буде виконана функція попередження злочину чи правопорушення або вчинене протиправне діяння спричинить меншу шкоду [5, с. 50].

Забезпечення прав і свобод особи органами Національної поліції залежить від виявлення та усунення таких негативних явищ:

- недосконаліть чинного законодавства (суперечності, прогалини, відсутність уніфікації міжнародних і вітчизняних правових норм);

- недоліки організаційно-управлінської діяльності (дисбаланс підпорядкованості органів, служб, підрозділів, невідповідність їх завдань і функцій, у багатьох випадках неузгоджена розстановка сил і засобів тощо);

- недостатньо високий рівень правосвідомості та правової культури (правовий нігілізм, ігнорування принципу верховенства права, каральний характер діяльності, неврахування місцевих національних традицій тощо);

- недоліки вдоборі кадрів (низький професійний рівень підготовки працівників, перепідготовки, проведення професійної атестації комісіями тощо).

Забезпечення прав особи органами поліції значною мірою залежить від стану реалізації прав співробітників, насамперед від їх соціальної-правової захищеності, яка на сьогодні, на жаль, є недостатньою [5, с. 51].

Слід звернути увагу на вплив громадської думки на діяльність Національної поліції як один із критеріїв легітимності її функціонування та довіри з боку населення. Застосування соціологічних методів дає змогу не тільки виявити прогалини в діяльності Національної поліції за оцінкою громадськості, а й визначити шляхи оптимізації її діяльності [56, с. 58].

По-перше, в Україні до поліції низький рівень довіри (орієнтовно 10%), який після Євромайдану знизився ще більше; по-друге, Україна також використовувала успадковану від СРСР мілітаризовану модель діяльності; по-третє, недостатність фінансування органів внутрішніх справ, що відобразилосяв корумпованості всієї системи. Реформування органів міліції було спрямовано на створення відповідної системи Європейського зразка. Хоча щодо результатів вітчизняної реформи зарано говорити, бо ще багато чого не зроблено, але можна наголосити на її певних важливих результатах: по-перше, за даними соціологічного дослідження, проведеного компанією TaylorNelsonSofres в 12 містах України, рівень довіри населення до Національної поліції складає 43,5%,

що майже в 4 рази більше ніж до подій 2013 року в Києві; по-друге, тепер кожен, хто бажає працювати в Національній поліції, проходить спеціальне тестування та перевірку відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» [50, с. 37].

Отже, нині реальний захист прав людини належить до найгостріших проблем української дійсності. Він є найважливішим завданням не лишефункціонування, а й існування української державності. Тому слід мати на увазі, що забезпечити дотримання прав людини в Україні можливо тільки за допомогою ефективного реформування системи влади та дотримання комплексного підходу до забезпечення прав людини як з боку держави, так і громадянського суспільства [83, с. 113].

На нашу думку, надважливоюв діяльності відповідних міністерств, державних комітетів, відомств у профільній сфері є активізація їхньої роботи у справі інформування населення з прав людини, проведення наполегливої роботи задля того, щоб увесь комплекс питань про сфери законодавчого забезпечення, практичної реалізації і захисту прав людини й громадянина став найбільш доступним для ознайомлення та вивчення всіма членами суспільства. Лише відкритість і гласність у цій сфері можуть стати запорукою і дієвим фактом утвердження в Україні справді правової демократичної держави, у якій реально будуть забезпечувати права і свободи громадян [83, с. 113].

Аналіз присвячених поліції публікацій, а також доповідей щодо прав людини та звітів преси допомагає виявити велику кількість випадків діяльності й бездіяльності, які самі собою перешкоджають суспільній довірі. Цей рівень аналізу необхідний, аби доповнити наше розуміння інших причин відмови в довірі. Один із викликів для поліції полягає в тому, що навіть одноразове спілкування громадянина з працівниками поліції може істотно вплинути на те, як сприймає поліцію порівняно широкий загал: не лише сам громадянин, а і його друзі, родичі, тощо [84, с. 171]. У спілкуванні з громадянами працівник повинен уміти встановлювати та підтримувати психологічний контакт. Проблема професійного спілкування працівників з населенням наразі є актуальною. Вони

в межах своєї компетентності повинні найефективніше використовувати можливості спілкування з громадянами, бути підготовленими до спілкування як з чоловіками, так і з жінками, неповнолітніми та молоддю, підозрюваними, потерпілими від вчиненого злочину,а також тими, хто має інформацію про цей злочин або про злочинця [51, с. 166].

Спілкування – це процес передавання й сприймання повідомлень за допомогою вербальних і невербальних засобів, що охоплює обмін інформацією між учасниками спілкування, її сприйняття й пізнання, а також їхній вплив один на одного і взаємодію щодо досягнення змін у діяльності [86].

Слід погодитися з думкою О. С. Губарєвої, що «один грубий вислів або недостатній прояв уваги до громадянина може накласти відбиток на всіх працівників та викликати неприязнь, спровокувати небажання співпрацювати» [51, с. 168].

Положення Конституції України зобов’язують застосовувати державну українську мову як мову офіційного спілкування посадових і службових осіб під час виконання ними службових обов’язків, у роботі йу діловодстві органів державної влади, представницького та інших органів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, а також у навчальному процесі в державних і комунальних навчальних закладах України (Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 р. (справа про застосування української мови). Це означає, що посадовці зобов’язані користуватися державною мовою впродовж усього часу в процесі здійснення ними службових обов’язків [86].

Щодо діяльності Міністерства внутрішніх справ, то його діяльність у сфері забезпечення прав людини ґрунтується на принципі, що всі люди є вільні й рівні у своїй гідності та правах, а права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними [81, с. 129].

Отже, діяльність поліції в механізмі забезпечення прав і свобод людини й громадянина важко переоцінити. Адже саме співробітники поліції обслуговують фактичне використання особою своїх прав і свобод, підкріплюючи й взаємно підсилюючи один одного. Завдання, функції, засоби та процедури їх реалізації стосуються фактично всіх громадян України. Це є свідченням того, що поліція за обсягом та різноманітністю регулює, контролює

та здійснює дозвільні й попереджувальні функцій та є диференційованим інструментом державної влади та одним із найважливіших елементів механізму забезпечення прав і свобод людини й громадянина в Україні [87, с. 442].

Враховуючи викладене, можливо зазначити, що діяльність поліції має будуватися на одному з ключових правових принципів – верховенстві права, згідно з яким людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Відповідні заходи також мають уживатисьу контексті взаємодії поліції з населенням та їх доцільно визначити в законодавстві.

Зокрема, слід звернути увагу на положення ч. 4 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію», відповідно до якогополіцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. На підставі проведеного аналізу змісту діяльності поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини у взаємодії з населенням пропонується абзац другий ч. 4 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію» викласти так: «У разі виявлення таких дій *або надходження відповідної інформації від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій чи окремих осіб* кожен поліцейський зобов’язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов’язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими, *а також фактів*

надходження інформації про такі події керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов’язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності.

1.4. Нормативне забезпечення взаємодії та партнерства поліції і населення

Розвиток демократичних засад суспільства, налагодження і підтримка взаємодії поліції з населенням, що ґрунтуються на принципах довіри, взаєморозуміння та добропорядності, врахуванні громадської думки, а отже,і верховенство права, відкритість влади, її тісна взаємодія із суспільством є основними принципами демократії [25, с. 45].

Аналіз практики співробітництва поліції і населення, узагальнення літературних джерел дає змогу констатувати, що досі є проблемна ситуація, коли в процесі становлення правової держави й громадянського суспільства зростає потреба в співробітництві органів правопорядку та населення для зміцнення громадської безпеки й забезпечення основних прав та свобод людини й громадянина. Але низький рівень цієї співпраці через історичні та інші об'єктивні й суб'єктивні чинники не дає можливості задовольнити цю потребу [25, с. 46].

Зокрема, В. Нестерович, досліджуючи етимологію поняття «громадськість», цитує польського вченого Т. Сасіньського-Класа, який вважає, що це слово «походить від латинського «popliecus» чи «populous», тобто «люди». Тому першим історичним значенням громадськості було все те, що належить до громадського (публічного) виміру колективу чи відкрита для громадськості сфера –Respublica [89, с. 19].

Згідно зі ст. 18 Європейського кодексу поліцейської етики організація поліції спрямовується на розвиток нормальних відносин з населенням, а в разі потреби на реальне співробітництво з іншими організаціями, органами місцевого самоврядування, неурядовими організаціями й іншими представниками населення, враховуючи етнічні меншини [90, с. 693].

Поліціянти мають зрештою зрозуміти, що для виконання своїх обов'язків вони потребують допомоги з боку населення, а співробітництво з громадянами дає завжди цінні для органів поліції результати [1, с. 41].

Працівники поліції, наголошується у ст. 44 Європейського кодексу поліцейської етики, повинні діяти чесно й шанобливо стосовно населення, особливо з огляду на ситуацію осіб, які належать до найбільш уразливих груп. Зрештою населення судить про службу поліції на підставі того, як діють її працівники [90, с. 693].

Вкрай необхідно пам'ятати, що авторитет влади у сфері протидії злочинності залежить не стільки від показників розкриття кримінальних правопорушень, скільки від довіри населення до правоохоронних органів, як до захисників індивідуальних та суспільних інтересів, та додержання силовими структурами принципу верховенства права [91, с. 93]. Від поліції очікується вияв інтересу не лише до інформації, яка стосується правопорушення, а й до потреб громадян, їхніх проблем та ускладнень відносин, які складають підґрунтя для загострення криміногенної ситуації [92, с. 24].

Дослідження поліцейської практики свідчать, що сьогодні процес взаємодії працівників поліції та населення (громадських об'єднань) позитивно впливає на поліцейську діяльність, з одного боку, й формування позитивного іміджу серед населення – з іншого [93, с. 6].

Позитивним прикладом партнерства поліції (найперше поліцейських патрульної поліції) і громадськості є спільна діяльність із громадськими формуваннями, які вже тривалий час функціонують на підставі Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [25, с. 43].

Спектр заходів, які у взаємодії з працівниками поліції виконують сучасні дружинники, доволі широкий:

- патрулювання житлових масивів і селищ;

- участь у розшуку зниклих безвісти; участь у розшуку та затриманні підозрюваних у скоєнні злочину;

- спільне проведення профілактичних, просвітницьких, виховних заходів серед різних категорій населення;

- робота з особами та підлітками з «групи ризику»;

- робота з жертвами насильства, зокрема насильства в сім'ї тощо [25, с. 44].

На жаль, таких позитивних прикладів ще не так багато, адже бракує досвіду й громадської свідомості. Неабиякий інтерес становить зарубіжний досвід участі громадськості в правоохоронній та правозахисній діяльності та його адаптація в Україні [94, с.603-604]. Патрулювання в контексті розгляду його як частини запобіжної стратегії являє собою окремий напрям профілактики злочинності, що здійснюється підрозділами поліції або громадськими формуваннями правоохоронної спрямованості та полягає в зменшенні можливостей для вчинення злочинів і правопорушень шляхом постійного переміщення вулицями міст і селищ, охорони громадського порядку, забезпечення безпеки, реагування на заяви та повідомлення громадян про злочини, правопорушення і надзвичайні події, затримання злочинців і правопорушників, охорони місць учинення злочинів, забезпечення дотримання безпеки дорожнього руху тощо [57, с. 43]. Достатньо різноманітним, поширеним і масовим є патрулювання у США. На думку істориків, поліцейська діяльність у цій державі започаткована саме з патрулів. Перший патруль у США з'явився у 1704 р. у штаті Кароліна. До його складу входили білошкірі громадяни, які мали виявляти біглих чорношкірих рабів або рабів, які переміщувалися без відповідного дозволу свого господаря. Нерідко патрулі могли створюватися тимчасово для виконання певної місії (затримання засуджених, які втекли з в'язниці; затримання злодіїв, грабіжників, розбійників; пошук безвісти зниклих громадян). Лише з часом реактивний характер діяльності патрулів у США перетворився на превентивний (профілактичний) [57, с. 44]. Доречно зауважити, що реформування української міліції у Національну поліцію, яке розпочалося у 2015 р., передусім торкнулося патрульної поліції. Вона здійснює патрулювання в містах і на головних автомобільних шляхах України переважно на автотранспорті [57, с. 45]. Отже, поглиблення партнерської взаємодії поліції і громадськості є важливим чинником розвитку правової держави йутвердження громадянського суспільства. Напрямами покращення цього соціально-правового інституту є:

1) закріплення в тексті закону України «Про Національну поліцію» чітко визначеного поняття, змісту та форм партнерства поліції і населення;

2) розвиток основних форм взаємодії поліції із громадянами. Зокрема, своєрідною формою партнерської співпраці є проведення «громадських консультацій», що сприяє кращому інформуванню суспільства щодо пріоритетів поліцейської діяльності та формування громадської думки щодо актуальних проблем у правоохоронній сфері. Розуміючи виняткову значущість «громадських консультацій» у налагодженні контактів із населенням, поліція зможе ефективно виконувати правоохоронні завдання. Крім того, це важливий канал отримання достовірної інформації щодо очікувань громадян та наявних на місцевому рівні загроз для публічної безпеки або ж окремих випадків порушення «миру та спокою» на рівні громади (агресивна поведінка молоді, порушення норм суспільної моралі, споживання алкоголю в публічних місцях, інші події, важливі для безпеки громадян);

3) покращення стану комунікативної та загальної культури поліції;

4) активна співпраця поліцейських із представниками засобів масової інформації, зокрема з метою об’єктивного інформування населення про діяльність поліції;

5) постійне формування і підтримання позитивного зовнішнього та внутрішнього корпоративного іміджу (з урахуванням міжнародного досвіду) органів поліції шляхом підвищення рівня професійної компетентності поліцейських, покращення результатів їхньої діяльності;

6) забезпечення безпосереднього діалогу між поліцією і населенням під час зустрічей громадян із керівниками Національної поліції, найкращими поліцейськими, які забезпечують правопорядок на конкретній території;

7) проведення активної профілактичної, виховної, просвітницької роботи серед різних верств населення з метою запобігання правопорушенням, формування в різних категорій громадян відчуття особистої причетності до збереження правового порядку в суспільстві, підвищення рівня правосвідомості суспільства;

8) залучення найактивніших громадян до співпраці та стимулювання їхньої допомоги поліції у виконанні конкретних правоохоронних завдань [25, с. 44–45].

ОБСЄ (Організація безпеки та співробітництва в Європі) у 2008 р. визначила«Communitypolicing» як філософію або організаційну стратегію, під якою розуміють взаємне співробітництво поліції і громади (суспільства) з метою більш ефективної протидії злочинності, страху перед злочинами, фізичній або моральній шкоді, розпаду добросусідських відносин з метою покращення якості життя для всіх [95, с. 7]. Громада, як зазначає Є. Ю. Рюден, вимагає, щоб правоохоронні органи діяли як поліцейські служби, а не поліцейська сила, та очікує, що працівники правоохоронних органів будуть приділяти більше уваги причинам та попередженню злочинності, а не засобам, які вживаються після скоєння злочинів [96, с. 140–141].

Цілі поліції, яка перебуває на службі в громади, включають: попередження й розслідування злочинів, зменшення страху перед злочинністю й зміцнення взаємодії поліції й населення, та досягаються за рахунок таких заходів:

- взаємодія з населенням, яка передбачає обговорення з населенням пріоритетних та стратегічних напрямів роботи й мобілізацію зусиль із надання активної допомоги населенню;

- вирішення проблем, що передбачає направлення основних зусиль на попередження злочинів, а не на їх розкриття; виявлення причин звернень громадян до поліції і намагання вплинути на їх чинники, що спричиняють ці проблеми (такий підхід відомий як проблемно-орієнтована поліція (problemorientedpolicing);

- перетворення організації, що передбачає децентралізацію структури субординації і процесів прийняття рішень, зокрема рішень про використання ресурсів та розвиток тісної співпраці з іншими сторонами, які беруть участь у забезпеченні безпеки населення [98].

На нашу думку, слушним є порівняння нових підходів до діяльності поліції з «ринковим підходом» в обслуговуванні громадян, коли поліцейська діяльність здійснюється відповідно до вимог клієнтів (громадян) [99, с. 10]. Також

слушною є думка Т. Гаврилюк, яка вважає, що громадяни виступають у ролі «замовників» послуг, які вони очікують від поліції, і надані їм послуги повинні бути якісними та своєчасними, оскільки поліція перебуває на службі в тих, хто її винаймає та утримує [100, с. 61].

Учені, які досліджували діяльність органів внутрішніх справ, наводять такі дефініції. Взаємодію в органах внутрішніх справ можна визначити як такий стан взаємозв'язків між елементами системи органів внутрішніх справ, за якого вони справляють взаємний вплив один на одного та відповідну сферу діяльності. Взаємодію між міліцією та населенням можна визначити як засноване на законах і підзаконних актах найбільш розумне поєднання й ефективне використання прийомів і способів роботи в процесі їхньої спільної погодженої діяльності з охорони громадського порядку, боротьби зі злочинністю і профілактики правопорушень. Взаємодія правоохоронних органів розглядається як діяльність, урегульована законодавчими та підзаконними правовими актами, спрямована на додержання прав і свобод громадян, законності та правопорядку, а також, яка виявляється в спільних узгоджених діях за умови взаємного розподілу функцій і відповідальності [102, с. 161–162].

Наведене дає підстави стверджувати, що, на думку фахівців, для взаємодії характерними є такі ознаки:

а) взаємодія – це діяльність, урегульована правовими нормами;

б) длявзаємодії необхідним є наявність декількох суб'єктів;

в) зазначені суб'єкти не є підпорядкованими один одному;

г) дії суб'єктів погоджуються за часом і місцем;

д) при взаємодії досягається спільна мета та вирішуються спільні завдання[102, с. 163–164].

У цьому підрозділі слід звернути увагу на те, що дуже часто в науковій літературі можна натрапити на дискусії щодо співвідношення термінів «взаємодія» та «координація». Можна спостерігати, наприклад, використання цих термінів як синонімів, як складових частин одне одного тощо. Часом така термінологічна плутанина призводила до того, що ті самі заходи в різних працях

уналежнювали до форм координації та до прикладів взаємодії. У роботі ми підтримуємо позицію багатьох учених, які розмежовують ці поняття. Наприклад, на думку Д. Г. Заброди, основними відмінностями між взаємодією та координацією є: 1) предмет спільної діяльності: для координації – загальні для правоохоронних органів завдання, для взаємодії – самостійні; 2) мета: для координації – сприяння узгодженим діям суб'єктів боротьби, для взаємодії – вирішення конкретного завдання, зумовленого певною ситуацією; 3) сутність взаємовідносин: для координації – наявність елементів підпорядкування єдиному центру, а для взаємодії – ні. Відповідно до поглядів А. В. Загорного координація – це управлінська діяльність, узгоджена внаслідок координації за цілями, місцем, часом застосування сил та засобів для досягнення поставлених завдань. О. М. Васильєва також наголошує, що взаємодія становить собою узгоджену та скоординовану діяльність [102, с. 162–163].

Учені-адміністративісти взагалі говорять про значну кількість тлумачень терміну «координація»:

1) як елемент управлінської (адміністративної) функції, тобто елемент управління; 2) як самостійна функція управління; 3) як функція управління (як процесу) і діяльності апарату управління; 4) як мета управління тощо. С. Г. Стеценко досліджує координацію як спеціальний метод адміністративного права, в основі якого лежить необхідність узгодження управлінських дій між кількома органами одного структурного рівня для досягнення загальної мети. Тому, якщо ми говоримо про координацію стосовно системи суб'єктів реалізації правоохоронної функції держави, то слід розуміти, що координація – це цілеспрямована діяльність (метод), яка здійснюється визначеними суб'єктами щодо впорядкування цієї системи, погодження функціонування її елементів задля досягнення мети її створення та діяльності. Слід пам'ятати, що взаємодія елементів системи може виступати як наслідок координації, але цього може й не бути, проте координація є необхідною умовою функціонування всієї системи [102, с. 165–166]. Зокрема,дослідниця Н. І. Сподарик вважає, що однією з нагальних проблем є питання належної організації та здійснення координації

діяльності правоохоронних органів щодо запобігання і припинення насильницької злочинності. Вона пропонує ухвалити окремий закон України «Про взаємодію правоохоронних органів із державними та громадськими організаціями в протидії злочинності», на основі вітчизняного й закордонного досвіду сконструювати модель взаємодії правоохоронних органів з іншими державними органами та громадськими організаціями, щоб використовувати реальні можливості нових владних, юридичних, економічних і соціальних структур у протидії злочинності [103, с. 163].

Тим часом поліція – не єдиний орган, що відповідає за забезпечення громадського порядку. У забезпеченні публічного порядку бере участь ціланизка партнерів, що виконують певні ролі, мають чітко окреслене коло обов'язків і наділені конкретними повноваженнями. Включення в завдання поліції функції надання послуг населенню дещо відрізняється в тому значенні, що вона змінює роль поліції, яка припиняє бути «силою», яку в суспільстві потрібно використовувати, і стає в цьому випадку органом надання «послуг» суспільству. Наразі зазначимо, що одним із головних засобів для досягнення цієї мети є наділення поліції статусом органу публічної служби, а не просто органу, що відповідає за застосування закону. Зазвичай допомога, що надається поліцією, стосується конкретних ситуацій, у яких вона повинна бути надана, зокрема, коли потрібно надати допомогу людині, що перебуває в небезпеці, або допомогти людям з'явитися з іншими державними або соціальними службами, при цьому аспект «послуг» у діяльності поліції лишається розмитим і важко піддається визначенню [20, с. 114].

Концепція поліції на службі суспільства зовсім не передбачає, що населення бере на себе обов'язки поліції, вона, ймовірніше, вимагає ефективної співпраці, за якої поліція бере до уваги поради населення і з його допомогою забезпечує та підтримує безпеку [20, с. 117].

Слушною видається думка Ю. Аврутіна, який підкреслює, що «система масового обслуговування – це насамперед організаторський і моральний принцип функціонування поліції, в основі якого лежать дві основні ідеї: по-

перше, загальна ідея кібернетичної теорії масового обслуговування, що оперує такими поняттями, як «заявка», «відмова», «черговість обслуговування», «здатність системи виконати заявки» тощо; по-друге, ідея взаємних відносин у системі поліції-населення, згідно з якою поліція повинна ставитися до кожного громадянина, котрий потрапляє – чи-то добровільно, чи-то за необхідності – у сферу її юрисдикції, як до клієнта, до якого потрібно виявити увагу й зробити це чемно, культурно, доброзичливо» [20, с. 130].

Найбільш ефективною формою взаємовідносин, зокрема працівників поліції, є партнерство, коли люди та організації готові кооперувати свої дії для досягнення спільної мети. Саме тому позитивна репутація – це насамперед така, що сприяє довірі та партнерству між поліцією та населенням для досягнення спільної мети – правопорядку, справедливості, безпеки, законності [25, с. 196].

Основною передумовою партнерства між поліцією і суспільством є нагальна необхідність підвищення рівня залученості суспільства в справу забезпечення безпеки та громадського порядку [104, с. 267].

На законодавчому рівні закріплено орієнтир щодо нової системи оцінки ефективності роботи поліції. Так, відповідно до ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» рівень довіри населення є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції, при цьому оцінка рівня довіри проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Відповідно до «Інформації про окремі питання діяльності МВС України» (додаток до листа МВС від 27 липня 2016 р. № 1) міжнародним партнером проєкту є InternationalCriminalInvestigativeTrainingAssistanceProgram (ICITAP) [105, с. 73]. Відповідно до зазначених в документі етапів реалізації проєктунабрала законної сили постанова Кабінету Міністрів України від 07 лютого 2018 р. № 58 «Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України», де визначені механізми реалізації проєкту: розроблені відповідні нормативно-правові акти Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України щодо реалізації зазначеної Постанови;

розроблені акти внутрішнього опитування; визначено порядок проведення внутрішнього опитування; розроблено індикатори визначення ефективності роботи органів і підрозділів НПУ за пріоритетними напрямами діяльності [106].

Необхідною передумовою налагодження діалогу між органами поліції та населення є забезпечення такого рівня довіри громадськості до органів поліції та їх працівників, за якого населення буде активно брати участь у вирішенні проблем, пов'язаних із забезпеченням правопорядку на певній території [107, с. 358].

На наш погляд, ступінь довіри – первинний фактор взаємозв'язку громадян і Національної поліції України. Суспільна довіра виражається у формі сучасної діяльності поліції і громадян з охорони публічного порядку. Участь населення в забезпеченні публічного порядку – це вираження «соціального партнерства» між владою і населенням. Громадське думка – найважливіший метод визначення суспільної довіри та підтримки громадянами України Національної поліції. Суспільна довіра забезпечує легітимність і законність діяльності органів державної влади, зокрема правоохоронних органів. Належний рівень суспільної довіри до поліції також сприяє легітимації діяльності поліції, дозволяє вважати її дії такими, щовідповідають закону, а вживані заходи адміністративного примусу та адміністративної відповідальності законними, обґрунтованими й справедливими. У такий спосіб досягається належне державне управління у сфері забезпечення правопорядку та безпеки.

Як буде сказано далі, пояснюючи дефіцит довіри,особливої значущості набуває історична роль поліції, рівень її ефективності й досвід роботи з пересічними громадянами. Відносини з браком довіри руйнують важливу, справді вирішальну роль поліції – забезпечувати громадську безпеку та захищати права людини. Довіра «спрощує складність буття, надаючи громадянам почуття безпеки та дозволяючи їм приймати на віру більшість відносин, від яких вони залежать» [84, с. 157].

На наш погляд, щоб повернути довіру громадян до поліції, потрібні насамперед залізна дисципліна особового складу та скрупульозне дотримання законів поліцейськими. Нехай це буде просте спілкування з громадянами, проведення слідчих дій –усе має відбуватися згідно із законом. Адже правоохоронні органи вимагають від громадян дотримання закону, тому самі повинні бути бездоганні. Це і є професіоналізм. І підвищення професіоналізму особового складу – головне завдання, яке сьогодні повинно стояти в нашій країні.

Одним із перших кроків реформування Міністерства внутрішніх справ в Україні стало створення Закону України «Про Національну поліцію України» та декларування в його положеннях того, що саме довіра людей стає ключовим фактором оцінки діяльності поліції. Але, на жаль, п’ять років потому ми все ще не наблизилися до виконання саме цих положень закону: система оцінки діяльності лишається застарілою, а це призводить до низки наслідків, зокрема порушень прав людини. Звісно, зміна системи оцінки не є простим рішенням, але це є необхідним. Надалі такі дослідження мають бути не тільки важливим джерелом інформації, а й частиною постійної системи оцінювання, яка також дасть змогу планувати діяльність поліції, як це роблять поліції багатьох країн світу. Саме тому ми сподіваємося, що проведення національного дослідження з оцінки діяльності поліції буде черговим кроком на шляху до втілення цього методу в Україні. Дослідження, під час якого поліція кожної області України зможе отримати дані про те, як її роботу бачать люди, може й повинно бути використано для змін. Змін, яких уже давно потребує країна [108, с.6]. Упродовж листопада-грудня 2018 р. було проведено соціологічне опитування 19 500 респондентів в Україні відповідно до спеціально розрахованої вибірки. Дослідження здійснювалося методом особистого (face-to-face) інтерв’ю [108, с. 7].

Опитано 19 500 респондентів, серед яких 45,3 % чоловіків і 54,7 % жінок. Серед опитаних 11,2 % –молоді люди віком 16–24 років, 28,3 % –люди 25–39 років, ще чверть (24,8 %) – 40–54 років. Респондентів у віці 55 років і старше –

35,7 %. Менше ніж половина опитаних має середню спеціальну освіту (46,4 %), частина (20,4 %) – початкову або неповну середню. 33,2 % опитаних закінчують або закінчилизаклад вищої освіти. 32,4 % учасників опитування проживають в обласних центрах. 27,5 % – жителі міст в області, 40,1 % живуть у селищах міського типута селах. Оцінюючи свій матеріальний стан, 43,7 % респондентів зазначили, що на життя загалом вистачає, але не на придбання цінних речей (меблі, холодильник). Ще 32,9 % вказали, що їм вистачає на харчування, але потреба купити одяг та взуття вже викликає труднощі. Не відчувають матеріальних труднощів, за винятком можливості здійснення особливо великих покупок (дім, автомобіль тощо), 9,5 % опитаних. А ще 10,5 % ледве зводять кінці з кінцями, іноді їм не вистачає навіть на їжу. Ще 3,4 % відмовилисявідповідати. Серед опитаних 5,5 % притягувалися до адміністративної відповідальності та 1,5 % – до кримінальної [108, с. 8].

Значна кількість опитаних оцінює діяльність поліції як неефективну. Так, роботою місцевої поліції незадоволені 49,4 % респондентів, а української поліції загалом – 52,7 %. Задоволених діяльністю місцевої поліції приблизно третина – 33,7 %, а національної поліції загалом – 29,5 %. Певна кількість респондентів не змогла оцінити роботу поліції загалом. Незважаючи на загальну не дуже позитивну думку про ефективність поліції, частина опитаних у деяких областях оцінила її як ефективну. Це стосується Вінницької, Волинської, Донецької, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької областей. Найгірша оцінка ефективності була дана жителями Дніпропетровської, Житомирської, Миколаївської, Херсонської, Київської областей та міста Київ. Більшість із тих, хто контактував із поліцією протягом року, залишилася задоволеною результатом спілкування з працівниками поліції (58,8 %), зокрема 69,4 % були задоволені ввічливістю поліцейських. Частина опитаних (23,2 %) зауважила байдужість з боку працівників поліції, ще 6,1 % вказали, що зіткнулися з грубістю. 33,9 % були незадоволені результатом спілкування з поліцією. Серед опитаних 30,4 % протягом року були зупинені працівниками поліції. Більшість із них (66,4 %) констатує, що при цьому поліцейські поводилися ввічливо, 19,4 %

помітили байдужість, 13 % розповіли про грубу поведінку поліцейських під час спілкування. Поліції довіряють 30,4 % опитаних (серед яких 2,7 % – повністю довіряють, а 27,7 % – радше довіряють, ніж не довіряють). 50 % опитаних зазначили, що не довіряють поліції: серед них 29,6 %, імовірно, що не довіряють, і 20,4 % – зовсім не довіряють. Отже, поліція загалом має негативне сальдо довіри (-19,6 %). Водночас у двох областях, де довіряють поліції більше, сальдо довіри має позитивне значення – у Закарпатській та Хмельницькій областях [108 с. 9–10]. Загалом виявилося, що 50 % опитаних людей не довіряють поліції: 29,6 %, імовірно, що не довіряють, і 20,4 % зовсім не довіряють. Повною довіру поліцейські мають тільки у 2,7 % респондентів [109].

Якщо для порівняння звернутися до аналізу звернень населення до поліції Швеції, то це також підтверджує практично повсюдну закономірність. Так, ще одне дослідження, проведене Міністерством Швеції на початку 1990-х рр. виявило, що «лише невелика частина звернень до поліції стосується кримінальних справ». Із загального числа всіх звернень, отриманих в одному підрозділі, лише 18 % вимагали складання кримінального рапорту. Водночастак звані звернення «про скрутний стан» (люди, що забули ключі від будинку чи машини, втрата речей, зникнення людини), адміністративні випадки (раптова смерть, відновлення всіх видів ліцензій), суперечки (комерційні та сімейні), конфлікти й занепокоєння різного роду (неспокійні діти чи гучні сусіди) становили найбільшу частину всіх питань [110, с. 166–167]. Ці дані підтверджуються в Огляді шведської злочинності у 1998 р., що досліджувало контакти між поліцією і населенням. Цей огляд засвідчив, що 18 % від усіх контактів з поліцією стосувалися специфічних кримінальних випадків, ще 12 % припускали конфлікти всякого роду. Звернення щодо специфічних кримінальних випадків у кількості 999 становили лише 2 % від усіх зафіксованих контактів між поліцією і населенням. Набагато більше число контактів являє собою обмін інформацією, часто некримінального характеру й переважностосуються надзвичайних ситуацій (дорожні події і напрямок руху тощо). Контакти з метою обміну інформацією становили орієнтовно 40 % усіх контактів [110, с. 167].

Довіра громадян до поліції – це орієнтир у комплексі заходів, направлених на оцінку ефективності роботи поліції за участі громадськості. Однак це не найкращий показник ефективності її роботи. Насамперед слід розуміти, що коли ми вимірюємо рівень довіри громадян до поліції та ефективність її роботи в очах громадян, ми маємо справу з уявленням населення про діяльність поліції, яка досліджується поступово при переході від менш до більш ефективних механізмів оцінки, і тому говорити про уявлення громадян про поліцію як основний показник поки що передчасно [105, с. 74].

Довіра людей до держави значною мірою залежить також від добропорядності, людяності й сумлінності кожного правоохоронця [88, с. 133].

Наприклад, рівень довіри зумовлений відкритістю регіонального інформаційного середовища: у регіонах з більш розвиненими ЗМІ та кваліфікованими журналістами рівень довіри завжди буде меншим, адже критика та моніторинг з їхнього боку призводить до висвітлення більшої кількості інформації про поліцію, як негативної, так і позитивної. Нагадуємо, що негативна інформація, а особливо, якщо вона підкріплена особистим досвідом, у декілька разів буде переважати позитивну; або залежно від території: довіра в сільських регіонах завжди буде вищою, ніж у міських, зважаючи на рівень особистих зв'язків та малих кіл соціальної взаємодії. До цього аспекту можна також віднести якість роботи поліцейської PR-служби, яка також свідчить не про діяльність поліції, а про її висвітлення, отже, зменшення рівня її якості не означає зменшення якості роботи поліції [105, с. 78].

Наукова література з питань довіри та поліціювання репрезентує багато різноманітних прикладів поведінки поліціянтів, яка знижує рівень довіри до них. Кожен із наведених нижче випадків можна охарактеризувати як певну комбінацію дефіциту компетенції, доброзичливості, відданості й етики. 1. *Зневага (neglect)*:як уже зазначалося раніше, у багатьох країнах працівникам поліції, навіть коли їхня поведінка не є відверто образливою, бракує традиції публічної служби громаді загалом. 2. *Байдужість (indifference)*:подібно до зневаги байдужість є ще однією формою нереагування (unresponsiveness), яка

свідчить про відсутність відданості справі.3. *Некомпетентність (incompetence):* у компетентності можуть сумніватися, коли поліції не вдається запобігати злочинам чи ефективно їх розслідувати, передавати справу до суду.4. *Продажність, дрібна корупція (venality, pettycorruption)*: поширене серед працівників поліції прагнення отримати незначні хабарі чи послуги є типовим для суспільства з низьким рівнем довіри. 5. *Вимагання (extortion)*: це правопорушення більш системне та серйозне, ніж продажність, оскільки ґрунтується на відкритому залякуванні й реальному насиллі. 6. *Непослідовність (inconsistency)*: подібно до некомпетентності непослідовність руйнує довіру, оскільки задоволенню очікувань суб'єкта довіри бракує надійності; це свідчить про відсутність відданості справі. 7. *Залякування (intimidation)*: до різних форм залякування поліціянти вдаються через упередженість або з егоїстичних мотивів; це вказує на брак доброзичливості. 8. *Надмірна сила (excessiveeforse)*: тут ідеться про застосування сили з боку поліціянтів з метою забезпечити порядок і захист законності у випадках, коли для досягнення того самого результату доцільно використати інші методи [84, с. 171–175].

Як відомо, працівники в процесі здійснення своїх повноважень вступають у різні правові відносини, переважно між владою і населенням. Особа, яка вчинила правопорушення, конфліктує з наявними правовими нормами й приписами, з адміністративними або кримінально-правовими відносинами в державі [51, с.164].

Слід погодитися з думкою Д. А. Іванова про те, що найчастіше вступають у конфлікт з правоохоронцями психічно неврівноважені особи, а також особи в стані алкогольного сп'яніння. Згідно з науковими дослідженнями «приблизно 50 % агресивних дій вчиняють особи, які зловживають спиртними напоями» [51, с. 163].

На нашу думку, реалізація наведених вище заходів потребує забезпечення потрібного рівня підготовки поліцейських до налагодження взаємодії з населенням на засадах партнерства.

Важливого значення набуває участь представників громадськості в аналізі оперативної обстановки, її оцінюванні, у результаті чого має здійснюватися спільне з органами поліції планування заходів правоохоронної спрямованості, обговорення можливих моделей розстановки сил і засобів сторін, які взаємодіють, та погодження найбільш оптимальних із них. Активна участь громадськості в плануванні дасть змогу органам поліції більш активно залучати населення до спільного здійснення заходів щодо охорони публічного порядку, забезпечення публічної безпеки та профілактики правопорушень. Також необхідно звернути увагу на необхідність налагодження постійного інформаційного обміну між органами поліції та населенням, особливо це стосується зацікавлення громадськості в інформуванні органів поліції про вчинені правопорушення або ті, що готуються [107, с. 359].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» проведення консультацій з громадськістю має сприяти налагодженню системного діалогу органів виконавчої влади з громадськістю, мають враховуватися органами поліції під час прийняття рішень з питань, що стосуються різноманітних аспектів охорони та захисту прав і свобод громадян, забезпечення правопорядку та протидії злочинності.Консультації з громадськістю проводяться у формі публічного громадського обговорення, електронних консультацій з громадськістю та вивчення громадської думки. Такі консультації можуть відбуватися, зокрема, через участь представників громадськості в роботі громадських рад при окремих органах виконавчої влади, що є суб'єктами реалізації правоохоронної функції держави, та їх територіальними підрозділами [111].

Працівники поліції, про що наголошується в ст. 44 Європейського кодексу поліцейської етики, повинні діяти чесно й шанобливо стосовна населення, особливо з огляду на ситуацію осіб, які належать до найбільш уразливих груп. Зрештою населення судить про службу поліції на підставі того, як діють її

працівники. Тому конкретна поведінка кожного державного службовця поліції сприятливо впливає на довірливі відносини між населенням і поліцією. Щоб завоювати повагу населення, недостатньо діяти згідно з законом. До того ж, слід застосовувати закон гідно й з повагою до населення, виявляти при виконанні закону «здоровий глузд» і ніколи не забувати про поняття «публічна служба», яке є необхідним виміром у діяльності поліції. Працівники поліції діють гідно й шанобливо до населення, якщо вони поводяться як професіонали, діють неупереджено, чесно, свідомо, справедливо, виявляють політичний нейтралітет та ввічливість. Крім того, поліція повинна по-справжньому усвідомлювати, що населення складається з окремих особистостей, які мають власні потреби та вимоги. Особливу увагу поліція має звернути на вразливі групи [90, с. 693].

На думку західних дослідників, поглиблення партнерської взаємодії поліції та населення є потужним чинником розбудови правової держави й ствердження громадянського суспільства [112, с. 63].

Під час реалізації покладених на поліцію повноважень щодо охорони публічного порядку поліція повинна стимулювати громадян повідомляти про всі надзвичайні події на певній території. Поліцейські повинні брати участь у соціальних, культурних та інших заходах, які проводяться на території їх обслуговування. Органи поліції мають заохочувати до спільної охорони публічного порядку, зокрема в рамках інституту волонтерства. Природно, що цей процес не буде швидким, але завоювання довіри суспільства є для органів поліції пріоритетом у їхній діяльності. Дослідники переконують: «Довіра породжує контакт із суспільством, а він, у свою чергу, є основою взаємодії суспільства та органів поліції у сфері охорони публічного порядку» [112, с. 64].

Волонтерство– це громадська інституція, яка спрямовує свою діяльність на досягнення суспільно корисних цілей [113, с. 60].

Наразі в цій сфері діє низка волонтерських організацій, серед яких: Всеукраїнський благодійний фонд «Патріот України» (м. Нікополь, Дніпропетровська обл.), Благодійний фонд «Волонтерський рух Всеукраїнської допомоги військовослужбовцям та їх сім’ям» (м. Біла Церква, Київська обл.),

Благодійна організація «Благодійний фонд сприяння розвитку збройних сил «Бастіон» (м. Київ), Благодійна організація «Благодійний фонд «Підтримки батальйонів України» (м. Київ), Благодійна організація «Благодійний фонд «Солдатські матері» (м. Запоріжжя) та інші [114].

Основні види їхньої діяльності: залучення фінансових ресурсів для реалізації потреб військовослужбовців, які несуть службу в зоні АТО, а також мирного населення, яке потерпає від збройного конфлікту, зокрема вимушених переселенців; правовий і соціальний захист, а також психологічна допомога військовослужбовцям, які повернулися із зони АТО, іншим особам, які цього потребують; підтримка міських, регіональних і всеукраїнських програм подібних напрямів [113, с. 42].

Аналізуючи безпосереднє адміністративно-правове регулювання діяльності волонтерських організацій, необхідно зауважити, що нормотворчість Кабінету Міністрів України останнім часом характеризується невеликою кількістю підзаконних нормативних актів. Винятком є питання з надання й отримання волонтерської допомоги на території проведення АТО відповідним залученим особам, а також порядку забезпечення соціального захисту волонтерів [113, с. 82]. Зокрема, у постанові Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 р. № 451 визначено порядок здійснення публічного збору благодійних пожертв для забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боєздатності та функціонування Збройних Сил України. Збір пожертв може здійснюватися, зокрема, особами, які діють від імені благодійної (волонтерської) організації на підставі нотаріально посвідченої довіреності керівника організації або на користь організації від власного імені [115].

Особливого значення це набуває за співпраці з волонтерськими організаціями як важливими осередками доброчинності на складному історичному проміжку становлення української державності [113, с. 94]. На економічне піднесення в Україні, на думку Е. А. Афоніна та Л. В. Гонюкової, позитивно впливає налагоджений органами державної влади конструктивний діалог із громадськістю, наполегливе здійснення ними політики відкритості. Ця

плідна взаємодія сприяє запровадженню стабільної та зрозумілої кожному громадянину державної політики [113, с. 95].

З огляду на зазначене, констатуємо: з одного боку, громадські організації є комунікаційним каналом взаємодії суспільства з державою, з іншого – для реалізації своїх статутних цілей ці інституції громадянського суспільства мають також тісно взаємодіяти з органами виконавчої влади. Водночас, як свідчить практика, представники державного управління систематично намагаються перейти від паритетної співпраці до переважно адміністративних методів урегулювання у сфері діяльності об'єднань громадян. Отже, дослідження питань співпраці волонтерських організацій із органами виконавчої влади під час реалізації свого адміністративно-правового статусу наразі є важливим завданням, розв'язання якого сприятиме пришвидшенню становлення демократичного суспільства в нашій державі[113, с. 95].

Будуючи партнерські відносини, працівники поліції повинні ставитися до громадян із повагою, не допускати грубих слів і жестів, зухвалого ставлення до громадян. На території обслуговування працівники поліції мають налагоджувати контакти з навчальними закладами, громадськими організаціями, знайомитися з місцевими жителями, власниками магазинів, представниками громадськості тощо. Керівництву місцевих поліцейських підрозділів доцільно організовувати регулярні зустрічі з місцевим населенням. Отже, органи поліції повинні розглядати суспільство не тільки крізь призму вчиненого злочину, а як рівноправного партнера, що допомагає їм у виконанні завдань щодо охорони публічного порядку, забезпечення публічної безпеки, протидії правопорушенням [112, с. 64].

Служіння закону лише на словах чи очевидне нехтування ним з боку поліціянтівє ще однією підставою для суспільної недовіри. Коли захисники закону самі не підпадають під його дію, виникає ситуація безкарності. Недотримання законності з боку поліціянтів є доказом подвійних стандартів, лицемірства та розбіжності очікувань громадян і працівників поліції. А

відсутність спільних очікувань породжує недовіру та навіть цинізм серед населення [84, с. 169–170].

Отже, можна дійти **висновку**, що основоположні ідеї «Communitypolicing» можна визначити таким чином:

- поліція має усвідомити необхідність врахування думки й побажань громадськості, визначаючи пріоритетні напрями та оцінюючи свою роботу;

- співпраця з населенням щодо виявлення і вирішення місцевих проблем та здійснення охорони публічного порядку є необхідною умовою протидії злочинності, профілактики інших правопорушень та забезпечення прав і свобод громадян;

- здійснення поліцією функції обслуговування населення та профілактики правопорушень є пріоритетом у діяльності поліції [112, с. 66].

Відповідно до вимог чинного законодавства критерієм оцінки роботи Національної поліції є рівень довіри населення. Адже саме в разі встановлення партнерських і заснованих на довірі відносин працівник Національної поліції може належним чином виконувати свої завдання й надавати поліцейські послуги щодо:

– забезпечення публічної безпеки й порядку;

– охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави;

– протидії злочинності;

– надання в межах, визначених законом, допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [21]. Отже, рівень довіри до поліції також є чинником, який має вплив на взаємодію і координацію. Тобто, на нашу думку, рівень довіри населення до поліції залежить від багатьох факторів, серед якихможемо назвати такі: неефективність обіцяних реформ; відчуття небезпеки для життя; нерозкриття резонансних справ тощо.

Своєю чергою важливим фактором, що впливає на рівень довіри є інформаційна відкритість органів Національної поліції, яка також є складовою координації та взаємодії. Про це, зокрема, свідчить також те, що керівники

органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції повинні систематично інформувати громадськість про стан правопорядку, ужиті заходи щодо попередження правопорушень [56, с. 145].

Для налагодження належного взаємозв'язку громади та поліції остання здійснює низку заходів. Поліцейські проводять індивідуальні та загальні виховні й правові бесіди, відкриті лекції на зборах міської або селищної ради. Під час означених заходів поліцейський інформує населення про стан боротьби зі злочинністю, пропагує правові знання, налагоджує живий діалог для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією своїх функцій [116, с. 97–98].

Велику вагув дотриманні законності правоохоронцями й населенням має їх взаємодія з громадськими формуваннями. Залучення громадськості до охорони громадського порядку, під час проведення цих заходів, блокує переростання деяких незначних рецидивів у серйозніші правопорушення, зокрема такі, як групові прояви хуліганських дій, масові заворушення тощо. Важливого значення набуває взаємодія насамперед з добровільними громадськими формуваннями під час проведення масових заходів [51, с. 174].

Як зазначає У. В. Рамазанова, взаємодія поліції з громадськими організаціями передбачається лише на добровільних і рівноправних засадах на відповідній території, у визначений час для досягнення мети, у якій зацікавлені як органи внутрішніх справ, так і громадськість. Відносини, що виникають у сфері боротьби з організованою злочинністю між державними органами, фізичними та юридичними особами, будуються на принципах законності, справедливості й максимального забезпечення прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Оперативним підрозділам поліції законом надане право встановлювати конфіденційне співробітництво з громадськими організаціями на засадах добровільності й використовувати їх добровільну допомогу (п. 13 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»).Підтримуємо позиціюУ. В. Рамазанової, яка виокремлює такі ознаки взаємодії громадських організацій з поліцією: а) взаємодія передбачена

Законами України та нормативно-правовими актами; б) має визначені цілі й завдання; в) метою є запобігання правопорушенням серед населення; г) інформування населення про результати роботи поліції в боротьбі зі злочинністю й адміністративними проступками; д) профілактична спрямованість; е) зв'язки з громадськістю й населенням; ж) договірна та добровільна основа діяльності; з) забезпечення й підтримання громадського порядку в державі; и) формування позитивного іміджу поліції тощо [56, с. 135–136].

В Україні серед переліку інституцій громадянського суспільства найбільш активними в контексті реалізації правоохоронної функції держави є громадянські формування правоохоронної спрямованості (або громадські формування з охорони громадського порядку і державного кордону). Відповідно до ст. 11 Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [117] основними формами роботи громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону є: - спільне з поліцейськими, прикордонниками патрулювання івиставлення постів на вулицях, майданах, залізничних вокзалах, ваеропортах, морських і річкових портах, у місцях компактного проживання громадян, розташування підприємств, установ, організацій, навчальних закладів, а також у місцях можливої появи порушників кордону в межах району, що контролюється Державною прикордонною службою України, прикордонної смуги; участі в забезпеченні охорони громадського порядку під час проведення масових заходів, погоджених у випадках, передбачених законом, з виконавчими органами місцевого самоврядування;

- проведення разом із прикордонниками огляду на маршрутах можливого руху порушників державного кордону, місць їх укриття, транспортних засобів, суміжної з державним кордоном місцевості з метою встановлення причин та умов перебування невідомих осіб;

- участі в заходах правоохоронних органів, спрямованих на боротьбу з окремими видами правопорушень.

Необхідно вивчати й втілювати в практику досвід взаємодії і взаємовідносин поліції і населення найбільш розвинутих зарубіжних країн, зокрема США, Великобританії, Франції, Німеччини, Японії тощо [51, с. 178].

Особливим напрямом діяльності інституцій громадянського суспільства, що набув свого надзвичайно важливого значення у 2014 році в Україні, у контексті реалізації правоохоронної функції держави є взаємодія волонтерських організацій та окремих волонтерів із правоохоронними органами. Так, волонтерські організації «Громадська варта Харкова», благодійний фонд «Мир і порядок», Всеукраїнське об'єднання «Українські рубежі», фонд «Підтримай армію України», ГО «Патріот», група «МАМО», Медична служба «Хоттабич», «Волонтерська медична служба», «Аеророзвідка» та інші в тісній взаємодії з працівниками виконують спектр завдань, спрямованих на патрулювання житлових масивів і селищ; участь у розшуку зниклих безвісти; участь у розшуку та затриманні підозрюваних у скоєнні злочину; спільне проведення профілактичних, просвітницьких, виховних заходів серед різних категорій населення; роботу з підлітками «групи ризику», безпритульними тощо [107, с. 357–358].

На нашу думку, необхідно встановити співробітництво на основі взаємної поваги та рівноправ'я. Діяльність поліції буде ефективною тільки за умови, якщо її співробітники:

- складають єдиний професійний колектив;

- з повагою ставляться до думки колег, вирішуючи дискусійні питання;

- довіряють один одному;

- усвідомлюють, що взаємодопомога – це основа успіху. Безсумнівно, що ступінь довіри населення до поліції значною мірою залежить від активності її правозастосовної діяльності. Для ефективного застосування норм закону співробітники поліції повинні усвідомити важливість збору доказів за фактами проявів дискримінації. На наш погляд, потрібно налагодити контакти поліції в Україні з етнічними меншинам. Відданість справі боротьби з расовою дискримінацією повинна стати принципом діяльності всієї поліцейської

організації, при цьому керівному складу повинна відводиться провідна роль у створенні відповідної атмосфери на всіх рівнях організації. Оскільки налагодження контактів між етнічними меншинами та поліцією є складним професійнимзавданням, де рішення є важливою складовою частиною загальних зусиль з переорієнтації поліції на обслуговування потреб демократичного суспільства, яке необхідно для створення довіри та співробітництва. Для ефективної роботи практично будь-якого державного відомства необхідне створення атмосфери доброзичливості й відкритого спілкування з усіма верствами та групами суспільства. Для поліції ці умови мають особливе значення, оскільки вони сприяють участі громадян у попередженні та виявленні правопорушень. До того ж поліції необхідно знати реальні потреби громадян і розвивати конструктивне співробітництво між різними групами суспільства. Поліції потрібно активно добиватися зростання рівня довіри суспільства до її роботи по боротьбі з расизмом. Передусім це означає визнанняполіцією факту існування расизму. По-друге, поліція повинна брати активну участь в антирасистських заходах, які проводять інші організації. Окремою проблемою, яка потребує уваги та відповідних рішень, є труднощі чи відсутність успіху в налагодженні спілкування з верствами етнічних меншин. У процесі співпраці з місцевою владою поліції необхідно обрати спеціалістів з-поміж представників етнічних меншин – лікарів,соціальних працівників, священнослужителів, які зможуть допомагати в кризових ситуаціях, які склалися.

За результатами дослідження проблем нормативного забезпечення взаємодії та партнерства поліції і населення можливо зазначити, що існує низка засад такої взаємодії, які потребують відповідного юридичного закріплення:

- взаємодія з населенням може здійснюватися всіма поліцейськими з урахуванням особливостей службової діяльності органів і підрозділів поліції, де вони проходять службу;

- взаємодія з населенням має ґрунтуватися на спільному визначенні пріоритетів та спрямовуватися на вирішення наявних проблем населення, що які виявляються за результатами проведення консультацій, громадських

обговорень, зустрічей з представниками громад щодо підтримання правопорядку та забезпечення дієвості поліції на території обслуговування;

- взаємодія з населенням повинна забезпечувати прозорість діяльності поліції та поінформованість населення про результати діяльності поліції, а також про роль громади в попередженні та профілактиці правопорушень чи злочинів.

Зазначені положення доцільно включити до тексту ст. 11 Закону України «Про національну поліцію», що сприятиме підвищенню ефективності нормативного забезпечення взаємодії та партнерства поліції і населення.

Висновки до розділу 1.

За результатами дослідження засад взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства можливо констатувати, що історичний розвиток партнерських відносин поліції з населенням тісно пов'язаний з історичним розвитком самої поліції, а також поліцейської діяльності, що формувалася та набувала певних організаційних форм одночасно з розвитком людства.

Аналіз історичної періодизації розвитку партнерських відносин поліції з населенням в Україні дає змогу умовно виокремити такі періоди: 1) взаємодія населення з правоохоронними органами на землях України з IX по XVII століття; 2) взаємодія населення з правоохоронними органами на землях України, що входили до складу Російської імперії з XVIII до початку XX століття; 3) взаємодія населення з правоохоронними органами СРСР, особливо міліцією, з 20-х по 90-ті роки XX століття; 4) взаємодія населення з міліцією України на перших етапах становлення державності з 1991 року по 2016 рік; 5) взаємодія населення з поліцією України з 2016 року йдотепер.

Також визначено, що поліцейська діяльність є складовою частиною правоохоронної діяльності, оскільки остання являє собою сукупність заходів та видів діяльності держави, спрямованих на захист прав і свобод людини й громадянина, охорону публічної безпеки та правопорядку, забезпечення законності, які реалізуються за допомогою органів державної влади, органів самоврядування, громадськості. Відповідно поліцейська діяльність – це

діяльність спеціально утворених органів виконавчої влади, що спрямована на охорону публічної безпеки та правопорядку та реалізується за допомогою методів, які використовуються для протидії правопорушенням та мають переважно примусовий характер.

Сформульовані визначення понять «взаємодія поліції та населення» і «партнерство поліції з населенням», які доцільно закріпити в положеннях ст. 11 Закону України «Про національну поліцію». Перше поняття можливо визначити як комплекс спільних дій чи узгоджену діяльність, які спрямовані на забезпечення публічної безпеки та правопорядку, а також реалізуються в рамках адміністративно-правових інститутів, регламентуються нормами адміністративного права та розглядаються як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Своєю чергоюпартнерство поліції з населенням – це юридично визначене об'єднання поліції, публічної адміністрації, місцевого самоврядування та населення з метою: забезпечення публічної безпеки та правопорядку; захисту прав, свобод та інтересів людини й держави; протидії злочинності, що засноване на принципах рівності, добровільності, взаємодопомоги тощо.

Взаємодія поліції з населенням потребує формування системи спеціальних принципів, які мають бути імплементовані до механізму співпраці поліції та населення. До відповідних принципів необхідно уналежнити такі: принцип взаєморозуміння; принцип залученості громадських об'єднань та місцевих адміністрацій; принцип самостійності; принцип довіри.

На підставі проведеного аналізу змісту діяльності поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини у взаємодії з населенням запропоновано абзац другий ч. 4 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію» викласти так: «У разі виявлення таких дій або надходження відповідної інформації від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій чи окремих осіб кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх

застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими, а також фактів надходження інформації про такі події керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності».

За результатами дослідження проблем нормативного забезпечення взаємодії та партнерства поліції і населення пропонується до ст. 11 Закону України «Про національну поліцію» включити положення про те, що взаємодія поліції з населенням може здійснюватися всіма поліцейськими з урахуванням особливостей службової діяльності органів і підрозділів поліції, де вони проходять службу. Така взаємодія має ґрунтуватися на спільному визначенні пріоритетів та спрямовуватися на вирішення наявних проблем населення, що визначаються за результатами проведення консультацій, громадських обговорень, зустрічей з представниками громад щодо підтримання правопорядку та забезпечення дієвості поліції на території обслуговування. Крім того, взаємодія повинна забезпечувати прозорість діяльності поліції та поінформованість населення про результати діяльності поліції, а також про роль громади в попередженні та профілактиці правопорушень чи злочинів.

РОЗДІЛ 2
ПРАВОВІ ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ НА ЗАСАДАХ ПАРТНЕРСТВА

2.1. Концепція взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства («Communitypolicing») та реформа поліції в Україні

Зміни в сучасному українському соціумі, його економічній і політичній сферах закономірно впливають на процес формування нових взаємовідносин між державою, її інституціями та громадянським суспільством. Постійна взаємодія влади й суспільства – необхідна умова політичної стабільності та процвітання кожної держави, зокрема України, оскільки проблеми її розвитку неможливо вирішити без підтримки суспільства; успішними будуть лише спільні зусилля. Це стосується також такого державного інституту, як правоохоронні органи й поліція зокрема [25, с. 39].

Питання взаємодії правоохоронних і правозахисних органів з інституціями громадянського суспільства були розглянуті в працях В. Авер'янова, М. Ануфрієва, О. Бандурки, О. Безпалової, В. Болотової, О. Джафарової, А. Комзюка, В. Московця, Г. Попової, О. Синявської, В. Соболєва, В. Сущенка та інших науковців. Нормативним законодавчим підґрунтям функціонування поліції та її взаємовідносин зі суспільством став Закон України «Про Національну поліцію» [21], який набув чинності на території всієї України 7 листопада 2015 р.

Цей закон декларує підготовку та виконання спільних проєктів поліції з громадськістю, програм і заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання покладених на поліцію завдань. Співпраця між Національною поліцією та громадськістю спрямована на виявлення й усунення проблем, пов'язаних зі здійсненням поліцейської діяльності та

сприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності й ефективності здійснення такої діяльності [119, с. 154].

Важливим завданням формування партнерських відносин між Національною поліцією і населенням є раціоналізація такої взаємодії на засадах довіри, прозорості, взаємодопомоги в боротьбі зі злочинністю. Одне з визначальних положень Закону України «Про Національну поліцію» полягає в тому, що саме рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності поліцейських підрозділів. Така позиція законодавця є цілком закономірною, адже за повсякденною діяльністю поліції стежить населення, і авторитетна довіра поліції багато в чому залежить від поведінки її співробітників під час спілкування з людьми [25, с. 40–41].

Новизною прийнятого Закону України «Про Національну поліцію» є визначення на державному рівні необхідності встановлення виключно партнерських засад взаємодії поліції і населення. Важливість інституту партнерства зумовлена насамперед тими функціями, які поліція виконує в суспільному житті, їх значущістю, а також тим, що поліцейська діяльність здійснюється в реальному соціальному просторі в безпосередньому контакті з громадянами. Щодня поліцейський вирішує складні професійні завдання, непрості ситуації та конфлікти й не має права помилятися. Адже Закон визначає Національну поліцію як «орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [21].

Як свідчить практика, процес налагодження позитивної взаємодії між поліцією і населенням має довготривалий, фазний характер. Кожна із цих фаз вирізняється своїм змістом і особливостями. На першій фазі, яку умовно можна назвати фазою розрахунку, МВС повинні відповідати очікуванням населення; громадяни мають відчути, що їм доцільніше довіряти владним інститутам, незважаючи на певний ризик. Громада, окремі громадяни мають впевнитися в тому, що поліція виконує свої обіцянки та зобов’язання. Під час реалізації цих умов починає складатися позитивний імідж органів внутрішніх справ. На

другому етапі –інформаційно-достовірному – на основі інформації та досвіду налагодження відносин формується стійкий образ правоохоронних інституцій як тих, кому можна (або не можна) довіряти. Саме ця фаза демонструє, що представники поліції здатні діяти, реалізовувати політику соціального партнерства, бути відкритими до діалогу із суспільством та відкритими до суспільного контролю. Результатом проходження цього етапу взаємодії є формування ефекту передбачуваності та надійності поліції. Наступний етап – фаза тотожності – найважливіший, але водночас найбільш важкодосяжний етап створення довірливих відносин, позитивної взаємодії. Саме на цьому етапі виявляється спроможність органів внутрішніх справ ефективно реалізувати цілі, які відповідають інтересам та очікування населення, його окремих соціальних груп. На цій фазі формується віра в здатність правоохоронних органів забезпечити безпеку громадян, їх свободу та законні інтереси.

Позитивна взаємодія з населенням для правоохоронних структур є чинником, що стимулює роботу працівників поліції, оскільки надає їм відчуття значущості своєї діяльності, що призводить до формування та зміцнення почуття професійної гідності, підвищення самооцінки [25, с. 52–53].

Можна виокремити такі форми взаємодії поліції з громадськістю:

- інформаційно-аналітична, організаційна та кадрова робота – передбачає залучення членів громадського формування з метою створення необхідних організаційно-управлінських умов для результативного функціонування, формування та надання інформаційної допомоги працівникам МВС у профілактиці правопорушень, проведення аналізу стану правопорушень (злочинності) та вироблення дієвих заходів протидії протиправним вчинкам;

- охорона громадського порядку й профілактика правопорушень – ця форма передбачає безпосередню участь членів громадського формування (спільно з працівниками органів внутрішніх справ) в охороні правопорядку й полягає в їхньому залученні до таких видів правоохоронної діяльності, як: патрулювання за визначеними маршрутами; виставлення постів під час проведення масових заходів; нагляд за рухом транспортних засобів; охорона

місця вчинення злочину або місць виникнення аварійних ситуацій, стихійних лих, пожеж, виявлення свідків та потерпілих; вжиття заходів з розшуку осіб, що вчинили правопорушення і зникли з місця їх вчинення; припинення правопорушень, що вчиняються на ґрунті сімейно-побутових відносин тощо;

- індивідуально-профілактична робота, що полягає у виявленні правопорушників, причин і умов, що сприяють вчиненню правопорушень, вжитті до правопорушників безпосередніх заходів профілактичного впливу та контролю за їхньою поведінкою;

- агітаційно-пропагандистська робота – організація лекцій, зустрічей, бесід з обговорення питань щодо участі громадян у попередженні правопорушень та удосконаленні діяльності громадських формувань; висвітлення у ЗМІ позитивного досвіду роботи правоохоронних органів; проведення агітаційної та пропагандистської роботи щодо залучення населення до охорони громадського порядку; інформування населення про стан безпеки руху, дорожні пригоди, причини їх виникнення та заходи щодо забезпечення безпеки дорожнього руху тощо [25, с. 53–54].

Основними шляхами розвитку співробітництва органів правопорядку й населення, на нашу думку, є: створення сучасної правової бази для співробітництва органів поліції і громадськості; підвищення професійних якостей працівників поліції, найперше таких, як повага до прав людини та громадянина, суворе дотримання вимог правових і моральних норм, культура спілкування з різними групами населення, особливо з групами ризику (наркомани, алкоголіки, токсикомани, жебраки тощо); розробка та впровадження програм співпраці між мешканцями підрайонів, мікрорайонів та підрайонними відділами поліції.

Організаційно-правові форми участі громадян у правоохоронній діяльності можна класифікувати за такими критеріями:

а) за характером завдань, що виконуються (громадські формування, створені для охорони громадського порядку та боротьби з правопорушеннями;

громадські формування, для яких охорона громадського порядку та боротьба з правопорушеннями – одне із завдань);

б) за організаційним оформленням правоохоронної діяльності (особиста індивідуальна участь громадян у складі громадських формувань правоохоронної спрямованості);

в) за складом (громадські формування, у складі яких є працівники органів внутрішніх справ, та формування, членами яких є тільки цивільні особи) [120].

Актуальність розроблення інноваційних наукових концепцій, спрямованих на реформування системи управління Міністерства внутрішніх справ, визначається насамперед станом та динамікою злочинності в країні, низькою ефективністю діяльності структурних елементів такої системи (головних управлінь, департаментів, управлінь, відділів), конкретним характером структурної взаємодії. При цьому дослідження стану та динаміки злочинності дає змогу визначити певні тенденції щодо збільшення загальної кількості виявлених злочинів, зростання кількості осіб (у тому числі неповнолітніх), узятих на облік у зв'язку зі скоєнням злочину, значної диверсифікації злочинної діяльності [59, с. 138].

При цьому слід враховувати досвід інших країн світу, у яких роль поліції має двовекторний характер: по-перше, забезпечення законності та профілактика злочинів, громадських заворушень, по-друге, надання соціальних та гуманітарних послуг у надзвичайних ситуаціях. Залежно від домінування тієї чи тієї функції організація поліції може здійснюватися за чотирма моделями. Найбільш поширеною у світі на сьогодні є модель «служіння громадськості», яка передбачає позицію поліції (міліції) у сфері забезпечення прав і свобод людини. Прийняття цієї моделі передбачає зміну характеру діяльності міліції з реактивної (реагування на факт скоєного злочину та його наслідки) на проактивну (попередження, профілактика, випередження дій осіб з девіантною поведінкою) [59, с. 138]. Другим напрямом діяльності має стати виявлення неблагополучних, неповних сімей, діти яких, як свідчить практика, поповнюють категорію правопорушників. Досвід правоохоронної системи США підтверджує, що одним

із шляхів стримування зростання злочинності неповнолітніх є створення шкільної та університетської поліції, до повноважень якої, крім охорони громадського порядку, входить надання допомоги щодо забезпечення прав і свобод людини [59, с. 145]. Третім напрямом діяльності є судова та постпенітенціарнаресоціалізація осіб, які відбули кримінальне покарання. Вирішення складних питань, пов'язаних із цією діяльністю, неможливе без взаємодії з органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, зокрема шляхом включення до соціальних програм регіону [59, с. 146].

У країнах, що виходять з конфлікту або перебувають на шляху до демократії, поліція часто була інструментом репресій, аджев будь-якого сучасного режиму може виникнути спокуса продовжити використовувати поліцію саме в такий спосіб. За таких умов історичної спадщини поліція потребує прийняття іншої філософії поліцейської діяльності, звільненої від обов'язку підтримувати режим та партійну політику, із чітким розмежуванням власних обов'язків та обов'язків інших служб охорони правопорядку [121, с. 4].

Одним з успіхів реформування правоохоронних органів у системі МВС України вважається створення патрульної поліції в певних містах країни [122, с. 51].

Обґрунтовуючи соціальне призначення поліції як сервісної служби, персонал поліції має орієнтуватися на реалізацію стратегії «Communitypolicing» – «партнерство заради спокою» (стратегії, апробованої в країнах англосаксонської правової системи), а також виявлення інноваційних форм діяльності поліції щодо формування безпечного суспільного простору [123].

Однією з умов, гарантією і водночас стимулом удосконалення поліції є громадський контроль за її діяльністю. Практика показує, що він може бути потужним імпульсом для коригування діяльності поліції, вжиття заходів щодо усунення недоліків у її роботі. Тому ми виступаємо за розширення меж громадського контролю за роботою поліції, широке впровадження в його практику сучасних інформаційних технологій і позитивних практик. До найбільш ефективних сучасних форм громадського контролю за діяльністю

поліції належать: 1) суспільний моніторинг; 2) громадські запити; 3) громадські перевірки; 4) громадські експертизи; 5) участь широкої громадськості в роботі координаційних, консультативних, експертних та інших органів, що створюються в органах Національної поліції; 6) громадські слухання.

Що стосується першого напрямку, то розділ Закону «Громадський контроль Національної поліції» передбачає:

- звіт про поліцейську діяльність;

- прийняття резолюції недовіри керівникам органів поліції;

- взаємодію між керівниками територіальних органів поліції і представниками органів місцевого самоврядування.

Для реалізації другого пріоритету поліції необхідно:

- від декларацій про налагодження партнерських відносин із населенням перейти до реальних дій у цьому напрямі, у повсякденній діяльності втілювати принцип «Людина – понад усе»;

- постійно підвищувати свій професійний і культурний рівень, поширювати світогляд, формувати повагу до поліцейського всіма засобами (рівень спілкування з громадянами, чесність, професійні навички, охайний зовнішній вигляд тощо);

- зміцнювати взаємодію з органами місцевого самоврядування; своїми діями активно здобувати підтримку широких верств населення, повернути загальну повагу до поліції;

- інформувати громадськість і засоби масової інформації про роботу поліції, активно залучати громадян та громадські об’єднання до профілактики правопорушень, усебічно сприяти журналістам у виконанні їхньої місії об’єктивного висвітлення подій [25, с. 42–43].

Реформа органів внутрішніх справ, яку започаткувало керівництво держави та Міністерство внутрішніх справ України, також спрямована насамперед на відхід міліції від каральної функції шляхом орієнтації роботи на запобігання правопорушенням та побудову партнерських відносин із населенням. Основою діяльності органів поліції в регіонах щодо охорони

публічного порядку та запобігання правопорушенням є концепція (програма) «Communitypolicing», сутність якої спробуємо проаналізувати. Ідея «Communitypolicing» вперше була реалізована в США у 80-х роках XX століття. Працівники поліції дійшли висновку, що зменшення кількості піших патрулів на місцевому рівні, мінімізація неформальних контактів між населенням та поліцією негативно впливають на якість охорони публічного порядку, профілактику правопорушень та рівень довіри громадян до правоохоронних органів загалом. Необхідно звернути увагу на те, що європейські науковці та працівники поліції-практики по-різному визначають сутність «Communitypolicing».Так, наприклад, під «Communitypolicing» розуміють:

- стиль роботи поліції, який передбачає, що в обов'язки поліцейського патруля, крім підтримання публічного порядку, входить надання допомоги жителям району у вирішенні їхніх проблем;

- стиль охорони публічного порядку, заснований на вирішенні проблем конкретної громади;

- сучасну поліцейську систему цінностей, яка має метою співпрацю з окремими громадянами, групами громадян, громадськими та приватними організаціями для виявлення і вирішення проблем, які потенційно впливають на життєздатність конкретних районів, області чи міста загалом;

- філософію, стратегію і тактику охорони публічного порядку [112, с. 62].

Отже, зважаючи на викладене вище, проаналізуємо зміст та основні елементи концепції «Communitypolicing». Аналіз ключових положень цієї концепції дає змогу зробити висновок, що основою успішної охорони публічного порядку є взаємовигідне співробітництво між поліцією та суспільством. Охорона публічного порядку повинна складатися з двох ключових компонентів:

1) партнерство із суспільством;

2) вирішення поточних проблем місцевої громади.

Спочатку окреслимо сутність партнерства із суспільством. Ефективна охорона публічного порядку залежить від оптимізації відносин між працівниками поліції та населенням. Мета охорони публічного порядку полягає

в тому, щоб зменшити кількість злочинів, які вчиняються на певній території. Ця територія повинна мати такий розмір, щоб працівник поліції міг виконувати свої функціональні обов'язки на високому рівні й не був перевантажений [112, с.63].

Для більш якісного правового забезпечення адміністративно правового регулювання відносин із формування довіри громадськості та підтримки громадянами поліції необхідно активізувати експертну діяльність населення з підготовки проєктів, відповідних нормативних правових актів. При цьому слід використовувати потенціал сучасних комунікаційних ресурсів.

Найбільш вагомимипроєктами для України є:

1. Поліцейська мережа протидії домашньому насильству (ПОЛІНА)

«Насильство в сім'ї» є однією з найбільш поширених форм порушення прав людини. Зазвичай найбільше страждають від сімейного насильства жінки, діти та люди похилого віку. Крім того, в Україні, як і в багатьох інших країнах, оприлюднена статистика щодо насильства за ознакою статі та домашнього насильства не відображає реальну ситуацію. І це не дає повною мірою оцінити обсяг проблеми та її тенденції, особливо в умовах збройного конфлікту. Тому як МВС, так і решта суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, мають бути добре ознайомленими з міжнародними підходами для того, щоб забезпечити створення можливостей протидії цьому явищу і їх застосування на місцевому та національному рівнях в Україні [124].

Запобігання домашньому насильству було проголошено одним із найважливіших пріоритетів для МВС на 2017 р. Для забезпечення належної профілактики, ідентифікації та реагування на випадки домашнього та ґендерно-зумовленого насильства ініціювали запуск Поліцейської мережі протидії домашньому насильству, що отримало кодову назву ПОЛІНА (Поліція проти насильства). 12 червня 2017 р. пілотування проєкту було офіційно розпочато в Києві, Одесі та Сєвєродонецьку. Головне нововведення Мережі безпрецедентний для України механізм міжвідомчої координації та комунікації, необхідний для

надання належної допомоги потерпілим та забезпечення належного покарання для злочинців. Мережа функціонує у формі мобільних груп (дільничні офіцери, слідчі, працівники ювенальної превенції), що спеціалізуються на протидії домашньому насильству та тісно співпрацюють із патрульною поліцією і працівниками соціальних служб для забезпечення оперативної допомоги потерпілим. Протягом 12 червня 2017 р.– 01 грудня 2017 р. мобільні групи здійснили 1563 виїзди на випадки насильства в сім'ї, з них прийнято 569 рішень на місці події, 286 осіб повідомили про якісне надання послуг мобільними групами ПОЛІНА. Проєктздобув вагому суспільну підтримку та широко освітлювався національними та міжнародними ЗМІ [125].

Загалом упродовж 2018 р. надійшло понад 110 тисяч заяв, повідомлень про вчинені правопорушення та інші події, пов'язані з насильством у сім'ї. Із цієї кількості потерпіли від кримінальних правопорушень, пов'язаних з насильством у сім'ї, понад 200 дітей. Найкращий показник роботи – це зворотній зв'язок з потерпілими, які пройшли крізь пекло домашнього насильства. Зокрема, з квітня 2017 р. 135 жінок-жертв сімейних дебоширів повідомили на Національну «гарячу» лінію громадської організації «Ла Страда-Україна» про якісне виконання своїх обов'язків представниками поліцейської мережі «ПОЛІНА». З початку роботи «ПОЛІНИ» мобільними групами здійснено 1692 виїзди за повідомленнями про факти насильства в сім'ї. У 1195 випадках до роботи залучалися працівники соціальних служб. Більшість звернень стосувалися психологічного, економічного та фізичного насильства. Відносно осіб, які вчинили насильство в сім'ї, поліцією складено понад 80 тисяч адміністративних протоколів. Особам, які скоюють насильство в сім'ї, винесено понад 70 тисяч офіційних попереджень про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї. Наразі на обліку Національної поліції перебуває понад 69 тисяч осіб (з них 5,7 тисяч жінок), які вчинили насильство в сім'ї. «Тому, коли ви чуєте, що в сусідній квартирі відбувається насилля, не треба робити гучнішим звук телевізора. Найкраще – інформувати про це поліцію. Можливо, цей дзвінок збереже людське життя», – сказав заступник міністра Костянтин Бушуєв [126].

2. «Сусідська варта»

Програми сусідського спостереження, або сусідської варти (NeighborhoodWatch), наразі є одним із найпоширеніших видів профілактики злочинності в західних країнах [57,с. 107]. Цей напрям діяльності можна вважати як стратегією зменшення можливостей учинення злочинів, так і стратегією участі громадськості в запобіганні злочинності. Антикриміногенний потенціал таких програм полягає в тому, що завдяки суспільній пильності, спостереженню мешканцями житлових кварталів, мікрорайонів за майном один одного в потенційних злочинців зменшується можливість реалізувати злочинну мотивацію, спрямовану зазвичай на вчинення крадіжок, поєднаних із проникненням у житло, грабежів, розбоїв, угонів автотранспорту,хуліганств, актив вандалізму та інших злочинів та правопорушень [57,с. 108].

Вінниця – перше в Україні місто, де планується запуск «Сусідської варти». Для впровадження пілотного проєкту місто обрали через масштабну мережу ОСББ: тут їх приблизно 500. Навчання вінничан завершаться за кілька тижнів, після чого програма стартує офіційно.«Сусідська варта» – це складова моделі CommunityPolicing, яка покликана встановити взаємодію мешканців будинків із поліцією. Це комунікація, коли члени громад та об’єднань співвласників багатоквартирних будинків тісно взаємодіють із поліцейськими: повідомляють правоохоронцям про підозрілі ситуації, вчинені правопорушення, ведуть діалог щодо превенції порушень закону [127]. Ключовим принципом сусідського спостереження є розширення неформального нагляду та своєчасного інформування поліції про вчинені правопорушення і злочини. Це сприяє збільшенню кількості арештів і, як наслідок, скороченню рівня злочинності. Також указана практика зменшує страх громадян перед злочинністю, підвищує безпеку в районі проживання [57,с. 108].

«Сусідська варта» базується насамперед на формуванні культури поведінки людей у громадах та об’єднаннях співвласників багатоквартирних будинків, піднятті їх правової свідомості, усвідомленні необхідності

взаємодопомоги в тісній взаємодії з поліцією. Свідомі громадяни, оперативно повідомляючи правоохоронцям про підозрілі ситуації, вчинені правопорушення, інші актуальні питання, пов'язані з правопорядком, тим самим сприяють підвищенню рівня безпеки в місцях їхнього проживання. Спільно із сусідами вони піклуватимуться про захищеність свого житла, благоустрої території, що зрештою призводить до зменшення злочинності. Під час підготовчого етапу в під'їздах багатоповерхівок з'явилися інформаційні дошки, де мешканці можуть ознайомитися з останніми новинами на правоохоронну тематику, отримати контакти дільничних офіцерів поліції [128].

Загалом люди зрозуміли, що безпека їх та їхніх рідних залежить від них особисто, і в рамках реалізації проєкту «Сусідська варта» можна спільно з поліцією шукати рішення для подолання проблем у сфері безпеки. З моменту запуску проєкту люди частіше почали телефонувати до поліції з приводу сімейно-побутових конфліктів, збільшилася кількість дзвінків про правопорушення від підлітків. Працівниками патрульної поліції Вінниці створено чат, де представники ОСББ можуть поставити питання поліцейському та оперативно отримати відповідь. Люди побачили своїх інспекторів, запрошують їх на збори та розповідають про свої проблеми. Завдяки такій взаємодії зараз відбувається активне облаштування життєвого простору учасників проєкту «Сусідська варта» [129]. Роль самих учасників сусідського спостереження полягає у:постійній зацікавленості подіями, що відбуваються в районі проживання, та проблемами її мешканців; спостереженні за будинками та майном сусідів; створенні враження постійної присутності мешканців, які поїхали у відпустку чи відрядження; повідомленні поліції телефоном чи на особистому прийомі про підозрілих осіб [57,с. 111].

Як для прикладу, то західні країни намагаються модернізувати традиційні напрями профілактики злочинності на кшталт сусідського спостереження. Для цього запроваджуються нові технології в цій сфері. Зокрема, у США організація «Сусідське спостереження» у 2017 р. розробила спеціальне програмне забезпечення під назвою «Платформа скорочення злочинності у громадах»

(PlatformtoReduceCrimeinCommunities). Воно являє собою додаток до смартфона або планшета BlackBoxDigitalWitness (Цифровий свідок), який можна безкоштовно завантажити з відомих сервісів на кшталт GooglePlayMarket. Суть цього додатка полягає в тому, що його користувач має можливість оперативнонадіслати своєму шерифу за місцем проживання записане на мобільний телефон відео, на якому зафіксована злочинна поведінка певних осіб [57,с. 111]. Одним із різновидів сусідського спостереження є програми запобігання угонам автомобілів «Спостерігаю за Вашим автомобілем» (WatchYourCar). Суть цієї програми полягає в тому, що власник автомобіля, який не користується ним у нічні години доби, дає згоду поліції для участі в ній, заповнює спеціальну форму. Йому видаються два стікери, які наклеюються на переднє й заднє вітрове скло. Стікери мають світловідбивні елементи, що дають змогу бачити їх у темряві. Ураховуючи, що більшість викрадень автомобілів відбувається вночі, поліцейські мають право зупиняти автомобілі з такими наклейками з 1.00 год. до 5.00 год., перевіряючи наявність у водія відповідних документів на право експлуатації таким автотранспортним засобом. Наразі така програма реалізується у США [57, с. 112–113].

3. «Пошук дітей»

30 серпня 2017 р. уповноважені представники Київстар і Національної поліції України підписали Меморандум про співпрацю, у рамках якого впроваджується спільна соціальна послуга «Пошук дітей». «Пошук дітей» – це інформаційна розсилка від Київстар, мета якої – допомогти Національній поліції України в розшуку зниклих дітей. На запит Національної поліції Київстар буде надсилати SMS-повідомлення абонентам, які могли бути свідками зникнення і можуть повідомити правоохоронним органам інформацію, що могла б допомогти відшукати дитину.

Послуга «Пошук дітей» доступна всім абонентам Київстар, а керування нею здійснюється на таких умовах: перше підключення здійснюється автоматично; для відключення, повторного підключення або перевірки статусу послуги необхідно зателефонувати за номером 477*102; плата за підключення та

використання послуги, а також дзвінки на номери 102 та 477*102не стягується [130]. У першу добу після зникнення поліції вдається відшукати приблизно 85 % дітей, але залишаються ті 15 %, яких так і не вдається відшукати або знаходимо ми їх уже неживими. Треба розуміти, що вразі зникнення дитини час завжди грає проти нас, тому ключовим у пошуках є взаємодія правоохоронних органів і суспільства. Схожа система оповіщення AmberAlert працює у США і об'єднує навколо пошуку викрадених дітей і суспільство, і поліцію і ЗМІ. Кожен, хто підключений до системи, отримує повідомлення з описом дитини та потенційного злочинця, тому може одразу відреагувати. Це дає змогу людям допомагати поліції, не ризикуючи своїм життям та здоров'ям. Завдяки цій взаємодії, знайти дитину вдається вже через кілька годин після отримання повідомлення про її зникнення. Проєкт «Пошук дітей» було запущено в пілотному режимі з 15 вересня в Києві. Надалі після оцінки результатів його роботи та ефективності буде йтися про поширення на всю територію України [131]. Він досить успішно пройшов апробацію в Києві і відтепер працюватиме в Одесі, зокрема під час літнього курортного сезону [132]. Також 16 липня 2018 р. цей сервіс запрацював у Запоріжжі. Відповідно до розробленого алгоритму дій працівники поліції під час реєстрації фактів безвісного зникнення дитини отримують письмову згоду про висвітлення даних у SMS-повідомленнях від її рідних або законних представників. Потім інформація надсилається до ПрАТ «Київстар» для сповіщення абонентів [133]. На Херсонщині, який вже став сьомим містом України, де його запустили, теж запрацював названийпроєкт. Суть проєкту полягаєв тому, що коли зникає дитина, поліція звертається до ПрАТ «Київстар» для інформування населення шляхом надсилання абонентам миттєвої розсилки смс-повідомлень з інформацією про зниклу дитину. Також у повідомленні буде вказуватися посилання на сторінку Ювенальної превенції поліції області у Facebook, де буде розміщені фото дитини та контактні номери телефонів. Такі смс-повідомлення будуть надходити тим абонентам, які перебувають у радіусі від 1 до 3 км від місця зникнення дитини. Якщо громадяни побачать розшукувану дитину або володітимуть якоюсь

інформацією про її місцезнаходження, то можуть зателефонувати на лінію «102».Протягом 7 місяців 2018 р. підрозділи поліції Херсонської області розшукали 326 неповнолітніх, 304 дитини (93 %) були знайдені протягом доби. Проєктуже працює в Одесі, Дніпрі, Запоріжжі, Львові та Маріуполі. До кінця року планується його запуск в усіх областях України [134].

4. «Безпечне місто»

Зараз в Україні відбуваються дві дуже значні події, що впливають на безпеку в громадах: реформа правоохоронних органів і децентралізація. Коли тільки розпочиналася реформа правоохоронних органів, багато експертів наголошували, що не лише майбутня поліція, а й сама громада має піклуватися про безпеку своїх мешканців. І реформа охорони правопорядку передбачає взаємодію правоохоронців і органів місцевого самоврядування. Але якою саме має бути «співучасть» громади – про це народні депутати, політики та керівництво відповідних міністерств сперечаються досі [135].

Система on-linевідеомоніторингу є пріоритетним напрямом діяльності поліції багатьох країн. Узагалі цей ринок у світовому масштабі сягає 16 млрд дол.США. Причому найбільша частка (20,7 %) цього ринку припадає на китайську компанію HikVision, частина акцій якої належить уряду КНР. Це зумовлено тим, що ця компанія бере участь у грандіозних бізнес-проєктах, успішна реалізація яких сприяє позитивній динаміці монтажу камер відеоспостереження по всій КНР. Зокрема, у 2018 р. їх налічувалося аж 170 млн, а до 2020 р. у КНР плануєтьсявстановити 400 млн одиниць високотехнологічних камер відеонагляду, оснащених системами штучного інтелекту. Вона здатна у великому натовпі виявити за певними ознаками осіб, які становлять інтерес для органів поліції [57, с. 126]. Загалом Китайська Народна Республіка вирізняється запровадженням найсучасніших новацій у цій сфері. Частина камер відеоспостереження в цій державі обладнана так званою смарт-системою, що дає можливість розпізнавати обличчя людей. У більшості китайських міст указана технологія дає можливість поліції розкривати злочини або виявляти осіб, які

розшукуються [57, с. 127]. Яскравим прикладом є знову ж таки КНР. Зокрема, у 2018 р. компанія Watrix розробила систему штучного інтелекту, що дає змогу визначати конкретних злочинців за їхньою ходою на відстані до 50 м. Причому наявність відкритого обличчя є не обов'язковою. Така технологія спрацьовує навіть за умови штучної зміни ходи особою шляхом кульгання [57, с. 129].

Цікавий приклад проєкту взаємодії дільничного офіцера поліції з мешканцями села відбувся у Львові, де дільничний разом із мешканцями встановив понад сто камер відеоспостереження. Випадків крадіжок помітно поменшало. Старший дільничний офіцер поліції Пустомитівського відділення поліції Львівщини Роман Таратулаз 2007 р. обслуговує Солонківську адміністративну зону, до якої входять 4 сільські ради. Там проживають майже 20 тисяч мешканців. За даними поліції, на час призначення дільничного на цю посаду рівень злочинності на його території нічим не відрізнявся від інших подібних дільниць в області. «Майже щодня реєстрував крадіжку з помешкання, бували й вуличні крадіжки, хуліганства і таке інше. Далі дільничний почав пояснювати людям переваги співпраці з тоді Державною службою охорони. Багато власників будинків дослухались до порад і поставили помешкання під охорону – рівень злочинності почав зменшуватися», – розповідає Роман. Далі мешканці пристали на пропозицію дільничного спільними зусиллями організувати таку систему безпеки, яка б захищала не кожне окреме домогосподарство, а всіх мешканців села. «Розпочати вирішили з с. Солонки. Ідея була така – встановити у селі камери відеоспостереження, звести всю інформацію на один пульт і у такий спосіб відстежувати усе, що робиться у селі з можливістю запису та перегляду для встановлення осіб зловмисників», – пояснює дільничний офіцер поліції. Спочатку люди не поспішали довіряти свої гроші на встановлення камер відеоспостереження. Депутати сільської ради виділили кошти, був проведений конкурс, закуплене обладнання (зокрема камери), до фінансування проєкту долучилися місцеві підприємці, а потім й інші мешканці [136; 243 с. 356–357].

Мешканці задоволені тим, що на вулицях і у власних домівках стало набагато безпечніше йусіляко підтримують ініціативи свого дільничного, а про рівень довіри до нього свідчить навіть той факт, що в проєкт дільничного люди без будь-яких упереджень вкладають власні кошти та кошти ОСББ (Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку) [137].

Щодо спостереження, то всі камери спостереження підключають у моніторинговому центрі, і за ними постійно стежать працівники. Якщо вони бачать небезпечні речі, підозрілих людей, то тісно співпрацюють із правоохоронними органами, щоб не допустити загрози. Кошти для встановлення камер можуть бути з кількох джерел. По-перше, для загальноміських просторів і закладів, наприклад, освітніх закладів, використовуються кошти з бюджету. По-друге, активно будуються багатоповерхівки у Львові, забудовники конкурують за покупця, клієнта та мають їх зацікавлювати, оскільки люди, які купують квартиру, хочуть жити в безпеці й знати, що їх не обкрадуть, що все буде під відеонаглядом. Встановлення камер спостереження – рішення забудовників, тому відповідно кошти їхні. По-третє, у центрі міста чи взагалі там, де є офіси фірм, заклади, магазини, підприємці встановлюють камери відеонагляду, аби також працювати й приймати своїх клієнтів у безпечних умовах. Взагалі камери є різні як за функціональністю, так і за ціною. Львів'яни часто діляться своїми приватними відео в соцмережах, коли хочуть довести чиюсь або свою правоту. Завдяки таким відео можна з'ясувати обставини ДТП, можна зрозуміти, хто правий, а кого треба карати [138].

«Встановлення відеокамер – це профілактика крадіжок та ДТП, а також дисциплінуючий стимул для тих, хто звик ігнорувати закон» [139].

Безпека в місті – важлива умова успішного та щасливого життя для всіх мешканців. Щоправда, скрізь є ті, хто шукають легкої наживи через крадіжки, пограбування, шахрайські телефонні чи інтернет-схеми, тому про особисту безпеку та комфорт варто дбати кожному й мати окремі можливості для захисту будь-де: вдома, на вулиці, у парку, у транспорті чи в інших громадських місцях [138] .

Також організації і підприємства з метою безпеки встановлюють системи відеоспостереження. Обсяг фінансів, вкладених у створення такої системи на об'єкті, залежить від видів встановленого обладнання та його кількості. Зрозуміло, що вдоборі камер відеоспостереження враховуються не тільки функціональні можливості пристрою, а й вартість. Для того, щоб мати наочне уявлення про необхідне обладнання та його вартість, складається кошторис, на підставі якого здійснюється придбання всіх необхідних складових системи відеоспостереження. Якщо кошторис складено грамотно, то співвідношення ціни обладнання і його функцій буде оптимальним. У кошторисі на систему відеоспостереження враховуються всі елементи і їх вартість. Існують спеціальні організації, які виконують огляд і заміри об'єкту, після чого складають кошторисну документацію. Для кожного об'єкта вартість системи відеоспостереження буде різною, оскільки все обладнання добирається індивідуально з урахуванням технічних характеристик та вимог замовника [140].

Дільничні офіцери поліції мають особливо тісні зв'язки з широкими верствами населення, їх формуваннями, які беруть участь в охороні публічного порядку. Вони ближче за інших працівників поліції до населення. Однак домогтися поваги та справжнього взаєморозуміння з населенням, громадськістю нелегко.

Активним учасником програми ООН-Хабітат є Об'єднані Арабські Емірати. У цій країні багато років поспіль вкладаються значні кошти в запровадження різних елементів проєкту «Безпечне місто». Ця держава була першою у використанні роботів для здійснення поліцейських функцій. У 2017 р. роботи-поліцейські почали працювати в Дубаї. Ці машини можуть розмовляти шістьма мовамий виконувати прості завдання, що не передбачають застосування сили та зброї: моніторинг ситуації в громадських місцях, надання консультацій і порад місцевим мешканцям і туристам тощо. Планується, що повномасштабне впровадження діяльності роботів-поліцейських у Дубаї відбудеться у 2020р., а

до 2030 р. кількість «робокопів» у цьому місті має бути доведена до 25%-го показника у структурі штату місцевого департаменту поліції [57, с. 136].

Органи правопорядку давно критикують за небажання комунікувати з організаторами та учасниками зібрань унаслідок поширеності поліцейської тактики ескалації насильства. Події Революції Гідності явно продемонстрували слабкість цієї тактики та негативні наслідки її застосування. Тому МВС України та Національна поліція України шукають інші методи й тактики. Однією з них є поширена, зокрема в Європі та США, практика активної та неконфліктної взаємодії і діалогу між протестувальниками та окремими спеціально навченими правоохоронцями. 2017 р. відзначився спробою запровадження практики діяльності переговорних груп у поліції – в українських джерелах їх іменують поліцією діалогу, групами превентивної комунікації, антиконфліктними групами.

Поліція повинна здійснювати активну комунікацію з метою налагодження відносин з учасниками зборів і створення основи для запобігання майбутнім конфліктам [245, с. 69].

Такі групи були запроваджені відповідно до доручення Національної поліції України від 31 липня 2017 р. № 8246/01/20-2017 [141, с. 101]. З розвитком людства, посиленням інтенсивності взаємодії, зростанням розмаїття соціальних відносин дедалі актуальнішою, невідкладною і постійно необхідною в абсолютно практичному сенсі виявляється потреба в діалозі [142, с. 13]. З позицій сучасної науки, діалог – це: 1) розмова, низка висловлювань двох або більше осіб на певну тему; 2) у переносному значенні – вільний обмін думками, переговори; обмін ідеями або точками зору щодо специфічного предмета з метою досягнення розуміння [142,с. 14].

Поліцейські новоствореного відділу не носять ані зброї, ані спецзасобів. На них покладено повноваження сприяти проведенню масових заходів, захищати право громадян на свободу мирних зібрань, підтримувати постійний діалог із учасниками, запобігати можливим конфронтаціям та сприяти їх деескалації. Проєкт впроваджується за підтримки Консультативної місії Європейського

Союзу як наслідування «Скандинавської моделі». Належна імплементація підходу дасть змогу демілітаризувати охорону громадського порядку: замінити силові методи на більш гнучку модель у гарантуванні безпеки мирних зібрань [141, с. 148].

Право громадян на свободу мирних зібрань в Україні гарантується та захищене державою. Реалізація права на мирні зібрання в Україні регулюється актами національного та міжнародного законодавства.

Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ратифікована Законом України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР) гарантує кожній особі, серед інших прав і свобод, право на свободу зібрань та об'єднання. Відповідно до ст. 11 Конвенції кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів. Здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. Ця стаття не перешкоджає запровадженню законних обмежень на здійснення цих прав особами, що входять до складу збройних сил, поліції чи адміністративних органів держави [143]. Слід нагадати, що зібрання вважається мирним, якщо його організатори мають мирні наміри. Поняття «мирні» включає також поведінку, що ображає або дратує осіб, які не згодні з ідеями або заявами, що підтримуються зібранням, або навіть поведінку, спрямовану на свідоме створення перешкод для третіх осіб.

Загалом чинне законодавство, яке регулює саме проведення мирних зібрань і взагалі права громадян і будь-яких осіб висловлювати власну позицію, регулюється насамперед Конституцією України. Основним законом держави, а саме ст. 39 Конституції України встановлено порядок проведення зборів, походів, мітингів і демонстрацій: громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про

проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування. Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Таке право є однією із конституційних гарантій прав громадян на свободу світогляду і віросповідання, думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на використання і поширення інформації, загалом на вільний розвиток своєї особистості. Обмеження щодо реалізації права на збори згідно із ч. 2 коментованої статті можуть встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинами, для охорони здоров'я або захисту прав і свобод інших людей. Отже, при реалізації права на мирні збори мають враховуватися інтереси національної безпеки та громадського порядку, не повинно бути посягань на права і свободи, честь і гідність інших людей, оскільки згідно зі ст. 68 Основного Закону України кожен зобов'язаний неухильно додержуватися Конституції та законів України. Тож порядок проведення зібрань громадян має регулюватися відповідним законом. Європейська конвенція про захист прав і основоположних свобод людини дозволяє встановлювати в національному законодавстві обмеження щодо проведення масових заходів іноземцями та особами без громадянства, а також передбачати спеціальний порядок здійснення зібрань громадянами держави. Відповідальність за порушення порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів та демонстрацій встановлена у ст. 185^1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП). За створення умов для організації і проведення з порушенням встановленого порядку зборів, мітингів, вуличних походів або демонстрацій відповідальність визначена у ст. 185^2 КУпАП. Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій карається згідно зі ст. 340 КК України [86].

Як слушно зазначається в проєкті Закону України, а саме у ст. 14 «Про порядок організації і проведення мирних заходів» № 0918 від 12 грудня 2012 р., одержавши повідомлення органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування про проведення мирного заходу, керівник органу поліції, на території якого планується провести мирний захід, вживає необхідних заходів для забезпечення публічної безпеки та порядку під час його проведення. Уповноважений представник органу поліції має право вимагати від організаторів (організатора) мирного заходу додержання встановленого порядку його організації і проведення; виводити з місця проведення мирного заходу осіб, що не виконують законні вимоги його організаторів (організатора), водночас будучи зобов'язаним сприяти в межах своєї компетенції проведенню мирного заходу з додержанням установлених законодавством вимог; забезпечувати разом з організаторами (організатором) мирного заходу та уповноваженим представником органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування публічний порядок і безпеку людей, а також додержання законності під час його проведення [144].

Групи комунікацій постійно здійснюватимуть вербальний зв'язок з учасниками заходу. Вони не проводять особистий огляд громадян, а просто спілкуються і пояснюють необхідність дотримання порядку. Такий діалог посилить довіру до поліції.

«Кінцева точка в роботі «поліції діалогу» – аби в забезпеченні публічної безпеки під час масових заходів головним була не демонстрація сили, а діалог. Наше завдання – зближення громадян, учасників масових заходів і ведення діалогу. Головний інструмент – слово, а не сила. Наприклад, коли відбувається двосторонній захід, поліцейські-перемовники мають організувати ефективну комунікацію між всіма учасниками. Ми повинні домовлятися про недопущенняпровокацій та ескалації конфлікту ще на підготовчому етапі», – підкреслив О. Фацевич. Він зауважив, що ідея таких підрозділів була ефективно втіленавКиєві та Одесі. За його словами, саме тут відбувається найбільша кількість масових заходів із великою кількістю учасників. Водночас за

позитивним досвідом цих міст підрозділи «поліції діалогу» запрацювали ще в шестирегіонах. Всього спеціальну підготовку пройшлипонад тисячаполіцейських.«У демократичній державі робота поліції – не контролювати демонстрацію або масовий захід, а допомогти людям висловити свою думку. Тобто скористуватися їхнім конституційними правом. І поліція має це забезпечити. Підхід «поліції діалогу» сприяє зміцненню довіри між правоохоронцями та громадянами», наголосив пан Ланчінскас [145].

Також «поліція діалогу» тренується забезпечувати правопорядок та безпеку громадян під час проведення виборів. Саме тому на навчальній базі Національного університету внутрішніх справ підрозділи поліції таНаціональної гвардії відпрацювали умовний сценарій, коли група агресивних молодиків намагається захопити виборчу дільницю. Першочергово з порушниками працює поліція діалогу, але коли «мітингарі» починають штурмувати будівлю, виборчу дільницю захищають бійці тактико-оперативного підрозділу патрульної поліції. Крім того, під час навчань відпрацьовуються різні сценарії надзвичайних подій виборчої специфіки. Окрімзахоплення і сутичок на дільницях, такожпошкодження документації,розпилення шкідливої речовини тощо [146].

«Групи комунікації»залучатимуть винятково на масові заходи – мітинги, марші, святкування. В інші дні поліцейські діалогу працюватимуть, як зазвичай. У планах Нацполіціїпоширювати набутий досвід чехівтакож серед інших українських полісменів. Адже навичку вміти толерантно та грамотно говорити повинен мати кожен правоохоронець [147].

Також розпочався тренінг Консультативної місії Європейського Союзу в Україні з питань забезпечення публічного порядку. Цей тренінг проводять для керівного складу Національної поліції України зурахуванням міжнародного досвіду. Курс передбачає підготовку командирів трьох рівнів: стратегічного (відповідає європейському «золотому»), операційного («срібного») та тактичного («бронзового»). Тренінг проводиться з метою навчання особового складу Національної поліції України запобіганню кризових ситуацій і

попередженню конфліктів між учасниками заходів, а також між ними та правоохоронцями. Головним принципом скандинавського підходу є так зване «сприяння», тобто роль поліції полягає в тому, щоб гарантувати захист прав учасників мирного зібрання, а не в обмеженні їхніх прав. Наказом МВС України затверджено Концепцію запровадження в діяльності органів та підрозділів Національної поліції України скандинавської моделі забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення масових заходів. Новий підхід у забезпеченні громадського порядку може стати важливим кроком на шляху до повного оновлення методів поліцейської роботи в Україні, завдяки якому масові зібрання розглядатимуться як право людей, яке треба захищати, а не як загроза, якої треба боятися [148].

Варто зауважити, що наразі в Україні форми забезпечення Національною поліцією публічної безпеки та порядку перебувають на стадії розвитку та вдосконалення. Так, наприклад, на Львівщині в рамках реалізації пілотного проєкту Національної поліції України для впровадження європейських стандартів у сфері забезпечення публічного порядку під час масових акцій та зібрань було створено групу комунікації (перемовників). Такі поліцейські групи працюють у багатьох країнах Європи і є дуже ефективними в плані створення успішного діалогу між поліцією і громадянами та запобігання сутичкам під час масових заходів, що наразі є дуже актуально.

Як пояснюють у поліції, на переговірників покладені обов'язки постійного моніторингу оперативної обстановки на території області, зокрема збору інформації щодо запланованих заходів, оцінки ступеня ризику (звичайний або підвищений), а також взаємодія з організаторами масових акцій. При цьому ідея, що лежить в основі роботи груп комунікації, базується на тому, що під час масових заходів співробітники поліції підтримують контакт із людьми, пояснюючи їм права й обов'язки учасників масового заходу. У такий спосіб поліцейські встановлюють діалог з громадянами, що значно знижує ризик ескалації насильства й провокаційних дій у натовпі. Якщо протистояння все-таки

трапляється, то поліцейські-перемовникиоперативно реагують на нього, щоб не допустити порушень громадського порядку та сутичок [149].

З аналогічною метою – становлення та розвитку діалогу як засобу попередження насильства – Консультативна Місія Європейського Союзу в Україні та чеська поліція провели тренінг із використання переговорів у забезпеченні громадського порядку в Дніпрі. У березні 2017 р. поліцейські з Дніпра та області завершили чотириденний тренінг із використання переговорів у забезпеченні громадського порядку, організований експертами Консультативної місії та чеською поліцією. Тренінги, що вже були проведені в Харкові, Хмельницькому та Львові, були зосереджені на організації роботи антиконфліктної команди всередині поліції, психології натовпу та тематичних дослідженнях щодо методів управління натовпом [150]. Вважаємо, що модель «Communitypolicing» є досить актуальною і для України, оскільки в нашій державі втрачено великий профілактичний потенціал, що існував в Україні в дореволюційні часи: добровільні народні дружини (ДНР), опорні пункти охорони правопорядку (ОПОП), товариські суди. Усе перелічене залишилося в минулому. На жаль, у нашій країні довіра громадян до органів поліції, як і в недавньому минулому до міліції, є поки що невисокою, внаслідок чого ефективність роботи поліції залишає бажати кращого. Як зазначається в науковій літературі, характер взаємовідносин між працівниками міліції (поліції) і громадянами являє собою один із найважливіших індикаторів соціально-політичної ситуації в країні, оскільки в очах населення міліція (поліція), з одного боку, уособлює порядок, встановлений законом, а з іншого –є найбільш «відчутним» інструментом влади. Своєю чергою О. Ю. Свєтлишева зазначає, що «…співробітник поліції повинен будувати свої відносини з громадянами на основі принципу соціального партнерства», що, безсумнівно, має створювати сприятливі умови для зростання правової активності громадян, їх більшої правової захищеності. Для ефективності розглянутих взаємин обидві сторони (громадяни і співробітник міліції (поліції) повинні володіти достатнім рівнем

правосвідомості, який визнається одним з основних елементів даних відносин [53, с. 32].

У сучасному розумінні діяльності поліції її найважливішою метою є постійна взаємодія із соціумом, з місцевими громадами, з іншими органами влади й різними цивільними службами, спрямована на управління умовами, що породжують і підтримують злочинність. Так, у місті Маріуполь накопичено певний досвід сучасних форм співпраці поліції та цивільного населення. У травні 2014 р.за ініціативою міжнародноїгірничо-металургійної групи в лічені дні тисячі металургів і містян організувалися в добровільні народні дружини. Разом з міліцією добровільні народні дружини зупинили хвилю беззаконня, мародерствай вандалізму, повернувши Маріуполь до мирного спокійного життя. Тисячі дружинників, навіть без зброї в руках, налякали тих, хто бігав містом зі зброєю і будував барикади, а серед тодішніх міліціонерів вдалося подолати панічні настрої. Така практика отримала високу оцінку як з боку керівництва правоохоронних органів, так і, що не менш важливо, мешканці міста оцінили особисту безпеку в прифронтовому Маріуполі. У такий спосіб правоохоронці знайшли новий формат взаємодії з підлітками, який дає змогу активній та талановитої молоді взяти участь у становленні нової поліції і допомагати в правовому й патріотичному вихованні дітей. До того ж у цій області створена «Ліга майбутніх поліцейських», яка буде діяти на всій території регіону. Отже, можна зробити висновок, що вирішення проблеми публічної безпеки передбачає разомз реформуванням поліції утвердження в суспільній свідомості принципу взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства як умови створення і підтримки безпечного та комфортного соціальної середовища.

Метою створення поліції нового типу повинно стати, по-перше, підвищення ефективності діяльності поліції України у сфері гарантування безпеки людини, суспільства та держави; по-друге, забезпечення відкритості правової інформації, розробленняй впровадження адаптаційних технологій гармонізації міжнародних та національних стандартів у сфері правозахисної діяльності; створення умов для демократизації суспільних відносин, формування

передумов дотримання конституційних норм у сфері забезпечення прав і свобод людини відповідно до світових стандартів [59, с. 139].

Для розширення можливостей концепції взаємодії поліції та громади на засадах партнерства («Communitypolicing») можна запропонувати запровадження механізмів залучення волонтерів до окремих напрямів діяльності поліції. Наразі законодавством передбачається можливість надання волонтерської допомоги правоохоронним органам під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції тощо. Проте відповідні положення також доцільно передбачити в Законі України «Про Національну поліцію», якими слід закріпити можливості використання волонтерської допомоги при реалізації основних завдань Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та правопорядку. Зазначені кроки позитивно вплинуть на рівень безпеки в громадах та сприятимуть підвищенню рівня довіри громадян до поліції.

Також ефективним кроком у цьому напрямку може бути проведення підготовки та спільного навчання поліцейських та представників волонтерських організацій, що сприятиме налагодженню відкритого діалогу між поліцією та громадами, а також сформує спільні зусилля на вирішення безпекових проблем територіальних громад.

Тому пропонується ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» доповнити частиною п’ятою такого змісту: «Поліція може залучати волонтерів відповідно до законодавства про волонтерську діяльність до заходів, пов’язаних з реалізацією завдань поліції з надання поліцейських послуг. З метою підвищення взаємодії з волонтерами поліція має право брати участь у їх підготовці та залучати таких осіб до професійного навчання поліцейських».

2.2. Залучення населення до процесу створення безпечного середовища

У кожній державі поліція має свої структурні й функціональні особливості, організація діяльності якої багато в чому залежить від адміністративного й політико-територіального поділу держави [13, с.36].

Поліція в державному механізмі виконує не тільки правоохоронну функцію, а й бере участь у державно-владному управлінні впорядкування поведінки й діяльності соціальних груп, колективів та індивідів у відповідних сферах життєдіяльності суспільства. Двома основними методами забезпечення урегульованості та порядку в суспільних відносинах є переконання і примушування. Інакше кажучи, поліцейській у правозастосовній діяльності повинен «переконувати і примушувати»[13, с. 38].

Правову сутність поліції як частини державного механізму основоположники західноєвропейської поліцеїстики Е. Орландо та І. Ранелетті характеризують, як «громадську діяльність в галузі внутрішнього управління, яка виражається в обмеженні йурегулюванні діяльності окремих громадян здебільшого методами примусу для захисту суспільства загалом і його складових елементів зокрема» [151, с. 67].

Узагальнено основну ідею партнерства поліції з населенням можна визначити, як «усвідомлення поліцією необхідності урахування думки і побажань громадськості при визначенні та оцінці своєї роботи, співпраця з населенням з метою виявлення і вирішення місцевих проблем, і яка має бути зорієнтована на превенцію правопорушень» [94, с. 602]. Тобто населення має сприйматися як партнер поліції і повноправний учасник діяльності з покращення роботи поліції. Ефективність діяльності органів поліції, рівень професійної компетентності поліцейських впливають на громадську думку про роботу поліції загалом. Адже в законі зафіксовано, що рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [25, с. 42].

Іншими новими суб’єктами формування державної політики, представниками громадянського суспільства є добровольчі батальйони, а саме: 1) спецпідрозділи з охорони громадського порядку (ПСМОП), створені у зв’язку

із загостренням проблеми сепаратизму та тероризму в Україні у травні 2014 р., що перебувають у підпорядкуванні МВС; 2) батальйони територіальної оборони України (БТрО), які мають подвійне підпорядкування: перебувають у складі Збройних Сил України (ЗСУ) і підпорядковуються МО, а також головам обласних адміністрацій. Ці підрозділи було створено у зв'язку із загостренням соціально-політичної обстановки в Україні внаслідок подій у лютому 2014 р. [152, с. 88–89].

Передумовами створення спецпідрозділу з охорони громадського порядку (ПСМОП) в Україні, як пише відомий журналіст Ю. Бутусов, стали розвал системи управління державою, тяжка економічна й політична кризи, операція російських спецслужб із організації збройних терористичних акцій в Україні, що поставили під загрозу здатність держави забезпечити правопорядок, а також неготовність більшості працівників міліції виконувати накази, пов'язані з особистим ризиком для життя [153]. Тому у квітні 2014 р. головою Міністерства внутрішніх справ України (МВС) А. Аваковим було прийнято рішення про створення добровольчого корпусу ПСМОП для захисту від злочинних посягань та охорони громадського порядку [154].

Формування ПСМОП фактично здійснювалося на основі:1) добровільної волігромадян; 2) громадських організацій(утворень), діяльність яких унормована Законом України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону України [117]; 3) переважної більшості громадян, які в минулому мали стосунок до військової (міліцейської) служби.

У такий спосіб було сформовано якісно нові добровольчі утворення – суб'єкти забезпечення державної безпеки, що, на думку окремих дослідників-публіцистів добровольчого руху в Україні, було своєчасним і мало винятково важливі наслідки [154]. Вони досить органічно «вписалися»у систему забезпечення державної безпеки як такі, що мають, по-перше, недержавну природу; по-друге, складаються з мотивованих патріотичних співробітників, здатних виконувати конкретні завдання, зокрема пов'язані з ризиком для життя

і здоров'я [153]; по-третє, автономні й незалежні від думок безпосередньо співробітників міліції [154].

Як вважають деякі дослідники, створення таких загонів дало змогу стабілізувати ситуацію в більшості областей України й дозволило контролювати боротьбу з терористичними групами на південному сході України. Важливим є також те, що завдяки взаємодії добровольців із міліцією значно покращилися зв'язки МВС із суспільством [153].

Отже, інститут громадянського суспільства (ІГС) через участь у забезпеченні державної безпеки (у правовідносинах, пов'язаних із забезпеченням безпеки) сприяє органам державної влади, які безпосередньо здійснюють забезпечення державної безпеки, що є для них обов'язком, а для ІГС – правом. З одного боку, громадянське суспільство через свої структурні одиниці – ІГС та право громадян у різноманітних сферах, культурній, політичній, соціальній тощо – впливає на стан забезпечення державної безпеки,а з іншого – вона є об'єктом державної безпеки в правовому вимірі. Така взаємодія держави з громадянським суспільством у сфері забезпечення державної безпеки на основі партнерства необхідна для розвитку України як правової, демократичної і соціальної [152, с. 92].

Значна увага приділялася зміцненню зв'язків міліції із громадськістю. Серед наявних форм участі громадськості в діяльності міліції особливе місце належало товариствам (загонам) сприяння міліції (ТСМ), які створювалися на добровільних засадах і надавали значну допомогу працівникам міліції в боротьбі зі злочинністю, у наведенні зразкового громадянського порядку в містах і в районах, у контролі за роботою торгівлі тощо. Щоб домогтися організованої єдності в побудові та діяльності товариств (загонів) добровільних помічників міліції, 10 вересня 1932 р. прийняли постанову про реорганізацію товариств сприяння міліції. Товариства (загони) сприяння міліції були перетворені на бригади сприяння міліції. Керівництво їхньою діяльністю покладалося на Головне управління міліції [46, с. 63].

Однією із форм зв'язку міліції із суспільством були на той час систематичні звіти працівників міліції перед колективами трудящих. З такими звітами працівники міліції виступали безпосередньо на підприємствах, у радгоспах і колгоспах. Там само виступали робітники, службовці, колгоспники, які звертали увагу на позитивні аспекти в діяльності міліції і водночас гостро критикували недоліки, вносили конкретні пропозиції щодо їх усунення та поліпшення роботи міліції загалом. З-поміж інших форм зв'язку міліції з громадськістю слід назвати такі, як безпосередня участь працівників міліції в колгоспному будівництві, шефство органів і підрозділів міліції над деякими колгоспами, надання допомоги селу в проведенні культурно-політичної роботи. Форми участі громадськості в діяльності міліції розвивалися та вдосконалювалися й надалі [46, с. 64].

У 1946 р. з метою залучення громадськості до активної участі в боротьбі з правопорушеннями порядку й злочинністю при міських, районних відділах міліції, лінійних відділеннях і лінійних пунктах міліції залізничного й водного транспорту знову були створені бригади сприяння міліції. Загальне керівництво діяльністю бригад було покладено на органи міліції. Чисельність бригад щороку зростала. Члени бригад разом із співробітниками міліції патрулювали на вулицях міст і населених пунктів, чергували в клубах, кінотеатрах, парках та інших громадських місцях. У сільській місцевості члени бригад сприяння міліції охороняли врожаї, вели боротьбу із самогоноварінням, пияцтвом, хуліганством. У західних областях також діяли добровільні організації – групи охорони громадського порядку [46, с. 101].

Напружена боротьба органів міліції із правопорушеннями та злочинністю за активної допомоги громадськості породжувала нові, досконаліші форми й методи. Наприкінці 1958 р. за ініціативою ленінградців і робітників Донбасу (м. Єнакієве) були створені добровільні народні дружини(ДНД) [46, с. 101].

Саме тодітакож широкого розмаху набула така форма участі громадськості в боротьбі з правопорушниками та злочинністю, як товариські суди, яким були надані значні повноваження. Вони розглядали справи про вперше вчинене

дрібне хуліганство, спекуляцію і розкрадання державного або суспільного майна, появу в нетверезому стані й негідну поведінку в громадських місцях та на роботі, виготовлення самогону без мети збуту, недостойне ставлення до дружини й батьків, невиконання обов'язків щодо виховання дітей, про образу, наклеп та деякі інші правопорушення і злочини, що не становили підвищеної суспільної небезпеки [46, с. 104].

Повсякденна напружена робота всіх органів міліції, постійна опора на громадськість сприяли тому, що наприкінці 50-х – на початку 60-х років була створена більш сприятлива оперативна обстановка в Україні. На діяльності міліції позитивно позначилася загальна атмосфера того часу – атмосфера «відлиги» [46, с. 104–105].

Якщо звернутися до історії, то діяльність міліції органічно пов'язується з потребами людей, адже вона утримується на народні кошти. А отже, оцінювати працівника міліції – від постового до керівника найвищого рівня – повинні люди. Тому нині запроваджена система обов'язкових звітів, передусім керівників міліції всіх рангів, перед населенням, вивчення громадської думки про міліцію [46, с. 125].

Підсумовуючи, вважаємо за необхідне виділити певні форми співпраці громадськості з державою, а саме:1) форми публічного громадського обговорення: конференції, семінари, форуми, круглі столи, громадські слухання; збори, зустрічі з громадськістю, теле- або радіодебати, дискусії, діалоги; телефонні гарячі лінії; 2) вивчення громадської думки (у формі різноманітних опитувань). Крім того, актуальною лишається ще одна форма взаємодії органів влади з громадськістю – це інформаційні технології та електронне урядування. Обмін інформацією між владою і громадськістю є важливим показником прозорості та відкритості діяльності влади, її демократизації, а також поштовхом для розвитку та зміцнення громадянського суспільства. Усі ці форми передбачені чинним законодавством, зокрема постановою КМУ від 3 листопада 2010 р. № 996 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [111].

Отже, постійне надання громадськості можливості впливу на реальні проблеми та їхнє вирішення забезпечуватимуть активність громадянського суспільства, пріоритетами якого, як відомо, є свобода, вільна ініціатива, динамізм, ризик, спонтанна активність, тоді як пріоритетами держави є безпека, стабільність, порядок і захищеність [155].

Форми громадського контролю можна виокремити із положень Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики, затверджених постановою КМУ від 3 листопада 2010 р.№ 996, зокрема проведення консультацій із громадськістю, у тому числі у формі публічного громадського обговорення (безпосередня форма) [111]. Справедливим є твердження, що соціально-політичний прогрес, демократичний розвиток та економічне зростання неможливо реалізовувати без активної участі з боку суспільства [156, с. 119].

Водночас прогнозуємо, що з розвитком такого партнерства паралельно постане інша проблема, яка є особливо актуальною сьогодні перед громадянським суспільством – проблема відчуження людини, тобто такий стан, коли сама людина розглядає себе як «маленьку людину», що здатна лише підкорятися тільки тим правилам, які панують у певному середовищі або у суспільстві загалом. Громадяни повинні бути активними учасниками всіх суспільних процесів, що формують взаєморозуміння суспільства й держави, бо саме собою, автоматично подібне взаєморозуміння не досягається. Громадянин повинен стати сумлінним виконавцем встановлених для кожного члена суспільства обов'язків [157, с. 75].

Взаємодія поліції з громадськістю – це передбачена законами та відомчими нормативними актами, узгоджена за своїми цілями, завданнями діяльність усіх суб'єктів попередження правопорушень, яка спрямовується на недопущення виникнення причин та умов правопорушень, їх профілактику, налагодження зв'язків з населенням і громадськістю, розробку спільних заходів з попередження правопорушень та покращення криміногенної обстановки в країні з найменшими витратами сил, засобів і часу [120].

Взаємодія поліції з громадою – це філософія (спосіб мислення) та організаційна стратегія (спосіб здійснення філософії), що дає змогу поліції та громаді працювати разом новими способами для подолання проблем, пов'язаних із злочинністю, порушенням громадського порядку та безпекою, з метою поліпшення якості життя кожного громадянина, що належить до певної громади. Ця філософія побудована на сучасному переконанні про те, що люди заслуговують на право голосу в питанні поліцейської діяльності в обмін на свою участь та підтримку. Вона також спирається на погляд, що для вирішення проблем громади потрібно, щоб поліція та громадськість могли працювати разом для вивчення нових способів вирішення проблем громад, а не просто реагувати на окремі злочини або події [121, с. 4].

Якщо звернутися до Закону України «Про Національну поліцію», то уст. 5 цього Закону «Взаємодія поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування» згадується про те, що поліція у процесі своєї діяльності взаємодіє з органами правопорядку та іншими органами державної влади, а також органами місцевого самоврядування відповідно до закону та інших нормативно-правових актів [21].

Філософія взаємодії поліції з громадою розвивалася в напрямку професійної поліцейської служби та відповідальної громади у відкритому та підзвітному партнерстві в низці країн із зосередженням уваги на громадах, громадськості та їхніх потребах, а також забезпечуючи для них поліцейську діяльність як послугу у відповідний спосіб і з повагою до прав людини. Зараз цю філософію також перейняла Національна поліція України [121, с. 4].

Вважаємо, що розвиток взаємодії поліції з населенням має відбуватися за такими напрямами:

- створення правової бази для забезпечення взаємодії поліції і населення;
- ефективне використання позитивних форм та методів взаємодії населення і поліції для подолання негативних протиправних явищ у суспільстві;
- ділове партнерство поліції з населенням і громадськими інститутами;

- створення організаційно-правового механізму залучення населення для охорони громадського порядку, боротьби з правопорушеннями;

- впровадження наукових рекомендацій та досвіду партнерських взаємин між зарубіжними поліцейськими органами та населенням;

- формування у членів суспільства відчуття причетності до правового порядку суспільства;

- розвиток форм соціальної активності допомоги населення працівникам поліції у зміцненні законності та правопорядку в країні;

- вдосконалення системи своєчасного інформування населення через засоби масової інформації для розв'язання завдань щодо зміцнення правопорядку й боротьби зі злочинністю;

- формування в суспільстві правової ідеології партнерства населення і поліції;

- досягнення відповідного рівня розвитку правової культури суспільства для створення умов партнерства населення і поліції;

- досягнення відповідного рівня розвитку правової культури суспільства для створення умов партнерства населення і поліції [120].

Окремими напрямками взаємодії є: створення системи громадського контролю за діяльністю поліції, що ґрунтується на моніторингу управлінських рішень у правоохоронній сфері; впровадження практики проведення незалежних громадських експертиз; активізація діяльності об'єктивних і незалежних ЗМІ, що відстоюють громадські інтереси. Для здійснення діяльності за цими напрямами необхідне послідовне виконання таких завдань:

- забезпечення правового регулювання діяльності поліції та громадських формувань з урахуванням розвитку чинного законодавства України, удосконалення структури органів центральної і місцевої виконавчої влади, місцевого самоврядування;

- здійснення єдиної правової політики взаємодії органів внутрішніх справ і громадських формувань щодо забезпечення правопорядку в державі;

- оперативне та повне інформування населення про нормативні акти, що регулюють діяльність правоохоронних органів;

- розробки методичних рекомендацій із питань широкого залучення населення до роботи в громадських формуваннях з охорони правопорядку та профілактики правопорушень;

- розробка критеріїв оцінки діяльності органів внутрішніх справ з дотриманням ними прав людини;

- проведення наукових досліджень з проблем удосконалення взаємодії поліції та населення, забезпечення впровадження в практичну діяльність їхніх узагальнених результатів;

- координація розробки та підготовки необхідної науково-методичної бази із зацікавленими міністерствами й відомствами;

- відновлення в мікрорайонах роботи громадських пунктів охорони порядку та громадських формувань;

- увідповідненнявимогам часу законодавчої бази та відомчих нормативних актів із питань проходження служби в МВС України;

- формування психології працівників поліції, яка б відповідала вимогам переходу до нової моделі правоохоронної діяльності, заснованої на принципі партнерства й соціальної допомоги;

- безумовне виконання органами внутрішніх справ вимог і положень принципів діяльності і «кодексу честі» працівника МВС України;

- ділове співробітництво поліції з населенням та громадськими інститутами;

- радикальне вдосконалення системи професійної підготовки та виховання особового складу тощо;

- регулярне проведення занять із правової тематики серед членів громадських формувань з охорони правопорядку, загонів сприяння поліції та інших формувань,

- висвітлювання в засобах масової інформації передового досвіду роботи громадських об’єднань з охорони громадського порядку [25, с. 48–50].

У своїй діяльності персонал поліції має дотримуватися таких вимог: неухильне дотримання закону під час виконання службових обов'язків; повага до людської гідності й дотримання прав людини; відсутність упередженості, відкритість і співробітництво, особиста порядність; використання сили, адекватної наявній загрозі, і лишев разі необхідності її застосування; дотримання конфіденційності; недопущення катувань, жорстокого та нелюдського поводження; турбота про здоров'я затриманих і заарештованих; відмова від втягнення в будь-які корупційні дії; повага до вимог законів і статутів, протидія будь-яким спробам їх порушення; особиста відповідальність за кожний свій вчинок [25, с. 50].

Одним із позитивних нововведень у галузі законодавства, що регулює діяльність поліції є запровадження комісій різного типу, до складу яких входять представники громадськості. Ідеться про такі комісії:

1) атестаційні комісії (ст. 57 ЗУ «Про Національну поліцію», Наказ № 1465 МВС України від 17 листопада 2015 р.), які вже здійснили «первинну» атестацію та можуть утворюватися в подальшому за рішенням керівника поліцейського підрозділу;

2) поліцейські комісії (ст. 51 ЗУ «Про Національну поліцію», Наказ № 1631 МВС України від 25 грудня 2015 р.), які утворюються для забезпечення прозорого добору (конкурсу) та просування по службі поліцейських на підставі об'єктивного оцінювання професійного рівня та особистих якостей кожного поліцейського, відповідності їх посаді, визначення перспективи службового використання;

3) дисциплінарні комісії (упроєкті) (ст. 15 Проекту Закону «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» № 4670 від 16 травня 2016 р.), які передбачають залучення представників громадськості до розгляду дисциплінарних проваджень з числа осіб, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет у порядку, який затверджується МВС [105, с. 96–97].

Окрім цього, розділ VIII ЗУ «Про Національну поліцію» присвячений громадському контролю поліції та містить положення, що стосуються оцінки її діяльності. Насамперед з метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та опубліковують на офіційних вебпорталах органів поліції звіт про діяльність поліції (ст. 86 ЗУ «Про Національну поліцію»). Цей звіт повинен містити аналіз ситуації зі злочинністю в країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями. Також керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних вебпорталах органів, які вони очолюють [105, с. 97].

Робота поліції ще ніколи не була такою наочною, доступною для спостереження (visible), як зараз. Тому те, як поліція застосовує примус у виконанні своїх суспільних обов'язків, має вирішальний вплив на зміну ставлення до неї громадськості. Тут важить, які види сили застосовано, як часто і з яких причин. Суттєве зростання висвітлення в засобах масової інформації випадків застосування сили з боку поліціянтів, пов'язане з дедалі більшим поширенням відеокамер і дедалі більш масовою аудиторією телетрансляцій, має критичні наслідки [84, с. 179].

Беручи зазначене вище до уваги, можна зробити висновок, що поліцейська діяльність, заснована на підтримці громадськості, є філософією поліцейської діяльності, яка є проактивною за природою та децентралізованою за сутністю її організаційних стратегій, створена для боротьби з причинами, які лежать в основі проблем злочинності, шляхом залучення всіх державних та громадських органів, так само як і громадян, до механізмів консультування та співпраці з поліцією. Додатково ця модель поліцейської діяльності допоможе створити такі громади, які зможуть ефективно захищати самі себе, а працівники поліції

виступатимуть лише в ролі професіоналів, які зможуть дати корисну пораду та матимуть справу з найбільшими проблемами злочинності [99, с. 11–12].

Для того, щоб громадськість активніше брала участь у боротьбі з правопорушеннями, виступала за зміцнення законності, необхідно провадити велику роботу з виховання правосвідомості народу, пропагуючи основи українського законодавства й принципи законності. Але для досягнення успіху недостатньо лише самої пропаганди, необхідно, щоб громадськість розуміла важливість і значення зміцнення порядку, сама урізноматнювала форми боротьби зі злочинністю, накопичувала досвід [88, с. 21].

На нашу думку, доцільно використовувати досвід правоохоронних органів інших країн щодо використання можливостей засобів масової комунікації. Виступи по радіо та телебаченню, у друкованих засобах масової інформації, використання засобів наочної агітації та можливостей «PR-технологій» сприятимуть реалізації програм діяльності в Україні [59, с. 143].

Удалим прикладом застосуванням «PR-технологій» поліцією США є пес Макґрафф. Він являє собою видуманий у 1980 р. Національною радою запобігання злочинності США антропоморфній образ поліцейського собаки породи бладхаунд. Спочатку Макґрафф задумався як спосіб покращення кримінологічної поінформованості американських дітей і підлітків про злочинність. Наразі він використовується для популяризації різних форм профілактики злочинів і небезпечної поведінки. Пес Макґрафф є дуже популярним. Його упізнаваність дітьми, за оцінками соціологів, дорівнює популярності клоуна Рональда Макдональда, який є талісманом мережі ресторанів швидкого харчування «Макдональдс». Макґраффа знають у США 75 % дітей, костюми з його зображенням є у 4 тис. поліцейських відділів цієї держави [57, с. 116].

Враховуючи викладене, пропонується виділити такі основні напрями залучення громадськості до процесу створення безпечного середовища:

- створення партнерських відносин між поліцією та громадськістю;

- залучення громадськості до профілактичних заходів протидії правопорушенням та злочинності, спрямованих на усунення причин та умов їх виникнення;

- розширення співпраці поліції з громадськістю у сферах освіти, охорони здоров'я, благодійності та інших соціально значущих сферах;

- проведення роботи з персоналом у поліції щодо формування мотивації з налагодження взаємодії з громадськістю.

Відповідні положення доцільно закріпити у ст. 89 Закону України «Про Національну поліцію», доповнивши частину першу абзацом відповідного змісту.

2.3. Формування думки населення та оцінка ефективності діяльності поліції

Із вітчизняних і зарубіжних науковців суттєвий внесок у дослідження проблеми ролі й місця громадської думки та засобів масової інформації в діяльності зробили О. В. Джафарова, І. Д. Казанчук, С. С. Стрельнікова, В. С. Чернявський. Але, на нашу думку,сьогодні це дуже актуальна тема, тож потрібно залучати фахівців із різних галузей знань.

«Ефективність роботи поліції оцінюється населенням по її здатності забезпечити громадянам безпеку, що досягається насамперед результативною боротьбою злочинністю. Діяльність з контролю над злочинністю і її скорочення розглядається як елемент соціально-правової політики держави, спрямованої на вирішення проблеми безпеки особистості, суспільства, держави від злочинних посягань»[158, с. 230].

У поліпшенні роботи поліції, скерованої на боротьбу зі злочинністю, на захист прав і свобод громадян, важливу роль відіграє вивчення громадської думки, яка є ефективною формою висвітлення і подальшого аналітичного осмислення всіх негативних тенденцій у діяльності поліції[51, с. 158].

Значення, яке набувають відносини довіри «поліція – населення» у сучасній поліцейській стратегії, зобов'язує поліцію «дбайливо» ставитися до масмедіа, враховувати їхню здатність моделювати громадську думку й впливати на уявлення населення про поліції. Р. Бенде, головний інспектор кримінальної поліції Відня, Генеральний секретар УРА австрійської секції зазначає: «Громадська думка стала чинником влади, який може підірвати стратегічні і навіть тактичні заходи поліції або зробити їх успішними» [159, с. 35].

Важливе значення в активізації населення у співпраці з міліції має його інформування через ЗМІ про роботу міліції, про ті проблеми, які доводиться їм вирішувати. З цією метою широко використовуються такі форми, як пресконференції, зустрічі з різними соціальними групами населення, так звані «гарячі лінії» безпосередніх контактів керівництва різних рангів з громадянами, на запитання яких їм доводиться відповідати [51, с. 159].

Поліція та засоби масової інформації існують у нерозривному тендемі, тому пошук взаємовигідних умов співіснування є необхідністю для кожного. Формування цих відносин – процес тривалий і постійний, при цьому першочерговою умовою для його налагодження та розвитку є реальна робота поліції в напрямі забезпечення прав громадян. І лише, коли ця робота справді проводиться, можна говорити про встановлення взаємовигідних партнерських відносин між поліцією та ЗМІ, адже незважаючи на величезні можливості ЗМІ у формуванні позитивної оцінки роботи поліції (навіть на замовлення останньої), досвід людей, які під час безпосереднього контакту з нею отримують невідповідні до очікувань та сподівань результати, не зможе забезпечити позитивної громадської думки про її роботу [160, с. 122].

Особливістю роботи поліції є наявність не лише позитивних результатів, а й відсутність негативних моментів у її діяльності, які також необхідно довести через ЗМІ до населення. Надаючи таку інформацію, варто керуватися такими правилами:

- не обманювати;

- не переховуватися та не відмовлятися від зустрічей з представниками ЗМІ;

- не замовчувати негативні факти, а якщо є змога, звертати увагу на позитивні напрацювання;

- не змінювати політику співпраці зі ЗМІ, що викликає підозру, та намагатися досягти узгодженості у висвітленні інформації з представниками ЗМІ;

- докладати максимум зусиль для виходу з кризової ситуації й повідомляти надалі про набуті досягнення ЗМІ [160, с. 132–133].

Як приклад можемо навести діяльність шведської поліції,яка сьогодні піддається набагато більшій увазі з боку громадськості та ЗМІ, ніж коли-небудь. Ця тенденція була породжена «консюмеризмом» – ідеєю, що державні служби повинні реагувати на негаразди так званих «споживачів» у ринково-орієнтованому кліматі. І поліція зробила акцент на «служінню суспільству» [110, с. 171]. Важливо назвати деякі фактори, що впливають на реакцію людей в опитуваннях щодо поліції. Населення має досить різне уявлення і неоднаковий досвід спілкування з поліцією. У постійному контакті з неюперебуває менша частина населення, і ці контакти можна охарактеризувати, як контакти між протилежними сторонами. Також невелика кількість мешканців постійно стає жертвами, часто змушена шукати допомогу поліції, і внаслідок цього досить кваліфіковано можна судити про допомогу, що надходить. Натомість значна частина населення (від 40 до 50 %) заявляє, що не мала жодних контактів з поліцією. Це свідчить, що багато відповідей респондентів базуються не на особистому досвіді, а на інформації з других уст чи ЗМІ, що може не відповідати реальній поліцейській діяльності. Отже, демонстрація громадськістю задоволення поліцією залежить від дії багатьох факторів і може базуватися на знанні тільки частини всього обсягу роботи, виконуваної поліцією [110, с. 172].

На нашу думку, особливе місце серед форм висвітлення роботи поліції посідають журналістські розслідування.

Журналістське розслідування тлумачиться як стаття або серія статей, що базуються на оригінальній роботі журналіста, а не лише на витоку або зливі

інформації з офіційних або неофіційних джерел. Розслідування описує весь спектр системної проблеми, а не окремий інцидент, що стосується однієї людини, розкриває складні соціальні теми, корупцію, порушення закону й зловживання владою та інформацію, раніше з різних причин невідому суспільству або яку навмисно приховують [161, с. 6].

Варто зазначити, що для здобуття інформації журналісти повинні застосовувати виключно законні способи, на чому наголошено в Резолюції № 2 Четвертої Європейської конвенції міністрів з питань політики у галузі ЗМІ «ЗМІ в демократичному суспільстві» (Прага, 7–8 грудня 1994 р.), яка затвердила принципи діяльності журналістів. Серед яких звернемо увагу на такі: 1) чесне подання інформації, коментарів і критики, уникаючи невиправданих зазіхань на недоторканість приватного життя, дифамації та необґрунтованих обвинувачень; 2) спростування будь-якої інформації, що була опублікована або поширена, але згодом виявилася очевидно неправдивою; 3) збереження професійної таємниці щодо джерел інформації; 4) не сприяння будь-якому насильству, ненависті, нетерпимості або дискримінації, що ґрунтується зокрема на основі раси, статі, сексуальної орієнтації, мови, релігії, політики чи інших поглядів, національного, релігійного або соціального походження [162].

Зосередження поліції на роботі з певними групами населення формує уявлення про упереджене ставлення до них. Наприклад, з дискримінацією людей за ознакою кольору шкіри пов’язаний стереотип «чорношкірий за кермом», поширений у США та в Австралії. Враження дискримінації виникає в тих суспільствах, де до лав поліції за розробленим планом чи внаслідок установлених правил рекрутують, зважаючи на расову чи етнічну належність. Упродовж майже всього XX століття промовистим прикладом є відносини католицьких громад і Королівських поліцейських сил Ольстера, які укомплектовано переважно протестантами. Навряд чи поліціювання, яке тут схоже радше на партизанську діяльність, породжуватиме довіру до поліціянтів [84, с. 174].

Особливої ваги набуває вплив засобів масової інформації на свідомість та поведінку як конкретної особи, так і групи осіб. Вивчення питання впливу інформації через засоби її донесення до читача, а згодом глядача, розпочинається з часу виникнення засобів масової інформації. Найбільш яскравими прикладами реакції на наслідки медіавпливу є непоодинокі випадки заборони органами влади поширення певної інформації, уведення цензури [160, с. 136].

Наразі кіно, телебачення та інтернетздобули найбільшу популярність як засоби масової інформації серед молоді.

Сучасна наука виокремлює два підходи до можливостей засобів масової інформації маніпулювати свідомістю людини: медіаорінтований та медіацентричний. Згідно з першим підходом людина сприймається активним та критично налаштованим споживачем інформації, тож засоби масової інформації не можуть підпорядковувати собі її свідомість. Другий підхід розглядає аудиторію ЗМІ як пасивну масу, для якої ЗМІ створює нову ілюзорну реальність [163, с. 68]. На наш погляд, саме ЗМІ впливають на формування певного уявлення людини про світ, який її оточує, про події, які в ньому відбуваються, виступають головним джерелом інформації.

Засоби масової інформації відіграли значну роль у «створенні натовпу». Людина маси, продукт мозаїчної культури, була значною мірою створена пресою. ЗМІ самі собою також є об’єктом вивчення в соціодинаміці культури. Нещодавнобуло виявлено й навіть математично виражено зв’язок між простотою повідомлення і його сприйняттям. ЗМІ розраховані на масову свідомість, тому мають обмеження щодо складності та оригінальності повідомлень (навіть на довжину слів, хоча два-три незрозумілі слова завжди допускаються в статті чи повідомленні, адже підвищують їхню привабливість). Сформульовано таке правило: «повідомлення завжди повинно мати рівень зрозумілості, відповідний коефіцієнту інтелектуальності приблизно на десять пунктів нижче за середнє значення коефіцієнта того соціального класу, на який розраховано повідомлення» [164, с. 68].

Результати досліджень продемонстрували, що вплив ЗМІ може бути когнітивним (впливати на мислення й навчання), поведінковим, емоційним, або прямим, непрямим, короткочасним, довгочасним, «наздоганяючим» (ефект сповільненої дії) чи сукупним [165, с. 78]. Численні дослідження, які проводили науковці в різні часи та в різних галузях з цієї теми, підтверджують наявність причинно-наслідкового зв'язку між змістом інформації, яку отримує споживач, та його наступною поведінкою і установками [160, с. 139].

Співпраця поліції із засобами масової інформації є важливою й невіддільною частиною повсякденної роботи поліції, яка за умови грамотно побудованої стратегії співробітництва з представниками ЗМІ може активно впливати на формування власного іміджу в очах громадськості [166, с. 109].

Ставлення населення до поліції формується поступово: від усвідомлення криміногенної ситуації в країні, регіоні, місці проживання через уявлення образу співробітника поліції як борця зі злочинністю, захисника спокою мешканців від правопорушників і представника держави, який забезпечує охорону основних прав і свобод людини й громадянина, до випадкових чи необхідних контактів, потім перших взаємодій і лише після цього сприйняття або відторгнення працівника поліції як представника закону, справедливості й порядку [25, с. 52].

Випереджувальні зміни самої поліції потрібно починати «згори». Це означає, що поліціянти, особливо вищих рівнів, мусять діяти відкрито, демонструючи свою відданість демократичній підзвітності й Верховенству праву. Вони мають лідирувати не тільки в обмеженні насильства, а й у боротьбі з корупцією, поліпшенні реагування на звернення громадян про допомогу, підвищенні уваги до зниження злочинності й до заходів публічної безпеки. Інакше кажучи, вплив нових цінностей і джерел цінностей слід демонструвати й передавати згори вниз. Понад усе необхідні внутрішні форми підзвітності, щоб контролювати, чи належно виконують роботу. Це означає, що начальницький склад поліції, беручи на себе відповідальність за роботу, мусить уживати жорстоких заходів до поганих і «продажних» працівників, натомість заохочуючи

та підтримуючи тих, хто сигналізує про окремі випадки чи цілі сфери незалежного виконання службових обов'язків.

Створення довіри – ключове завдання поліцейської реформи при низькому рівні довіри. Через низку чинників гідні довіри поліцейські сили важко підтримувати на належному рівні, проте створити їх «з нуля» ще важче. Отже, завдання збереження, коли вони вже існують, і створення, коли їх ще немає, є особливо актуальними. За відсутності таких поліцейських сил суттєво зростає вразливість пересічних громадян у сенсі порушень прав людини. Без таких поліцейських сил власне ідея поліціювання у згоді залишається в найкращому разі лише мрією. Експлікація «проблеми довіри» важлива для розуміння погіршення позитивних відносин між поліцією та громадою чи взагалі їхньої відсутності. Проте публікації з питань довіри й громадської думки про поліцію дотепер завузькі. Нам слід знати набагато більше про підстави віри в поліцію та про те, що робить поліцейські організації гідними довіри. Нам варто глибше проаналізувати форми громадської недовіри до поліції, а особливо вивчити співіснування довіри та недовіри до поліції в голові однієї особи чи в одній громаді. Інакше кажучи, хоча довіра може бути більшою або меншою, існують різні сфери та підстави довіри, для яких замало простого аналізу в термінах більше/менше довіри. Обставини існування маргіналізованих прошарків населення країни, конструкція їхніх габітусів, а також вплив особливих поліцейських заходів вимагають уважного вивчення. Є очевидною важливість дослідження контексту поліціювання, так само як і заходів поліції на макрорівні. Тому реформа повинна охоплювати питання ролі та повноважень поліції так само, як і ефективного виконання встановлених для неї обов'язків [59, с. 185–186].

Також у фокусі уваги перебуває службова діяльність дільничних офіцерів поліції (ДОП). Дільничні офіцери поліції (далі – ДОП) здійснюють свою діяльність відповідно до Конституції України, Законів України «Про Національну поліцію», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення

волі», «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк», «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», інших актів законодавства України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України. ДОП з метою впровадження принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства організовує роботу за такими напрямами:

1) протидія злочинності, профілактика правопорушень та охорона публічного порядку за участю населення;

2) співпраця з органами місцевого самоврядування, представниками територіальних громад, населенням, керівниками підприємств, соціальних, навчальних та культурних закладів, закладів захисту дітей з метою реалізації принципу взаємодії з населенням на засадах партнерства, обмін інформацією для подальшого її використання під час виконання службових обов'язків;

3) визначення спільних пріоритетних напрямів роботи та її оцінювання з урахуванням думки і потреб громадськості.

1.ДОП проводить відкриті зустрічі з представниками органів місцевого самоврядування областей, районів, міст та сіл з метою налагодження ефективної співпраці між поліцією та органами місцевого самоврядування і населенням. Інформує про стан законності, боротьби із злочинністю, охорони громадського порядку та результати діяльності на відповідній території.

2. ДОП у межах поліцейської дільниці проводить серед населення роз'яснювальну роботу для формування у населення правової культури, негативного ставлення до суспільно небезпечних явищ з метою підняття іміджу поліції та про способи захисту й самооборони від злочинних посягань.

3. ДОП у взаємодії з органами соціального захисту населення місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, службами у справах дітей, благодійними, громадськими організаціями, представниками територіальних громад, спеціалізованими установами для осіб, які відбули покарання, здійснює роботу із запобігання вчиненню правопорушень, у тому числі стосовно осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах.

4. ДОП формує пропозиції щодо:

1) усунення причин та умов, які призводять до вчинення правопорушень;

2) ужиття заходів з метою запобігання вчиненню насильства в сім'ї, надання соціальних послуг особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах;

3) створення громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону та/або призупинення (припинення) діяльності таких формувань, які неналежним чином виконують свої обов'язки, визначені нормами Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону»;

4) покращення матеріально-технічного забезпечення поліцейської станції та умов роботи;

5) надання необхідної допомоги особі, яка постраждала від торгівлі людьми.

5. ДОП здійснює прийом населення у приміщенні поліцейської станції або іншому місці. Усі звернення, отримані під час прийому громадян, реєструються відповідно до Інструкції про порядок ведення єдиного обліку в органах поліції заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події, затвердженої наказом МВС від 06 листопада 2015 р. № 1377, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 01 грудня 2015 р. за № 1498/27943 (зі змінами).

6. При виявленні на території поліцейської дільниці інших порушень, реагування на які не належить до повноважень поліції, ДОП інформує про це відповідні уповноважені органи.

7. ДОП співпрацює з представниками громадських формувань з охорони громадського порядку та державного кордону, надає допомогу в організації їх діяльності, бере участь у проведенні спільних нарад, під час яких розробляються та погоджуються заходи із забезпечення публічної безпеки і порядку на територіях обслуговування та взаємодії з патрульною поліцією (далі – ПП) та ГРПП.

8. ДОП проводить разом з виконавчими органами місцевого самоврядування звірки кількості громадських формувань з охорони

громадського порядку та їх членів, зареєстрованих відповідно до Закону України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», подає пропозиції щодо їх діяльності, виконання статутних прав та обов'язків [167].

Поліцейський офіцер громади – це той, хто завжди буде поруч з тими, хто на нього чекає[241, с. 139]

Взаємодія поліції та громади врахована в Законі України «Про Національну поліцію» (ст. 11): «Діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб».

У Києві ВБО «КонвіктусУкраїна» реалізує проєкт*«Об'єднання зусиль – безпечна громада».* Метою діяльності є формування ефективної взаємодії територіальної громади, поліції та місцевої влади Деснянського району міста Києва, що сприяє впровадженню підзвітності поліції, залученості громади до виявлення та вирішення проблем безпеки в громаді. Реалізується за підтримки Міжнародного фонду «Відродження». Умежах роботи проведено цикл тренінгів для співробітників Деснянського районного сектору Центрального міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань та пробації Міністерства юстиції. На заходах були обговорені особливості роботи з людьми (особливо підлітками), які вживають наркотичні речовини, дії під час передозування та причини вживання наркотиків. Такі тренінги сприяють зменшенню стигми та дискримінації вразливих категорій населення, появі емпатії та покращенню взаємодії громади й поліції [168].

Наступнимпроєктом, який діє на території України, є *«Ластівка».*«Ластівка» –це спільний проєкт поліції Донецької області та громадської організації «Фонд «Довіра» за сприяння Програми розвитку ООН. Його мета – захист прав громадян з порушеннями слуху, покращення взаємодії та надання їм повноцінної допомоги [169].Інклюзивне суспільство – це суспільство рівних можливостей, де кожна людина незалежно від її віку, статі, статків, кольору шкіри, стану здоров'я, соціального статусу матиме доступ до

всіх суспільних благ і продуктів та отримає всі необхідні інструменти та механізми для самореалізації. Спілкуючись з особами з порушенням зору, потрібно враховувати, що такі люди: сприймають інформацію на слух та дотик, потребують специфічних форм отримання інформації (шрифт Брайля, збільшений розмір шрифту, аудіозапис); можуть самостійно орієнтуватися в просторі за умови, якщо вивчили розташування частин приміщення, меблів, дверей тощо і це розташування лишається незмінним; потребують чіткогопередавання інформації, а тому при роботі з ними недопустимо змінювати читання документа переказом його змісту, особливо якщо йдеться про свідчення особи чи підписаний нею протокол; потребують попередження щодо пересування у приміщенні чи поза ними та часу для орієнтації у просторі. Для прикладу в місті Івано-Франківськ відбувся тренінг, який мав назву «Жестова мова для поліцейських» – новий підхід в наданні поліцейських послуг людям із порушеннями слуху та мовлення. У цьому тренінгу взяли участьправоохоронці. Це ті поліцейські, до кого передусім звертаються громадяни по допомогу, наприклад: дільничні офіцери поліції, патрульні поліцейські,розшуковці, ювенальні поліцейські. Коли взаємодія поліції та громадян має важливе значення, то відстань між певними областями нічого не важить. Завдяки цьому тренінгу поліцейські мали можливість навчитисязнаходити спільну мову з людьми, які мають порушення слуху [170].

Наступний проєкт**«Шкільний офіцер поліції»**передбачає розроблення та реалізацію профілактичної програми для початкових шкіл із підвищення безпеки дорожнього руху для дітей шкільного віку. Проєкт реалізується Міністерством внутрішніх справ спільно з Національною поліцією, Міністерством освіти і науки та Консультативною місією Європейського союзу. Його метоює формування свідомого ставлення дітей і дорослих до необхідності дотримання правил дорожнього руху та зменшення дитячого травматизму. Зокрема, упродовж 2017 р.урезультаті ДТП 4483 дитини зазнали травм різного ступеня тяжкості, 85 дітей загинули. Тож поки в Україні немає законодавчо закріпленої норми щодо обов’язкового носіннясвітловідбивних жилетів та

світловідбивнихелементів хоча б для дітей, свідомі громадяни повинні робити це самі. Шкільні офіцери поліції постійно проводитимуть просвітницьку діяльність серед дітей [171].

Також у 2016 р.на Харківщині стартував новий освітній проєкт під назвою*«Кадети поліції»* за ініціативи голови Харківської ОДА. Мета програми – патріотичне виховання, розвиток лідерських якостей молоді та підвищення рівня довіри громадян України до правоохоронних органів. Навчання за програмою відбувається з урахуванням вікових особливостей її учасників. Відповідно до віку вони поділяються на дві групи: від 9 до 13 років – «Молодші кадети поліції», від 14 до 18 років – «Старші кадети поліції» [172].

Пілотний проєктз протидії насильству в сім'ї має назву *«ПОЛІНА»* та є одним з успішних прикладів роботи поліції у сфері запобігання домашньому насильству в Україні [173].У квітні 2019 р. у м. Бердянськ відкрили оновлений центр допомоги жінкам, постраждалим від домашнього насильства. Перебувати в центрі потерпілі можуть до трьох місяців, поки соціальні служби та правоохоронці вирішують їхні проблеми. Нещодавно в Україні почав діяти закон, який визначає кримінальну відповідальність за домашнє насильство. Відтепер скоєння злочину на ґрунті статевої належності чи в присутності дитини, як і протиправні дії стосовно людини з інвалідністю, особи, яка має психічні розлади, зокрема порушення розумового розвитку, є обставинами, які обтяжують покарання[174]. Також, на нашу думку, доречно нагадати, що Мін'юст розпочав ініціативу *«Сімейні радники», які допомагатимуть громадянам з питань сімейного права*.Усі українці завжди можуть звернутися за правовою допомогою до однієї з 551 точок доступу до БПД. Держава вже сьогодні гарантує безоплатну допомогу для жертв домашнього насильства. Це стосується і жінок, і чоловіків, і дітей, і літніх людей, які так само нерідко стають жертвами знущань». «За статистикою, близько одного мільйона потерпілих від домашнього насильства на лінію 102 звертається лише 100 тисяч. 90 % потерпілих просто мовчать і не говорять про цю проблему, тобто не захищають свої права» [175].

Також новим є проєкт під назвою *«Поліція діалогу».*За рік у країні вже створено 8 підрозділів діалогової поліції у великих містах. Їхнє завдання – налагодження комунікації між учасниками масових заходів та деескалація можливих конфліктів. Кінцева точкав роботі «поліції діалогу» полягає в тому,щоб узабезпеченні публічної безпеки під час масових заходів головнимбула не демонстрація сили, а діалог. Її завдання – зближення громадян, учасників масових заходів і ведення діалогу. Головний інструмент – слово, а не сила. Ідея таких підрозділів була ефективно втілена в Києві та Одесі, оскільки саме тут відбувається найбільша кількість масових заходів із великою кількістю учасників. Водночас за позитивним досвідом цих міст підрозділи «поліції діалогу» запрацювали ще в шести регіонах. Упродовж двох днів поліцейські презентуватимуть роботу «поліції діалогу» у Києві, Одеській, Вінницькій, Харківській, Львівській, Дніпропетровській, Хмельницькій та Київській областях [176].

«Ти і поліція»: спільний проект «дитячих» поліцейських Києва та громадських активістів». Працівники відділу ювенальної превенції поліції Києва спільно з Асоціацією українських моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохоронних органів у рамках програми «Просвітництво» запустили дистанційний курс «Ти і поліція». Метою його проведення є підвищення рівня правової освіти серед дітей, ознайомлення, як взаємодіяти з поліцією і що робити, якщо потрапив у погану компанію [177].

Не можемо не звернути увагу на проєкт під назвою *«Доступний відділ поліції».*Його мета – підвищити якість надання поліцейського сервісу з урахуванням потреб людей з інвалідністю. Людина з інвалідністю кожного дня стикається з безліччю проблем, які невідомі іншим людям. Приймальні 20 оновлених відділів поліції були повністю реконструйовані відповідно до принципів орієнтації на громадянина та з огляду на кращі європейські стандарти. Зокрема, реконструкція врахувала проблему доступності приміщень для осіб з особливими потребами. Окрім цього, проєкт мав на меті посилення співпраці між

поліцією та громадами шляхом впровадження принципу взаємодопомоги, комунікації та довіри між поліцією та громадськістю [178].

Вартим уваги є проєкт*«Безпечне таксі»*, який став результатом співпраці поліції, наркологічних диспансерів та перевізників міст. Він передбачає проходження водіями медичного огляду на вміст наркотиків та алкоголю.Медичний огляд відбувається під контролем поліції та лікарів-наркологів. Його мета – забезпечити безпеку пасажирів таксі, пішоходів, а також власне водіїв.Медичне обстеження буде обов'язковим правилом при прийомі працівника на роботу в службу таксі [179].

Важливим, на нашу думку, є проєкт*«Інститут соціальних перемовників».* У громаді соціальні перемовники будуть такими собі місцевими помічниками дільничного й працюватимуть на упередження серйозних конфліктів та правопорушень. До речі, інститут соціальних перемовників успішно діє в понад 20 країнах світу. А от в Україні Хмельницька область стала першою, де впроваджується така практика [180].

Соціальний рух *«Тонка синя лінія»* активно впроваджується в Івано-Франківську. Цей спосіб підтримки патрульних ми перейняли в наших колег із США, де «Тонка синя лінія» символізує бар'єр між порядком та анархією.

В Україні такий соціальний рух розпочався з 14 жовтня 2017 р.

Основні принципи, яких мають дотримуватися прихильники концепції, є такими:

- я свідомо не порушую закон;

- я допоможу патрульному поліцейському, коли це потрібно;

- я поважаю патрульного поліцейського й очікую такого самого ставлення до себе.

Кожний громадянин, який підтримує патрульних та довіряє поліції, може висловити свою підтримку та вдячність за їх службу спеціальним символом – тонкою синьою лінією, розмістивши її на своєму автомобілі, будинку або навіть на одязі [181].

Служби ПП (патрульної поліції) та працівників ГРПП (група реагування патрульної поліції) мають для спілкування досить широкий контингент, тобто діяльність у них пов'язана з учасниками дорожнього руху як з водіями транспортних засобів.

Водночас виміри громадської думки, що проводяться останнім часом, дають зрозуміти, що в Україні зберігається неоднозначне ставлення до діяльності поліції. З одного боку, життєвий досвід частини населення мотивує негативну оцінку діяльності поліції загалом, характеризує її як висококорумповану правоохоронну структуру. З іншого боку, значна кількість респондентів цілком аргументовано уналежнюють Національну поліцію до найбільш ефективно функціонованого правоохоронного органу, який вирішує найбільш широке коло правоохоронних завдань і якісно забезпечує публічний порядок і публічну безпеку.

Безсумнівно, що без урахування громадської думки, умов її формування не можна завоювати довіру людей, привернути громадськість до профілактики злочинності та боротьби з нею. Громадська думка – реакція членів суспільства на соціальні, політичні й духовні процеси, на події та ставлення до них [51, с. 180–181]. Також варто зазначити, що навіть добре організовані опитування громадської думки не є точним інструментом. Від респондента вимагається відповісти на різні питання, що рідко відображають динаміку вибору. Бажання одержати певну послугу – це одне, а демонстарція переваги якій-небудь службі – це зовсім інше [110, с.172].

Усі результати опитувань свідчать про наявність значних розбіжностей у ставленні до поліції серед представників різних етнічних груп. Багато досліджень, проведених як у США, так і у Швеції,виявляють цікавий факт, що населення певної категорії значно більшою мірою виявляється залученим у контакти з поліцією вролі супротивника. У цього феномена тривала історія. Шермандоводив, що від початку історія відносин поліції з таким населенням у Швеції характеризувалася надмірним застосуванням легальних і таких, що виходять за межі легальності, прийомів. Неправомірне використання сили,

незаконні обшукий допити, притягнуті обвинувачені і сфабриковані докази, «надмірна поліцейська діяльність» загалом були типовими прикладами відносин певного контингенту з поліцією [110, с. 172].

Важливим також є питання оцінювання діяльності поліції населенням, оскільки реформування органів внутрішніх справ в Україні та оновлення законодавства в цій сфері, зокрема прийняття Закону № 580-VIII, передбачає обов'язок поліції у своїй діяльності співпрацювати та взаємодіяти з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями. Це зумовлює необхідність формування оновленої, ефективної та результативної системи оцінювання діяльності поліцейських з урахуванням рівня довіри громадськості.

Зазначене передбачає налагодження ефективної взаємодії та співпраці органів поліції з інститутами громадянського суспільства, що має базуватися на таких принципах, як: паритетність, взаємозацікавленість у досягненні цілей, забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, партнерство [187, с. 72]. Вбачається, що залучення громадськості до трансформаційних процесів є невіддільним чинником демократизації всієї системи публічного управління, її прозорості та ефективності.

Науково-теоретичне підґрунтя для дослідження питань, пов'язаних із залученням громадськості до оцінювання результатів діяльності поліцейських, першочергово було закладено в межах вивчення інституту державної служби такими вченими-адміністративістами, як: Л. Р. Біла-Тіунова, Ю. П. Битяк, Ю. С. Даниленко, І. О. Картузова, С. В. Ківалов, І. Б. Коліушко, В. Р. Кравець, В. Я. Малиновський, О. С. Продаєвич, А. М. Школик, Н. В. Янюк та ін. Проблематика залучення громадськості до діяльності органів внутрішніх справ, здійснення громадського контролю за діяльністю поліції досліджувалася такими науковцями: І. А. Горшеньовою, С. Г. Брателем, С. Ф.Денисюком.

Законом № 580-VIII у Розділі 8 передбачається закріплення та регламентація нових форм здійснення громадського контролю за діяльністю органів поліції. Здійснюючи контроль, громадськість вступає у відносини з органами поліції, забезпечуючи законність здійснення поліцейської діяльності

загалом, та частково гарантує дотримання під час професійної службової діяльності поліцейськими конституційних прав і свобод громадян.

Не вдаючись до наукових дискусій, слід зазначити, що контроль є одним з основних засобів забезпечення законності й дисципліни в публічному управлінні та є найважливішою функцією держави. За своєю сутністю він становить сукупність різних за формою дій, що здійснюються уповноваженими суб'єктами щодо спостереження за поведінкою людей (власною поведінкою) або для встановлення наукових та інших пізнавальних фактів при дослідженні об'єктів матеріального світу [188]. Одним із видів контролю за діяльністю органів державної влади є громадський контроль.

Аналіз юридичної літератури дає підстави стверджувати наявність значної кількості дефініцій громадського контролю, серед яких найбільш поширеними є такі, як: а) вид контролю, що дає можливістьсуб'єктові, що контролює, вказати на недоліки підконтрольного без безпосереднього втручання у процес усунення цих недоліків [189]; б) публічна перевірка громадянським суспільством діяльності держави на відповідність проголошеним нею цілям, коригування цієї діяльності й самих цілей, підпорядкування політики держави, діяльності її органів і посадових осіб інтересам суспільства, а також нагляд громадянського суспільства за діяльністю державних органів та органів місцевого самоврядування, спрямованою на захист і забезпечення прав і законних інтересів людини та фундаментальних свобод, і на повагу до них [190]; в) це один із видів соціального контролю, який здійснюється об'єднаннями громадян та самими громадянами [191]; г) система заходів правового, організаційного та інформаційного характеру, які здійснюються громадськістю для забезпечення дотримання органами державної влади положень законодавства України з метою запобігання порушень, їх своєчасного виявлення та усунення [192, с. 128].

Узагальнення наведеного вищедає змогу визначити громадський контроль за діяльністю поліції як систему заходів правового, організаційного та інформаційного характеру, які здійснюються представниками громадськості для забезпечення дотримання поліцейськими у своїй діяльності норм чинного

законодавства з метою захисту й забезпечення прав і законних інтересів людини та фундаментальних свобод.

Вивчення законодавства, що регулює діяльність органів поліції та практики здійснення громадського контролю за діяльністю останніх дає можливість виокремити три групи форм здійснення такого контролю: заходи інформаційного, розпорядчого та упорядкувальногохарактеру.

Заходи інформаційного характеру об'єднують усі можливі способи ефективної взаємодії органів поліції з громадськістю під час обміну інформацією та безпосередньо пов'язані з конституційним правом особи на інформацію (ст. 34 Конституції України [193]). Право особи на інформацію деталізується Законами України «Про інформацію» [194], «Про доступ до публічної інформації» [195] та регламентуєобов'язок органів державної влади, а також органів місцевого самоврядування інформувати про свою діяльність та прийняття рішень, форми і джерела одержання інформації, право на одержання інформації про такі форми і джерела [192, с. 129]. Право громадськості на інформацію реалізується шляхом: доступу до інформації, яка втілюється через право її шукати та одержувати; обміну інформацією, що забезпечується через право її передавати та поширювати; виробництва інформації, яке реалізується через нормативні приписи про свободу творчості, розробку та впровадження інформаційних систем тощо [196].

Варто акцентувати увагу на тому, що право на інформацію закріплюється та регламентується також нормами міжнародного законодавства, зокрема Загальною декларацією прав людини (ст. 19) [197], Міжнародним пактом про громадянські і політичні права (ст. 19) [198], Рекомендаціями Ради Європи «Про доступ до офіційних документів» (р. 3) [199]. Питання реалізації прав громадян на інформацію та роботи ЗМІ щодо висвітлення діяльності органів державної влади також регулюються Окінавською хартією глобального інформаційного суспільства (2000 р.) [200]; Орхуською Конвенцією про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (1998 р.) [201]; Рекомендацією Комітету

міністрів Ради Європи про доступ до інформації, якою володіють державні органи влади (1981 р.) [199; 202] тощо.

Відповідно до ст. 86 Закону № 580-VIII керівники органів поліції зобов'язані раз на рік готувати та опубліковувати на офіційних вебпорталах органів поліції звіт про діяльність підпорядкованого органу. У звіті має міститися така інформація: по-перше, про аналіз ситуації в секторі протидії злочинності в регіоні, який орган обслуговує; по-друге, про заходи протидії злочинності, які вживалися поліцією, а також результати реалізації таких заходів; по-третє, про виконання пріоритетів діяльності територіальних органів поліції. Крім цього, керівники територіальних органів поліції зобов'язані регулярно оприлюднювати статистичні та аналітичні дані про вжиті заходи щодо виявлення, запобігання та припинення порушень публічного порядку на офіційних вебпорталах органів, яких вони очолюють [203].

Заходи розпорядчого характеру визначаються ст. 87 Закону № 580-VIII. У разі негативної оцінки діяльності органу поліції населенням (виявлення незадовільного стану організації співпраці поліції з представниками громадськості, неналежної якості та несвоєчасності виконання поліцейськими службових повноважень) на засіданнях відповідних обласних, районних та міських рад може розглядатися питання про ухвалення резолюції недовіри його керівникові. Варто підтримати думку про те, що резолюція недовіри є одним із найбільш дієвих засобів забезпечення відповідальності органів та підрозділів поліції громадянському суспільству [204, с. 313].

Висловлення недовіри керівникові відповідного органу (підрозділу) поліції здійснюється за передбаченою законодавством процедурою та складається з таких стадій: 1) прийняття рішення радою відповідної області, району або міста, яке вважається ухваленим у разі голосування за нього не менше двох третин депутатів. Вирішення питання про ухвалення резолюції недовіри керівникові органу (підрозділу) поліції може відбуватися не раніше, ніж через 1 рік після призначення на посаду. Вбачається, що законодавець чітко визначив необхідний мінімальний строк перебування керівника на посаді з метою об'єктивності та

обґрунтованостіприйняття такого рішення. Один рік – це оптимальний час, протягом якого призначений керівник органу (підрозділу) поліції має можливість почати ефективно, результативно та якісно виконувати службові повноваження; 2) прийняття рішення керівником органу поліції, до повноважень якого належить право призначення та звільнення з посади керівника органу (підрозділу) поліції, щодо якого відповідний орган ухвалив резолюцію недовіри [204, с. 314].

Заходи упорядкувального характеру передбачають відповідно до ст. ст. 88, 89, 90 Закону № 580-VIII взаємодію керівників територіальних органів поліції та представників органів місцевого самоврядування, яка здійснюється шляхом [203]:

а) проведення відкритих зустрічей керівника територіальних органів поліції з представниками органів місцевого самоврядування і населенням. За допомогою такої форми взаємодії здійснюється інформування громадськості щодо стану правопорядку, заходів попередження правопорушень. Крім того, на таких зустрічах обговорюється діяльність поліції, визначаються поточні проблеми та обираються найефективніші способи їх вирішення;

б) підготовки та виконання спільних проєктів, програм та заходів для задоволення потреб населення та покращення ефективності виконання поліцією покладених на неї завдань. Такий спосіб взаємодії з громадськістю органів поліції покликаний виявляти та вирішити проблеми, пов’язані зі здійсненням поліцейської діяльності, та відповідносприяння застосуванню сучасних методів для підвищення результативності та ефективності здійснення такої діяльності. Як приклад, Законом України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону» [117; 205] регламентується порядок створення, функціонування та взаємодії громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону з правоохоронними органами з метою боротьби зі злочинністю та адміністративними правопорушеннями;

в) залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських та до перевірки інформації про належне

виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України. Варто акцентувати увагу на тому, що робота зі скаргами громадян на дії чи бездіяльність поліцейських або перевірка інформації про неналежне виконання покладених на поліцейських обов'язків є важливим напрямом діяльності органів поліції, засобом отримання інформації з питань, віднесених до їх компетенції, та однією з форм зміцнення й розширення зв'язків поліції з громадськістю [204, с. 320].

Підкреслимо, щообов'язковою складовою досліджених форм здійснення громадського контролю за діяльність як органів поліції загалом, так і окремих поліцейських зокрема є громадське оцінювання, на підставі якого встановлюється рівень: забезпечення охорони прав і свобод людини та громадянина, протидії злочинності й підтримання публічної безпеки та порядку, довіри населення до поліції.

Для з'ясування сутності, виокремлення видів та загальної характеристики громадського оцінювання вважаємо за необхідне визначити змістове наповнення поняття «громадськість».

Громадськість в юридичній енциклопедії Ю. С. Шемшученко визначається як соціально активна частина суспільства, яка на добровільних засадах бере участь у суспільно-політичному житті країни [191]. У тлумачному словнику С. І. Ожегова громадськість тлумачиться як передова частина суспільства, яка висловлює його думку [206]. Схожу думку висловлює Д. В. Дмитрієв, який визначає громадськість як ту частину суспільства, колективу тощо, яка найбільш активно бере участь у його житті, визначає основні напрямки його розвитку, має великий вплив, повагу [207, с. 93]. Найбільш узагальнене визначення поняття «громадськість» надає В. І. Московець, який зазначає, що це соціально-активна частина суспільства (організована сукупність людей), яка за певних обставин так або так згуртувалася навколо конкретних спільних інтересів та яка на добровільних засадах бере участь у суспільно-політичному житті країни, визначає основні напрямки його розвитку, має великий вплив, повагу. Громадськість складається з однієї або більше фізичних чи юридичних осіб, їх

об’єднань, організацій або груп, які діють згідно з чинним законодавством України або практикою для захисту своїх законних прав, свобод та інтересів у галузі політики, економіки, культури, охорони здоров’я, а також у соціальній, екологічній, міжнародній та інших сферах [208, с. 634].

Подекуди в юридичній літературі поняття «громадськість» визначається за допомогою відокремлення суб’єктів, що не охоплюються змістом цієї категорії. Так, зокрема, до представників громадськості не належать:органи державної влади (законодавчої, виконавчої та судової); суб’єкти публічного адміністрування;організації або особи, відповідальні за розробку законодавства та введення його в дію;інші організації, які відповідають за прийняття рішень, метою яких є досягнення певного результату, як це визначено чинним законодавством або угодами [209].

Щодо тлумачення категорії «громадськість» на законодавчому рівні, то варто зазначити, що незважаючи на те, що саме поняття застосовується доволі часто, його визначення надається рідко й зазвичай не розкриває його сутнісних ознак. Так, наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 18 грудня 2003 р. № 168 «Про затвердження Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля» [210] визначено, що громадськість – це одна або більше фізичних чи юридичних осіб, їх об’єднання, організації або групи, які діють згідно з чинним законодавством України або практикою. Аналогічні за змістовним наповненням визначення містяться в Конвенції про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) [201] (ч. 4 ст. 2), Законах України «Про оцінку впливу довкілля» [211] (п. 2, ч. 1, ст. 1: «громадськість – одна чи більше фізичних або юридичних осіб, їх об’єднання, організації або групи»), «Про стратегічну екологічну оцінку» [212] (п. 1, ч. 1, ст. 1: «громадськість – одна чи більше фізичних або юридичних осіб, їх об’єднання, організації або групи, зареєстровані на території, на яку поширюється дія документа стратегічного планування»).

У контексті оцінювання службової діяльності поліцейських «громадське оцінювання»доречно тлумачити як порядок визначення соціально-активною частиною суспільства (зокрема пересічними громадянами, громадськими організаціями, політичними партіями, професійними спілками, населенням, представниками ЗМІ) відповідності діяльності поліцейських визначеним законодавством показникам та критеріям з метою забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку.

Констатуємо, що участь представників громадськості в оцінюванні діяльності поліцейських є прикладом правовідносин, у яких ці суб'єкти мають можливість реалізувати свою активну адміністративну правосуб'єктність, тобто є не об'єктом адміністративно-правового регулювання, а здійснюють активну взаємодію з органами поліції, безпосередньо впливаючи на їх діяльність.

Громадське оцінювання службової діяльності поліцейських можна класифікувати залежно від кількісного складу суб'єктів, які його здійснюють, на такі види:

1) одноособове – здійснюється зазвичай пересічними громадянами, які мають можливість оцінити ефективність діяльності поліцейського внаслідок безпосередньої взаємодії з останніми (наприклад, під час спілкування поліцейського з двома учасниками конфлікту, застосування поліцейського піклування, застосування поліцейським превентивного чи примусового поліцейського заходу);

2) колективне – оцінювання здійснюється групою осіб (кількісний склад такої групи залежить від поставленої мети оцінки). До колективних суб'єктів можна уналежнити професійні спілки, громадські організації, політичні партії, засоби масової інформації, населення.

Більш виваженим видається поділ громадського оцінювання результатів службової діяльності поліцейських залежно від етапу проходження служби в органах поліції на такі два види:

1) оцінювання під час добору на посади в органи поліції – передбачає оцінювання професійних та особистісних якостей кандидатів на вакантні посади поліцейських;

2) оцінювання поліцейських під час просування їх по службі – передбачає оцінювання результативності, ефективності та якості виконання службових повноважень. Вважаємо за необхідне охарактеризувати кожну із зазначених груп громадського оцінювання поліцейських більш докладно.

Щодо першого виду варто зазначити, що громадське оцінювання кандидатів на вакантні посади поліцейського здійснюється представниками громадськості, які відповідно до Закону № 580-VIII отримали право брати участь у нових формах суспільного контролю за діяльністю органів поліції, зокрема шляхом входження до складу поліцейських комісій. У загальному розумінні поліцейські комісії – це постійні колегіальні органи, що утворюються як в апараті центрального органу управління поліції, так і в її територіальних органах з метою забезпечення проведення відкритого та прозорого добору осіб для зайняття вакантних посад та просування по службі поліцейських на підставі об'єктивного оцінювання їхнього професійного рівня та особистих якостей, відповідності кожного займаній посаді й визначення перспективи службового використання в органах поліції.

Основним завданням поліцейських комісій є здійснення оцінювання діяльності поліцейських на різних етапах проходження служби, зокрема під час добору на вакантні посади, що передбачає оцінку як професійних, так і особистісних якостей кандидатів, та визначення спроможності кожного з них ефективно, якісно та результативно виконувати в майбутньому встановлені обов'язки за посадою [203].

Визначені завдання перебувають у тісному взаємозв'язку з повноваженнями (сукупністю прав та обов'язків) поліцейських комісій, які можна поділити на дві групи: основні та додаткові [213, с. 57].

До основних повноважень поліцейських комісій слід уналежнити: а) проведення відбору (конкурсу) на службу до органів (закладів, установ)

поліції, крім прийому на навчання до закладів вищої освітизі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських; б) проведення конкурсу для призначення на вакантну посаду [214].

Додатковим повноваженням поліцейських комісій слід вважати встановлення пріоритетів для поліції та її територіальних органів. Відповідно до ч. 2 ст. 86 Закону № 580-VIII з метою інформування громадськості про діяльність поліції керівник поліції та керівники територіальних органів поліції раз на рік готують та публікують на офіційних вебпорталах органів поліції звіт про діяльність поліції, який має містити аналіз ситуації зі злочинністю у країні чи регіоні відповідно, інформацію про заходи, які вживалися поліцією, та результати цих заходів, а також інформацію про виконання пріоритетів, поставлених перед поліцією та територіальними органами поліції відповідними поліцейськими комісіями [203]. Наразі порядок реалізації такого повноваження поліцейської комісії не визначено ані в Законі, ані на підзаконному рівні [215, с. 23]. У зв'язкуіз цим підкреслимо, що для впровадження у практику положень щодо встановлення поліцейськими комісіями пріоритетів діяльності для територіальних органів поліції необхідно розробити та затвердити відповідний спеціальний нормативно-правовий акт [216, с. 62–63].

Важливо зазначити, що на злагодженість діяльності поліцейських комісій впливає внутрішній її устрій та відповідно зовнішня організаційна форма існування. Поліцейські комісії утворюються як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях. Загальна чисельність кожної поліцейської комісії становить п'ять осіб. Повноваження щодо призначення членів такої комісії розмежовуються між МВС України, керівником поліції, керівником відповідного територіального органу (закладу, установи) поліції (у разі визначення складу комісії територіальних органів) та громадськістю, що сприяє забезпеченню публічності, прозорості та об'єктивності проведення кадрової політики. Персональний склад поліцейської комісії апарату Національної поліції України затверджується наказом Національної поліції України.

Варто акцентувати увагу на тому, що до складу будь-якої поліцейської комісії входять дві особи з числа громадськості.

Важливо зазначити, що залучення громадськості до діяльності органів внутрішніх справ (зокрема до діяльності поліції) не є нововведенням. Так, Постановою Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [111;218] передбачалося створення для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики у складі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних адміністрацій тимчасових консультативно-дорадчих органів – громадських рад. Саме такі ради повинні були стати дієвим механізмом громадського контролю та інструментом оцінки ефективності та результативності діяльності. Однак у структурі органів внутрішніх справ (міліції) вони утворювалися за тими самими правилами, що й в інших органах державної влади, не враховуючи специфіки діяльності таких органів, у зв'язку з чим їх функціонування не відповідало передбаченій у законодавстві першочерговій меті. Окрім того, громадські ради при МВС України складалися лише з представників залежних від міліції організацій через недосконаліть процедури рейтингового голосування під час їх формування [215, с. 15].

З урахуванням негативної практики функціонування громадських рад при МВС України та його територіальних управліннях представників громадськості до складу поліцейських комісій обирають чітко визначені законодавством суб'єкти за трьома критеріями:

1) бездоганність репутації особи;

2) професійні та моральні якості особи;

3) суспільний авторитет.

Такий громадський контроль за поліцією покликаний сприяти підвищенню прозорості її діяльності.

Отже, можна зробити висновок про те, що представники громадськості у складі поліцейських комісій (2 із 5 членів поліцейських комісій є представниками громадських, правозахисних організацій, ЗМІ, обрані обласною

радою адміністративно-територіальної одиниці тощо) безпосередньо наділені повноваженнями щодо: по-перше, участі на всіх етапах конкурсного добору на вакантні посади поліцейських; по-друге, оцінювання рівня професійної компетентності, особистих якостей і досягнень кандидатів на прийняття на службу та зайняття вакантної посади; по-третє, нагляду за додержанням норм законодавства, що регулює порядок проведення конкурсу; по-четверте, контролю за об'єктивністю прийняття підсумкового рішення.

Громадська організація – це добровільне об'єднання фізичних осіб для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів [219]. Ознаками громадської організації є неурядовість (незалежність об'єднання від держави), неприбутковість, самоврядність та добровільність об'єднання членів. Натомість, на думку М. Дейчаківського, громадська організація є незалежною, тобто такою, яка самостійно визначає сферу своєї діяльності, форми та методи роботи [220, с. 5]. Д. Н. Бахрахзалежно від ступеня організаційної самодіяльності, цілей і обов'язків правового становища виокремлює такі чотири види громадських організацій: організації, структурні підрозділи, трудові та інші колективи та їхні структурні підрозділи; складні організації [221, с. 23; 222].

Аналіз Конституції України дає змогу зробити висновок про відсутність у громадських організацій конституційних прав щодо здійснення оцінювання службової діяльності поліцейських. Однак відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» громадські організації наділяються такими правами: одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, брати участь у розробленні проектів нормативно-правових актів, що стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя; звертатися до органів державної влади, їх посадових і службових осіб із пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами тощо [219]. Зазначені права можуть використовуватися з метою реалізації принципу транспарентності в діяльності органів поліції. Безпосереднє

оцінювання службової діяльності поліцейських громадськими організаціями здійснюється на підставі визначення дотримання норм чинного законодавства щодо залучення представників громадських організацій до роботи в консультативних, дорадчих та інших допоміжних органах, що утворюються у структурі органів поліції з метою проведення консультацій та підготовки рекомендацій з питань, що стосуються суспільного життя. Варто погодитися з думкою С. Г. Брателя, який звертає увагу на те, що сьогодні не можна говорити про наявність ефективного демократичного цивільного контролю за діяльністю поліцейських, оскільки існують істотні відхилення у практичній діяльності органів поліції від вимог принципу верховенства права й законності, які мають системний характер [223].

Наступним суб'єктом громадського оцінювання результатів діяльності поліцейських є профспілкові організації. Відповідно до ч. 11 ст. 62 Закон № 580-VIII в органах поліції з метою захисту трудових, соціально-економічних прав та інтересів поліцейських відповідно до вимог законодавства можуть утворюватися професійні спілки [21; 203]. Варто підтримати думку про те, що професійні спілки відіграють значну роль у розвиткові політичної системи України та демократії, розширенні участі громадян в управлінні справами держави та суспільства, підвищенні активності громадських організацій, розширенні гласності та урахуванні громадської думки [224, с. 116].

Аналіз норм Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [225] дає підстави стверджувати, що одночаснозі здійсненням громадського контролю за дотриманням трудових прав поліцейських професійні спілки наділені правом здійснення оцінок умов їх трудової діяльності, що опосередковано впливає на результативність виконання ними службових повноважень. Так, професійні спілки здійснюють оцінку: по-перше, матеріального забезпечення поліцейських (наприклад, своєчасність виплати заробітної плати); по-друге, додержання законодавства про працю та про охорону праці, зокрема з метою створення безпечних і нешкідливих умов праці;

по-третє, забезпечення поліцейських предметами однострою, іншими засобами індивідуального та колективного захисту.

Щодо політичних партій як суб'єктів оцінювання результатів службової діяльності поліцейських, то слід зауважити, що ані Конституція України, ані Закон України «Про політичні партії в Україні» [226] безпосередньо не передбачають можливості здійснення партіями оцінювання результатів діяльності органів поліції. Хоча опосередковано така оцінка здійснюється в межах реалізації наданих політичним партіям прав, наприклад, щодо можливості: висловлювати публічно свою позицію з питань державного й суспільного життя; здійснювати оцінку дій і рішень органів державної влади, використовуючи для цього державні та недержавні засоби масової інформації; вносити до органів державної влади та органів місцевого самоврядування пропозиції, що є обов'язковими для розгляду відповідними органами [223]. Це дає змогу політичним партіям публічно висловлювати свою оцінку діяльності органів поліції. Натомість реальніважелі контролю за діяльністю поліції політичні партії можуть мати лише в тому разі, якщо їх представлено у відповідних органах влади. За таких умов політичні партії здійснюють подвійне оцінювання діяльності поліцейських у межах парламентського та громадського контролю.

Законодавством, що регулює діяльність поліції, виокремлюється ще один важливий суб'єкт оцінювання діяльності поліцейських – населення. На відміну від представників громадськості, які вже були розглянуті раніше, населення є пасивним суб'єктом оцінювання, що здійснює оцінку лише в разі спонукання його до цього, хоча за своєю сутністю результати оцінювання діяльності поліцейських саме населенням за своєю природою варто вважати найбільш об'єктивними.

До того ж на відміну від таких суб'єктів громадського оцінювання, як громадські організації та політичні партії, населення не має приватного інтересу в здійсненні оцінки діяльності поліцейських, а реалізує публічний інтерес, який виражається у прагненні забезпечити на належному рівні охорону прав та свобод

людини та громадянина, підтримання публічної безпеки й порядку, протидію злочинності.

Слід звернути увагу на те, що поняття «населення» тлумачиться як сукупність людей, які мешкають на земній кулі, у якій-небудь країні, області тощо [227], яке за своїм змістом є значно ширшим за поняття «громадськість». Не даремно відповідно до ст. 11 Закону № 580-VIII [21;203] основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції є оцінка рівня довіри саме населення загалом, а не представників громадськості зокрема. Однак виваженим у контексті законодавства видається уналежненнясуб'єкта оцінювання – населення до узагальнювального за своїм змістом громадського (суспільного) оцінювання.

Варто акцентувати увагу на тому, що феномен довіри є об'єктом міждисциплінарного дослідження. Не вдаючись до наукових дискусій, варто зазначити, що довіра – це категорія, що виражає ставлення однієї особистості до іншої на підставі переконаності в її добропорядності, вірності, відповідальності, чесності, правдивості [228, с. 23]. Згідно з Порядком проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції основними завданнями проведення оцінювання рівня довіри є отримання інформації про оцінку населенням [229]:

1) якості виконання органами й підрозділами Національної поліції покладених на них завдань і функцій;

2) відповідність роботи органів і підрозділів Національної поліції очікуванням населення;

3) виявлення тенденцій зміни рівня довіри та факторів, що на них впливають.

Таке оцінювання рівня довіри має здійснюватися з дотриманням загальних принципів (верховенства права, дотримання прав та свобод людини, законності, відкритості та прозорості, політичної нейтральності, взаємодії населення на засадах партнерства, безперервності) та спеціальних принципів (об'єктивності опрацювання інформації та системності).

Незважаючи на те, що на нормативному рівні закріплено необхідність здійснення оцінювання рівня довіри населення до діяльності поліції, визначено ключові завдання та об'єкти такої оцінки, її результативність є низькою.

Крім того, вважаємо, що оцінювання ефективності та результативності діяльності поліції не має обмежуватися лише показником рівня довіри населення, а повинно містити значну кількість як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів. Варто погодитися з думкою С. І. Суботи, який зазначає, що доволі часто феномен довіри суспільства до правоохоронних органів зводиться до розуміння цієї категорії переважно з погляду на формування іміджу поліцейських. У юридичній діяльності відносини суб'єктів характеризуються особливими властивостями, оформленими правом, тому феномен довіри в діяльності органів поліції може набувати самостійного значення, отримуючи визнання як цінність водночас із цінністю права, довіра в такому розумінні може не збігатися за своїм обсягом із довірою як суспільним явищем (так само як ідея досконалої правової системи або правопорядку не може повністю збігатися із соціальним ідеалом). Очевидно, що для громадян довіра до органів поліції не може ґрунтуватися на абстрактній ідеї справедливості та обмежуватися тільки визнанням цінності їхньої діяльності, а повинна супроводжуватися суб'єктивними факторами, зокрема почуттями подяки, симпатії, підтримки. У такий спосіб ірраціональна сутність довіри наповнюється сенсом, життєвим змістом, стає предметною лише в конкретних учинках поліцейських. Ця обставина підтверджує залежність феномену довіри від характеру громадських зв'язків [230, с. 60–62; 231, с. 270–271].

Індикатори оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України загалом та кожного поліцейськогозокрема затверджено Наказом МВС України від 09 листопада 2018 р. «Про встановлення індикаторів, за якими здійснюється проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України» [232]. Такими індикаторами визначено:

1) стан злочинності – кількісно-статистичний показник, за яким оцінюється динаміка розкриття злочинів. Така система оцінювання (наприклад, у США її

називають «палична система») за статистичними даними видається не зовсім ефективною та за умови зміни цільових векторів у діяльності органів поліції повинна бути замінена кількісними і якісними критеріями оцінки;

2) результативність діяльності органів та недоліки поліцейської діяльності. Зазначений індикатор покликаний виявляти та визначати такі показники: а) відчуття безпеки на території, де людина проживає; б) рівень задоволеності наданням поліцейських послуг (чи зверталася людина до поліції і чи належно відреагували на її звернення); в) кількість людей, які ставали жертвою злочину тощо. Причому вибірка може формуватися з окремих груп населення, наприклад, підприємців, які можуть оцінювати поширеність незаконного тиску представників спеціалізованих підрозділів поліції на бізнес [233]. Вбачається, що респонденти повинні мати досвід спілкування з поліцією, тобто були в процесуальному статусі свідка, потерпілого, підозрюваного чи притягалися до юридичної відповідальності (як, наприклад, водії транспортних засобів) тощо.

На підвищення ефективності та результативності службової діяльності поліцейських значною мірою впливає виокремлення суттєвих недоліків у їхній роботі. Наприклад, недоліками в роботі поліцейських можна вважати такі дії: намагання поліцейським чергової служби органів поліції зі слідчим відмовити людей від подання заяви про вчинення злочинів; не надання відповіді на скарги щодо дій поліцейських тощо;

3) належний рівень довіри між громадянами та органами поліції є підґрунтям для переходу від співпраці між працівниками органів внутрішніх справ та громадянами до формування між ними партнерських відносин [234, с. 48]. Для досягнення таких партнерських відносин поліції необхідно зміцнювати свою легітимність засобами поліцейської діяльності на основі узгоджених дій та поліпшення якості послуг, які надають суспільству. Поліцейські повинні: а) бути доступними для населення; б) знати населення на підвідомчій території і бути відомими йому; в) належно реагувати на потреби населення; г) дослухатися до проблем громадян; д) залучати представників населення до спільних проєктів; е) звітувати про свої дії та досягнуті результати.

Так, наразі індикатори оцінки рівня довіри населення до Національної поліції визначено не досить конкретно, що негативно впливає на професійну мотивацію поліцейських.

Відповідно до загальнонаціонального дослідження соціологів Центру Разумкова, яке проводилося в період 7–14 лютого 2019 р. Департаменту патрульної поліції довіряють 40,4 % населення, хоча до Національної поліції загалом – 37,8 % опитаних. За результатами оцінки рівня довіри населення було визначено таке: 70 % респондендів оцінили ставлення поліцейських як ввічливе; 6 % акцентували увагу на грубості поліцейських під час спілкування; 23 % назвали байдужість поліцейських у службовій діяльності. Як зазначають у цьому соціологічному центрі, рівень довіри населення до органів поліціїпорівняно з попередніми роками збільшився на 4,9 %[235].

Водночас рівень довіри громадян до поліції (міліції) становив лише 3–5 %, а після Революції гідності за даними Інституту соціології Національної академії наук цей показник знизився до 0,8 %. Причиною низького рівня довіри населення до правоохоронців стали системні недоліки в діяльності органів внутрішніх справ [236].

Як приклад можемо навести Велику Британію, де для оцінювання діяльності поліції та взаємодії її з громадянами використовують три показники (індикатори):

1. Ефективність. Цей показник оцінює, наскільки повно територіальна поліцейська служба виконує поставлені перед нею завдання.

2. Доцільність. Такий показник оцінює, наскільки ефективно територіальна поліцейська служба використовує наявні в неї ресурси. Оцінюючи цей напрям, визначається ефективність управління ресурсами, наявними у службі, доцільність планування та здійснення фінансової діяльності тощо.

3. Легітимність. Показник оцінює ступінь довіри населення до поліцейського підрозділу. За цим напрямом оцінюється робота підрозділу із забезпечення дотримання його працівниками норм професійної етики, а також стан взаємодії підрозділу з населенням, ступінь довіри до нього [228].

Безпосереднім суб’єктом визначення рівня довіри населення до органів поліції є соціологічна служба, яка здійснює діяльність з оцінки на підставі укладеного відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» [237] договору про закупівлю [договір, що укладається між замовником (Національною поліцією) та учасником за результатами проведення процедури закупівлі (обраною соціологічною службою) і передбачає надання послуг із здійснення незалежної оцінки рівня довіри населення як до діяльності органів поліції, так і до поліцейських на загальнодержавному та територіальному рівнях].

Згідно з Порядком проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції соціологічна служба, яка проводить оцінку, зобов’язана: підготувати програму проведення дослідження та опитувальник за визначеними Національною поліцією питаннями; здійснити дослідження рівня довіри населення до органів поліції; узагальнити та проаналізувати результати дослідження, оцінити рівень довіри населення; підготувати підсумкову аналітичну інформацію про результати проведення оцінки; надати Національній поліції підсумкову аналітичну інформацію про результати проведення оцінки [229].

Недоліком у врегулюванні питань щодо визначення оцінки рівня довіри населення до результатів діяльності органів поліції загалом та поліцейських зокрема є недостатня увага до методики здійснення соціологічних досліджень. Так, Порядок проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції необхідно доповнити переліком соціологічних методів, зокрема підпункт 2 п. 8 викласти в такій редакції: «проводить дослідження рівня довіри населення до Національної поліції за допомогою таких методів: спостереження; опитування; вільна коефіцієнтна оцінка».

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що найбільш поширеними альтернативними соціологічними методами отримання інформації для оцінки діяльності поліції є:

1) дослідження громадської думки – може сприяти оцінці рівня латентної злочинності та оцінки громадою роботи поліції;

2) анкетування осіб, що мали контакти з поліцією – інформація, отримана цим методом зазвичайточнішевідображає якість роботи поліції та дає змогу докладніше оцінити окремі напрями її діяльності;

3) анкетування працівників поліції – дає можливість оцінити стан дотримання правил етичної поведінки в підрозділах поліції;

4) пряме спостереження – передбачає дослідження окремих аспектів роботи поліції або її наслідків (наприклад, спостереження за контактами поліцейських з громадянами в повсякденних ситуаціях); вважається ефективним для незалежної оцінки роботи поліції;

5) симуляція – на відміну від попереднього методу громадяни симулюють певні типові ситуації задля оцінювання діяльності окремих поліцейських (наприклад, звернення до поліції із повідомленням про правопорушення); визнається суперечливим, особливо коли йдеться про симуляції, що схиляють поліцейських до незаконних дій [238, с. 25–30].

Соціологічні методи дають змогу описати істинний стан злочинності, проаналізувати особливості взаємодії поліцейських та населення, визначити рівень довіри до діяльності органів поліції. Крім того, зазначені методи передбачають перелік певних питань, наприклад: а) у людей запитують, чи ставали вони жертвою злочину протягом року та чи зверталася до поліції; у разі, якщо людина вирішила не звертатися до органів поліції, то в неї запитують, чому вона прийняла таке рішення; б) чи відмовляли людині в розслідуванні; в) чи задоволена людина результатами розслідування тощо. Варто сказати, що використання на практиці зазначених методів є доволі довготривалим та коштовним процесом, однак саме вони дають змогу оцінити тенденції злочинності та визначити довіру населення до діяльності як органів поліції загалом, так і кожного поліцейського зокрема.

Сьогодні важливу роль в оцінюванні результатів службової діяльності поліцейських представниками громадськості відіграють ЗМІ, які активно

збирають, аналізують, систематизують та поширюють відомості щодо різних аспектів діяльності органів поліції. Саме ЗМІ за результатами оцінювання службової діяльності поліцейських оприлюднюють інформацію, яка формує громадську думку про такі аспекти: ефективність діяльності поліцейських, забезпечення останніми громадської та особистої безпеки громадян, результативність попередження правопорушень та розкриття і розслідування злочинів, якість надання поліцейських послуг, дотримання прав людини під час застосування поліцейських заходів (як превентивного, так і примусового характеру) тощо. У зв'язку із циморгани поліції повинні сприяти розвиткові партнерських відносин з представниками ЗМІ, що своєю чергою забезпечить формування позитивної громадської думки про роботу Національної поліції загалом та кожного поліцейського зокрема.

Узагальнюючи наведене вище, зазначимо, що довіра населення до поліції залежить від оцінок різних соціальних груп людей, які залежать від впливу різноманітних факторів. Крім загального уявлення пересічних громадян про ефективність діяльності поліцій, важливими критеріями оцінювання мають бути результати особистого досвіду взаємодії осіб з поліцією щодо вирішення питань, які послугували причиною контакту поліції та конкретної особи. Це може бути оцінка з боку заявників, потерпілих, свідків, правопорушників та навіть злочинців щодо оцінки діяльності поліції під час спілкування, надання допомоги, проведення процесуальних чи інших дій.

Тому ч. 4 ст. 11 Закону України доцільно доповнити положенням щодо обов'язковості врахування думки тих груп населення, які мали безпосередній досвід контактування з поліцією, при проведенні оцінювання результатів діяльності поліції. Відповідні за змістом норми також слід передбачити в постанові Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 58 «Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції».

Висновки до розділу 2.

З метою розширення можливостей концепції взаємодії поліції та громади на засадах партнерства («Communitypolicing») запропоновано запровадження механізмів залучення волонтерів до окремих напрямів діяльності поліції. Відповідні положення слід закріпити в Законі України «Про Національну поліцію» щодо можливості використання волонтерської допомоги при реалізації основних завдань Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та правопорядку. Зазначені кроки позитивно вплинуть на рівень безпеки в громадах та сприятимуть підвищенню рівня довіри громадян до поліції. Також запропоновано проведення підготовки та спільного навчання поліцейських та представників волонтерських організацій, що сприятиме налагодженню відкритого діалогу між поліцією та громадами, а також сформує спільні зусилля на вирішення безпекових проблем територіальних громад, що слід відобразити в положеннях ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію».

До основних напрямів залучення громадськості до процесу створення безпечного середовища, які можуть бути закріплені у ст. 89 Закону України «Про Національну поліцію», можна уналежнити: створення партнерських відносин між поліцією та громадськістю; залучення громадськості до профілактичних заходів протидії правопорушенням та злочинності, спрямованих на усунення причин та умов їх виникнення; розширення співпраці поліції з громадськістю у сферах освіти, охорони здоров'я, благодійності та інших соціально значущих сферах; проведення роботи з персоналом у поліції щодо формування мотивації з налагодження взаємодії з громадськістю.

Зазначено, що довіра населення до поліції залежить від оцінок різних соціальних груп людей, які залежать від впливу різноманітних факторів. Крім загального уявлення пересічних громадян про ефективність діяльності поліції, важливими критеріями оцінювання мають бути результати особистого досвіду взаємодії осіб з поліцією щодо вирішення питань, які послугували причиною контакту поліції та конкретної особи. Це може бути оцінка з боку заявників, потерпілих, свідків, правопорушників та навіть злочинців щодо оцінки

діяльності поліції під час спілкування, надання допомоги, проведення процесуальних чи інших дій.

Визначено, що ч. 4 ст. 11 Закону України, а також постанову Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р.№ 58 «Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції» доцільно доповнити положенням щодо обов'язковості врахування думки тих груп населення, які мали безпосередній досвід контактування з поліцією, при проведенні оцінювання результатів діяльності поліції.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ПОЛІЦІЇ З НАСЕЛЕННЯМ

3.1. Організаційно-правові заходи щодо зміцнення партнерських зв'язків поліції з населенням

Поліція має у своєму розпорядженні інформацію з різних джерел про ступінь підтримки державної влади різними соціальними групами з огляду на своє особливе соціальне становище: як частина державного механізму вона також контактує з населенням і може використовувати для цього свою «квазінеупередженість» і «незаангажованість» в очах населення [13, с. 62].

Для поліції «знати – значить могти». Вона потребує інформації про населення, з яким повинна співпрацювати і яким як частина державного механізму покликана керувати [13, с. 117].

Взаємодія поліції з населенням матиме різні рівні залежно від устрою держави йбуде більш тісною, якщо поліція бачитиме своє основне завдання в забезпеченні прав, свобод і безпеки громадян, вважаючи таким чином легітимність основою своїх відносин з населенням, маючи на увазі під легітимністю «...сумісність її дій з панівною в цьому суспільстві системою цінностей...» [182, с. 65].

Варто констатувати, що розвиток співробітництва з громадянами відбувався спонтанно, без належної організації і системного підходу. Заходи щодо залучення громадськості до правоохоронного процесу проводилися зазвичай внаслідок гучних і резонансних подій із масштабними негативними наслідками для суспільного життя [25, с. 43].

Підвищення справді демократичних перетворень у державі, запровадження якісно нового підходу до управління державними справами та вирішення нагальних питань місцевого значення – означає створення належних умов для

формування та розвитку громадянського суспільства. Актуальність означених завдань зумовлена зростанням ролі громадянського суспільства в різноманітних сферах, починаючи від просування реформ на державному та місцевому рівнях, європейської інтеграції та розвитку електронного урядування і до надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, проведення антитерористичної операції, надання допомоги внутрішньо переміщеним особам [183].

У зв'язку з цим підтримуємо позицію Г. В. Даудової, що врахування інтересів громадян та інституціональних структур громадянського суспільства при здійсненні адміністративно-управлінських прийомів і процедур дасть змогувдосконалити механізми забезпечення реалізації управлінських рішень щодо виявлення методів їх вирішення. На законодавчому рівні одними із основних проблем розвитку громадянського суспільства в Україні визначено недостатню практику залучення громадськості до формування та реалізації державної політики й вирішення питань місцевого значення; відсутність ефективного громадянського контролю за діяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування; незастосування прозорих конкурсних процедур та надання необґрунтованих переваг окремим видам організацій громадянського суспільства. Наведені вище проблемні питання негативно впливають не лише на ефективність функціонування самих організацій громадянського суспільства, а й на впровадження належного врядування в державі, створення дієвих механізмів управління державними справами та вирішення питань місцевого(регіонального) значення. Імпонує також позиція Е. А. Афоніна, Л. В. Гонюкової та Р. В. Войтовича, які зазначають, що відсутність громадської ініціативи у громадян є одним із факторів руйнування цивілізаційних засад організації демократичної практики творення державної політики. Отже, важливого значення набуває вироблення процедур залучення громадськості шляхом налагодження конструктивної взаємодії з органами державної (регіональної) політики в найбільш значущих сферах суспільного

життя, вирішення нагальних питань місцевого значення. Це вимагає від держави створення належних умов для активної участі громадськості у виробленні державної політики. Відповідно необхідно виробити ефективні механізми інформування громадськості про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, у такий спосіб сприяючи її участі у виробленні, обговоренні та прийнятті як загальнодержавних рішень, так і рішень на рівні територіальної громади, а також у здійсненні контролю за їх реалізацією [184, с. 374–375].

Зміст участі громадськості в процесах формування та реалізації державної політики полягає в проведенні відповідними органами виконавчої влади (зокрема органами поліції) консультацій з громадськістю. Зазначений механізм регулюється постановою Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03 листопада 2010 р.№ 996. Згідно з ним консультації з громадськістю проводяться з метою залучення громадян до участі в управлінні державними справами, надання можливості для їх вільного доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також забезпечення гласності, відкритості та прозорості діяльності зазначених органів [111].

Необхідно підкреслити, що налагодження взаємодії та співпраці органів поліції з інституціями громадянського суспільства є підтвердженням євроінтеграційного курсу нашої держави. Це забезпечує створення ефективного взаємозв'язку влади як із суспільством загалом, так і з окремими об'єднаннями громадян зокрема залежно від масштабу реалізації конкретного завдання державної політики. За результатами проведення консультацій органів державної влади з інституціями громадянського суспільства забезпечується інформування громадян щодо основних напрямів державної політики в різних сферах суспільного життя, зокрема інформаційній, створюються умови для залучення та активізації участі громадян у процесах формування та реалізації такої політики. Особливо вважаємо за необхідне підкреслити, що за допомогою таких консультацій, які є вагомим механізмом легітимації важливих суспільно-

політичних рішень у суспільстві, суттєво підвищується рівень довіри населення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування. На це звертається увага в законодавстві України, де чітко визначено, що об'єднання громадян взаємодіють з органами державної влади, органами місцевого самоврядування і приватним сектором економіки в питаннях забезпечення справедливого та рівного доступу до інформаційних і комунікаційних послуг, а також формують громадянську думку щодо пріоритетів та перспектив розвитку інформаційного суспільства, тобто беруть активну участь у формуванні та реалізації державної інформаційної політики. Тож, підтримуємо позицію О. Корнійчука, який зазначає, що консультації з громадськістю є важливим інформаційним заходом, спрямованим на з'ясування громадської думки щодо рішень виконавчих органів влади і державного управління, їх проєктів, розроблених заходів тощо [184, с. 376–377].

Зміст участі громадськості в процесах формування та реалізації державної інформаційної політики полягає в проведенні консультацій органів державної влади з громадянами України, об'єднаннями громадян, громадськими організаціями, науковими установами, освітніми та навчальними закладами України, які, зокрема, здійснюють наукові дослідження та підготовку фахівців за різними напрямами інформаційної діяльності, у галузі інформаційної безпеки (кібербезпеки). Консультації з громадськістю проводяться у формі публічного громадського обговорення, електронних консультацій з громадськістю (безпосередні форми) та вивчення громадської думки (опосередкована форма).У результаті аналізу наведених вище форм можна зробити висновок, що їх наявність є підтвердженням відкритості та прозорості діяльності органів поліції, свідченням розбудови в Україні інформаційного суспільства, у межах якого надаються інформаційні та консультативні послуги населенню, зокрема з використанням інтернету [184, с. 379].

Слід звернути увагу, що в рамках забезпечення державної інформаційної політики, крім участі в підготовці відповідних проєктів нормативно-правових актів, особливу вагу має громадський контроль у сфері реалізації державної

інформаційної політики, зокрема у сфері інформаційної безпеки. Громадський контроль за діяльністю органів державного управління інформаційною сферою може також здійснюватися шляхом подання громадянами відповідним державним органам інформаційних запитів щодо надання інформації про діяльність цих органів у порядку, визначеному статтями 32–37 Закону України «Про інформацію» [184, с. 383].

Отже, однією з необхідних умов формування ефективної державної інформаційної політики є наявність відповідної системи суб'єктів, уповноважених вживати дієвих заходів щодо вироблення такої політики шляхом прийняття відповідних адміністративно-правових актів. Відповідно до висновків П. О. Давидова, суб'єкти державної політики беруть участь у формуванні та здійсненні такої політики, їх діяльність спрямована на визначення стратегічних цілей, виявлення більш досконалих форм суспільних відносин, що може спричинити внесення змін до чинних норм або створення нових правил. Тож, важливого значення набуває налагодження дієвої взаємодії органів Національної поліції України з іншими суб'єктами забезпечення державної інформаційної політики, особливо з тими, на які покладено безпосередній обов'язок щодо формування такої політики. Першочергову роль у процесі формування державної інформаційної політики відіграють так звані загальні суб'єкти – вищі органи державної влади, а також координаційні та консультативні органи, що створені при них. До їх числа належать Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України. Зазначені суб'єкти визначають державну політику в усіх сферах суспільного життя, при цьому формування саме державної інформаційної політики не є їхнім основним завданням. Вони його виконують одночасно зі здійсненням інших наданих їм повноважень, зокрема в рамках нормотворчості. З урахуванням спостережень О. І. Безпалової щодо особливостей законодавчого забезпечення реалізації правоохоронної функції держави можна зробити висновок, що важливою передумовою ефективності державної інформаційної політики є розроблення відповідної нормативно-правової бази, оскільки саме на

рівні нормативно-правових актів мають створюватися пріоритетні напрями забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави в інформаційній сфері, окреслюватися коло суб'єктів, відповідальних за їх реалізацію, закріплюватися шляхи взаємодії зазначених суб'єктів, визначатися проблемні питання, пов'язані із забезпеченням реалізації державної інформаційної політики, та пропонуватися шляхи їх вирішення [184, с. 388–389].

Підсумовуючи викладене вище, вважаємо, що з метою вдосконалення взаємодії органів поліції з іншими суб'єктами забезпечення державної інформаційної політики важливого значення набуває здійснення низки правових та організаційних заходів.

У межах здійснення правових заходів органам поліції було б доцільно розробити Інструкції про взаємодію Національної поліції України з правоохоронними органами у сфері протидії кіберзлочинності, постійно брати участь у формуванні щорічних Планів заходів з реалізації Стратегії кібербезпеки України.

До організаційних заходів слід уналежнити такі:

1) запровадження незалежної системи аудиту стану інформаційної безпеки;

2) проведення спільних навчань щодо забезпечення безпеки в кіберпросторі та можливості оперативного реагування на кібератаки та кіберінциденти;

3) удосконалення системи технічного та криптографічного захисту інформації;

4) активізація процесів залучення волонтерських організацій до процесів виявлення, нейтралізації та усунення загроз у кіберпросторі;

5) оптимізація наявної системи контролю за станом захисту інформації;

6) підвищення рівня культури безпеки поводження громадян у кіберпросторі та сприяння набуттю ними знань та навичок, необхідних для належного забезпечення кібербезпеки;

7) створення ситуативних центрів в окремих органах державної влади з питань захисту інформаційної інфраструктури;

8) запровадження єдиної платформи електронних комунікаційних органів державної влади, яка б будувалася на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях з можливістю онлайнового доступу та резервного збереження інформації;

9) удосконалення наявних форм та методів збирання доказів в електронній формі, ідентифікація та фіксація кіберзлочинів [184, с. 408–409].

Останнім часом набуває поширення тенденція соціального захисту населення, яка в передових країнах Заходу має значні досягнення і вважається дієвою у зміцненні зв'язків громадян із правоохоронцями, чим створює міцне підґрунтя для авторитету поліції. Як зазначає американський професор Р. Д. Свон, служба суспільству з боку поліції включає надання послуг і допомоги тим членам громади, які з особистих економічних, соціальних або інших причин чекають на термінову допомогу. У різних поліцейських департаментах США 80 % службового часу поліцейські витрачають на виконання функцій, пов'язаних з обслуговуванням населення, тобто реалізуючи функції громадських зв'язків. Тож, за підрахунками Р. Д. Свона, тільки 20 % службового часу офіцер поліції займається виконанням службових обов'язків, натомість 80–90 % часу витрачає на служіння громадянам [51, с. 160].

Сьогодні на поліцію покладаються важливі функції щодо обслуговування суспільства та виконання соціально значущих завдань у різних сферах суспільного життя. Проте, сервісний характер діяльності Національної поліції не виключає необхідності та можливості застосування примусу з метою якісного та ефективного виконання покладених на неї функцій [8, с. 58].

Аналізуючи організаційно-правові заходи щодо зміцнення партнерських зв'язків поліції з населенням, можна дійти висновку, що форми взаємодії поліції з населенням можуть бути різними, проте для них притаманні загальні спільні вимоги, а саме:

- партнерські зв'язки поліції з населенням мають характеризуватися єдиною метою всіх суб'єктів взаємодії та колегіальністю прийняття спільних рішень;

- при встановленні партнерських зав'язків поліції з населенням кожен із суб'єктів взаємодії має діяти з урахуванням власної компетенції, керуватися відповідними нормами законодавства та не створювати передумов порушення законності та дисципліни;

- партнерські зв'язки поліції з населенням повинні супроводжуватися активним обміном інформацією між суб'єктами взаємодії, а мета, час, методи та заходи, які реалізуються, мають бути узгоджені між ними та бути обґрунтованими й обумовленими реальними потребами поліції та населення.

3.2. Формування інституту консультативних груп громадян та їх вплив на ефективність діяльності поліції

Учений Беннетт констатує, що в літературі запропоновано велику кількість пояснень щодо природи взаємозв'язків між поліцією та громадськістю в рамках нової моделі поліцейської діяльності. Ці коментарі, на його думку, можуть бути зведені до двох загальних принципів (або двох типів поліцейсько-громадських відносин). Цими принципами є консультація та співпраця.Шляхи реалізації цих принципів представлені в табл.1[99, с.12].

Таблиця 1

Шляхи реалізації принципів

Філософія	**Принципи**	**Цілі**	**Організацій на стратегія**	**Основні операційні стратегії**	**Специфічні операційні стратегії**
	Консультації	Консенсус		Зустрічі з населенням	Консультативні групи
		Підзвітність		Контакти з громадськістю	Піше патрулювання. Контактне патрулювання.

Поліцейська діяльність заснована на підтримці громадськості			Децентралізація		Поліцейські приймальні
	Співпраця	Ідентифікація		Попередження злочинів за допомогою громадськості	Сусідське спостереження. Маркування власності. Дослідження з безпеки. Партнерство
		Вирішення проблем		Активна поліцейська діяльність	Орієнтація на вирішення проблем. Цільове патрулювання.

У цій таблиці відбито характер визначальних зв'язків між концептуальними та практичними елементами поліцейської діяльності, заснованої на підтримці громадськості. Учений Беннетт розподіляє два зазначені принципи на первісні цілі консультацій (включають *консенсус* та *підзвітність населенню*) та цілі співпраці (включають *ідентифікування*, тобто окреслення проблем, та їх *вирішення*). Наступним компонентом поліцейської діяльності, заснованої на підтримці громадськості, є організаційна стратегія поліції. Визначальною організаційною стратегією поліцейської діяльності, заснованої на підтримці громадськості, є *децентралізація*. Заключними компонентами цієї моделі поліцейської діяльності є операційні стратегії, які використовуються для практичного втілення теоретичних положень [99, с. 12– 13].

Ключовим компонентом моделі поліцейської діяльності, заснованої на підтримці громадськості, і водночас запорукою успіху в реалізації на практиці теоретичних положень щодо консультативного механізму є підзвітність населенню та відповідальність поліції за її дії. Безумовно, наділивши поліцію певними повноваженнями, а особливо правом застосування сили, необхідно створити механізми відповідальності для перевірки, зокрема чи поліцейські не

перевищують своїх повноважень і не зазіхають (незаконно) на права громадян під час виконання покладених на них обов'язків. Тому необхідною вимогою в діяльності сучасної демократичної поліції є їїпідзвітність громаді, якій вона служить. При цьому відповідальність поліції перед громадою – це дещо абстрактний термін, який під час реалізації поділяється на декілька складових частин. Так, наприклад, деякі вчені вважають, що поліцейські служби мають нести відповідальність перед населенням у чотирьох різних напрямах:

1. Адміністративно. Ідеться про те, що поліцейські повинні бути фіскально відповідальними, спроможними пояснити використання ресурсів і персоналу, а також довести, що вони забезпечують ефективне й раціональне обслуговування.

2. Політично. Мається на увазі, що поліцейська діяльність повинна здійснюватися чітко відповідно до положень Закону «Про поліцію» і положень наказів Міністерства внутрішніх справ.

3. Легально. Тобто поліцейські повинні підтримувати й проводити в життя норми кримінального, адміністративного права та процесу, але при цьому не слід забувати також про існування цивільних прав громадян.

4. Перед громадою. Запровадження і розвиток поліцейської діяльності, заснованої на підтримці громадськості, послугувало серйозним аргументом на підтримку ідеї про те, що поліція не повинна працювати в ізоляції, а навпаки, має співпрацювати з громадськістю у встановленні пріоритетів поліцейської діяльності [99, с. 19–20].

Для підтримки громадськістю дій поліції вельми важливим є питання необхідності досягнення порозуміння між першим і другим. Тому в теорії поліцейської діяльності, заснованої на підтримці громадськості, особливо акцентується увага на тому, що для успішного встановлення плідних взаємовідносин між поліцією і населенням, а також для нормальної роботи консультативних механізмів необхідно досягти консенсусу у відносинах між поліцією і територіальними громадами. Без досягнення консенсусу між поліцією та громадянами дієве партнерство неможливе. Без перебільшення можна стверджувати, що поліцейські в будь-якій розвинутій країні світу розглядаються

як найбільш помітні служителі суспільства завдяки специфічному роду роботи, яку вони виконують. Вони постійно контактують з населенням, попереджуючи чи розкриваючи злочини й правопорушення, а також надаючи допомогу у вирішенні інших проблем громадян. Стверджується, що для того, щоб бути реалізованими, ці завдання поліції вимагають певного рівня узгодженості (консенсусу) з людьми, яким вони служать. Поліцейська діяльність, заснована на підтримці громадськості, по суті, оперує безконфліктними аспектами поліцейської діяльності та відповіднонаголошує на необхідності встановлення консенсусу у взаємовідносинах із громадами з ключових компонентів успіху в поліцейській діяльності [99, с. 24].

Консенсус (від латинського *cōnsēnsus* – згода, від *cōn-* – разом, *sentīre* – відчувати) – спільна точка зору чи позиція, прийнята суспільством, певною групою осіб чи сторін [186]. На нашу думку, аналізуючи викладене вище, можна дійти висновку, що досягнення консенсусу з громадськістю в діяльності поліції має стати одним з головних завдань для нашої держави, оскільки це допоможе захистити права людини й громадянина. Також ми вважаємо, що поліція повинна спиратися на основну масу людей, які здебільшого є законослухняними громадянами та зацікавлені в підтримці правопорядку та зниженні рівня злочинності на території, де вони проживають.

Підтримка громадськості включає такий елемент, як *багатостороння співпраця.* Багатостороння співпраця означає початок спільних зусиль між «зацікавленими сторонами», до яких уналежненовсіх членів суспільства, які зацікавлені або перебувають під впливом дії заходів, що починають вживатися в рамках поліцейської діяльності, заснованої на підтримці громадськості. Під час таких зусиль з'ясовується, як усі залучені до співпраці сторони можуть взаємодіяти в галузях визначення пріоритетів та віднайдення рішень щодо наявних проблем. Зазвичай сторони, які співпрацюють, включають громадськість загалом, особовий склад поліції, органи місцевого самоврядування, поліцейські органи, органи виконавчої влади, державні й добровільні організації, комерційні фірми й засоби масової інформації. Ідея

багатостороннього партнерства в теорії поліцейської діяльності, заснованої на підтримці громадськості, походить з вимоги сучасного суспільства до поліції у «якісному обслуговуванні». Новий час наголошує на необхідності орієнтації «на клієнтів», якими виступають громадяни, що зумовило звернення поліції до комплексного вирішення проблем суспільства, а не просто здійснення правоохоронної діяльності. При цьому аргументується, що відкриваючи себе для участі громадян у поліцейській діяльності, поліція стає більш інформованою та чуйною щодо занепокоєння населення, яке мешкає на території обслуговування [99, с. 34–35].

Консультативна група громадян (КГГ) – це регулярні зустрічі представників району або села з місцевою поліцією, під час яких обговорюються питання, що цікавлять обидві сторони. Вони приносять користь для громадян загалом незалежно від політичних поглядів та етнічної належності.

Користь консультативних груп громадян полягає в тому, що вони зміцнюють відносини між громадянами та поліцією через партнерство, покращують комунікацію та обмін інформацією, а також сприяють підвищенню рівня довіри та покращенню загальної якості життя.

Ці консультативні групи громадян повинні мати багатогранний ефект. Контакти, здійснені на засіданнях консультативної групи громадян, ведуть до нових зустрічей, покращення комунікації між різними громадами та між поліцією і громадою. Засідання консультативної групи громадян стимулюють до відповідального та дбайливого ставлення до своїх співгромадян та до свого середовища. Консультативні групи громадян проводять свої зустрічі в невимушеній атмосфері, беручи до уваги місцеві умови. Вони охоплюють усі принципи взаємодії поліції з громадою.

Консультативні групи громадян забезпечують повне розуміння потреб та сфер занепокоєння громади поліцією, відповідальною за здійснення правоохоронної діяльності на певній території. Вони також сприяють розумінню громадою занепокоєння поліції щодо місцевої злочинності, громадської безпеки та верховенства права. Крім того, вони забезпечують майданчик, на якому

поліція та громада можуть обговорювати аполітичні питання, які можуть виникати, та вирішувати проблеми, пов’язані з верховенством права незалежно від того, чи належать вони до соціальної, економічної чи кримінальної сфери [121, с. 26].

Участь у консультативній групі громадян може брати будь-яка особа, але бажано, щоб це були люди, які представляють інтереси громади. Наприклад:

- мер або його представник, якщо засідання КГГ проводяться у великому місті на високому рівні;

- начальник поліції, якщо засідання КГГ проводиться у великому місті на високому рівні;

- демократично обрані лідери сіл та/або харизматичні лідери;

- представники громадянського суспільства – місцеві неурядові організації, жіночі групи, молодіжні групи тощо;

- релігійні лідери;

- шкільні вчителі;

- представники місцевого бізнесу;

- представники відповідного села чи муніципалітету;

- поліцейські, призначені для виконання завдання;

- представники міжнародної спільноти. Однак цей список не є вичерпним.

Періодичність засідань залежить від проблем, які потребують вирішення, а також географії району. У деяких містах засідання проводяться щотижня, а в деяких селах можуть відбуватися раз на шість тижнів. Загаломїхня частотність залежить від бажання членів КГГ, але вони мають прагнути проводити зустрічі зі своїм призначеним поліцейським принаймні один раз на місяць. Рекомендована дружня, напівформальна атмосфера, варто уникати формальноїструктури. Мета полягає не лише в посиленні неформальних контактів між поліцією та громадянами, яким вона служить, а й у налагодженні між ними конструктивного співробітництва, спрямованого на вирішення спільних проблемних питань [121, с. 27].

На засіданнях Консультативної групи громадян обговорюється широкий спектр тем, що відображають місцевий характер зустрічей. Водночас варто зауважити їхню надзвичайнусхожість із тимипроблемами, які обговорюються в консультативних групах громадян у всьому Європейському Союзі. Питання, що обговорюються на засіданнях Консультативної групи громадян, мають стосуватися взаємодії поліції з громадою та включати такі теми, як безпека руху, рівень злочинності, підтримка деяких муніципальних служб та діяльності поліції.

Часто може бути так, що поліція не може запропонувати рішення для проблем, які обговорюються на засіданні Консультативної групи громадян. Однак майже завжди на засіданні хтось знаходить вихід із ситуації чи знає, де його шукати. Міжнародна спільнота повністю підтримує Консультативні групи громадян і часто допомагає місцевим громадам відшуковувати рішення для розв’язання місцевих проблем.

Одна КГГ може охоплювати всі відповідні питання або можуть бути створені спеціальні КГГ для вирішення окремих проблем, що турбують громадян чи поліцію. Але теми, як обговорюються на засіданнях КГГ, мають відповідати тому, що громада вважає основними проблемами, пов’язаними зі здійсненням поліцейської діяльності. Громаду слід заохочувати для обговорення того, який із цих підходів є для них найбільш відповідним.

Для пошуку рішеньз конкретних проблем можуть створюватися спеціальні КГГ. Такими проблемами можуть бути, наприклад, прогулювання занять у школі; вандалізм; наркотики в громаді; володіння стрілецькою зброєю та легкими озброєннями в громаді; керування автомобілем у стані сп’яніння; продаж наркотиків; інші місцеві проблеми, пов’язані зі злочинністю; проституція і пов’язані з нею проблеми; місцеві питання щодо молоді, яка створює проблеми; порушення правил дорожнього руху; питання щодо запобігання злочинності; суперечки між сусідами; побутове насильство; злочини та інші проблеми в лікарнях та школах тощо.

Ідея полягає в тому, що якщо поліції буде відомо про ці проблеми, вона зможе краще їх вирішувати. Якщо поліція не в змозі допомогти у вирішенні цих проблем, вона запропонує інші установи, які можуть допомогти. І навпаки, якщо поліція має інформацію для громади або хоче допомогти в досягненні певної цілі, вона також зможе повідомити про це на зустрічах КГГ [121, с. 28].

Обговорення на засіданнях КГГ не завжди відбуваються безпроблемно. Іноді учасники починають сперечатися щодо місцевої політики та особистостей, а аргументи та підозрілість можуть призвести до припинення проведення засідань КГГ. Але сильне та ефективне лідерство з боку добре відібраного й шанованого головуючого від громади в поєднанні з присутністю розуміючих представників поліції може усунути багато перешкод [121, с. 29].

Однією з основних технічних навичок, які повинен мати поліцейський, що взаємодіє з громадою і який приймає власні рішення, є планування. Усі завдання, які необхідно виконати, потребують ретельного аналізу всіх аспектів, від яких фактично залежить успіх команди та громади. Планування часто розглядається як щось занадто заплутане та складне або віддалене, мало пов’язане з практичною діяльністю поліції. Планування відбувається на різних рівнях організації, але його цілі за своєю суттю є однаковими. Планування полягає у визначенні об’єкта (ціль) та способу досягнення цілі (метод). У плануванні слід також враховувати поточну діяльність та наявні ресурси, аналіз середовища, у якому здійснюється діяльність. Тобто планування – це безперервний процес підготовки до майбутніх дій, тобто доручень, завдань. Воно передбачає докладне та систематичне вивчення всіх аспектів задуманої дії [121, с. 42].

На практиці планування означає:

- визначення того, що потрібно зробити. Цим встановлюється ціль, на якій зосереджується увага організації/підрозділу і в напрямку якої вони працюють. Визначення цілі зазвичай залежить від потреби чи проблеми.

- визначення того, як це зробити. Цим встановлюється метод, спосіб або процес, який використовуватиметься для вирішення проблеми.

- визначення того, коли це зробити. Цим встановлюється строк, який використовуватиметься для досягнення цілі.

- визначення того, з ким це зробити. Цим встановлюються ресурси, необхідні для досягнення цілі.

- визначення того, чи є план здійсненим (реалістичність). План має бути здійсненним. Ті, хто здійснює планування, мають розглядати можливість успіху або невдачі плану [121, с. 43].

Планування – безперервний процес, який часто називають циклом планування. Існують тисячі різних моделей планування на вибір, але простим прикладом моделі планування є описаний нижче.

Спочатку оцінюється поточна ситуація, а потім – потреби організації, наприклад, операція проти правопорушників або з повернення вкраденого майна. Після затвердження плану дій, який попередньо переглядався відповідно до запланованих результатів, здійснюється його реалізація, моніторинг та оцінка. Після досягнення результатів та цілей реалізовується схвалена стратегія виходу. Плани, зокрема щодо впровадження та розвитку взаємодії поліції з громадою, можуть бути довгостроковими або стратегічними планами, які визначають напрям діяльності організаціїзазвичай на 3 або 5 років, або це може бути річний план здійснення поліцейської діяльності, який найчастіше є угодою між начальником поліції та місцевими керівниками поліції щодо пріоритетів здійснення поліцейської діяльності на певній території протягом року. Він також інформує громадськість про те, які поліцейські послуги та стандарти вони можуть отримати. Третій тип плану – це план дій, у якому визначено, що окрема особа або група робитиме в майбутньому для підтримки місцевого або стратегічного плану [121, с. 44].

Незважаючи на все викладене вище, КГГ можна розглядати як новий ефективний механізм розбудови соціального капіталу, який сприяє як вертикально, так і горизонтально орієнтованому співробітництву в межах та між розділеними громадами та поліцією. Головне завдання полягає у вирішенні проблем громади, отриманні більш конкретних результатів і недопущенні

перетворення КГГ на неефективні «говорильні». Необхідно пам’ятати, що завданням взаємодії поліції з громадою є не лише зміцнення довіри між громадами, що становлять меншість, а й серед тих, що становлять більшість, до того ж не лише довіри до поліції, а й до держави, державних структур та міжнародної спільноти [121, с. 29].

За умови правильної організації зустрічі між громадою та поліцією можуть сприяти кращому взаєморозумінню і посиленню співпраці між громадянами та поліцією як інституцією. Також ці зустрічі можуть допомогти зовнішній орієнтації з боку громадян та громад, що дає змогу їм взаємодіяти з державними структурами як безпосередньо, так і опосередковано, а також заохочує до інклюзивності суспільство, що базується на державі [121, с. 30–31].

Формування інституту консультативних груп громадян має сприяти налагодженню своєчасного та систематичногопередавання об’єктивної інформації між поліцією та населенням. Така взаємодія сприятиме поінформованості населення про реалізацію завдань поліції, підвищить рівень правової культури серед різних соціальних груп та дасть змогу поліції отримати зворотній зв’язок від населення.

Створення КГГ сприятиме результативності в поліцейській діяльності, що може бути досягнуто за допомогою таких механізмів:

- обмін інформацією між КГГ та поліцією;

- спільний аналіз, розробленняй проведення окремих заходів щодо здійснення попередження правопорушень та злочинів, а також забезпечення публічної безпеки та правопорядку;

- формування пропозицій щодо вдосконалення діяльності поліції за окремими напрямами.

У зв’язку з цим необхідно визнати доцільність утворення КГГ та розробленняпроєктів щодо їх взаємодії з підрозділами поліції, а також з іншими правоохоронними органами, державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю. Надалі це зумовлює необхідність визначення

таких кроків у певній формі правового регулювання як сукупності організаційно-правових дій, що становлять предмет подальших наукових досліджень.

3.3. Шляхи та засоби підвищення готовності поліцейських до взаємодії з населенням

Турбота про «імідж» поліції у її відносинах з населенням може стати негативним фактом, якщо замість прагнення до прозорості та ефективності покарання за проступки поліцейських її візитівкою стане дух корпоративності, змістом якого буде політика замовчування всього того, що могло б зашкодити репутації відомства [13, с. 109].

Щодо правової підготовки прикладом може послугувати досвід професійної підготовки офіцера поліції зарубіжних країн, де єдиним критерієм кар'єрного зростання є спеціальні, зокрема правові знання, рівень яких підтверджується в процесі певного іспиту.

Водночас трансформуючи міліцейське відомство в правоохоронний орган європейського ґатунку – поліцію, держава, на наш погляд, повинна спиратися на таку фундаментальну складову, як фахова підготовка працівників за сучасними стандартами. Поки що, незважаючи на заходи, які вживаються керівництвом країни з поліпшення її матеріально-технічного й правового забезпечення, сучасна українська поліція у своїй організації та діяльності багато в чому зберігає риси колишнього відомства. На думку науковців, однією з причин такого становища є неефективне використання зарубіжного досвіду організації поліцейської діяльності, особливо високорозвинених країн, які традиційно втілюють принципи правової держави, мають розвинені структури громадянського суспільства, сформовані правові системи та налагоджені механізми реалізації правових принципів. Тобто йдеться про дефіцит практичних рекомендацій щодо використання такого досвіду в професійній діяльності органів внутрішніх справ України [122, с. 51].

Аналіз підходів до формування змісту поліцейської служби в демократичному суспільстві дає змогу виділити кілька моделей, які розташовані за рівнем ефективності тадоцільності:

Перша: спостерігач – характеризується поліцейською корумпованістю, службою політиці, непрофесіоналізмом, насильництвом, самоуправством.

Друга: професіонал-правник – підтримує верховенство права, правопорядок, аполітичність.

Третя: «відданість громадським цінностям» – потреба відповідальності за громадську безпеку та правопорядок.

Четверта модель: «раціоналізована» – передбачає використання методів та способів, які вироблені на підставі прагматичного підходу та наукового аналізу. Співробітник перетворюється на аналітика, котрий досліджує світ соціуму та пропонує обґрунтовані рішення проблеми охорони правопорядку й боротьби зі злочинністю. Аналіз функціонально-рольових проблем діяльності поліції підтверджує те значення, яке демократична спільнота надає роботі правоохоронних органів. Головною сучасною тенденцією поліцейської служби є створення структури проактивного типу, яка обслуговує громадянське суспільство [49, с. 60–61].

Захищаючи права людини й дотримуючись їх, працівникам поліції треба втілювати теоретичні цінності в практичне життя. Права людини є частиною законодавства всіх країн-членів Ради Європи, тожусі працівники поліції повинні про це знати йвимагати виконання закону.

Для того, щоб поліційна робота мала перспективи, здійснювалася за підтримки громади, потрібні зміни, але вони мають бути керованими.

Під час набору на поліційну службу йдобору кандидатів слід зважати на характер кандидата: чи притаманні цій людині риси, потрібні для захисту прав людини?

Життєво важливу роль для практичного утвердження прав людини там, де слід, тобто в усіх аспектах професійної роботи поліції, відіграє базова підготовка, підвищення кваліфікації персоналу й керівного складу.

Структура та склад поліції повинні відображати особливості того суспільства, у якому вона створюється. Ідеться про таку стратегію добору кадрів, яка забезпечує прийняття на службу жінок, чоловіків, представників релігійних, етнічних та інших меншин у тій пропорції, у якій ці групи представленів суспільстві. Для забезпечення надійного зв'язку між поліцією та громадою необхідно дбати про рівновагу між потребами поліційної служби на місці й вимогами поліційного керівництва на рівні країни.

Запровадження службової культури, в основі якої лежать права людини, означатиме, що працівники поліції зможуть професійно виконувати свої обов'язки без проявів дискримінації або расизму, шахрайства або корупції.

Корисними принципами, спрямованими на забезпечення існування належних механізмів контролю в поліційній службі за участю широких верств суспільства, а також на підтвердження того, що скарги завжди розслідуються й не залишаються поза увагою, є прозорість і звітність.

Під час планування поліційних операцій і визначення їх цілей ніколи не можна забувати про повагу до прав людини.

Переконатися в тому, що структура поліційних організацій та їх практична робота відповідає міжнародним стандартам належної охорони порядку, цим організаціям допоможе міжнародна співпраця та обмін досвідом. Вона охоплює обмін інформацією про останні досягнення технічного й технологічного характеру, а також про здобутки в галузі політичної демократії, верховенства права та захисту прав людини.

Сама собою поліція не здатна боротися зі злочинністю та захищати публічний порядок: вона є однимі партнерів у цьому процесі, і їй потрібен постійний діалог з іншими партнерами, наприклад соціальними службами, системою освіти та представниками широкого загалу.

Тільки за таких умов працівники поліції будуть здатними виконувати свої обов'язки як добре підготовлені та уважні суб'єкти діяльності із захисту прав людини.

Чому офіцери правоохоронних органів порушують або зловживають законом? На наш погляд, за це відповідають три чинники. Перший фактор – відсутність навчання або проведення невідповідного навчання. Поліцейські не знають, що робити в певних випадках, і часто не знають закону.Друга причина – відсутність дисципліни. У своїх діях поліцейські повинні керуватися принципами та стандартами відповідної поведінки. До офіцерів, які не дотримуються правил поведінки, повинні застосовуватися певні штрафні санкції з тим, щоб утримати інших від подібних дій. Порушення, мотивовані внутрішньо такими факторами, як відсутність навчання, відсутність дисципліни або слабке керівництво можна розглядати в порядку переконання політичних лідерів у тому, що проблеми поліції руйнують імідж країни, і тому вимагають застосування відповідних заходів. Третій фактор – політичне маніпулювання правоохоронними органами в політичних цілях. Політичні лідери призначають лояльних до них людей, тих, кому вони можуть довірити виконання своїх наказів. Це призводить до надзвичайно мотивованих порушень. Для розв'язання такого роду проблем ми повинні переконати правоохоронні органи впливати на свою роль в суспільстві за допомогою взаємодії з професіоналами правоохоронних органів інших країн. Поліцію необхідно привести до того, щоб вона розглядала свою роль як службу суспільству.Також у процесі професійної підготовки співробітників поліції, на наш погляд, недостатньо уваги приділяється рівню їх психологічної культури. Оскільки цілі правозастосовного процесу та його стадій – встановлення істини, одержання інформації, що належить до досліджуваних обставин, її всебічна перевірка й оцінка для ухвалення законного й обґрунтованого рішення, то правозастосувачі, спираючись на свої повноваження, у принципі повинні організувати відносини та дії учасників процесу, спрямувати їх у форму, впливаючи на свідомість і волю кожного зазначеними в законі способами.

Готовність поліцейських до взаємодії з населенням має ґрунтуватися на їхньому професіоналізмі, який своєю чергою включає професійні знання – опанування поліцейським явищ професійної дійсності, що відображається в

професійній свідомості поліцейського. Дотримання поліцейським законності та службової дисципліни визначається наявністю відповідних професійних знань та моральними установками. Його моральність визначає готовність до вирішення службових завдань, бажання їх виконувати, а також формує почуття відповідальності за їх виконання з найбільшим ефектом, що належить до такої категорії, як професійна етика.

Тому до професійного поліцейського висуваються також специфічні моральні вимоги, які частково містяться в службових нормативних документах, а частково складаються в процесі накопичення службового досвіду, певних традицій, визначаються морально-психологічним кліматом у колективі.

Готовність поліцейських до взаємодії з населенням насамперед має випливати з моральних засад його діяльності, які включають такі, як:

- повага та захист прав, свобод, інтересів населення відповідно до законодавства та загальнолюдських принципів моралі;
- розуміння соціальної значущості своєї ролі в життєдіяльності населення, відповідальності перед громадою та державою;
- гуманне використання владних повноважень, які надані поліцейському, щодо населення з дотриманням принципів соціальної справедливості, громадянського, службового та морального обов'язку;
- об'єктивність та неупередженість у прийнятті рішень та недопущення дискримінації до окремих категорій населення;
- турбота про професійну честь та репутацію поліції при взаємодії з населенням;
- удосконалення професійної майстерності та обізнаності щодо етикету, такту, особливостей культури окремих соціальних груп серед населення.

Висновки до розділу 3.

Визначено сукупність вимог до організаційно-правових заходів щодо зміцнення партнерських зв'язків поліції з населенням, які полягають у такому: партнерські зв'язки поліції з населенням мають характеризуватися єдиною

метою всіх суб'єктів взаємодії та колегіальністю прийняття спільних рішень; при встановленні партнерських зав'язків поліції з населенням кожен із суб'єктів взаємодії має діяти з урахуванням власної компетенції, керуватися відповідними нормами законодавства та не створювати передумов порушення законності та дисципліни; партнерські зв'язки поліції з населенням повинні супроводжуватися активним обміном інформацією між суб'єктами взаємодії, а мета, час, методи та заходи, які реалізуються, мають бути узгоджені між ними та бути обґрунтованими та обумовленими реальними потребами поліції та населення.

Встановлено, що формування інституту консультативних груп громадян має сприяти налагодженню своєчасному та систематичномупереданню об'єктивної інформації між поліцією та населенням. Така взаємодія сприятиме поінформованості населення про реалізацію завдань поліції, підвищить рівень правової культури серед різних соціальних груп та дасть змогуполіції отримати зворотній зв'язок від населення. Визначено механізми сприяння поліції з боку консультативних груп громадян. Тому визнано доцільність утворення КГГ та розробленняпроєктів щодо їх взаємодії з підрозділами поліції, а також з іншими правоохоронними органами, державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю.

Наведено аргументи, що готовність поліцейських до взаємодії з населенням має ґрунтуватися на їхньому професіоналізмі, який своєю чергою включає професійні знання – опанування поліцейським явищ професійної дійсності, що відображається в професійній свідомості поліцейського. Готовність поліцейських до взаємодії з населенням насамперед має випливати з моральних засад його діяльності, які включають такі:

- повага та захист прав, свобод, інтересів населення відповідно до законодавства та загальнолюдських принципів моралі;

- розуміння соціальної значущості своєї ролі в життєдіяльності населення, відповідальності перед громадою та державою;

- гуманне використання владних повноважень, які надані поліцейському, щодо населення з дотриманням принципів соціальної справедливості, громадянського, службового та морального обов’язку;

- об’єктивність та неупередженість у прийнятті рішень та недопущення дискримінації до окремих категорій населення;

- турбота про професійну честь та репутацію поліції при взаємодії з населенням;

- удосконалення професійної майстерності та обізнаності щодо етикету, такту, особливостей культури окремих соціальних груп серед населення.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання, що полягає у визначенні сутності й особливостей адміністративно-правового регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства, а також на підставі опрацювання позитивного зарубіжного досвіду шляхів його вдосконалення, з розробленням таких положень:

1. Проведено аналіз історичного розвитку партнерських відносин поліції з населенням, що тісно пов'язаний з історичним розвитком самої поліції, а також поліцейської діяльності. Укладено періодизацію розвитку партнерських відносин поліції з населенням в Україні, у межах якої запропоновано виокремити такі періоди: 1) взаємодія населення з правоохоронними органами на землях України з IX по XVII століття; 2) взаємодія населення з правоохоронними органами на землях України, що входили до складу Російської імперії з XVIII до початку XX століття; 3) взаємодія населення з правоохоронними органами СРСР, особливо міліцією, з 20-х по 90-ті роки XX століття; 4) взаємодія населення з міліцією України на перших етапах становлення державності з 1991 року по 2016 рік; 5) взаємодія населення з поліцією України з 2016 року й дотепер.

Схарактеризовано стан дослідження понять «правоохоронна діяльність» і «поліцейська діяльність» та запропоновано власний підхід до їх тлумачення. Сформульовано визначення поняття «взаємодія поліції та населення», що являє собою комплекс спільних дій чи узгоджену діяльність, які спрямовані на забезпечення публічної безпеки та правопорядку, а також реалізуються в рамках адміністративно-правових інститутів, регламентуються нормами адміністративного права та розглядаються як об'єкт адміністративно-правового регулювання, також визначення поняття «партнерство поліції з населенням», під яким слід розуміти юридично визначене об'єднання поліції, публічної адміністрації, місцевого самоврядування та населення з метою забезпечення публічної безпеки та правопорядку; захисту прав, свобод та інтересів людини і

держави; протидії злочинності, що засноване на принципах рівності, добровільності, взаємодопомоги тощо.

2. Встановлено, що взаємодія поліції з населенням потребує формування системи спеціальних принципів, які мають бути імплементовані до механізму співпраці поліції та населення. До них уналежнено такі:

- принцип взаєморозуміння – означає, що поліція як суб'єкт взаємодії повинна аналізувати та враховувати нагальні потреби населення, що проживає в межах визначеної території або в межах усієї держави, а населення при взаємодії з поліцією має отримувати інформацію та усвідомлювати наявні проблеми в діяльності поліції, що негативно впливають на її ефективність;

- принцип залученості громадських об'єднань та місцевих адміністрацій – полягає у встановленні контактів між поліцією та уповноваженими представниками громадських об'єднань, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, а також окремими громадянами, які займають активну позицію;

- принцип самостійності – відповідно до якого учасники взаємодії не мають права безпосередньо втручатися в діяльність один одного та впливати на прийняття управлінських рішень чи внутрішню політику суб'єктів взаємодії, оскільки ключові пріоритети мають встановлюватися ними самостійно;

- принцип довіри – налагодження регулярної комунікації та спільне опрацювання проблемних аспектів взаємодії та двостороннє вирішення конфліктних ситуацій.

3. Обґрунтовано, що для підвищення ефективності діяльності поліції щодо забезпечення охорони прав і свобод людини у взаємодії з населенням необхідно внести зміни до чинного законодавства. Зокрема, викласти абзац другий ч. 4 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію» так: «У разі виявлення таких дій або надходження відповідної інформації від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій чи окремих осіб кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти

катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими, а також фактів надходження інформації про такі події керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності.

4. Аргументовано доцільність внесення змін до тексту ст. 11 Закону України «Про національну поліцію», які сприятимуть підвищенню ефективності нормативного забезпечення взаємодії та партнерства поліції і населення. Тобто пропонується юридично визначити засади взаємодії та партнерства поліції і населення, які полягають у такому: 1) взаємодія з населенням може здійснюватися всіма поліцейськими з урахуванням особливостей службової діяльності органів і підрозділів поліції, де вони проходять службу; 2) взаємодія з населенням має ґрунтуватися на спільному визначенні пріоритетів та спрямовуватися на вирішення наявних проблем населення, що визначаютьсяна підставі проведення консультацій, громадських обговорень, зустрічей з представниками громад щодо підтримання правопорядку та забезпечення дієвості поліції на території обслуговування; 3) взаємодія з населенням повинна забезпечувати прозорість діяльності поліції та поінформованість населення про результати діяльності поліції, а також про роль громади в попередженні та профілактиці правопорушень чи злочинів.

5. Запропоновано запровадження механізмів залучення волонтерів до окремих напрямів діяльності поліції для розширення можливостей концепції взаємодії поліції та громади на засадах партнерства («Communitypolicing»). Відповідні положення доцільно передбачити в Законі України «Про Національну поліцію», якими слід закріпити можливості використання волонтерської допомоги при реалізації основних завдань Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та правопорядку.

Також можливим кроком у цьому напрямі може стати проведення підготовки та спільного навчання поліцейських та представників волонтерських організацій, що сприятиме налагодженню відкритого діалогу між поліцією та

громадами, а також сформує спільні зусилля на вирішення безпекових проблем територіальних громад. У зв'язку із цим ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» необхідно доповнити частиною п'ятою такого змісту: «Поліція може залучати волонтерів відповідно до законодавства про волонтерську діяльність до заходів, пов'язаних з реалізацією завдань поліції з наданням поліцейських послуг. З метою посилення взаємодії з волонтерами поліція має право брати участь у їх підготовці та залучати таких осіб до професійного навчання поліцейських».

6. Окреслено основні напрями залучення громадськості до процесу створення безпечного середовища, що необхідно закріпити у ч. 1 ст. 89 Закону України «Про Національну поліцію», та до яких варто уналежнити: створення партнерських відносин між поліцією та громадськістю; залучення громадськості до профілактичних заходів протидії правопорушенням та злочинності, що спрямовані на усунення причин та умов їх виникнення; розширення співпраці поліції з громадськістю у сферах освіти, охорони здоров'я, благодійності та інших соціально значущих сферах; проведення роботи з персоналом у поліції щодо формування мотивації з налагодження взаємодії з громадськістю.

7. Зазначено, що довіра населення до поліції залежить від оцінок різних соціальних груп людей, які залежать від впливу різноманітних факторів. Крім загального уявлення пересічних громадян про ефективність діяльності поліції, важливими критеріями оцінювання мають виступати результати особистого досвіду взаємодії осіб із поліцією щодо вирішення питань, які були причиноюконтакту поліції та конкретної особи. Така оцінка може бути з боку заявників, потерпілих, свідків, правопорушників та навіть злочинців щодо діяльності поліції при спілкуванні, наданні допомоги, проведенні процесуальних чи інших дій. Тому пропонується ч. 4 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» та постанову Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 року № 58 «Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції» доповнити положеннями щодо обов'язковості врахування

думки тих груп населення, які мали безпосередній досвід контактування з поліцією, при проведенні оцінювання результатів діяльності поліції.

8. Визначено сукупність вимог, яким мають відповідати форми взаємодії поліції з населенням, за результатами аналізу організаційно-правових заходів щодо зміцнення партнерських зв'язків. Ці вимоги полягають у такому: партнерські зв'язки поліції з населенням мають характеризуватися єдиною метою всіх суб'єктів взаємодії та колегіальністю прийняття спільних рішень; при встановленні партнерських зав'язків поліції з населенням кожен із суб'єктів взаємодії має діяти з урахуванням власної компетенції, керуватися відповідними нормами законодавства та не створювати передумов порушення законності та дисципліни; партнерські зв'язки поліції з населенням повинні супроводжуватися активним обміном інформацією між суб'єктами взаємодії, а мета, час, методи та заходи, які реалізуються, мають бути узгоджені між ними та бути обґрунтованими та зумовленими реальними потребами поліції та населення.

9. Досліджено питання формування інституту консультативних груп громадян, що має сприяти поінформованості населення про реалізацію завдань поліції, підвищить рівень правової культури серед різних соціальних груп та дасть змогу поліції отримати зворотній зв'язок. Визначено такі механізми взаємодії консультативних груп громадян та поліції: обмін інформацією; спільний аналіз, розробка й проведення окремих заходів щодо здійснення попередження правопорушень та злочинів, а також забезпечення публічної безпеки та правопорядку; формування пропозицій щодо вдосконалення діяльності поліції за окремими напрямками. Визнано доцільність утворення консультативних груп громадян та подальшої розробки проєктів щодо їхньої взаємодії з підрозділами поліції, а також з іншими правоохоронними органами, державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськістю.

10. Визначено, що готовність поліцейських до взаємодії з населенням має ґрунтуватися на їхньому професіоналізмі, який своєю чергою включає професійні знання – опанування поліцейським явищ професійної дійсності, що відображається в професійній свідомості поліцейського. Дотримання

поліцейським законності та службової дисципліни визначається наявністю відповідних професійних знань та моральними установками Його моральність визначає готовність до вирішення службових завдань, бажання їх виконувати, а також формує почуття відповідальності за їх виконання з найбільшим ефектом, що належить до такої категорії, як професійна етика.

Готовність поліцейських до взаємодії з населенням має випливати з моральних засад їхньої діяльності, що включають: повагу та захист прав, свобод, інтересів населення відповідно до законодавства та загальнолюдських принципів моралі; розуміння соціальної значущості своєї ролі в життєдіяльності населення, відповідальності перед громадою та державою; гуманне використання владних повноважень, які надані поліцейському, щодонаселення з дотриманням принципів соціальної справедливості, громадянського, службового та морального обов'язку; об'єктивність та неупередженість у прийнятті рішень та недопущення дискримінації до окремих категорій населення; турботу про професійну честь та репутацію поліції при взаємодії з населенням; удосконалення професійної майстерності та обізнаності щодо етикету, такту, особливостей культури окремих соціальних груп серед населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соколюк З. Теорія поліції / [авт. передм., упор. О. Панченко].Гадяч : Гадяч, 2005. 205 с.

2. HandbuchdesosterreichischenVerwaltungsrechts. 1. Januar, 1954,S.102.

3. OrdonnancesdesroisdeFrance V111, 335,1X, X, 258. Loening, 1.c.S.885.

4. Hermann R. Herrnritt. GrundlehrendesVerwaltungsrechtes. 1921.S.330.

5. Онишко О. Б. Забезпечення прав людини в правоохороннійдіяльності : курс лекцій. Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 256с.

6. Кельман М. С. Теорія держави : навч. посіб. / Львів. ін-т внутр.справ при Національній академії внутрішніх справ України. Тернополь, 1997.330 с.

7. Живко М. О. Адміністративно-правове регулювання проходженняслужби в ОВС України в умовах адміністративної реформи : монографія.Львів : Ліга-Прес, 2013. 219 с.

8. Lapierre J. W. L'analyse dessystèmespolitiques. Coll. Sup, Sociologie.Paris, P.U.F., 1973. P. 35.

9. Нерсеянц В. С. Основныетипыучения о праве и государстве.ВестникАкадемии права и управления. 2001. № 1. С. 30.

10. Baylie D. H. ThePoliceandPoliticalDevelopmentinEurope. Princeton:Press, 1975. P. 134.

11. Shafer K. H. High-PerformancePolicingforthe 21-th Centyry. NY :PoliceChief, 1997. P. 7.

12. Weber M. Sociologiepolitique. Paris, 1973. P. 65.

13. Горшенева И. А. Полиция в механизмесовременногодемократическогогосударства : учеб. пособ. для вузов / Фонд содействияправоохран.органам «Закон и право». М. : ЮНИТИ-ДАНА ; Закон и право,2004. 174 с.

14. Губанов А. В. Полициязарубежныхстран. Организационно-правовыеосновы, стратегия и тактика деятельности. М. : МАЭП, 1999.284 с.

15. Шишкарев С. Н. Полицейская система во Франции : автореф. дис.…

канд. юрид. наук : 12.00.14. М., 2001. 29 с.

16. Назва статті. Kriminalistik. 1990. № 4. S.10.

17. Проневич О. С. Організаційно-правові засади діяльності поліції(міліції) Німеччини, Польщі та України: порівняльно-правовий аналіз :монографія. Харків : НікаНова, 2011. 559 с.

18. Смірнова О. М.Семантичний аналіз термінів «поліція» та «поліцейська діяльність». Південноукраїнський правничий часопис. 2015. № 3.С. 69–72.

19. Ожегов С. И. Словарьруского язика : ок. 57000 слов / под ред. д-рафилолог. наук, проф. Н. Ю. Шведовой. [16-е изд., испр.]. М. : Рус.яз., 1984.797 с.

20. Юнін О. С. Зарубіжний досвід організації діяльності підрозділівполіції і можливості його застосування в Україні : монографія. Харків :Панов, 2015. 432 с.

21. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. ; зізмін. та допов. Верховна Рада України : [сайт]. URL:http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19 .

22. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків ; Дніпропетровськ : Панов, 2015.316 с.

23. Про державний захист працівників суду і правоохороннихорганів : Закон України від 23 груд. 1993 р. Верховна Рада України : [сайт].URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3781-12

24. Лошицький М. В. Теоретико - правові засади адміністративно-поліцейської діяльності держави : монографія. Київ : МП Леся, 2013. 370с.

25. Теоретико-прикладні засади конструктивної взаємодії поліції інаселення в соціумі : монографія / [В. В. Середа, Р. І. Благута, О. М. Балинська, З. Я. Ковальчук та ін.] ; за заг. ред. З. Р. Кісіль. Львів : ЛьвДУВС,2017. 600 с.

26. Бельский К. С. Полицейское право : лекционный курс / под ред.канд. юрид. наук А. В. Куракина. М. : Дело и Сервис, 2004. 816 с.

27. Соловей Ю. П. Правовоерегулированиедеятельностимилиции вРоссийскойФедерации : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.02. М., 1993. 387 с.

28. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. І голов. ред. В.Т. Бусей. Київ ; Ірпінь : Перун, 2002. 1440 с.

29. Наумкин Ю. В. Взаимодействиеоргановвнутреннихдел сучреждениямимассовойинформации в борьбе с преступностью. Ташкент :Ташк. ВШ МВД СССР, 1990. 91 с.

30. Джафарова О. В. Правові основи партнерства міліції і населення :дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2003. 206 с.

31. Томин В.Т. Взаимодействие ОВД с населением : автореф. дис. ...д-ра юрид. наук : 12.00.07. М., 1981. 32 с.

32. Аксенов А. А. Организациявзаимодействия в органах внутреннихделкакфункцияуправления : автореф. дис. … канд. юрид. наук. М., 1974.23 с.

33. Сірий Є. В. Соціологія: загальна теорія та методологія, історіярозвитку, спеціальні та галузеві теорії : навч. посіб. Київ : Атіка, 2009. 492 с.

34. Тертишник В. М. Кримінально-процесуальне право України :підручник. [5-те вид., доп. і перероб.]. Київ : А.С.К., 2007. 848 с.

35. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусей. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1740 с.

36. Шепітько В. Ю. Криміналістика : енциклопедичний словник(українсько-російський і російсько-український) / за ред. акад. НАН УкраїниВ. Я. Тація. Харків : НЮА, 2001. 453 с.

37. Бандурка О. М. Оперативно-розшукова діяльність : підручник.Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2002. Ч. 1. 336 с.

38. Шатрава С. О. Взаємодія судової міліції та Державної судовоїадміністрації України: питання сьогодення. Актуальні проблеми державногоуправління. 2008. № 2. С. 405–411.

39. Ковальська В. В. Організаційно-правові засади діяльності міліції всистемі правоохоронних органів держави : монографія. Харків : Золота миля,2008. 504 с.

40. Социологическийсловарь на русском, английском,

немецком,французском и чешскомязыках / под ред. Г. В. Осипова. М. : ИНФРА-М –Норма, 1998. 480 с.

41. Дербичева С. А. Социализацияполиции и партнерство снаселениемкакстратегияборьбы с преступностью: европейские ноу-хау.Закон и право. 2002. № 1. С. 50–55.

42. Бандурка О. М., Соболєв В. О., Московець В. І. Партнерскиевзаимоотношениямеждунаселением и милицией : учебник. Харків : Нац. ун-та внутр. дел, 2003. 352 с.

43. Положення про добровільні народні дружини по охоронігромадського порядку в Українській РСР. Київ : Молодь, 1989. 48 с.

44. Кравченко Ю. Ф. Міліція України : наук. вид. Київ : Генеза, 1999. 432 с.

45. Прокопенко О. Ю. Діяльність органів Національної поліціїУкраїни як суб'єкта забезпечення правопорядку у регіоні: адміністративно-правові засади : монографія. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2016. 448 с.

46. Міліція України: історичний нарис, портрети, події : наук.-популярне вид. / [Ю. О. Смирнов, П. П. Михайленко, А. В. Василишин, О. Д.Святоцький, М. І. Ануфрієв та ін.] ; за заг. ред. Ю. О. Смирнова. Київ : Ін-Юре, 2002. 885 с.

47. Клюєв А. М. Проблеми взаємодії підрозділів органів внутрішніхсправ на регіональному рівні : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків,2010. 422 с.

48. Актуальні питання історії ОВС. Проблеми правового забезпеченнядіяльності міліції України (історико-правовий аспект) : зб. наук. праць /[редкол.: В. В. Коваленко (голова), О. М. Джужа, Є. М. Бодюл та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2010. 230 с.

49. Історія міліції України: минуле і сучасне : зб. наук. праць заматеріалами І Всеукр. наук. конф. (Івано-Франківськ, 6 черв. 2008 р.). Івано-Франківськ : ЛьвДУВС, 2008. 234 с.

50. Правові засади діяльності правоохоронних органів : зб. наук.праць за матеріалами IV Міжнар. наук.-практ. конф. (15 груд. 2017 р.,Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, м. Харків). /[редкол.: Є. О. Алісов, В. Я. Настюк, Ю. В. Мех та ін.]. Харків : Точка, 2017.190 с. (Серія

«Сектор безпеки України»; Вип. 20).

51. Ряшко О. В. Законність у контексті профілактики правопорушеньв службовій діяльності міліції України : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07.Київ, 2006, 215 с.

52. Запровадження основних принципів захисту прав людини уреформуванні органів внутрішніх справ. Українська Гельсинська спілка зправ людини : [сайт]. URL: https://helsinki.org.ua/articles/zaprovadzhennya-osnovnyhji-pryntsypiv-zahystu-prav-lyudyny-u-reformuvannya-orhaniv-vnutrishnih-sprav/

53. Семерей Б. В. Адміністративно-правові засади реалізації принципу відкритості та прозорості у діяльності Національної поліції України : дис. …канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 213 с.

54.Лошицький, Михайло Васильович.Теоретико-правові засади адміністративно-поліцейської діяльності держави : автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Михайло Васильович Лошицький . – Київ : Б.в., 2014 . – 36 с

55. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, Є. М. Моісеєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ : Ін Юре, 2006. Т. ІІІ. Поліцейський менеджмент: історія ісучасність. 1192 с.

56. Власенко Д. В. Національна поліція України: адмінстративно-правові аспекти формування і розвитку : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07.Київ, 2019. 273 с.

57. Колодяжний М. Г. Стратегія зменшення можливостей учиненнязлочинів: зарубіжні реалії, перспективи запровадження в Україні :монографія. Харків : Право, 2018. 228 с.

58. Самойленко О. О. Поліція. Юридична енциклопедія : в 6 т. /[редкол. : Ю. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. Київ, 2002. Т. 4. Н–П. С.636–640.

59. Січкар В. О. Використання досвіду поліції зарубіжних країн вдіяльності міліції України по забезпеченню прав та свобод людини(організаційно-правовий аспект) : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07.Донецьк, 2007. 179 с.

60. Принципи деятельностиполиции. Amnesty.nl : [сайт]. URL:https://www.amnesty.nl/content/uploads/2017/01/understanding_policing_2007_russian.pdf?x23423

61. Конституція України : прийнята на п’ятій сесії Верховної РадиУкраїни 28 черв. 1996 р. Відомості Верхоаної Ради України. 1996. № 30.Ст. 141.

62. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи, теорія тапрактика / відп. ред. Ю. І. Римаренко ; Нац. акад. внутр. справ України ; Ін-тдержави і права ім. В. М. Корецького ; Ін-т законодавства Верховної РадиУкраїни. Київ : КНТ, 2006. 740 с.

63. Кононець В. П. Національна поліція, як основний суб’єктзабезпечення охорони прав і свобод людини. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2016. № 3. С. 73–78. URL:http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/viewFile/10823/14444

64. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют.1992 р. № 2135-XII. Верховна Рада України : [сайт]. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12

65. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальномусудочинстві : Закон України від 23 груд. 1993 р.№ 3782-XII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12

66. Про організаційно-правові засади боротьби з організованоюзлочинністю : Закон України від 30 черв. 1993 р. № 3341-XII. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12

67. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р.№ 2341-III ; зі змін. від 28 серп. 2018 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20120413

68. Кримінально-процесуальний кодекс України : Закон України від13 квіт. 2012 р. № 4651-VI ; Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17

69. Кодекс України про адміністративні правопорушення : прийнятий07

груд.1984 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10

70. Про попереднє ув'язнення : Закон України від 30 черв. 1993 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12

71. Про дорожній рух : Закон України від 30 черв. 1993 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3353-12

72. Про звернення громадян : Закон України від 2 жовт. 1996 р.Верховна Рада України:[сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр

73. Про органи і служби в справах дітей та спеціальні установи длядітей : Закон України від 07 лют. 2007 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http:// http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-вр

74. Про громадянство : Закон України від 18 січ. 2001 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14

75. Проблеми законодавчого забезпечення пріоритетних сфер суспільних відносин (на основі аналізу законопроекта до порядку денного п'ятої сесії Верховної Ради України восьмого скликання) / заг. ред. В. О.Зайчука. Київ : Ін-т законодавства Верховної Ради України. 2017. Т. 11. 997 с.

76. Протокол № 6 до Конвенції про захист прав і основоположнихсвобод, який стосується скасування смертної кари : від 1 берез. 1985 р. ;ратифік. Законом України № 1484-III від 22 лют. 2000 р. Верховна РадаУкраїни : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_802#Text .

77. Європейська конвенція про захист прав людини : прийнята 4 листоп. 1950 р. Голос України. 2001. № 3 (2503). 10 січня. С. 6–8.

78. Лотюк О. С. Конституційні засади розвитку та функціонуваннягромадянського суспільства в Україні : монографія. Київ : Ліра-К, 2015.356 с.

79. Теоретичні проблеми конституційного законодавства України насучасному етапі : монографія / [Ю. С. Шемшученко, А. И. Ющик, А. В. Скрипнюк, А. В. Батанов, І. А. Куян] ; ред. Ю. С. Шемшученко, О. І.Ющик ;НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. Київ :Юрид.

думка, 2014. 314 с.

80. Закон України «Про Національну поліцію» : наук.-практ. комент. /[О. І. Безпалова, К. Ю. Мельник, О. О. Юхно та ін. ; передм. В. В. Сокуренка]; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка ; МВС України ; Харків.нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2016. 408 с.

81. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник /[О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А.Троян та ін.; передм. В. В.Сокуренка] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокуренка ; МВСУкраїни ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 432 с.

82. Права людини і підтримка правопорядку : серія матеріалів з питань професійної підготовки / Організація Об'єднаних націй. Нью-Йорк іЖенева : ООН, 2002. № 5.

83. Прієшкіна О. В. Забезпечення прав людини в Україні:стан таперспективи. Наукові записки НаУКМА. 2017. Т. 200. Юридичні науки.С. 109–114. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/12528

84. Демократичне поліціювання : зб. наук. ст. / за заг. ред. О. М. Бандурки та Дж. Перліна ; наук.ред. О. В. Тягло. Львів : Астролябія, 2011.492 с.

85. Спілкування як комплексна система. Навчальні матеріали онлайн :[сайт]. URL: https://pidruchniki.com/00000000/psihologiya/spilkuvannya

86. Конституція України : наук.-практ. комент. / [редкол.: В. Я. Тацій(голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін.] ;Нац. акад. прав. наук України. [2-ге вид., переробл. і допов.]. Харків : Право, 2011. 1128 с.

87. Хольвінська О. Я. Місце і роль поліції у механізмі забезпеченняправа людини і громадянина в Україні. Вісник Національного університету "Львівськаполітехніка". Серія : Юридичні науки. 2016. № 845. С. 439–442. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_845_70

88.Чісніков В.М. Історія міліції України в документах і матеріалах. В 3-х т. — К., 1998—2000.

89. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади впливугромадськості

на прийняття нормативно-правових актів: зарубіжний таукраїнський досвід : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.02. Суми, 2015. 456 с.

90. Міжнародна поліцейська енциклопедія : у 10 т. / відп. ред. Ю. І. Римаренко, Я. Ю. Кондратьєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. Київ:ІнЮре, 2005. Т. 2. Права людини у контексті поліцейської діяльності. 1224 с.

91. Гусаров С. М. Реформування діяльності місцевих органіввнутрішніх справ в сфері охорони громадського порядку в регіоні (наприкладі проведення "самбірськогоексперименту"). Публічне право. 2015. № 4. С. 93–102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2015_4_14

92. Права людини в діяльності української міліції – 2009. Харків : Права людини, 2010. 380 с.

93. Бесчастний В. М., Тимченко О. В. Імідж як складова успіху правоохоронця: до постановки проблеми. Віче. 2014. № 2. С. 6–8.

94. Проневич О. С. Німецька та польська моделі партнерської взаємодії поліції там населення на локальному рівні. Форум права : електрон. наук. фахове вид. 2011. № 4. С. 600–606. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index

95. Наилучшая практика построения партнерства междуполицией иобществом / [сост. Старшим полицейскимсоветником при Генеральномсекретаре ОБСЕ]. Вена : Отделстратегическихвопросовполицейскойдеятельности ОБСЕ, 2008. URL: http://polis.osce.org/library/

96. Рюден Е. Ю. Общественнаякомпетенцияполиции (милиции): понятие, сущность и содержание. ВестникМосковскогоуниверситета МВД России. 2009. № 2. С. 138–141.

97. Шушкевич И. Ч. Взаимодействие с населением – важнейшая задача милиции/полиции. Закон и право. 2001. № 7. С. 42–44.

98. Оссе А. Принципыдеятельностиполиции : метод. пособ. по правам человека / [пер. на русс. яз. Н. Ишевской, М. Кузнецовой, О. Шарп].Нидерланды : AmnestyInternational, 2006. 343 с. URL: https://www.twirpx.com/file/148335/

99. Взаємодія міліції та громадськості в Україні (з використанням досвіду діяльності поліції Великобританії) : навч. посіб. / [кер. авт. кол. О. В. Поволоцький ; передм. О. М. Бандурки] ; за заг. ред. А. Дж. Бека, О. Н. Ярмиша. Харків : Нац. ун-т внутр. справ, 2001. 200 с.

100. Гаврилюк Т. Становлення відносин між поліцією та населенням уєвропейських країнах: історичний досвід та сучасні тенденції. Вісник Академії управління МВС. 2010. № 3 (15). С. 56–63.

101. Положення про організацію та несення служби з охорони дипломатичних представництв, консульських установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій в Україні військовими частинами і підрозділами національної гвардії України : затв. наказом МВС України від 02 лют. 2016 р. № 74. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0320-16

102. Горбач Д. О. Адміністративно-правовий статус Національної гвардії України : монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. І. Безпалової. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2017. 288 с.

103. Сподарик Н. І. Організація взаємодії підрозділів Національної поліції України з державними органами та громадськістю щодо запобігання насильницьких злочинів проти життя і здоров'я особи. NATIONAL LAWJOURNAL: TEORY AND PRACTICE. 2017. OCTOMBRIE. С. 160–163.

104. Щеголева Н. В. Полиция и общество: система и люди. Молодойученый. 2013. № 2. С. 267–269.

105. Крапивін Є. О. Оцінка ефективності роботи поліції в Україні від «палиць» до нової системи (на прикладі органів досудового розслідування) :наук.-практ. вид. Київ : Софія-А, 2016. 120 с.

106. Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України : постанова Кабінету Міністрів України від 07 лют. 2018 р. № 58. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2018-%D0%BF

107. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ: навч. посібник / В. Д. Сущенко [та ін.] ; заг. ред. Є. М. Моісеєв ; Київський національний ун-т внутрішніх справ. - К. : КНТ, 2008. - 263 с.

108. Кобзін Д., Щербань С., Коренева К., Черноусов А.. Оцінка діяльності Національної поліції України за допомогою опитування громадської думки (національний звіт). Харків : Харк. ін.-т соц. дослідж. (ХІСД), 2019. 52 с. URL:http://khisr.kharkov.ua/files/docs/1550576232.pdf?fbclid=IwAR2OWRsbORejCFdRrL9PL6BW8aF8alENPsNqRfnOTPx3OVGXNAkUUixzDs

109. Більше половини українців не задоволені роботою поліції – опитування. Zmina : [сайт]. URL:https://humanrights.org.ua/material/ponad_polovina_ukrajinciv_ne_zadovolena_robotojiu_policiji__opituvannjia_

110. Пихтін М. П. Організаційно-правові основи діяльності поліції Швеції (порівняльно-правовий аналіз : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2009, 221 с.

111. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : постанова Кабінету Міністрів України від 3 листоп. 2010 р. № 996. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF

112. Голуб М. В. Communitypolicing: сутність та складові елементи. Право і безпека. 2012. № 1. С. 62–67.

113. Волонтерські організації в Україні:адміністративно-правовий статус та організація діяльності : монографія / [С. В. Пєтков та ін.]. Київ : АртЕк, 2018. 162 с.

114. Єдиний реєстр волонтерських організацій. Міністерство соціальної політики України : [сайт]. URL: https:// mlsp.kmu.gov.ua/document/175293/v.doc

115. Про затвердження Порядку здійснення публічного збору благодійних пожертв для забезпечення бойової, мобілізаційної готовності, боєздатності та функціонування Збройних Сил України : постанова Кабінету Міністрів України від 30 черв. 2015 р. № 451. Верховна Рада України : [сайт]. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/451-2015-%D0%BF#Text

116. Качинська М. Взаємодія поліції та громадськості як форма превенції насильства в сім'ї. Visegradjournalonhumanrights. 2017. № 1/2. P. 96–100. URL:file:///C:/Users/Acer/Downloads/BFKdvjoCr67Z08eISl3rMVhUFIkSwScw%20(1).pdf.

117. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від від 22 черв. 2000 р. № 1835-III. Верховна Рада

України : [сайт]. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1835-14

118. Рамкова конвенція з захисту прав національних меншин : підписана 1 лют. 1995 р. ; дата набрання чинності для України : 01 трав. 1998 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_055

119. Дячук О. В. Правові засади партнерських відносин між поліцією та населенням. Порівняльно-аналітичне право. 2015 № 3. С. 153–156.

120. Московець В.І. Взаємодія населення з міліцією: стан та шляхи удосконалення : автореф. дис. … канд. юрид. наук :12.00.07. Харків, 2001. 20 с.

121. Вілсон П. Практичний посібник для поліцейських, що взаємодіють з громадою / Регіональне представництво Консультативної місії Європейського Союзу у Харкові. Харків, 49 с. URL: https://www.npu.gov.ua/assets/userfiles/files/pdf/Posibnik_zv_gromaga2LQ3.pdf

122. Одерий О. В. Підготовка працівників для поліції (досвід Китайської Народної Республіки). Актуальні питання кримінального права, процесу і криміналістики, удосконалення діяльності судової і правоохоронної систем : матеріали Всеукр. наук. - пркт. конф. (м. Северодонецьк, 19 трав. 2017 р.). Северодонецьк, 2017. С. 51–56.

123. Community-Policing (CP) (burgernahePolizeiarbeit). 2013. URL: HYPERLINK " http://www.sozialwiss/ "sozialwiss.Unihamburg.de/publish/IKS/MasterStudiengangKriminologie/materialien/lehne/2005132.pdf.

124. Тетяна Ковальчук : МВС зацікавлене у вивченні дієвих міжнародних підходів щодо протидії домашньому насиллю. Міністерство внутрішніх справ

України : [сайт]. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/12505_Tetyana_Kovalchuk_MVS_zacikavlene_u_vivcheni_divih_mizhnarodnimi_pidhodiv_shchodo_protidii_domashnomu_nasillyu_FOTO.htm

125. Річний звіт (фото, презентація). Міністерство внутрішніх справ України. Проектний офіс МВС : [сайт]. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/11383_Proektniy_ofis_MVS_Richniy_zvit_FOTO_PREZENTACIYA.htm

126. Костянтин Бушуєв : «ПОЛІНА» є Одним із успішних прикладів роботи поліції у сфері запобігання домашньому насильству (фото). Міністерство внутрішніх справ України : [сайт]. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/11746_Kostyantin_Bushuv_Polina__odnim_i_uspishnih_prikladiv_roboti_policii_u_sferi_zapobigannya_domashnomu_nasilstvu_FOTOINFOGRAFIKA_.htm

127. У Вінниці стартували тренінги по програмі «Сусідська варта». (Фото, відео). Міністерство внутрішніх справ України : [сайт]. URL:http://mvs.gov.ua/ua/news/6274_U_Vinnici_startuvali_treningi_po_programi_Susidska_varta_FOTO_VIDEO.htm

128. Анастасія Дієва : досягти максимальної безпеки у регіоні-головна мета «сусідської варти» (фото). Міністерство внутрішніх справ України : [сайт]. URL:http://mvs.gov.ua/ua/news/7663_Anastasiya_Dva_Dosyagti_maksimalnoi_bezpeki u_regioni___golovna_meta_Susidskoi_varti_FOTO.htm

129. На Вінниччині створили карти безпеки для ОСББ в рамках реалізації проекту «Сусідська варта». Міністерство внутрішніх справ України : [сайт]. URL:http://mvs.gov.ua/ua/news/8953_Na_Vinnichchini_stvorili_karti_bezpeki_dlya_OSBB_v_ramkah_realizacii_proektu_Susidska_varta_FOTO_VIDEO.htm

130. ПрАТ «Київстар» : [сайт]. URL:https://kyivstar.ua/uk/about/responsibility/kidsearch

131. В Україні впроваджують інноваційні підходи до пошуку зниклих дітей (Фото). Міністерство внутрішніх справ України : [сайт].

URL:http://mvs.gov.ua/ua/news/9643_V_Ukraini_vprovadzhuyut_innovaciyni_pidhodi_do_poshuku_zniklih_ditey_FOTO.htm

132. Поліція Одещини і національний мобільний оператор співпрацюватимуть у розшуку зниклих дітей (Фото, відео). Міністерство внутрішніх справ України : [сайт]. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/13921_Policiya_Odeshchini_i_nacionalniy_mobilniy_operator_spivpracyuvatimut_u_rozshuku_zniklih_ditey_FOTO_VIDEO.htm

133. На Запоріжжі стартував спільний проект поліції та мобільного оператору з розшуку дітей (Фото). Міністерство внутрішніх справ України : [сайт].
URL:http://mvs.gov.ua/ua/news/14647_Na_Zaporizhzhi_startuvav_spilniy_proekt_policii_ta_mobilnogo_operatoru_z_rozshuku_ditey_FOTO.htm

134. На Херсонщині запустили спільний проект поліції та мобільного оператору з пошуку дітей (Фото, відео). Міністерство внутрішніх справ України :[сайт].
URL:http://mvs.gov.ua/ua/news/14887_Na_Hersonshchini_zapustili_spilniy_proekt_policii_ta_mobilnogo_operatoru_z_poshuku_ditey_FOTO_VIDEO.htm

135. Дослідження роботи «шерифів» в Україні та світі. Вгору: онлайн газета : [сайт]. URL: http://vgoru.org/index.php/politsiya-dlya-gromadi/item/30014-doslidzhennia-roboty-sheryfiv-v-ukraini-ta-sviti

136. Дільничний у селі на Львівщині встановив 100 камер нагляду. Крадіжок поменшало. Українська правда. 2017. 22 грудня. URL:https://life.pravda.com.ua/society/2017/12/22/228136/

137.На Львівщині дільничний офіцер поліції за власною ініціативою встанов в селі більше ста камер відеоспостереження.То є Львів : [сайт] URL:

https://inlviv.in.ua/lviv/na-lvivshhyni-dilnychnyj-ofitser-politsiyi-za-vlasnoyu-initsiatyvoyu-vstanovyv-u-seli-bilshe-sta-kamer-videosposterezhennya

138. Малюк І. Відеокамери: і як безпека, і як поміч. Львівська Пошта :[сайт]. URL: http://www.lvivpost.net/lvivnews/n/37517

139. Камери відеоспостереження встановлено у Ротмистрівськійгромаді.

Асоціація міст України : [сайт]. URL:https://www.auc.org.ua/uspihy/kamery-videosposterezhennya-vstanovleno-u-rotmystrivskiy-gromadi

140. Кошторис на відеоспостереження. Tren. Безпека та відео спостереження : [сайт]. URL: http://tren.com.ua/koshtoris-na-videosposterezhennya/

141. Права людини в діяльності української поліції – 2016 : наук.-практ.вид. / [упоряд. та ред. Є. О. Крапивін]. Київ : Софія-А, 2017. 304 с.

142. Петроє О. М. Соціальний діалог у державному управлінні: європейський досвід та українські реалії : монографія. Київ : НАДУ, 2012.304 с. URL: http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Monografiy/c2531d17-cb68-4643-a38d-6947ca1569d7.pdf

143. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод :учинено в Римі 4 листоп. 1950 р. ; ратифік. Законом України № 475/97-ВР від17 лип. 1997 р. Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_004

144. Про порядок організації і проведення мирних заходів : проектЗакону України № 0918 від 12 груд. 2012 р. Верховна Рада України : [сайт].URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=44969

145. Основний концепт роботи «поліції діалогу»-комунікація тазменшення демонстрації сили під час масових заходів, – Олександр Фацевич.(Фото). Урядовий портал : [сайт]. URL:https://www.kmu.gov.ua/news/osnovnij-koncept-roboti-policiyi-dialogu-komunikaciya-ta-zmenshennya-demonstraciyi-sili-pid-chas-masovih-zahodiv-oleksandr-facevich

146. Сергій Яровий: Підрозділи МВС тренуються забезпечувати публічну безпеку під час виборів (Фото). Міністерство внутрішніх справ України : [сайт]. URL:http://mvs.gov.ua/ua/news/17029_Sergiy_YAroviy_Pidrozdili_MVS_trenuyutsya_zabezpechuvati_publichnu_bezpeku_pid_chas_viboriv_FOTO.htm

147. Без зброї та з підвішеним язиком: для чого в Україна формують «поліцію діалогу». 5.ua : [сайт].URL: https://www.5.ua/suspilstvo/bez-zbroi-ta-z-pidvishenym-iazykom-dlia-choho-v-ukraini-formuiut-politsiiu-dialohu-145580.html

148. У НАВС проходить тренінг КМЄС з питань забезпечення

публічного порядку. Ukraineinform : [сайт]. URL: https://ukraine-inform.com/news-suspilstvo-events/21256-u-navs-prohodit-tren-ng-km-s-z-pitan-zabezpechennya-publ-chnogo-poryadku.html

149. 10 поліціянтів будуть «перемовниками» під час масових акцій наЛьвівщині. Щоденний Львів : [сайт]. URL: https://dailylviv.com/news/sytuatsiyi-i-pryhody/10-politsiyantiv-budut-peremovnykamy-pid-chas-masovykh-aktsii-na-lvivshchyni-42764

150. Діалог як засіб попередження насильства — КМЄС та чеська поліція провела тренінг з використання переговорів у забезпеченні громадського порядку у Дніпрі. EuamUkraine : [сайт]. URL: http://www.euam-ukraine.eu/ua/news/latest-news/dialog-yak-zasib-poperedzhennya-nasilstva-kmyes-ta-cheska-politsiya-provela-trening-z-vikoristannya-peregovoriv-u-zabezpechenni-gromadskogo-poryadku-u-dnipri/

151. Свон Р. Д. Эффективностьправоохранительнойдеятельностиеекадровоеобеспечение в США и России : монография. СПб. : Санкт-Петербургский ун-т МВД России ; Алетейя, 2000. 288 с.

152. Радовецька Л. В. Суб’єкти забезпечення державної безпеки: теоретико-правові аспекти : монографія. Київ : Нац. акад. СБУ, 2017. 208 с.

153. Бутусов Ю. Добровольчі батальйони: структура, страхи, проблемибойового застосування. Дзеркало тижня. 2014. 29 серпня. URL:https://gazeta.dt.ua/internal/dobrovolchi-batalyoni-struktura-strahi-problemi-boyovogo-zastosuvannya .

154. Спецпідрозділи з охорони громадського порядку. Вікіпедія, Вільнаенциклопедія : [сайт]. URL: http://uk.wikipedia.org/ …/wiki/Спецпідрозділи_охорони.

155. Захаров Є. Громадський контроль і захист прав людини.Громадянська мережа ОПОРА – ЛЬВІВ : [сайт]. URL: http://opora.lviv.ua/?p=529

156. Шапенко Л. О., Гаврутенко А. А. Роль держави у процесі формування українського суспільства. Людина, суспільство, держава: правовий вимір в

сучасному світі : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Національний авіаційний університет, 27 лют. 2015 р.). Київ, 2015.С. 117–119.

157. Волкова О. М. Соціальна роль особи у громадянському суспільстві: сучасні підходи та інтерпретації. Людина, суспільство, держава: правовий вимір в сучасному світі : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, Національний авіаційний університет, 27 лют. 2015 р.). Київ, 2015. С. 74–76.

158. Лебедев С. Я. Социально-правовой контроль над преступностью.

Милиция/полициятретьеготысячелетия. Совершенствование підготовки сотрудниковоргановвнутреннихдел к взаимодействию с населеним : материалымеждунар. науч.-практ. конф. (15–16 мая 2001 года, г. Смоленск) /отв. ред.: С. А. Дербичева, Л. А. Соловьев. Смоленск, 2001. Вып. 1. С. 229–233.

159. Бенде Р. Публичныеотношения. Ихнеобходимость для полиции XXI века. Милиция/полициятретьеготысячелетия. Совершенствованиеподготовкисотрудниковоргановвнутреннихдел к взаимодействию с населеним : материалымеждунар. науч.-практ. конф. (15–16 мая 2001 года, г.Смоленск) / отв. ред.: С. А. Дербичева, Л. А. Соловьев. Смоленск, 2001.Вып. 1. С. 35–42.

160. Гаврилюк Т. О. Адміністративно-правові засади співпраці міліції(поліції) з населенням: європейський досвід : дис. … канд. юрид. наук :12.00.07. Київ, 2011. 236 с.

161. Посібник з журналістських розслідувань. Теорія та практика / Б. Бєль, О. Бурмагін, Т. Патора, О. Хоменок. Київ, 2013. 190 с. URL:https://irrp.org.ua/wp-content/uploads/2013/12/verstka.pdf.

162. ЗМІ в демократичному суспільстві : резолюція № 2 Четвертої Європейської конференції міністрів з питань політики в галузі ЗМІ від 7–8груд. 1994 р., Прага. URL: http://www.medialaw.kiev.ua/zmisud/caselaw/152/

163. Богомолова Н. Н. Массоваякоммуникация и общение. М. : Знание,1988. 78 с.

164. Зубчик О. А. Демократичний режим – „демократичний” контроль.Вісник Київського Національного університету імені Тараса

Шевченка. Серія : Філософія. Політологія. 2009. № 91–93. С. 66–70.

165. Брайант Д., Томпсон С. Основывоздействия СМИ. / [пер. с англ.]. М. : Вильяме, 2004. 432 с .

166. Гаврилюк Т. Д. Окремі аспекти співробітництва поліції й засобів масової інформації (на прикладі європейських країн). Європейськіперспективи. 2010. № 2. С. 105–109.

167. Про затвердження інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ МВС України від 28 лип. 2017 р. № 650. Верховна Рада України : [сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17

168. Взаємодія поліції та громади. ВікіпедіЯ. Вільна енциклопедія :[сайт]. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/

169. На Донеччині перші в країні дільничні та оперативники опанували жестову мову. Національна поліція : [сайт]. URL: https://www.npu.gov.ua/news/novini-z-regioniv-ta-in-sajtiv/na-donechchini-pershi-v-krajini-dilnichni-ta-operativniki-opanuvali-movu-zhestiv/

170. Прикарпатські поліцейські опанували основи жестової мови. Міністерство внутрішніх справ України : [сайт]. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/23357_Prikarpatski_policeyski_opanuvali_osnovi_ukrainskoi_zhestovoi_movi.htm

171. Поліція працюватиме в школах аби зробити дітей на дорогах більш помітними. Національна поліція : [сайт]. URL: https://www.npu.gov.ua/news/Informacziya/policziya-praczyuvatime-v-shkolax-abi-zrobiti-ditej-na-dorozi-bilsh-pomitnimi/

172. У Харкові стартував проект кадети поліції. Depo. Харьков : [сайт].URL: https://kh.depo.ua/rus/kh/u-harkovi-startuvav-proekt-kadeti-politsiyi---oda-18062016162700

173. Одним із успішних прикладів роботи поліції у сфері домашньогонасильства є ПОЛІНА. Міністерство внутрішніх справ України : [сайт].URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/11746_Kostyantin_Bushuv_Polina__odnim_i_uspishnih_prikladiv_roboti_policii_u_sferi_zapobigannya_domashnomu_nasilstv

u_FOTO_INFOGRAFIKA_.htm

174. У Бердянську відкрили Центр допомоги жінкам, постраждалим віддомашнього насильства. Урядовий портал : [сайт]. URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/news/u-berdyansku-vidkrili-centr-dopomogi-zhinkam-postrazhdalim-vid-nasilstva

175. Мінюст розпочав ініціативу «сімейні радники», які допомагатимуть громадянам з питань сімейного права. Міністерство юстиції України : [сайт]. URL: https://minjust.gov.ua/news/ministry/minyust-rozpochav-initsiativu-simeyni-radniki-yaki-dopomagatimut-gromadyanam-z-pitan-simeynogo-prava

176.Національна поліція: [сайт]. URL:https://twitter.com/npu_gov_ua/status/1060113296282529794

177. «Ти і поліція»: спільний проект «дитячих» поліцейських Києва тагромадських активістів. Фейсбук : [сайт]. URL:https://www.facebook.com/dtp.kiev.ua/posts/993997594099467/

178. В Маріуполі презентували проект доступний відділ поліції. Поліція Донеччини : [сайт]. URL: http://police.dn.ua/news/view/v-mariupoli-prezentuvali-proekt-dostupnij-viddil-politsii-video

179. На Донеччині стартував проект «Безпечне таксі». МаріупольськеТВ : [сайт]. URL : https://mariupolskoe.tv/videos/view/bezpechne-taksi-48876

180. Представники 11 ОТГ отримали сертифікати «соціальних перемовників». Укрінформ : [сайт]. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2599612-predstavniki-11-otg-hmelniccini-otrimali-sertifikati-socialnih-peremovnikiv.html

181. «Тонка синя лінія». Івано-Франківськ долучився до соціальногоруху на підтримку патрульних поліцейських. Firtka. Агенція новин : [сайт].URL: http://firtka.if.ua/blog/view/tonka-sinia-liniia-ivano-frankivsk-doluchivsia-do-sotsialnogo-rukhu-na-pidtrimku-patrulnikh-foto

182. Демидов А. И. Легитимностьполитическойвласти: ееаспекты. Политология. М., 1999. С. 65.

183. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : указ

Президента України від 26 лют. 2016 р. № 68/2016. Президент України :[сайт]. URL: https://www.president.gov.ua/documents/682016-19805

184. Негодченко В. О. Адміністративно-правове забезпечення державної інформаційної політики органами Національної політики України : монографія. Харків : Діса плюс, 2016. 474 с.

185. Власенко Д. В. Роль та соціальне призначення Національної поліції України. Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 3–4 лют. 2017 р.). Харків, 2017. С. 56–59.

186. Консенсус. Вільний тлумачний словник української мови. Новітнійонлайновий словник української мови (2013–2018) : [сайт]. URL:http://sum.in.ua/f/konsensus

187. Залужний В. Г. Поняття, сутність та правове регулювання методики оцінювання діяльності поліцейських в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. № 4 (25). С. 29–33.

188. Галунько В. В., Олефір В. І., Пихтін М. П. Адміністративне правоУкраїни : навч. посіб. Херсон : Херсонська міська друкарня, 2011. 320 с.

189. Зленко А. М. Компетенції в системі оцінки персоналу. Економічний вісник університету. 2013. Вып. 20 (1). С. 99–102.

190. Гогіна Л. М. Компетенції та компетентності в державній службіУкраїни: до проблеми понятійного аппарату. URL: http://www.academy.gov.ua/ej/ej6/txts/08glmppa.htm

191. PEEL 2014 Methodology. November, 2014. 7 p. URL:http://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmic/wp-content/uploads/2014-peelmethodology.pdf .

192. Бондаренко В. В. Професійна підготовка працівників патрульноїполіції: зміст і перспективні напрями : монографія. Київ : Кандиба Т. П.,2018. 524 с.

193. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон Українивід 06 лип. 2005 р. № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005.№ 35–36, № 37.

Ст. 446. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/conv

194. Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіринаселення до Національної поліції : постанова Кабінету Міністрів України від 07 лют. 2018 р. № 58. Верховна Рада України : [сайт]. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2018-%D0%BF .

195. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : затв. наказом Міністерства юстиції України від 22 черв. 2015 р. № 1000/5. Офіційний вісник України.2015. № 52. Ст. 1699.

196. Юридична енциклопедія : в 6 т. / за заг. ред. Ю. С. Шемшученко.Київ : Укр. енцикл., 2002. Т. 4. Н–П. 720 с. URL: http://leksika.com.ua/legal/ .

197. Загальна декларація прав людини 1992 року : [сайт]. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99

198.Міжнародний пакт про громадянські і політичні праваВитяг(Міжнародний пакт ратифіковано Указом ПрезидіїВерховної РадиУкраїнської РСР N 2148-VIII (2148-08) від 19.10.73)Прийнято 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН.

199.Рекомендації Ради Європи N R (2002)2 "Про доступ до офіційних документів" від 21.02. 2002 р. [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a33#Text200. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства : [сайт]. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_163#Text

201.Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуськаконвенція): [сайт]. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

202.Рекомендація № R (81) 19 Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженнф державних органів [сайт]. URL:https://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-r-81-19-pro-dostup-do-informatsiyi-shho-znahodytsya-u-rozporyadzhenni-derzhavnyh-organiv/

203. Про права і обов’язки службовців : Закон Франції від 22 лют. 2007р. Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг.ред. В. П. Тимощука, А. М. Школика. Київ, 2007. С. 153–203.

204. Умови проведення конкурсу на посаду державної служби категорії «Б» начальника управління забезпечення діяльності Департаменту патрульної поліції : затв. наказом ДПП НП від 12 квіт. 2018 р. № 1667. Патрульна поліція України : [сайт]. URL: http://patrol.police.gov.ua/wp-content/uploads/2018/04/umovy-ukr.pdf .

205. Сороко В. М. Результативність та ефективність державного управління і місцевого самоврядування : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2012. 260 с.

206. Мартиненко В. М., Древаль Ю. Д., Конотопцева Ю. В. Сучаснатехнологія оцінювання персоналу та кадрового потенціалу організації і їїсоціально-психологічний аспект : наук. розробка. Київ : НАДУ, 2013. 52 с.

207. Государственное и муниципальноеуправление: справочник / подред. Н. И. Глазуновой, Ю. М. Забродина, А. Г. Поршнева. М. : Магистр, 1997. 496 с.

208. Лагода О. С. Адміністративна процедура: теорія і практиказастосування : автореф. дис... … канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007.21 с.

209. Лапин А. Н. Стратегическоеуправлениесовременнойорганизацией. Управление персоналом. 2004. № 14. С. 39–46.

210.Про затвердження Положення про участь громадськості у прийнятті рішень у сфері охорони довкілля затв. наказомвід.18.12.2003 N 168: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-04#Text

211. Про оцінку впливу довкілля : Закон України від 17 січ. 1995 р. : [сайт]. URL: : [сайт]. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text

212.Про стратегнічну екологічну оцінку:Закон України від 20.03.2018р. : [сайт].https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text

213. Залужний В. Г. Критерії оцінювання поліцейських під час атестування. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Вип. 5, т. 2. С. 72–77.

214. Михайлова Л. І. Управління персоналом : навч. посіб. Київ : Центр учб. літератури, 2007. 248 с.

215. Біла В. Р. Адміністративна процедура як нормативна модельпроцесульних правовідносин. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2015. № 3. С. 12–15.

216. Залужний В. Г. До питання класифікації критеріїв оцінювання поліцейських під час атестації. Правове регулювання суспільних відносин:перспективні напрями на шляху до сталого розвитку : матеріали міжнар.наук.-практ. конф. (м. Київ, 12–13 жовт. 2018 р.). Київ, 2018. С. 63–66.

217. Про відпустки : Закон України від 15 листоп. 1996 р. № 504/96-ВР.Верховна Рада України : [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80

218. Приходько С. О. Система оцінювання персоналу як ключовий елемент сучасної концепції управління персоналом публічної служби. Теоріята практика державного управління. 2012. Вип. 4. С. 437–444. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2012_4_63

219.Про громадські об’єднанняЗакон України від 22.03.2012: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text

220. Горелов Н. А., Круглов Д. В. Методологиянаучныхисследований :учебник. М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2014. 290 с. URL :http://stud.com.ua/35365/ filosofiya/metodologiyi_naukovogo_piznannya

221. Біла-Тіунова Л. Р., Закаленко О. В. Позов в адміністративному судочинстві: теорія, правове регулювання, практика : монографія. Одеса :Фенікс, 2015. 197 с.

222. Біла-Тіунова Л. Р. Службова кар’єра в Україні : дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2012. 543 с.

223. В МВС, за допомогою громадських організацій, з’явилася стратегія розвитку. Українська Гельсінська спілка з прав людини : [сайт]. URL: https://helsinki.org.ua/articles/v-mvs-za-dopomohoyuhromadskyh-orhanizatsij-z-yavylasya-stratehiya-rozvytku/

224. Старков В. І. Стимулювання виконавської дисципліни у державних службовців: досвід країн ЄС. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2010. № 1 (3). URL: http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2010-01/10svidke.pdf .

225. Про професійніспілки, їх права та гарантіїдіяльносты:Закон України від 15.09.1999 [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text

226. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2365-14#Text

227. Волянський П. Б. Сучасні тенденції формування компетентності державних службовців у сфері цивільного захисту. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2013. № 3. С. 156–191.URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_3_29

228. Promotingimprovementsinpolicingandfire& rescueservicestomakeeveryonesafer. URL: http://www.justiceinspectorates.gov.uk/hmic .

229. Про затвердження Інструкції про порядок проведення атестуванняполіцейських : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 17 листоп.

2015 р. № 1465. Верховна Рада України : [сайт]. URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1445-15

230. Хаманева Н. Ю. Защита прав граждан в сфереисполнительнойвласти. М. : ИГП РАН, 1997. 214 с.

231. Залужний В. Г. Щодо сутності процедури оцінювання поліцейських під час атестування. Міжнародне та національне законодавство: способи удосконалення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30–31 берез. 2018 р.). Дніпро, 2018. С. 99–101.

232. Про встановлення індикаторів, за якими здійснюється проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції України:Наказ від 09.11.2018: [сайт]. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1358-18#Text

233. Талапина Э. Административныепроцедуры и право. Журнал

российского права. 2002. № 4. С. 3–13.

234. Волик В. С. Компетентності державних службовців України: наукові підходи ко класифікації. Державне управління та місцеве самоврядування. 2012. № 3. С. 205–213.

235. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 06 лип. 2016 р. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/58812276

236. Ухвала Київського апеляційного адміністративного суду від 7.07.2016 р. Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL:http://reyestr.court.gov.ua/Review/58812362

237. Про публічні закупівлі:Закон України від 25.12.2015 [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text

238. Ухвала Кіровоградського окружного адміністративного суду від 17.03.2016 Єдиний державний реєстр судових рішень : [сайт]. URL: http://reyestr.court.gov.ua/Review/56750615 .

239. Лебедєва Н. В. Зміцнення взаємодії Національної поліції Українита громадськості на засадах партнерства. Правові новели : наук.-юрид. журн.2018. Вип. 4. С. 189–195. URL: http://legalnovels.in.ua/journal/4_2018/30.pdf

240. Лебедєва Н. В. Проекти взаємодії поліції з населенням як засібреалізації інституту партнерства в Європі. Право і суспільство : наук. журн.2018. Вип.4, ч. 2. С. 115–120. URL:http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/4_2018/part_2/22.pdf .

241. Лебедєва Н. В. Реформування підрозділу дільничних офіцерів поліції за проектом «поліцейський офіцер громади» в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 9. С. 137–140. URL: http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/9/25.pdf .

242. Деякі правові аспекти функціонування Національної поліції : метод. посіб. / Головне управління Національної поліції у Дніпропетровській області ; Головне територіальне управління юстиції у Дніпропетровській області. Дніпро, 2016. 17 с.

243.Лебедєва Н.В.,ТкачовА.С.Практична взаємодія поліції та громади, як запорука безпеки громадян в Україні.Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ:науковий журнал,2018.№2(16).408 с.

244.Лебедєва Н.В. Взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства:метод.рек./Н.В.Лебедєва, В.І.Варивода.Київ:Нац.акад.внутр.справ, 2019.30 с.

245.Лебедєва Н.В.«Полициядиалога» и ее роль в проведениимирныхсобраний/ Международныйнаучно-практический журнал LEGEA ŞI VIAŢA, («Закон и жизнь»)2019.№3/2. Республіка Молдова, с. 66-69/

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Лебедєва Н. В. Зміцнення взаємодії Національної поліції України та громадськості на засадах партнерства. *Науково-юридичний журнал «Правові новели»*. 2018. Вип. № 4. С. 189–195.

2. Лебедєва Н. В. Проекти взаємодії поліції з населенням як засіб реалізації інституту партнерства в Європі.*Науковий журнал «Право і суспільство»*. 2018. Вип.4-2. С.115–120.

3. Лебедєва Н. В. Ткачов А. С. Практична взаємодія поліції та громади-запорука безпеки громадян в Україні.*Науковий журнал «Юридичний часопис» Національної академії внутрішніх справ*. 2018.№2 (16). С.353–363.

4. Лебедева Н. В. Варивода В. И. Особенностиреализацииконцепции «communitypolicing» в Украине и дальнейшиепутиразвития.*Международныйнаучно-практический журнал «Право и закон»*. 2018. № 3. С.65–70 (КиргизькаРеспубліка).

5. Лебедєва Н. В.«Полициядиалога» и ее роль в проведениимирныхсобраний.*Международныйнаучно-практический журнал LEGEA ŞI VIAŢA*. 2019.№ 3/2.С. 66–69 (Республіка Молдова).

6. Лебедєва Н. В. Забезпечення поліцією безпеки журналістів під час масових заходів. *Visegradjournalonhumanrights*. 2019. № 6 (volume 2). С. 79–862019 (Словацька Республіка).

7. Лебедєва Н. В.Варивода В. І. Взаємодія поліції з населенням на засадах партнерства: метод.реком. / Н. В. Лебедєва, В. І. Варивода. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2019. – 30 с.

8. Лебедєва Н. В. Реформування підрозділу дільничних офіцерів поліції за проектом «поліцейський офіцер громади» в Україні. *Науково-практичний*

господарсько-правовий журнал «Підприємництво, господарство і право». 2020. №9. С. 137–140.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Лебедєва Н. В. Соціальна природа поліції та її правоохоронної діяльності в Україні. *Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети*: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса,Україна,19-20 січня 2018 р.). Одеса : ГО «Причорноморська фундація права, 2018. С. 70–72.

10. Лебедєва Н. В Програма «Безпечне місто» як автоматизована система в сфері забезпечення публічного порядку в Україні. *Наука та освіта: ключові питання сучасності*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 р.). Чернігів : ГО «Європейська наукова платформа, 2018.С. 51–54.

11. Лебедєва Н. В. Реформування сфери паркування транспортних засобів в Україні. *Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Новини науки та прикладні наукові розробки»* (28 жовтня 2018 р.).Львів : ГО «Європейська наукова платформа». Том1. 2018. С. 84–87.

12. Лебедєва Н. В. Участь громадськості у протидії корупції в Україні. *ІІІ Міжнароднанауково-практична конференція «Реалізаціядержавноїантикорупційноїполітики в міжнародномувимірі»* (7 грудня 2018 р.). Київ : НАВС. С. 178–181.

13. Лебедєва Н.В.«Поліція діалогу»та її роль у проведенні масових заходів: *Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику*:Міжнародна науково-практична конференція (1–2 лютого 2019 р.). Харків: ХНУВС. С. 73–78.

14.Лебедєва Н.В. Спільні проекти поліції з громадськістю. *Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя.*Матеріали Міжнародно науково-практичної конференції (3-4 травня 2019 р.). Дніпро.С. 86–88.

Додаток Б

Рекомендації містять особливості та шляхи підвищення ефективності взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства та можуть застосовуватись у практичній діяльності підрозділів патрульної поліції, а також під час проведення занять в системі службової підготовки.

Голова комісії **П.Г.Чудо**

Члени комісії: **Н.Є.Омельниченко**

Ю.І.Давиденко

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор
Національної академії
внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор
С.С. Чернявський
2019

А К Т
про впровадження результатів дисертації ад'юнкта кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ Лебедєвої Наталії Василівни за темою «Адміністративно-правове регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства» у науково-дослідну роботу Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: заступника начальника відділу організації наукової роботи та захисту прав інтелектуальної власності, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Калиновського О.В. (голова комісії), завідувача кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента Кулікова В.А.; завідувача кафедри публічного управління та адміністрування, кандидата юридичних наук, доцента Пастуха І.Д., склала цей акт про те, що матеріали дисертації здобувача наукового ступеня кандидата юридичних наук (доктора філософії) зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право Лебедєвої Наталії Василівни за темою «Адміністративно-правове регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства» мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі відділу організації наукової роботи та захисту прав інтелектуальної власності, кафедр поліцейського права, публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних та галузевих досліджень з питань вдосконалення механізму взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства.

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню

ефективності наукової діяльності викладачів, докторантів та ад'юнктів кафедр поліцейського права, публічного управління та адміністрування Національної академії внутрішніх справ.

ВИСНОВОК

Результати дисертації Лебедєвої Наталії Василівни за темою «Адміністративно-правове регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства» вважати впровадженими в науково-дослідну роботу Національної академії внутрішніх справ під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень з питань вдосконалення механізму взаємодії поліції з населенням.

Голова комісії: **О. В. Калиновський**

Члени комісії: **В. А. Куліков**

І. Д. Пастух

ЗАТВЕРДЖУЮ
Перший проректор
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор
С. Д. Гусарєв
«__» ____ 2019 р.

АКТ
про впровадження результатів дисертації ад'юнкта кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ Лебедєвої Наталії Василівни за темою «Адміністративно-правове регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства» в освітній процес Національної академії внутрішніх справ

Комісія у складі: начальника відділу організації та координації освітнього процесу, кандидата юридичних наук Дубівки І.В. (голова комісії), заступника начальника відділу організації наукової роботи та захисту прав інтелектуальної власності, кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника Калиновського О.В., завідувача кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента Кулікова В.А., склала цей акт про те, що результати дисертації ад'юнкта Лебедєвої Наталії Василівни за темою «Адміністративно-правове регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства» впроваджені в освітній процес академії, зокрема:

1. Матеріали дисертації Лебедєвої Наталії Василівни застосовуються в освітньому процесі при підготовці та проведенні лекцій, семінарських і практичних занять із курсантами, студентами та слухачами з навчальних дисциплін «Адміністративна діяльність», «Організація роботи служби дільничного офіцера поліції та зв'язок з громадськістю», «Поліцейська діяльність у сфері протидії насильству у сім'ї».

2. Результати дисертації Лебедєвої Наталії Василівни відображені у науково-практичних і навчально-методичних матеріалах для курсантів, студентів та слухачів, де в якості джерел рекомендовано такі публікації:

Лебедєва Н.В. Зміцнення взаємодії Національної поліції України та громадськості на засадах партнерства / Науково-юридичний журнал «Правові новели» 2018 р. Вип. № 4., м. Херсон. С. 189-195.

Лебедєва Н.В. Проекти взаємодії поліції з населенням як засіб реалізації інституту партнерства в Європі/Науковий журнал «Право і суспільство» 2018 р. Вип.4-2., м. Дніпро С. 115-120.

Лебедєва Н.В. Ткачов А.С. (у співавторстві) Практична взаємодія поліції та громади-запорука безпеки громадян в Україні /Науковий журнал «Юридичний часопис» Національної академії внутрішніх справ 2018.-Вип.№2 (16)., м. Київ, С. 353-363.

Лебедєва Н.В. Варивода В.И. (в соавторстве) Особенности реализации концепции «community policing» в Украине и дальнейшие пути развития / Международный научно-практический журнал «Право и закон» Кыргызская республика г. Бишкек, 2018 г.- Вип. №3. С.65-70.

Лебедєва Н.В. «Полиция диалога» и ее роль в проведении мирных собраний/ Международный научно-практический журнал LEGEA ŞI VIAŢA, («Закон и жизнь») Республика Молдова, 2019.-Вип. №3/2. С. 66-69.

Лебедєва Н.В. Соціальна природа поліції та її правоохоронної діяльності в Україні. Реформування національного та міжнародного права: перспективи та пріоритети: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса,Україна,19-20 січня 2018 р.).- ГО «Причорноморська фундація права, 2018. С. 70-72.

Лебедєва Н.В Програма «Безпечне місто» як автоматизована система в сфері забезпечення публічного порядку в Україні. Наука та освіта: ключові питання сучасності. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 р.).- м. Чернігів. ГО «Європейська наукова платформа, 2018 р. С. 51-54.

Лебедєва Н.В. Реформування сфери паркування транспортних засобів в Україні. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Новини науки та прикладні наукові розробки» (28 жовтня 2018 р.). - м. Львів. ГО «Європейська наукова платформа, Том1 2018. С. 84-87.

Лебедєва Н.В. Участь громадськості у протидії корупції в Україні/ІІІ Міжнародна науково-практична конференція за темою «Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі» (7 грудня 2018 р.). С.178-181.

Лебедєва Н.В. «Поліція діалогу» та її роль у проведенні масових заходів: Міжнародна науково-практична конференція, м. Харків, 1–2 лютого 2019 р. С.73-78.

Лебедєва Н.В. Спільні проекти поліції з громадськістю/Міжнародно науково-практична конференція: Становлення громадянського суспільства в Україні: нормативно-правове підґрунтя, м. Дніпро, 3–4 травня 2019 р. С. 86-88.

3. Зазначені праці підтвердили високий теоретичний і навчально-методичний рівень, практичну доступність і доцільність за результатами використання під час підготовки та проведення всіх видів занять.

Голова комісії: **І. В. Дубівка**

Члени комісії: **О. В. Калиновський**

В. А. Куліков

Додаток В

Проект

ЗАКОН УКРАЇНИ

«Про внесення змін та до Закону України «Про Національну поліцію» щодо покращення правового регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства»

Верховна Рада України **постановляє:**

І. Внести зміни і доповнення до Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580:

1. Абзац другий частини 4 статті 7 викласти наступним чином:

«У разі виявлення таких дій або надходження відповідної інформації від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій чи окремих осіб, кожен поліцейський зобов'язаний негайно вжити всіх можливих заходів щодо їх припинення та обов'язково доповісти безпосередньому керівництву про факти катування та наміри їх застосування. У разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими, а також фактів надходження інформації про такі події, керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування та притягнення винних до відповідальності.».

2. Доповнити:

а) частину 1 статті 11 абзацом другим наступного змісту:

«Взаємодія з населенням на засадах партнерства базується на наступних принципах:

- взаєморозуміння – полягає у тому що поліція, як суб'єкт взаємодії має аналізувати та враховувати нагальні потреби населення, що проживає в межах

визначеної території або в межах усієї держави, а населення при взаємодії з поліцією має отримувати інформацію та усвідомлювати існуючі проблеми в діяльності поліції, що негативно впливають на її ефективність;

- залученості громадських об'єднань та місцевих адміністрацій – полягає у встановленні контактів між поліцією та уповноваженими представниками громадських об'єднань, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, а також окремими громадянами, які займають активну позицію;

- самостійності – відповідно до якого учасники взаємодії не мають права безпосередньо втручатись в діяльність один одного та впливати на прийняття управлінських рішень чи внутрішню політику суб'єктів взаємодії, оскільки ключові пріоритети мають встановлюватись ними самостійно;

- довіри – налагодження регулярної комунікації та спільне опрацювання проблемних аспектів взаємодії та двостороннє вирішення конфліктних ситуацій.»;

б) частину 2 статті 11 абзацом другим наступного змісту:

«Взаємодія з населенням може здійснюватися усіма поліцейськими, з урахуванням особливостей службової діяльності органів і підрозділів поліції, де вони проходять службу. Взаємодія з населенням має ґрунтуватись на спільному визначенні пріоритетів та спрямована на вирішення існуючих проблем населення, що визначається на підставі проведення консультацій, громадських обговорень, зустрічей з представниками громад щодо підтримання правопорядку та забезпечення дієвості поліції на території обслуговування. Взаємодія з населенням повинна забезпечувати прозорість діяльності поліції та поінформованість населення про результати діяльності поліції, а також про роль громади у попередженні та профілактиці правопорушень чи злочинів.»;

в) абзацом перший частини 4 статті 11 реченням наступного змісту:

«При оцінці рівня довіри населення до поліції обов'язково має враховуватись думка тих груп населення, які мали безпосередній досвід контакту з поліцією.»;

г) статтю 11 частиною 5 наступного змісту:

«Поліція може залучати волонтерів, у відповідності до законодавства про волонтерську діяльність, до заходів, що пов’язані з реалізацією завдань поліції по наданню поліцейських послуг. З метою підвищення взаємодії з волонтерами, поліція має право приймати участь в їх підготовці та залучати таких осіб до професійного навчання поліцейських.».

2. Доповнити частину 1 статті 89 абзацом другим наступного змісту:

«Залучення громадськості до процесу створення безпечного середовища має здійснюватися за такими основними напрямками: створення партнерських відносин між поліцією та громадськістю; залучення громадськості до профілактичних заходів протидії правопорушенням та злочинності, що спрямовані на усунення причин та умов їх виникнення; розширення співпраці поліції з громадськістю у сферах освіти, охорони здоров’я, благодійності та інших соціально значимих сферах; проведення роботи з персоналом в поліції щодо формування мотивації по налагодженню взаємодії з громадськістю, а також іншими напрямками, що не заборонені законом.».

ІІ. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.

Проект

Кабінет Міністрів України

ПОСТАНОВА

Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 року № 58 «Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції»

Кабінет Міністрів України постановляє:

І. Внести зміни і доповнення до постанови постановиКабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 року № 58 «Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції» виклавши пункт 6 наступним чином:

«6. Оцінка проводиться незалежною соціологічною службою на підставі укладеного відповідно до Закону України "Про публічні закупівлі" договору з Національною поліцією:

на загальнодержавному рівні - не рідше одного разу на рік;

на територіальному рівні - у разі потреби.

При визначенні рівня задоволення потреби населення в поліцейських послугах, серед опитаних осіб має бути не менше 30 відсотків тих, хто мав безпосередній досвід контактування з поліцією протягом останнього року.

На загальнодержавному рівні оцінюються органи і підрозділи Національної поліції, які складають систему Національної поліції відповідно до положень статті 13 Закону України "Про Національну поліцію", на територіальному рівні - структурні підрозділи Національної поліції, які входять до структури територіальних органів Національної поліції.»

ІІ. Ця постанова набирає чинності з дня її офіційного опублікування.

Проект

Міністерство внутрішніх справ України

НАКАЗ

«Про внесення змін до наказу МВС України від 09.11.2016 № 1179 «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських»»

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», з метою формування в поліцейських почуття відповідальності при взаємодії з населенням та дотримання поліцейськими законності, НАКАЗУЮ:

І. Внести зміни і доповнення до наказу МВС України від 09.11.2016 № 1179 «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських», а саме в пункті 1 розділу IV додати абзац наступного змісту: «Готовність поліцейських до взаємодії з населенням має випливати з моральних засад їх діяльності, що включають: повагу та захист прав, свобод, інтересів населення, у відповідності до законодавства та загальнолюдських принципів моралі; розуміння соціальної значущості своєї ролі в життєдіяльності населення, відповідальності перед громадою та державою; гуманне використання владних повноважень, які надані поліцейському, по відношенню до населення, з дотриманням принципів соціальної справедливості, громадянського, службового та морального обов'язку; об'єктивність та неупередженість у прийнятті рішень та недопущення дискримінації до окремих категорій населення; турботу про професійну честь та репутацію поліції при взаємодії з населенням; удосконалення професійної майстерності та обізнаності щодо етикету, такту, особливостей культури окремих соціальних груп серед населення.».

2. Управлінню взаємодії з Національною поліцією МВС України забезпечити подання цього наказу на державну реєстрацію до Міністерства юстиції України в установленому порядку.

3. Цей наказ набирає чинності з дня його офіційного опублікування.

Міністр

Додаток Г

Анкета

опитування працівників Національної поліції України

Шановний колего, нас цікавить Ваша думка про деякі питання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства.

Просимо Вас вивчити й відповісти на питання анкети, підготовленої кафедрою поліцейського права Національної академії внутрішніх справ, у зв'язку з проведенням дисертаційного дослідження.

Ваша думка буде сприяти успішному проведенню дослідження і впровадженню його результатів у практичну діяльність.

Будьте уважні при заповненні анкети. Вибравши найбільш прийнятну для Вас відповідь підкресліть її. У випадку, коли Ваша відповідь на питання припускає декілька варіантів, оберіть обрані варіанти. Якщо жоден із запропонованих варіантів відповідей не відображає Вашу точку зору, напишіть його самостійно. Загальні пропозиції можна висловити наприкінці анкети.

Опитування є <u>анонімним</u>. Дякуємо Вам за надану допомогу в дослідженні.

1. Ваш вік?

а) до 25 років;

б) 26-35 років;

в) 36-50 років;

г) 51- і більше років.

2. Ваша освіта:_____

3. Місто/область, в якому Ви здійснюєте практичну діяльність:

_____

4. Стаж роботи в поліції?

а) до 1 року;

б) від 1 до 3 років;

в) від 3 до 5 років;

г) від 5 до 10 років;

д) від 10 до 15 років;

е) від 15 до 20 років;

є) понад 20 років.

5. Як Ви оцінюєте рівень професійної підготовки працівників поліції у Вашому місті/області?

а) високий;

б) середній;

в) низький;

г) важко відповісти.

6. Наскільки Ви відчуваєте себе у безпеці у Вашому місті/області?

а) в повній безпеці;

б) скоріш в безпеці;

в) скоріш в небезпеці;

г) в повній небезпеці;

д) важко відповісти;

7. Чи залежить відчуття безпеки від часу доби у Вашому місті/області?

а) в темну пору набагато небезпечніше;

б) в темну пору дещо небезпечніше;

в) особливої різниці немає;

г) важко відповісти.

8. Які місця в у Вашому місті/області Ви вважаєте небезпечними для життя та здоров'я мешканців, на які поліції слід звернути особливу увагу? ***(не більше 3-х відповідей)***

а) закинуті будівлі чи споруди;

б) пішохідні переходи;

в) сквери та парки;

г) ресторани та дискотеки;

д) важко відповісти;

е) інше (яке саме:_____).

9. Чи змінилось щось, на Вашу думку, в діяльності поліції протягом останнього року у Вашому місті/області? *Якщо «ні» то переходьте будь ласка до наступного питання*

а) так;

б) ні;

в) важко відповісти.

10. Якщо змінилося, вкажіть, будь ласка, що саме? ***(не більше 3-х відповідей)***

а) поліція стала більш доступною та відкритою для громадян;

б) посилилось патрулювання в місті;

в) представники поліції стали більш ввічливими у спілкуванні з громадянами;

г) поліція стала більш закритою для громадян;

д) представники поліції стали гірше спілкуватися з громадянами;

е) погіршилось патрулювання в місті;

є) інше (що саме:_____).

11. Чи зверталися Ви до поліції протягом останнього року?

а) так;

б) ні.

12. Чи було вирішене питання, з яким Ви зверталися?

а) так;

б) ні.

13.Наскільки Ви довіряєте поліції у своєму місті/області?

а) повністю довіряю;

б) скоріше довіряю;

в) скоріше не довіряю;

г) повністю не довіряю;

д) важко відповісти.

14. Якщо довіряєте, то чому? ***(не більше 3-х відповідей)***

а) завдяки висвітленню через ЗМІ позитивних прикладів діяльності поліції;

б) зовнішній вигляд та привітність поліцейських викликають довіру;

в) маю позитивний досвід спілкування з поліцією;

г) мені розповідали друзі про позитивний досвід діяльності поліції;

д) впевнений, що у разі звернення до поліції, мені допоможуть;

е) з інших причин (яких саме_____).

15. Якщо не довіряєте, то чому? ***(не більше 3-х відповідей)***

а) внаслідок висвітлення через ЗМІ негативних прикладів діяльності поліції;

б) зовнішній вигляд та непривітність викликають недовіру;

в) маю негативний досвід спілкування з поліцією;

г) мені розповідали друзі про негативний досвід діяльності поліції;

д) впевнений, що мені не допоможуть, якщо я звернусь за допомогою до поліції;

е) з інших причин (яких саме_____).

16.Чи достатній на Вашу думку у Вашому регіоні рівень взаємодії поліції з населенням?

а) так;

б) ні;

в) тільки під час спеціальних заходів;

г) важко відповісти.

17.Чи достатньо ефективною є діяльність поліції по взаємодії поліції з населенням?

а) так;

б) ні;

г) важко відповісти.

д) Ваша думка _____

18.Чим, на Вашу думку, обумовлені основні недоліки в діяльності поліції?

а) відсутністю цілеспрямованої і предметної діяльності державних органів по

боротьбі зі злочинністю;

б) недосконалістю чинного законодавства;

в) незацікавленістю працівників поліції у результатах своєї праці;

г) низьким рівнем підготовки кадрів;

д) корумпованістю державних структур;

е) низьким рівнем матеріально-технічного забезпечення діяльності поліції;

є)відсутністю взаємодії підрозділів поліції з соціальними службами;

ж) низьким рівнем правосвідомості громадян;

з) іншими _____.

19. Які завдання, на Вашу думку, мають бути першочерговими для поліції у Вашому місті/області? ***(не більше 3-х відповідей)***

а) активно залучати до співпраці громаду;

б) проводити заходи задля інформування населення щодо своєї діяльності;

в) посилити патрулювання у місті/області;

г) важко відповісти;

д) інше (що саме:_____).

20.На Вашу думку, громада повинна співпрацювати з поліцією для покращення безпеки громадян у Вашому місті/області ? ***Якщо «ні» переходьте до наступного питання.***

а) так;

б) ні ;

в) важко відповісти.

21. Якщо так, то якими, на Вашу думку, мають бути форми співпраці поліції та громади у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки міста/області? ***(не більше 3-х відповідей)***

а) спільне патрулювання;

б) спільне консультування громадян;

в) надання допомоги, зокрема матеріальної, з боку місцевої громади;

г) важко відповісти;

д) інше (що саме:_____).

22. Чи готові ви приділяти частину свого вільного часу забезпеченню публічного порядку та безпеки у Вашому місті/області?

а) так;

б) ні;

в) можливо/важко відповісти.

23. Наскільки загалом Ви задоволені роботою поліції у Вашому місті/області?

а) повністю задоволений;

б) скоріше задоволений, чим ні;

в) скоріше не задоволений;

г) повністю не задоволений;

д) важко відповісти.

24. Чи проводяться Вашим підрозділом лекції, зустрічі, бесіди на тему взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства?

а) так;

б) ні;

в) рідко/можливо;

г) важко відповісти.

Дякуємо за допомогу!

Якщо у Вас є побажання, доповнення чи Ви бажаєте висловити Власну точку зору на розв'язання проблеми, зазначте:

_____

_____

_____

Зведені дані
анкетування 400 працівників поліції територіальних підрозділів Національної поліції в ході проведення дослідження на тему: «Адміністративно-правове регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства»

№ зп	Питання	Кількість осіб	Питома вага %
1	2	3	4
	Соціально-демографічні дані опитаних розподілились наступним чином		
1.	**За віком:**		
	до 25 років	380	95%
	26-35 років	20	5%
	36-50 років	-	-
	старше 50 років	-	-
2.	**За стажем роботи в Національній поліції:**		
	до 1 року	380	95%
	від 1 до 3-х років	20	5%
	від 3-х до 5-ти років	-	-
	від 5-ти до 10-ти років	-	-
	від 10 до 15 років	-	-
	від 15 до 20 років	-	-
	понад 20 років	-	-
3.	**Як Ви оцінюєте рівень професійної підготовки працівників поліції у Вашому регіоні?**		
	Високий	40	10 %
	Середній	350	88 %
	Низький	10	2 %
	важко відповісти	-	-
4.	**Наскільки Ви відчуваєте себе у безпеці у Вашому місті/області?**		

	в повній безпеці	50	12,5 %
	скоріш в безпеці	200	50 %
	скоріш в небезпеці	50	12,5 %
	в повній небезпеці	10	2,5 %
	важко відповісти	90	22,5 %
5.	**Чи залежить відчуття безпеки від часу доби у Вашому місті/області?**		
	в темну пору набагато небезпечніше	60	15 %
	в темну пору дещо небезпечніше	220	55 %
	особливої різниці немає	80	20 %
	важко відповісти	40	10 %
6.	**Які місця в у Вашому місті/області Ви вважаєте небезпечними для життя та здоров'я мешканців, на які поліції слід звернути особливу увагу? *(не більше 3-х відповідей)***		
	закинуті будівлі чи споруди	220	55%
	пішохідні переходи	40	10%
	сквери та парки	50	12,5 %
	ресторани та дискотеки	60	15%
	важко відповісти	20	5%
	Інше	10	2,5%
7.	**Чи змінилось щось, на Вашу думку, в діяльності поліції протягом останнього року у Вашому місті/області?***Якщо «ні» то переходьте будь ласка до наступного питання*		
	Так	270	67,5 %
	Ні	80	20 %
	важко відповісти	50	12,5 %

8.	**Якщо змінилося, вкажіть, будь ласка, що саме?** ***(не більше 3-х відповідей)***		
	поліція стала більш доступною та відкритою для громадян	230	57,5 %
	посилилось патрулювання в місті	140	35 %
	представники поліції стали більш ввічливими у спілкуванні з громадянами	30	7,5 %
	поліція стала більш закритою для громадян	-	-
	представники поліції стали гірше спілкуватися з громадянами	-	-
	погіршилось патрулювання в місті	-	-
	Інше	-	-
9.	**Чи зверталися Ви до поліції протягом останнього року?**		
	Так	60	15%
	Ні	340	85%
10.	**Чи було вирішене питання, з яким Ви зверталися?**		
	Так	220	55 %
	Ні	180	45 %
11.	**Наскільки Ви довіряєте поліції у своєму місті/області?**		
	повністю довіряю	80	20 %
	скоріше довіряю	270	67,5 %
	скоріше не довіряю	30	7,5 %
	повністю не довіряю	10	2,5 %
	важко відповісти	10	2,5 %
12.	**Якщо довіряєте, то чому?** ***(не більше 3-х відповідей)***		
	завдяки висвітленню через ЗМІ позитивних прикладів діяльності поліції	90	22,5

			%
	зовнішній вигляд та привітність поліцейських викликають довіру	60	15 %
	маю позитивний досвід спілкування з поліцією	140	35 %
	мені розповідали друзі про позитивний досвід діяльності поліції	50	12,5 %
	впевнений, що у разі звернення до поліції, мені допоможуть	50	12,5 %
	з інших причин	10	2,5 %
13.	**Якщо не довіряєте, то чому? *(не більше 3-х відповідей)***		
	внаслідок висвітлення через ЗМІ негативних прикладів діяльності поліції	140	35%
	зовнішній вигляд та непривітність викликають недовіру	120	30 %
	маю негативний досвід спілкування з поліцією	70	17,5 %
	мені розповідали друзі про негативний досвід діяльності поліції	20	5 %
	впевнений, що мені не допоможуть, якщо я звернусь за допомогою до поліції	40	10 %
	з інших причин	10	2,5 %
14.	**Чи достатній на Вашу думку у Вашому регіоні рівень взаємодії поліції з населенням?**		
	Так	180	45 %
	Ні	130	32,5 %
	тільки під час спеціальних заходів	70	17,5 %
	важко відповісти	20	5 %
15.	**Чи достатньо ефективною є діяльність поліції по взаємодії поліції з населенням?**		
	Так	180	45 %

	Ні	120	30 %
	важко відповісти	100	25 %
	Ваша думка	-	-
16.	**Чим, на Вашу думку, обумовлені основні недоліки в діяльності поліції?**		
	відсутністю цілеспрямованої і предметної діяльності державних органів по боротьбі зі злочинністю	50	12,5 %
	недосконалістю чинного законодавства	100	25 %
	незацікавленістю працівників поліції у результатах своєї праці	80	20 %
	низьким рівнем підготовки кадрів	60	15 %
	корумпованістю державних структур	10	2,5 %
	низьким рівнем матеріально-технічного забезпечення діяльності поліції	70	17,5 %
	відсутністю взаємодії підрозділів поліції з соціальними службами	10	2,5 %
	низьким рівнем правосвідомості громадян	20	5 %
	Іншими		
17.	**Які завдання, на Вашу думку, мають бути першочерговими для поліції у Вашому місті/області?** ***(не більше 3-х відповідей)***		
	активно залучати до співпраці громаду	100	25 %
	проводити заходи задля інформування населення щодо своєї діяльності	120	30 %
	посилити патрулювання у місті/області	160	40 %
	важко відповісти	10	2,5 %
	Інше	10	2,5 %
18.	**На Вашу думку, громада повинна співпрацювати з поліцією для покращення безпеки громадян у Вашому місті/області ?** ***Якщо «ні» переходьте до наступного питання.***		
	так;	260	65 %
	Ні	120	30 %

	важко відповісти	20	5 %
19.	**Якщо так, то якими, на Вашу думку, мають бути форми співпраці поліції та громади у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки міста/області?** ***(не більше 3-х відповідей)***		
	спільне патрулювання	90	22,5 %
	спільне консультування громадян	100	25 %
	надання допомоги, зокрема матеріальної, з боку місцевої громади	120	30 %
	важко відповісти	70	17,5 %
	Інше	20	5 %
20.	**Чи готові ви приділяти частину свого вільного часу забезпеченнюпублічного порядку та безпеки у Вашому місті/області?**		
	Так	220	55 %
	Ні	90	22,5 %
	можливо/важко відповісти	90	22,5 %
21.	**Наскільки загалом Ви задоволені роботою поліції у Вашому місті/області?**		
	повністю задоволений	100	25 %
	скоріше задоволений, чим ні	230	57,5 %
	скоріше не задоволений	30	7,5 %
	повністю не задоволений	10	2,5 %
	важко відповісти	30	7,5 %

22.	**Чи проводяться Вашим підрозділом лекції, зустрічі, бесіди на тему взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства?**		
	Так	300	75 %
	Ні	40	10 %
	рідко/можливо	30	7,5 %
	важко відповісти	30	7,5 %

Аналітична довідка
анкетування 400 працівників поліції територіальних підрозділів Національної поліції в ході проведення дослідження на тему «Адміністративно-правове регулювання взаємодії поліції з населенням на засадах партнерства»

Було проведено анкетування 400 працівників поліції Національної поліції.

З метою вивчення визначення ефективності заходів по взаємодії поліції з населенням та напрямків удосконалення законодавства було проведено опитування.

При визначені рівня професійної підготовки поліцейських опитані вважають: 88 % – середнім рівнем, 10% - високим рівнем, 2 % - низьким рівнем.

При дослідженні відчуття безпеки у вказаному місті, опитані працівники відповіли: 50% -вважають скоріш в безпеці; 22,5 % - важко відповісти на дане запитання; 12,5 %-відчувають себе в повній безпеці; 12,5%- скоріш в небезпеці; 2,5 % -відчувають, що вони в повній небезпеці.

На запитання «чи залежить відчуття безпеки від часу доби» були отримані такі відповіді: 55 % вважає, що саме в темну пору доби дещо небезпечніше, 20 % - вважають, що особливої різниці немає, також респонденти звернули увагу (15 %), що в темну пору набагато небезпечніше, а 10 % визначили, що їм важко відповісти.

При визначенні місця, яке вважається небезпечним для життя та здоров'я мешканців, на які поліції треба звернути було визначено: 55 % -це закинуті будівлі чи споруди; 15 % -це ресторани та дискотеки; 12,5 % -це сквери та парки;

10% - пішохідні переходи; 5 % важко відповісти; 2,5 %- інше.

На запитання «чи змінилось щось в діяльності поліції протягом останнього року» були отримані наступні відповіді: 67,5 % вважать, що змінилось; 20 % - відповіли, що не змінилось, та лише 5 % важко було відповісти на поставлене запитання.

На запитання «що змінилось на Вашу думку»» відповіді розподілилися наступним чином: поліція стала більш доступною та відкритою для громадян - 57,5 %; посилилось патрулювання в місті-35 %; представники поліції стали більш ввічливими у спілкуванні з громадянами-7,5 %.

При визначені відповідей на запитання « чи звертались Ви до поліції протягом останнього року» опитувані співробітники відповіли: 85 % –ні, не зверталися,15 % -так, зверталися.

На запитання «чи було вирішене питання, з яким Ви зверталися» 55 % відповіли, що питання вирішене було; 45 % вважають, що питання не вирішене.

Що ж до запитання «на скільки Ви довіряєте поліції у своєму місті/області» були отримані такі результати: 67,5 % -скоріше довіряє; 20 %- повністю довіряє; 7,5 % -скоріше не довіряє, та по 2,5 % повністю не довіряють та важко відповісти.

Також при визначенні відповідей на наступне запитання, а саме «якщо довіряєте поліції, то чому» отримали такі результати: 35 % - мають позитивний досвід спілкування з поліцією; 22,5 % -довіряють поліції завдяки висвітленню через ЗМІ позитивних прикладів діяльності поліції; 15 % -вважають, що зовнішній вигляд та привітність поліцейських викликають довіру; та по 12,5 % вважають, що впевнені, якщо у разі звернення до поліції їм допоможуть та розповідали друзі про позитивний досвід діяльності поліції; 2,5 % - з інших причин.

На наступне запитання, «чи достатній на Вашу думку у Вашому регіоні рівень взаємодії поліції з населенням» отримали такі результати: 45% -вважають, що так, рівень достатній; 32,5 % відповіли, що не достатній; 17,5 % - тільки під час спеціальних заходів та 5 % було важко дати відповідь на поставлене запитання.

Чи достатньо ефективною є діяльність поліції по взаємодії з населенням, респонденти зазначили: 45 % - так; 30 % - ні; 25% - важко відповісти.

Обумовленими недоліками в діяльності поліції респонденти вважають – 25% недосконаліть чинного законодавства; 20 % - незацікавленість працівників поліції у результатах своєї праці; 17,5 % - низьким рівнем матеріально технічного забезпечення діяльності поліції; 15 % - низьким рівнем підготовки кадрів; 12,5 % - відсутністю цілеспрямованої і предметної діяльності державних органів по боротьбі зі злочинністю; 5 % -низьким рівнем правосвідомості громадян; по 2,5 % -відсутністю взаємодії підрозділів поліції зі соціальними службами.

Досліджуючи завдання, які мають бути першочерговими для поліції у вашому місті/області, отримали наступні результати: 40% вважають, що потрібно посилити патрулювання; 30% - що проводити заходи задля інформування населення щодо своєї діяльності; 25 %-активно залучати до співпраці громаду. Декому з опитуваних (по 2,5%) важко відповісти.

Відповідаючи на запитання анкети «На Вашу думку, громада повинна співпрацювати з поліцією для покращення безпеки громадян у місті/області?» були отримані наступні відповіді: «так» вважають – 65 % опитаних, «ні» – 30 %; 5 % – опитаних осіб не визначилися з відповіддю.

При визначенні якими мають бути форми співпраці поліції та громади у сфері забезпечення публічного порядку та безпеки міста/області? відповіді розподілилися наступним чином: 30 % – респондентів вважають, що потрібно надання допомоги , зокрема з боку місцевої громади; 25 % – спільне консультування громадян; 22,5 % – спільне патрулювання; 17,5 %важко відповісти та 5 % % – опитаних осіб не визначилися з відповіддю.

Важливим є отримані відповіді на питання «чи готові ви приділяти частину свого вільного часу забезпеченню порядку та безпеки у вашому місті/області» отримані відповіді розподілилися наступним чином: 55 % вважають, що «так»; 22,5 % вважає, що «ні»; 22,5 % вважають можливо/важко відповісти.

Важливим є отримані відповіді на питання «наскільки загалом ви задоволені роботою поліції у вашому місті/області» отримані відповіді

розподілилися наступним чином: 57,5 % вважають, що скоріше задоволений, чим ні; 25 % -повністю задоволені, а 7,5 % скоріше не задоволені та 2,5 % повністю не задоволені.

Ефективним запобіжним заходом є проведення лекцій, зустрічей, бесід на тему взаємодії поліції з населенням, але респонденти зазначають, що в їх підрозділах такі заходи – проводяться (75 %), не проводяться – 10 %, рідко/можливо – 7,5 %: 7,5 % - не визначилися з відповіддю.